

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları
Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Türkiyat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

**SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ
ETMİŞ TÜRKMENLER ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Duygu Şerife YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ ETMİŞ
TÜRKMENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Duygu Şerife YILDIRIM

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları
Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Türkiyat Araştırmaları Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Duygu Şerife Yıldırım tarafından hazırlanan "Suriye'den Türkiye'ye Göç Etmiş Türkmenler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı bu çalışma, 15.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Serdar Sağlam (Başkan)

Prof. Dr. Cahit Gelekçi (Danışman)

Doç. Dr. Erdal Aksoy

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Yunus Koç

Enstitü Müdürü

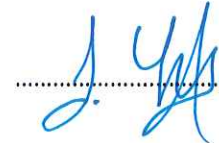
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir. (Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir.)
- Tezimin ..... tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (iç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum. (Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.)
- Tezimin 15/06/2017 tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.
- Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

15/06/2017

Duygu Şerife YILDIRIM

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

15/06/2017

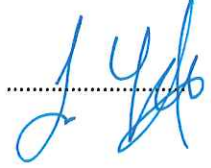
.....

Duygu Şerife YILDIRIM

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

15/06/2017

Duygu Şerife YILDIRIM

ÖZET

YILDIRIM, Duygu Şerife, *Suriye’den Türkiye’ye Göç Etmiş Türkmenler Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017.

Türkiye göç veren bir ülke konumundayken 2011 yılından itibaren yoğun şekilde göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle bölgede bulunan birçok farklı etnik grup şiddete maruz kaldığı için zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmiş ve Türkiye Suriye’den en çok göç alan ülke konumuna gelmiştir. Türkmenler de bu süreçte Türkiye’ye göç eden gruplar arasında yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında, zorunlu olarak Ankara’ya göç eden Türkmenlerin göç öncesinde ve sonrasında yaşadıkları süreçler araştırılmıştır. Türkiye açısından önem arz etmesi nedeniyle araştırma grubu olarak Türkmenler belirlenmiştir.

Kuramsal ve uygulamalı olmak üzere iki bölümden oluşan bu çalışmanın kuramsal bölümünü; göç ve göç sonucu kültürel süreçlere ilişkin kavramlar, uluslararası göçe yönelik yaklaşımlar, zorunlu göçler, Suriye Devleti, Suriye’de Türkmen varlığı ve Suriye’den göçler oluşturmaktadır. Çalışmanın alan araştırması bölümünde ise; Suriye’den Ankara’ya zorunlu olarak göç eden Türkmenlerin; göç öncesinde iç savaş sırasında karşılaştıkları zorluklar, göç sonrasında ise sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamdaki durumları ve sorunları incelenmiştir. Ayrıca görüşülen Türkmen gruplarının Türkiye ile bağları, göç ederken Türkiye’yi tercih etme nedenlerinde etkili olan faktörler, göç sonrasında yaşadıkları sorunlar ve geleceklerine ilişkin düşünceleri, yarı yapılandırılmış mülakat ve odak grup görüşmelerinden elde edilen bilgiler çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen başlıca sonuçlar şunlardır; Suriye’den iç savaş nedeniyle Türkiye’ye göç etmiş Türkmenlerin göç için Türkiye’yi tercih etmelerinde dil ve kültürel bağların önemli etkisi olmuştur. Türkiye’ye Türkmen göçlerinin başlamasında ve devam etmesinde ilişkiler ağının önemli bir etkisi olmuştur. Uluslararası göç teorilerinde ön görülen göçlerden farklı bir sürecin işlenmesi nedeniyle Türkmenlerin ekonomik ve sosyal yaşamdaki durumları gerilemiştir. Zorunlu olarak gerçekleştirdikleri göç sürecinde ortaya çıkan sorunlarla başa çıkmakta zorluk yaşamışlardır. Suriye’deki iç savaşın bitmesine yönelik umutsuz olmalarına ve

Türkmenlerin Türkiye'yi ikinci vatan olarak görmelerine rağmen Suriye'ye geri dönmeyi istedikleri ortaya çıkmaktadır.

Anahtar sözcükler: Göç, zorunlu göç, mülteci-sığınmacı, Suriye, Suriyeli göçü, Türkmen, Suriye Türkmenleri, kültür, kimlik, milli kimlik, aidiyet

ABSTRACT

YILDIRIM, Duygu Şerife, *A Research on Turkmens That Have Migrated From Syria to Turkey*, Master's Thesis, Ankara, 2017.

Turkey has become a welcoming country for mass immigration since 2011 while it was mostly a country with emigrants living abroad. Based upon the civil war in Syria, many different ethnic groups living in the region were exposed to violence and have had to migrate to Turkey. It is for that reason, Turkey has become the country hosting the highest proportion of Syrian refugees. Turkmens also take place among the groups that has migrated to Turkey in that period. In this thesis, the process that Turkmens has experienced before and after the forced migration to Ankara is researched. Turkmens has been chosen as the research group, because of the importance of this issue from the point of Turkey.

This thesis consists of two main sections; theoretical and practical, Migration, notions about the cultural processes after migration approaches to the international migration, forced migrations, Syrian Government, the Turkmen existence in Turkey and migrations from Syrian from the theoretical section of this thesis. As for the fieldwork section of this thesis, it is analyzed that the experiences during the war, and the social, cultural, economic conditions and problems after the migration of Turkmens that has lived through the forced migration from Syrian to Ankara. Besides, the bonds of Turkmen interview groups with Turkey, the factors that effect their country choice during the migration, the problems that they experienced after the migration and their opinions about future are tried to reveal within the frame of the data obtained from semi-structured interviews and focus group discussions.

The main results obtained from this research may be summarized as follows: Linguistic and cultural ties have a serious affect on the country choice of Turkmens that have migrated from Syria to Turkey because of the civil war. Network of relationships has potently effected the beginning and continuation of Turkmen migrations to Turkey. Due to the continuatim of a different process than the predicted migrations in the international migration theories, the economic and social condition of Turkmens has regressed. They experienced difficulties while dealing with the problems that occured in the process of forced migration. It is revealed that Turkmens want to turn back to Syria,

though they are desperate about the ending of civil war in Syria, and they perceive Turkey as the second homeland.

Key words: Migration, forced migration, refugee-asylumseeker, Syria, Syrian immigration, Turkmen, Syrian Turkmens, culture, identity, national identity, social belonging

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	İ
BİLDİRİM	İİ
YAYIMLAMA VE FİKİR MİLKİYETİ BEYANI	İİİ
ETİK BEYAN	İV
ÖZET	V
ABSTRACT	Vİİ
İÇİNDEKİLER	İX
ŞEKİLLER, TABLOLAR VE GRAFİKLER DİZİNİ	Xİ
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	5
1.1. Araştırmanın Kapsamı	5
1.1.1. Araştırmanın Konusu	5
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	6
1.2. Araştırmanın Yöntemi	8
1.2.1. Katılımcılar	8
1.2.2. Veri Toplama ve Analiz Teknikleri	11
1.2.3. Araştırmanın Soru Cümleleri	12
1.2.4. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler	13
2. ULUSLARARASI GÖÇ VE GÖÇ SÜRECİNDE ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR	14
2.1. Göç Kavramı	14
2.2. Uluslararası Göç Yaklaşımları	15
2.2.1. Uluslararası Göçmenler	19
2.2.2. İlişkiler Ağı (Network, Sosyal Ağ) Teorisi Temelinde Göç Süreci	22
2.3. Suriye’de Türkmen Göçü Sürecinde Öne Çıkan Kavramlar	23
2.3.1. Türkmen ve Suriye Türkmenleri	24
2.3.2. Kültür	25
2.3.3. Kimlik	27
2.3.4. Aidiyet ve Milli Kimlik	28
2.3.5. Uluslararası Göç	30

2.3.6. Zorunlu ve Düzensiz Göç	31
2.3.7. Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma.....	33
2.3.8. Mülteci ve Sığınmacı	33
3. CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRASI TÜRKİYE’DE GÖÇLER.....	36
3.1. Anadolu Coğrafyasına Göçler	36
3.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Göçler	37
3.2. Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Göçler.....	39
3.2.1. Cumhuriyetten Sonra Soydaş Göçleri-Mübadele	39
3.2.2. 20. Yüzyılda Mübadelenin Ardından Devam Eden Göçler	41
3.3. 1960’larda Türkiye’de Değişen Göç Süreci	42
3.3.1. Türkiye’den Batı Avrupa’ya Göçler	42
3.4. Türkiye’de 1980 Sonrası Küresel Göçler	44
3.4.1. 1980’lerden Sonra Türkiye’de Kitlemel Göçler.....	49
3.4.2. Son Dönemde Türkiye’ye Yönelik Göçler	53
4. SURIYE ARAP CUMHURİYETİNİN TARİHİ VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ	58
4.1. Suriye Devleti Tarihi ve Yapısı.....	58
4.1.1. Suriye’de İslamiyet’in Yayılması ve İslamiyet Sonrası kurulan Devletler ...	59
4.1.2. Suriye’de ve Anadolu’da Beylikler Dönemi	62
4.2. Osmanlı Döneminde Suriye	63
4.3. I. Dünya Savaşından Sonra Suriye Topraklarında Hakimiyet Mücadeleleri	66
4.4. Bağımsızlık Sürecinde Suriye	71
4.5. Suriye Topraklarında Varlıklarını Sürdüren Gruplar	73
4.5.1. Suriye’deki Türk Varlığı.....	73
5. SURIYE’DEN ZORUNLU GÖÇLER VE TÜRKMEN GÖÇÜNE İLİŞKİN BULGULARIN YORUMLARI.....	77
5.1. Suriye’den Göçün Nedenleri ve Yapısı.....	77
5.2. Suriye’den Türkiye’ye Göç Süreci.....	79
5.2.1. Suriyeli Göçmenlerin Yıllara ve Bölgelere Göre Demografik Dağılımı	80
5.2.2. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Başka Ülkelere Yerleştirilme Süreci	87
5.3. Türkiye’ye Göç Eden Türkmenler Üzerine Yapılan Araştırmanın Bulguları ve Yorumları	88
5.3.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	89
5.3.2. Suriye’den Türkiye’ye Türkmenlerin Zorunlu Göçü ve Yaşanan Süreçler...93	

5.3.3. Suriye’den Göç Eden Türkmenlerin Zorunlu Göçlerinde Türkiye’yi Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörler.....	93
5.3.3.1. İç Savaşın İtici Özelliği.....	95
5.3.3.2. Türkiye’nin Coğrafi Yakınlığı ve Göçmen Politikasının Çekici Etkisi..	98
5.3.3.3. Türkiye ile Sosyo-Kültürel Bağların Göçe Etkisi	100
5.3.4. Zorunlu Olarak Türkiye’ye Göç Eden Suriyeli Türkmenlerin Sosyal ve Ekonomik Durumları	103
5.3.4.1. Çalışma Alanları ve Koşulları	103
5.3.4.2. İnsani İhtiyaçlarını Karşılabilme Durumları	106
5.3.5. Sosyal Çevre ile İlişkileri ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları.....	109
5.3.5.1. Türkmen Göçmenlerin Kendi Aralarındaki İlişkileri ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları	109
5.3.5.2. Türkmen Göçmenlerin Türkiye Halkı ile Sosyal İlişkileri	110
5.3.6. Zorunlu Göç Edenlerin Göç Sırasında ve Sonrasında Yaşadıkları Sorunlar	112
5.3.6.1. Barınma Sorunu	112
5.3.6.2. Ekonomik Sıkıntılar ve Gelecek Kaygısı.....	115
5.3.6.3. Sağlık, Eğitim gibi Temel Sosyal Haklardan Yararlanma	117
5.3.7. Suriye’den Göç Eden Türkmenlerin Gelecek Planları	120
5.3.7.1. Geriye Dönmeyi İsteyenlerin Nedenleri	121
5.3.7.1.1. Geride Bıraktıklarının ve Vatan Özlemi Etkisi	121
5.3.7.1.2. İşsizlik ve Hayat Şartlarına Adaptasyon Zorluklarının Etkisi.....	123
5.3.7.2. Geri Dönmeyi İstemeyenlerin Nedenleri	125
5.3.7.2.1. Savaşın Yıkıcı Etkileri Nedeniyle Geriye Dönmeyi İstemeyenler.	125
5.3.7.2.2. Suriye’de Yaşanan Savaşın Bitmesine İlişkin Düşünceleri	127
5.3.7.3. Türkiye’ye Aidiyet Hissi ve Türk Kimliğinin Etkinliği.....	128
5.3.7.4. Katılımcıların Türkiye’den Başka Bir Ülkeye Gitmeye İlişkin Görüşleri	131
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	133
KAYNAKÇA	142
Ek 1. Katılımcılarla Görüşme Soruları ve Gönüllü Katılım Formu.....	148
Ek 2. Etik Kurul İzni.....	152
Ek 3. Orijinallik Raporu	153
Ek 4. Turnitin Benzerlik İndeksi	154

ŞEKİLLER, TABLOLAR VE GRAFİKLER DİZİNİ

Şekil 1. Suriye Arap Cumhuriyeti Haritası	58
Şekil 2. Avrupa'da Suriyeli Sığınmacı Başvurularının Yayılımı	79
Şekil 3. 2012 Yılı Ağustos Ayı Türkiye'deki Sığınmacı Dağılımı	81
Tablo 1. Katılımcı Profili	9
Tablo 3.4.1. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü Yakalanan Yasadışı Göçmen Sayısı.....	52
Tablo 3.4.2.1. Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı.....	55
Tablo 3.4.2.2. Yıllara Göre Göçmen Kaçakçıları.....	56
Tablo 5.2.1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.....	85
Tablo 5.2.2. Birebir Formülü Kapsamında Türkiye'den Çıkış Yapan Suriyeli Yabancılara İlişkin Bilgiler.....	88
Grafik 5.1. Mülteci Statüsündeki Suriyelileri Ülkelere Göre Dağılımı (21 Ağustos 2016)	78
Grafik 5.2.1. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler.....	86
Grafik 5.3.1.1. Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	89
Grafik 5.3.1.2. Katılımcıların Sahip Olduğu Çocuk Sayısı Dağılımı.....	90
Grafik 5.3.1.3. Katılımcıların Çocuklarının Yaşlarının Dağılımı.....	90
Grafik 5.3.1.4. Katılımcıların Arapça Okur-Yazarlık Dağılımı.....	91
Grafik 5.3.1.5. Katılımcıların Türkçe Okur-Yazarlık Dağılımı.....	91
Grafik 5.3.1.6. Katılımcıların Türkiye'de Geçici Kimlik Kartına Sahip Olanların Dağılımı.....	92

GİRİŞ

Orta Doğu ülkelerinde meydana gelen “Arap Baharı” hareketi 2011 yılında Suriye’ye sıçramıştır. Suriye’de bu tarihten itibaren Esad yönetimine karşı gerçekleştirilen gösterilerin şiddetini arttırarak iç savaşa dönüşmesiyle göçler başlamıştır. Beşer Esad’ın babası Hafız Esad’ın 1966 yılında kurmuş olduğu Baas Partisi, 1970 yılında darbeye yönetimi ele geçirmiştir. Hafız Esad ile başlayan rejim hareketi Beşer Esad ile devam etmiştir. Tüm bu süreçte yönetimin tek bir parti elinde uzun süre kalmasının da etkisiyle 15 Mart 2011 yılında başlayan gösterilerin kanlı çatışmalara dönüşmesiyle başlayan süreç ve günümüze kadar devam etmiştir.

Kısa bir süre içinde Esad ve muhaliflerin savaşının hemen hemen bütün Suriye’ye yayılmasıyla özellikle çatışmaların yoğun yaşandığı bölgelerden uluslararası insani kaçışlar başlamıştır. Türkiye de insani kaçışlara ev sahipliği yapan ülkelerin başında gelmektedir. Nisan 2011 de Cilvegözü sınır kapısına gelen Suriyelilere kapılarını açan Türkiye günümüze kadar göç almaya devam etmiştir. Geçmişten gelen kültürel ve tarihi yakınlığı olan Suriye halkı için Türkiye devleti “açık kapı” politikasını yürürlüğe sokmuş ve “geçici koruma” sağlamıştır. 2012 yılından itibaren şiddetini arttıran göçler sonucunda Türkiye’de 2016 yılında Suriyeli göçmen sayısı iki milyonu aşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Türkiye bu süreçte sınırdan geçen göçmenler için 10 şehirde 26 geçici barınma merkezleri oluşturmuş ve Suriyeli göçmenlere bu merkezlerde barınma, gıda, sağlık, eğitim ve psikolojik desteklerin yanında mesleki eğitim gibi imkanlarda sunmuştur.

Suriye tarihine baktığımızda köklü medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir coğrafya olarak bünyesinde bu medeniyetlerin izlerini barındıran bir Orta Doğu ülkesidir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle de birçok dini grup ve etnik kimliğe sahip halklar günümüze kadar bu topraklarda varlık göstermiştir. Türkler de uzun yıllar bu topraklarda yaşamış ve bu topraklarda hakimiyet sürmüş halklardandır. Özellikle uzun yıllar Osmanlı’nın bölgeyi yönetmesi bölgedeki Türk varlığını arttırmıştır. Osmanlı’nın dağılmasından sonra da, bu topraklarda günümüze kadar Türkmenler varlıklarını devam ettirmişlerdir. Suriye’de, Türkiye sınırında yoğun olarak varlık sürdüren Türkmenlerin yanı sıra ülkenin farklı yerlerinde de Türkmenler yaşamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla ayrılan sınırlarla, sınırın diğer tarafında yaşayanların durumları Türkiye için her zaman önem arz etmiştir. Atatürk zamanında yaşanan Hatay meselesi gibi durumlarda Türkiye bölgedeki Türkmenlerin varlığını tehdit edecek konulara müdahil olmuştur. Günümüzde de yaşanan iç savaşta Türkmenlerin durumları Türkiye kamuoyu tarafından yakından takip edilmiştir.

Suriye'de yaşanan iç savaş ve savaş sonucu ortaya çıkan terör örgütlerinin etkisiyle birlikte göç edenlerin sayısı dört milyonu aşmıştır ve bu süreçte en büyük yükü Türkiye üstlenmiştir. Türkiye'nin başta Türkmen grupları olmak üzere dil, din ayrımı yapmadan uygulamış olduğu olumlu politikalar ile gerçekleşen göçler yeni toplumsal alanların ve sonuçların doğmasına neden olmuştur.

Türkiye Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemde farklı şekillerde göç almış fakat 1960'lardan sonra daha çok göç veren bir ülke olmuştur. Küreselleşmenin de etkisiyle 1980 ve 90 sonrasında ise Türkiye Afrika, Orta Doğu ve Orta Asya'dan göçler almıştır. Bu dönemde yaşanan göçlerde Türkiye, daha çok transit ülke olarak görülmüş ve Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenler için ilk durak olmuştur. 2011 yılında yaşanan göçlerin bir kısmı yine bu şekilde göçler olmasına rağmen Türkmen göçleri bu göçlerden farklılık arz etmektedir.

2011'den günümüze kadar geline süreçte Türkmenlerin Suriye'den Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göçler genel olarak uluslararası zorunlu göç olarak adlandırılabilir. Uluslararası göçlerden farklı bir boyutu olan bu göçlerin temelinde uluslararası göç literatüründe belirlenen göçün nedenlerinden farklı nedenler ve dinamikler bulunmaktadır. Zorunlu olarak gerçekleşen göçler genel olarak doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı gerçekleşen ve insanların yaşamlarına, refahlarına yönelik tehditler içeren zorlama unsurunun bulunduğu göçlerdir. Bu zorlama sonucu başka ülkelere özellikle güvenlik sebebiyle koruma talebinde bulunan kişilere de mülteci ve sığınmacı denilmektedir (International Organization for Migration, 2016). Genel olarak bireyin veya grupların ihtiyaçları nedeniyle gerçekleştirdikleri göçlerde, uluslararası göçlerden farklı bir göçün yaşandığı ortadadır.

İlk olarak sınırdan kaçarak Türkiye'deki sınır şehirlerine yerleşen Türkmenler, daha sonra sınır kentlerindeki yoğun göçmen nüfusunun oluşturduğu sorunlar nedeniyle Türkiye'nin başka şehirlerine göç etmişlerdir. Bu süreçte Türkmenlerin bir kısmı da

Ankara'ya göç etmeyi tercih etmişlerdir. Ankara'da genellikle belli bölgelerde beraber yaşamayı tercih eden Türkmenler böylelikle birbirlerinden hiçbir zaman kopmamışlardır.

Bu çalışmada; Suriye'den savaş sonrası Ankara'ya göç etmek zorunda kalan Türkmenlerin göç etme nedenleri, göç edenlerin Türkiye'yi göç edilecek yer olarak belirlemelerinde etkili olan faktörler, göçmenlerin göç öncesi ve sonrasında sosyal, kültürel ve ekonomik durumları ve zorunlu olarak gerçekleştirdikleri göçlerde yaşanan sorunların neler olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye ile geçmişten günümüze bağları bulunan Türkmen gruplarının göçler sırasında toplumsal ilişkiler açısından ne tür zorluklar ve kolaylıklar yaşadıkları ortaya konulmuştur. Şuanda geçici koruma ile Türkiye'de bulunan Türkmenlerin gelecekte ne yapmayı planladıkları, Türkiye'den başka bir Batı ülkesine geçmeye ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Türkmenlerin aynı zamanda Suriye'deki iç savaşa yönelik umutları ve beklentileri de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Suriye'den göç eden gruplar arasından Türkmenlerin göç sürecinde aynı kültür dairesinde yer aldıkları bir ülkeye göç etmesiyle uluslararası göç literatüründe belirlenen süreçlerden farklı süreçlerin yaşanması ve farklı sonuçların orta çıkması nedeniyle, göçmenler arasından Türkmen grupları araştırma grubu olarak belirlenmiştir. Ankara'da yaşayan Türkmenlerin ikamet ettiği Karapürçek Mahallesi de araştırma sahası olarak tayin edilmiştir. Nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı bu çalışmada veriler gözlem, görüşme ve odak grup görüşmesi tekniklerinden yararlanılarak elde edilmiştir. Araştırma kapsamında Ankara'nın Karapürçek Mahallesinde 20 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Alan araştırmasından elde edilen veriler, araştırma problemleri bağlamında oluşturulan kategoriler çerçevesinde değerlendirilerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

“Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş Türkmenler üzerine bir araştırma” başlıklı bu çalışma altı temel bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; araştırmanın kapsamı ve yöntemi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın konusu, amacı ve önemi, problemleri, veri toplama ve analiz teknikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü, kuramsal ve kavramsal çerçeveden oluşmaktadır. Kuramsal kısımda genel olarak göç ve göçe ilişkin yaklaşımlar temelinde, uluslararası göçler, zorunlu göçler ve ilişkiler ağı teorilerinin, Suriye’den göç eden Türkmenlerin yaşadıkları göçleri hangi yönleriyle açıklayabildiği hangi yönleriyle açıklamakta yetersiz kaldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen Türkmen göçleri temelinde oluşturulan araştırmanın kavramsal çerçevesinde ise; Türkmen ve Suriye Türkmenleri, kültür, kimlik, aidiyet ve milli kimlik, uluslararası göç, zorunlu ve düzensiz göç, uluslararası koruma ve geçici koruma, mülteci ve sığınmacı kavramları açıklanmaya çalışılmıştır.

Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen Türkmen göçlerinin ele alındığı bu çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye’nin bu zamana kadar yaşadığı göç deneyimlerinden farklı bir göç sürecinin yaşandığının ortaya koyabilmek için Türkiye’de Cumhuriyetten önce ve sonra yaşanan göçler ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, Suriye tarihi ve yapısıyla, Suriye’de bulunan Türkmen gruplarının durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın beşinci bölümünde Suriye’den göçlerin genel hatları çizilmeye çalışılmış ve alan araştırmasına dayalı bulgular yorumlanmıştır. İlk olarak dünya da ve Türkiye’de Suriyeli göçlerinin genel durumu resmi kaynaklardan elde edilen veriler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra Suriye’den Türkiye’ye Türkmen göçlerinde etkili olan faktörler, göç sonrasında göçmenlerin sosyal ve ekonomik yaşamdaki durumları, göç sonrasında yaşadıkları sorunlar, gelecek planları ve gelecek planlarını etkileyen faktörler son olarak da Suriye iç savaşının geleceğine ilişkin görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın altıncı ve son bölümünde ise araştırma problemleri bağlamında ulaşılan sonuçlar kuramsal çerçeve ile ilişkilendirilerek ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Orta Doğuda pek çok ülkeyi etkileyen “Arap Baharı” hareketi 2011 yılının Mart ayında Suriye Arap Cumhuriyetinde de kendisini göstermiş ve ayaklanmalar iç savaşa dönüşmüştür. İç savaşın etkisini arttırmasıyla Suriye daha karışık ve istikrarsız bir hal almıştır. Bu kaos ortamında Suriye coğrafyası içerisinde terör örgütlerinin de faaliyetlerini arttırmasıyla Suriye’den zorunlu göçler başlamış ve her geçen gün şiddetini arttırarak devam etmiştir. İlk etapta ülke içerisinde güvenli bölgelere yönelik gerçekleşen bu göçler daha sonra sınır ötesi göçlere dönüşmüştür. Birleşmiş Milletlerin de, yaşanan bu insanlık dramına sessiz kalmaması nedeniyle Suriye’deki iç savaş sonucu gerçekleşen göçler tüm dünyaya yayılmıştır. Fakat sınır ötesi göçlerde en büyük yükü Suriye’ye komşu ülkeler üstlenmiştir.

Suriye’nin sınır komşularından biri olan Türkiye bu süreçte göç alan ülkelerin başında gelmektedir. Suriye halkı ile hem tarihi hem de kültürel bağları bulunan Türkiye bölge halkının yaşadığı sıkıntılara sessiz kalamamış “açık kapı” politikasını başlatarak, savaştan kaçan, Türkiye’ye sığınan Suriyeliler herhangi bir ayırım gözetilmeden “geçici koruma” altına almıştır. Savaşın devam etmesi ve ülke içindeki başta IŞİD gibi terör örgütlerinin de bölgedeki şiddeti arttırmaları gibi nedenler ile göçler artarak devam etmiştir.

Göç sürecinde, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği’nin Ağustos 2016 resmi verilerine göre; dört milyonu aşan Suriye vatandaşı ülkelerinden göç etmiştir. Yine aynı resmi kaynaklara göre; göç alan ülkeler içinde, iki buçuk milyonu aşan Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Daha önce dünyanın karşılaşmadığı derecede büyük insani sorunların yaşandığı iç savaş ve insani kaçış nedeniyle başta komşu ülkeler olmak üzere tüm dünya bu krizden etkilenmiştir. Bu kadar ciddi bir insani hareketliliğin yaşanması Suriye coğrafyası ve iç savaş ile ilgili çalışmaların artmasına neden olmuştur.

Suriye Devleti'nin tarihine baktığımızda; çok eski medeniyetlere ev sahipliği yapmış, farklı dinlerin ve etnik grupların uzun yıllar boyunca bir arada yaşadıkları görülmüştür. Coğrafi olarak konumu, sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklar nedeniyle birçok medeniyet için ilgi çekici olmuştur. Günümüzde de farklı birçok dini ve etnik unsuru içinde barındıran Suriye Devleti'nin bu durumu iç savaş sırasındaki ayrışmalarda da kendini göstermiştir.

Suriye coğrafyasının Türkiye için önemine baktığımızda ise Türklerin Türkistan'dan Anadolu coğrafyasına gelişine kadar dayanan, köklü bağların bulunduğu görülmektedir. Türklerin bu coğrafyaya gelmesiyle başlayan Türk hâkimiyeti Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasına kadar devam etmiştir fakat Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasına rağmen bu topraklardaki Türkmenler günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Eskiye dayanan bu bağlar nedeniyle Türkiye için Suriye'de yaşananlar büyük önem arz etmiştir. Türkmenlerin iç savaştan yoğun bir şekilde etkilenmesi nedeniyle Türkiye özellikle Türkmen gruplarının sorunlarıyla aktif bir şekilde alakadar olmuştur.

Bu bağlamda araştırmanın konusu; Türkiye'ye göç eden Suriyeli Türkmenlerin göç etme nedenleri ve Türkiye'ye göç etmelerindeki etkenlerin neler olduğu şeklinde belirlenmiştir. Bu çerçevede iç savaştan sonra Ankara'ya yerleşmiş Suriyeli Türkmenlerin göç etme nedenleri, Türkiye'ye göç etmelerinde coğrafi yakınlığın, sosyal, kültürel ve ekonomik bağların ne derece etkili olduğu incelenmeye çalışılmıştır. Türkiye'ye aidiyet hissi, Suriye'nin geleceğine ilişkin düşünceleri göz önüne alınarak Türkiye'deki kalıcılıkları değerlendirilmiştir.

Suriye'den göçün devam ettiği bu süreçte, savaştan öncede Türkiye ile bağları bulunan ve savaş sonrası Türkiye'ye göç eden Suriyelilerden önemli bir grup olan Suriyeli Türkmen grupları araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Göçmen Suriyeli Türkmen gruplar, Ankara'da bulunanların özelinde incelenmiştir.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Göç; nedenleri ve sonuçları açısından birçok dinamiği içinde barındırması nedeniyle farklı disiplinler tarafından sürekli araştırma konusu olmuştur. Bireyin ya da grupların yer değiştirmeleri ister sınırlar içinde olsun isterse sınır dışı olsun sayısız toplumsal

sonucu ortaya çıkarır. Göçün nedenleri, göçün süreci ve sonunda ortaya çıkan tüm bu toplumsal olgular araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Göç üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak; bireyin ya da grupların belli ekonomik beklentiler çerçevesinde yaptıkları göçler üzerine durulmuştur. Göçün sonucunda göç eden toplum ve göç alan toplumun karşılıklı ilişkileri, kültürel ve ekonomik farklılıklarının sonuçları da araştırmalara konu olmuştur. Göç araştırmalarının bir başka kolunu da; göçün gerçekteşmesine vesile olan etkenlerin ve göçü hızlandıran dinamiklerin neler olduğuna ilişkin açıklamalar oluşturmaktadır. Genel göç araştırmalarında üzerinde durulan bu konular bağlamında bu çalışmada göçü özelleştirerek, Suriye'den Türkiye'ye Türkmen göçü, göçü etkileyen faktörler, göçmenlerin durumları ve göçün getirdikleri ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın bir diğer amacı; Suriye'deki Türkmen gruplarının durumu, Türkmenlerin aidiyet hissi, Türkiye'ye bakış açıları ve Türkiye ile ilişkilerinin ne derece olduğunun ortaya konulmasıdır. Aynı zamanda, Suriyeli Türkmen gruplarının göç sürecinde Türkiye'yi tercih etmelerinde "ilişkiler ağının" etkinliğinin belirlenmesi araştırmanın bir diğer amacı olarak belirlenmiştir.

Bireylerin, grupların, devletlerin planlaması veya anlaşması olmadan gerçekteşen Suriye'den zorunlu göçler özelinde Türkiye'ye göç eden Türkmenlerin; göç sonrasında göç ettikleri yerdeki toplumla ilişkileri ve uyum, kabul düzeylerinin incelendiği bu çalışmada göçmenlerin gelecek planlarını da ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yapılan literatür taramasında, Suriyeli göçmenlere yönelik değişik alanlarda yapılan araştırmalar bulunmasına rağmen Suriye'de yaşayan Türkmen gruplarının Türkiye'ye göçü ile ilgili bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda; araştırmada Suriye'den göç eden Türkmen grupları araştırmanın sahası olarak belirlenmiştir. Ankara'ya yerleşen Suriyeli Türkmenler ile yapılan bu çalışmada; Suriyeli Türkmenlerin göç süreçleri ele alınmaya çalışılmıştır. Belirlenen temel sorular ve amaçlara yönelik Suriyeli göçmenler ile yapılan bu çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlaması öngörülmektedir.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bir bireyin ya da grubun içinde buldukları ortamdaki anlam dünyalarını ortaya koymak ve yorumlamak nitel araştırma deseni ile mümkündür. Creswell'e göre nitel araştırmada araştırmacı, bireyin veya grubun bir probleme atfettikleri anlamları bulmaya ve yorumlamaya çalışır. Problemin kompleks bir açıklaması ve yorumlaması yapılır (Creswell, Ocak, 2015, s. 44). Araştırmada; Suriye'den Türkiye'ye göç eden Türkmenlerin göç sürecinde yaşadıkları, göçün belirlenmesindeki etkin faktörler ve Türkmen kimlikleriyle ilintili olarak Türkiye'ye göçlerine ilişkin anlam dünyalarının ortaya konulması araştırmanın amacı olduğu için nitel araştırma deseni kullanılmıştır.

Araştırma kuramsal ve uygulamalı iki aşamadan oluşmuştur. Araştırmanın kuramsal bölümünde göç ve göçe ilişkin yaklaşımlar ile uluslararası göçün kapsamından kısaca bahsedilmiştir; genelinde Türkiye Cumhuriyeti öncesi ve sonrasında Anadolu coğrafyasına yönelik kitlesel Türk göçlerin tarihsel süreçleri, özelinde ise Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş Türkmenlerin göçleri belirlenmiştir. Kavramsal ve kuramsal alt yapının oluşturulması için literatürden yararlanılmıştır.

Çalışmanın alan araştırması, 2016 yılının 20 Şubat- 4 Nisan tarihleri arasında toplam kırk gün süre ile Ankara'nın Mamak ilçesine bağlı Karapürçek mahallesine yerleşmiş Suriyeli Türkmenler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulamalı bölümünde; Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli Türkmenlerin aidiyet hisleri, Türkiye ile geçmişten gelen ilişkileri, zorunlu göç süreçleri ve göç etme nedenleri, Türkmen kimliğinin ilişkiler ağı açısından göç sürecinde işlerliği doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Belirlenen görüşme formları ile alanda derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen bilgiler belirlenen amaçlar doğrultusunda yorumlanmaya çalışılmıştır.

1.2.1. Katılımcılar

2011 yılından sonra Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli Türkmen gruplar üzerine yapılan araştırma çerçevesinde Ankara'nın Mamak ilçesinin Karapürçek mahallesinde yaşayan Suriyeli Türkmenlere ulaşılmıştır. Araştırmada, amaçlı örneklem kapsamında Suriyeli Türkmenlerden görüşmeyi kabul eden 20 Suriyeli Türkmen

katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 13'ü kadın, 7'si erkektir. Araştırmanın amacına uygun olarak 18 yaş ve üstü kişiler ile görüşmeler yapılmıştır. Katılımcı profili şu şekildedir;

Tablo 1. Katılımcı Profili

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Yapılan İş	Suriye'de yaşadıkları bölge	Türkiye'de buldukları süre	Ankara'da buldukları süre
Katılımcı1	Kadın	38	Evli	7 çocuk	Ev hanımı	Halep'in merkezi	3 sene	3 sene
Katılımcı2	Erkek	46	Evli	9 çocuk	Ayakkabı ustası Türkiye'de de Suriye'de de	Halep'in merkezi	6 ay	6 ay
Katılımcı3	Erkek	23	Evli	1 çocuk	Suriye'de ayakkabıcı burada işsiz	Halep'in merkezi	3 sene	1 sene
Katılımcı4	Kadın	43	Eşi hayatta değil	2 çocuk	Suriye'de ev hanımı burada bulaşıkçılık yapıyor	Halep'in merkezi	3 sene	1 sene
Katılımcı5	Kadın	35	Evli	3 çocuk	Ev hanımı	Halep'in merkezi	3 sene	1 hafta
Katılımcı6	Kadın	43	Evli	6 çocuk	Ev hanımı	Halep	2 sene	1 sene

Katılımcı7	Kadın	25	Evli	2 çocuk	Ev hanımı	Halep'in köyü	2 sene	1 sene
Katılımcı8	Kadın	28	Evli	4 çocuk	Ev hanımı	Halep'in köyü	2 sene	2 ay
Katılımcı9	Kadın	25	Evli	1 çocuk	Ev hanımı	Halep'in köyü	2 sene	6 ay
Katılımcı10	Erkek	55	Evli	6 çocuk	Suriye'de ve Türkiye'de badanacı	Halep'in köyü	2 sene	6 ay
Katılımcı11	Kadın	26	Evli	5 çocuk	Ev hanımı	Halep'in merkezi	1 sene 9 ay	9 ay
Katılımcı12	Kadın	72	Dul	9 çocuk	Ev hanımı	Halep'in köyü	1 sene 9 ay	9 ay
Katılımcı13	Kadın	45	Dul	7 çocuk	Ev hanımı	Halep'in merkezi	3 sene 1 ay	2 sene
Katılımcı14	Erkek	40	Evli	8 çocuk	Suriye'de ticaret Türkiye'de terzilik	Halep'in merkezi	3 sene	1,5 sene
Katılımcı15	Erkek	46	Evli	5 çocuk	Suriye'de mobilya fabrikası sahibi Türkiye'de mobilyacının yanında çalışıyor	Halep'in merkezi	1 sene	1 sene
Katılımcı16	Erkek	36	Evli	5 çocuk	Suriye'de	Halep'in	9 ay	9 ay

					ticaret Türkiye'de İşsiz	merkezi		
Katılımcı17	Kadın	35	Evli	4 çocuk	Ev hanımı	Azaz	3 ay	5 gün
Katılımcı18	Erkek	25	Evli	Eşi Hamile	Suriye'de de Türkiye'de de mobilyacı	Halep'in merkezi	3 sene	8 ay
Katılımcı19	Kadın	18	Evli	Hamile	Ev hanımı	Halep'in merkezi	3 sene 1 ay	2 sene
Katılımcı20	Erkek	22	Bekâr	Yok	Suriye'de Üniversitede Öğrenci Türkiye'de tercüman	Azez	2,5 sene	2,5 sene

1.2.2 Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Türkiye'ye Suriye'den zorunlu olarak gerçekleşen Türkmen göçlerinin incelendiği bu araştırmada veriler nitel araştırma teknikleri kullanılarak toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında derinlemesine araştırma yapabilmek amacıyla amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen katılımcılarla gözlem, görüşme ve odak grup görüşmeleri yapılmış ve sahadan veriler toplanmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcıların izni ile notlar alınmış gerektiği yerlerde ses kaydına başvurulmuştur. Araştırma amacımız doğrultusunda belirlenen katılımcıların Türkçe biliyor olmalarına ve araştırma sahasına ulaşılabilirlik açısından Ankara il sınırlarında ikamet etmelerine dikkat edilmiştir. Belirtilen bu nitelikteki kişilere ulaşmak için çeşitli dernek ve kuruluşlar ile iletişime geçilmiş fakat belirlenen özelliklere sahip olan örneklem grubunun sınırlı sayısı da olması nedeniyle katılımcılara ulaşım aşaması uzun sürmüştür. Bireysel iletişime geçilen anahtar kişiler vasıtasıyla örneklem grubuna ulaşılabilmiştir. Örneklem grubu oluşturulurken öngörülen belirli özelliklere sahip Suriye'den iç savaş sonrasında göç

etmiş yirmi Türkmen ile açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara yaş, meslek, medeni durum gibi temel demografik soruların yanı sıra katılımcıların göç sürecinde yaşadıkları, göç etme nedenleri, iç savaş öncesi ve sonrasında Suriye'nin durumu, Türkmenler olarak Türkiye ile ilişkileri, Suriye'de Türkmen olarak nasıl yaşadıkları gibi Türkmen olmalarına ve göç süreçlerine odaklanan sorular yöneltilmiştir.

Araştırmada kullanılan veriler; birebir görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler ve literatürde var olan verilerden oluşmaktadır. Görüşmeler sırasında katılımcılara kimliklerinin gizliliği konusunda verilen teminat ile ses kayıtlarının alınmasında gönüllü olup olmadıkları sorularak görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış, görüşmeler sırasında not alma tekniğine de başvurulmuştur. Verilerin analizi için ses kayıtları yazılı doküman haline getirilmiş ayrıca görüşme esnasında alınan notlardan da faydalanılmıştır. Araştırmanın soru cümlelerine uygun olarak veriler temel kategorilere ayrılmış ve nitel veri analizi için Maxqda yazılım programından yararlanılmıştır.

1.2.3. Araştırmanın Soru Cümleleri

Sınır komşumuz olan ve geçmişten günümüze sıkı ilişkiler içinde olduğumuz Suriye'nin yaşadığı iç savaş sonucunda halkın büyük bir kısmı farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devletinin dağılmasından sonra belirlenen sınırın diğer tarafında varlığını yoğun şekilde sürdüren Türkmen gruplarının yaşanan iç savaşla birlikte Türkiye topraklarına göç sürecinde yaşadıkları ve göç etmelerinde etkili olan faktörlere ulaşmak için şu sorulara cevaplar aranmıştır.

1. "Suriye'de geçmişten günümüze Türkmen varlığına ilişkin bilgiler."
2. "Suriye'den toplu göçlerin nedenleri?"
3. "Türkmenlerin Suriye'den göç etme sebepleri?"
4. "Türkmenler olarak göç sürecinde gidilecek ülkeyi belirlemedeki kriterleri neler olmuştur?"

5. “ Geçmişten günümüze Türkmenlerin Türkiye ile ilişkileri ve bağları nasıl olmuştur?”
6. “Türkmenlerin Türkiye’ye göç kararı almalarında etkili olan faktörler nelerdir?”
7. “ İlişkiler ağı bağlamında Türkmenlerin Türkiye’ye göç etmelerinde bağların etkinliği ne derece olmuştur?”
8. “Türkmenler için Türkiye bir geçiş ülkesi mi yoksa göç için son durak mı?”
9. “ Göçmenlerin, Suriye’de yaşanan iç savaş sırasında ve göç sürecinde yaşadıkları zorluklar nelerdir?”
10. “Suriye’nin gelecekteki durumu hakkında neler öngörüyorlar?”
11. “Türkmenlerin gelecek planları, kalmayı mı geri dönmeyi mi düşünüyorlar?”
12. “Göçten sonra sosyo-kültürel ilişkiler ve adaptasyon süreci nasıl gerçekleşmiştir?”

1.2.4. Araştırmada Karşılaşılan Güçlükler

2011 yılında başlayan ve halen devam eden Suriye’den göçler üzerine farklı alanlarda birçok çalışma yapılmış ve halen yapılmaktadır. Devam eden ve bugüne kadar görülen göçlerden farklı birçok dinamiği içinde barındıran Suriye’den göçler hakkında literatür taraması aşamasında zorluklar yaşanmıştır. Ayrıca Suriye Arap Cumhuriyeti’nin yapısına ve Suriye devleti içerisinde Türkmen varlığına ilişkin sınırlı sayıda literatüre ulaşılması da araştırma sırasında karşılaşılan en önemli güçlüklerdendir.

Araştırmanın uygulamalı kısmında ilk olarak katılımcı gruba ulaşmada zorluklar yaşanmıştır. Türkiye’ye göç etmiş Suriyeli Türkmen gruplarına ulaşmak için ilk önce resmi kaynakların verilerinden katılımcılara ulaşılmaya çalışılmıştır fakat göçmenlerin büyük bir kısmı kaçak bir şekilde göç ettikleri için resmi kayıtları bulunmamaktadır. Bu nedenle göçmen grubuna resmi organlar üzerinden ulaşılamamıştır. Daha sonra özellikle Türkmenler ile irtibat halinde olan sivil toplum kuruluşları ve yardım dernekleri üzerinden katılımcılarla iletişime geçilmeye çalışılmış fakat uygun katılımcı grubuna ulaşılamamıştır. Son olarak; Gaziantep merkezli 2016 yılında kurulmuş “ Suriye Birleşik Türkmenler Derneği” ile aracı kişilerle bağlantıya geçilmiş ve Ankara’da

irtibatla olduğu Suriyeli Türkmenlerin ikamet bilgilerine ulaşılmıştır. Ankara’da toplamda 15-20 Suriyeli Türkmen ailesine ulaşılabildiği için katılımcı sayısı da belirli bir düzeyde kalmıştır.

2. ULUSLARARASI G VE G SÜRECİNDE NE ÇIKAN KAVRAMLAR

2.1. G Kavramı

Bireyin ya da bir grubun yaşadığı yerden farklı bir yere yerleşmesi olan g, farklı Şekillerde tanımlanmış ve farklı bilimsel alanlar tarafından üzerine çalışma yapılmış bir olgudur. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu kavram göç eden ve g alan toplumlar açısından farklı etkileri olduğu için sosyolojik, demografik, ekonomik, antropolojik, politik ve psikolojik nedenleri ve sonuçları içinde barındırmaktadır.

G farklı boyutları nedeniyle farklı disiplinler tarafından incelenmiştir. Gn getirdikleri ve nedenlerinin anlaşılması için bu disiplinlerin hepsinin katkısı önemlidir. Sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk, tarih, psikoloji, coğrafya alanları tarafından incelenen g kavramı üzerine yapılmış bilinen ilk alışma Ravenstein’in 1885 yılında yayınlamış olduğu ‘‘G Kanunları’’ adlı makaledir. Dönemin İngiltere’sinin nüfus verilerini kullanarak bir çalışma geliştirmiş ve genel geçer ‘‘ G Kanunları’’ oluşturmayı hedeflenmiştir.

Ravenstein genel olarak dönemin İngiltere’sinde yaşanan ekonomik ve ticari gelişmelere dayanarak gelişen göçlerin nedenleri yedi temel kurala dayandırmıştır. Ravenstein’in g kanunları Şu Şekilde sıralanmaktadır;

‘‘1- Göçmenler genellikle kısa mesafede bulunan endüstri ve ticaret merkezlerine göç ederler.

2- Kentlerde meydana gelen ekonomik gelişmeler nedeniyle ihtiyaç duyulan işgücünün kentin etrafından yakın yerlerden buraya hızla göçler gerçekleşir. Göçmenlerin boşalttıkları yerlere de başka yerlerden yeni göçmenler gelir ve böylece g sürekli devam eder.

3- Bu yayılma sürecinin kendi içine çeken sürecin tersi şekilde de olsa, benzer özellikler gösterir.

4- Her göç akımı, bu akımın karşısında başka bir göç dalgası daha yaratır.

5- Daha uzak yerlere göç edecekler daha büyük ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmektedir.

6- Kırsal kesim yerlileri kentlilere oranla daha çok göç etme eğilimindedirler.

7- Kadınlar erkeklere oranlara daha çok göç etme eğilimindedirler.”(Ravestein,1885, ss.198-199).

Dönemin şartlarında yaşanan göçleri açıklamaya çalışan Ravenstein’in ardından bu alandaki çalışmalar devam etmiştir. Dünya üzerinde yeni gelişen olaylar ve süreçler nedeniyle insanların yer değiştirmedeki nedenleri ve göçün sonucunda ortaya çıkan olgularda da değişimler yaşanmıştır. Özellikle araştırmalara bakıldığında Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte gelişen uluslararası iletişim, ekonomik anlamdaki bağılıklar ve etkileşimler insanların göç süreçlerini de etkilemiştir. Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş Suriyeli Türkmenlerin göç etmelerindeki etken faktörlerin incelendiği bu çalışmada uluslararası göç teorileri ve sosyal ağların etkinliği üzerine yapılan çalışmalar bu göçü açıklama ve anlamlandırmak için yol gösterici niteliktedir.

2.2. Uluslararası Göç Yaklaşımları

Göç kavramı sosyolojik olarak bakıldığında bireyin ya da grupların sembolik veya siyasal sınırların ötesine, yeni yerleşim yerlerine ve toplumlara doğru kalıcı hareketi şeklinde ifade edilmiştir (Marshall, 2013, ss. 685-686). Sosyoloji, bireylerin ve grupların göç sürecinde toplumsal, bireysel nedenleri ve sonuçlarıyla ilgilenmektedir. Genel olarak bakıldığında bireylerin ve grupların neden göç etme kararı aldıkları, göç sonucunda karşılaşılan iki toplum arasındaki ilişkileri, göçmen gruplarının uyumları ve kabulleri, yeni toplumdaki edindikleri yerler göç sosyoloji açısından açıklanmaya çalışılmaktadır.

Uluslararası göçler, 20. yüzyılın ikinci yarısında yaklaşıldığında 19. yüzyılda yaşanan göçlerden neredeyse tamamen farklı bir göç sürecinin yaşanmasıyla bu yeni oluşan göç olgusunu açıklamak içinde yeni çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Uluslararası göç tüm

dünyayı özellikle siyasal ve toplumsal olarak değiştiren süreçleri içerdiği için yeni kuramlarla göçler açıklanmaya çalışılmıştır. Uluslararası göç tarihine baktığımızda Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkelere yönelik kitlesel göçler ilk göçlerdendir. 1945'ten sonra ise Kuzey ve Batı Avrupa'da yaşanan yeni göçleri ve günümüzde yaşanan göçleri açıklamak üzere çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir.

Bu yeni çalışmalar sonucunda; birey, hanehalkı, ulusal ve uluslararası pazarlar gibi farklı nedenleri de göz önüne alan ve farklı açılardan irdeleyen yeni teoriler ön plana çıkmıştır (Unat-Abadan, 2006, s. 19).

19. yüzyılda geliştirilen ve günün şartlarına göre yaşanan göçleri açıklayan Ravenstein'ın ardından Castel ve Miller 20. yüzyılda oluşan ekonomik değişimler, siyasal mücadeleler ve şiddetli çatışmalara karşılık olarak yeni gelişen göç akımlarını açıklamaya çalışmaktadırlar. Castel ve Millere göre;

“- Göç küreselleşmekte; gittikçe daha fazla ülke göç hareketlerinden eş zamanlı olarak etkilenmektedirler. Göçmenlerin menşei çeşitlilikleri de artmaktadır. Göç alan ülke içerisinde farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişlere sahip göçmen grupları barındırmaktadır.

- Göç hızlanmakta; uluslararası göç hacmi giderek büyümekte. Bu sayısal büyüme, hükümet politikalarının önemini ve güçlüklerini artırmaktadır. Hükümet politikalarıyla uluslararası göç kontrol altına alınabileceği ve göçmenlerin memleketlerine geri gönderilebileceği öngörülmektedir.

- Göç farklılaşmakta; pek çok ülke için göç sadece emek göçü, mülteci göçü, ya da kalıcı yerleşimciler gibi tek göç yaşanmamakta bunların hepsini aynı anda yaşamaktadır. Hükümetler göçleri durdurmak için kontrol etmek için çabalasalar da göç zincirleri bir hareket ile başlayıp öteki biçimlerde devam etmektedir. Göçün farklılaşarak devam etmesi ulusal ve uluslararası önlemlerin alınmasında engel oluşturmaktadır.

- Göç kadınlaşmakta; kadınların göçlerinde etkin olduğu ifade edilmektedir. Emek göçü ve mülteci göçünde erkekler egemen iken kadınlar genelde aile birleşimleriyle göçün bir parçası oluyordu. 1960'lardan sonra ise kadın emek gücünün daha çok yaygınlaşmıştır.

- Göç siyasallaşmakta; hem ulusal hem de uluslararası politikalar, bölgesel ve ikili ilişkiler ve dünya devletlerinin ulusal güvenlik politikaları artan bir biçimde uluslararası göç tarafından etkilenmektedir.”(Miller ve Castles, 2008, ss. 12-14)

Suriyeli göç sürecine genel olarak baktığımızda Castel ve Miller'in öne sürdüğü gibi, Suriyeli göçü küreselleşmiştir. Bir Ortadoğu ülkesi olmasına rağmen bu bölgede yaşanan şiddetli çatışmalardan kaçışlar sadece bölgede sıkışıp kalmamıştır. Özellikle Türkiye ve Kuzey Afrika ülkeleri üzerinden Avrupa'yı hatta iltica talepleriyle Kanada, Amerika gibi devletleri de etkisi altına almıştır bu göçler. Aynı zamanda göç hızlanmakta ve bu göç süreciyle başa çıkmaya çalışan devletlerin karşılıklı anlaşmaları ve bölgesel planları devreye girmekte bu durumda göç siyasallaşmaktadır.

Castles ve Miller, son yüzyılda göç sürecinde yaşanan bu değişimlerle birlikte göç sürecinin açıklanması için üç temel yaklaşıma başvurmuştur. Bu yaklaşımlar; ekonomik temelli göç teorileri, tarihsel yapısalcı yaklaşım ve göç sistemleri teorisi.

Ekonomik göç teorilerinin temelini Ravenstein'in "Göç Kanunları" oluşturmaktadır. Neoklasik ekonomik temelli bir yaklaşımla insanların farklı itme-çekme nedenleriyle faydalarının peşinden göç ettiği üzerine odaklanılır. İnsanlar nüfusun yoğun işsizliğin fazla olduğu yerlerden, iş gücüne ihtiyaç duyulan nüfusun az olduğu yerlere göç ederler. Bu teorilerde insanları göç etmeye iten demografik büyüme, düşük yaşam şartları, ekonomik olarak fırsatların yeterli düzeyde olmayışı ve siyasal baskılardır. Göç alan yerler için ise göçü çeken, işgücü ihtiyacı, yerleşim alanlarının genişliği, ekonomik olarak bireylerin ihtiyaçlarını sağlayabilecek kaynakların varlığı ve siyasal özgürlüklerdir. Bu temellerde göç süreçleri incelendiğinde bir takım eksiklerin varlığı ortaya çıkmıştır. Sürekli göç alan özellikle Avrupa ülkelerinin nüfus bakımından yoğunluğuna ve iş gücü ihtiyacının artık kalmamasına rağmen halen göçlerin devam ettiği gözlemlenmiş ayrıca göç edenlerin çoğunlukla toplum içerisinde alt sınıflarda bulunması göçten beklenilenin karşılanamadığını göstermiştir. Bu teoriler genelde bu açılarından eleştirilmiştir(Miller ve Castles, 2008, ss. 31-34).

Uluslararası alanda modern anlamda sanayisi gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere emek göçü alırlar. Sadece iş gücünü karşılamak amaçlı bu göçlerle göç edenler "göçmen işçi" olarak tanımlanır (Unat-Abadan, 2006, ss. 37-38). Tarihsel- yapısalcı yaklaşım olarak adlandırılan yaklaşımda ise emek temelli göçü açıklamaktadır. Emek ihtiyacını karşılamak için kapitalizmin merkezdeki ülkelere az gelişmiş çevre ülkelere yapılan göçleri bir çeşit sömürü olarak nitelendirmektedir. Zengini daha zengin yapmak

amaçlı emek göçünü açıklamak için kullanılan bu yaklaşım çağdaş göçleri net bir şekilde açıklamada yetersiz kaldığı için eleştirilmiştir (Miller ve Castles, 2008, ss.34-35).

Göç sistemleri teorisi diğer iki yaklaşımdan farklı bir açıdan bakarak, toplumsal olarak birçok alandan etkilenen ve birçok alanı etkileyen göç sürecini daha geniş açıklama çabasına girişmiştir. Disiplinler arası bir yaklaşımla, göç hareketlerinin göç alan ve göç veren ülkeler açısından siyasal, ekonomik, kültürel bağlara dayandırmakta ve bu bağlantılar nedeniyle uluslararası göçün ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Göçün makro ve mikro sonuçlarının olduğunu savunur. Makro yapı; ekonomik, politik devletlerarası ilişkilerin artması ve dünya çapında ekonomik alış verişler göçü belirlemektedir. Mikro yapılar göç ve göç sonucunda göçmenlerin toplumsal kabulü ve uyumu üzerinde durmaktadır.

Massey ve arkadaşları “Worlds in Motion” adlı eserleri ile dünya çapındaki uluslararası göçü yaşadığımız çağdaki halini açıklamaya çalışmıştır. Uluslararası göçün başlangıcı ve uluslararası hareketlerin devamına ilişkin iki grup göç teorileri ele alınmıştır. Başlangıçta; neoklasik-makro ekonomi teorisi, neoklasik-mikro ekonomi teorisi, yeni göç ekonomisi teorisi, parçalı işgücü piyasası teorisi, tarihsel yapısalcı yaklaşım-dünya sistemleri teorileri ile göç süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Devam eden uluslararası hareketler ise sosyal ağ kuramı ile açıklanmıştır.

Başlangıç teorileri genel olarak ekonomik temellere dayandırılan göçün başlama nedeni, neoklasik makro teoride ülkeler arasındaki gelir ve iş imkânlarının dağılımındaki farklılıklardır. Neoklasik mikro ekonomik teori ise; göçmenlerin bekledikleri bireysel faydaları ve bu faydalara ulaşmak için göze alacakları riskleri azaltmak faydaları çoğaltmak temellidir. “Yeni göç ekonomisi” kurama göre göçün sebebi sadece işgücü dağılımındaki farklılardan kaynaklanan bireysel kararlar değil aynı zamanda hane halkının da kararlarının önemli görüldüğü yaklaşımdır. Göç sürecinde temel analizler; aileler, hane halkı ve kültürel ürünler olarak tarif edilen üretim ve tüketim birimleri temelinde yapılmaktadır (Massey ve diğerleri, 2009, ss.17-28).

Kendi içinde alt başlıklarda incelenen “İkili iş gücü piyasası” teorisinde bireysel veya grup halinde alınan göç kararlarından farklı olarak devletlerin göç sürecindeki

etkinliğine odaklanılmaktadır. İş gücü talebinde olan devletlerin bu süreçteki politikaları ve göçmenlere karşı tutumları açıklanmıştır. Temelde sanayileşmiş devletlerin iş gücü taleplerini karşılamak için gerçekleştirilen uluslararası göçleri açıklar. Varsayımlarına göre uluslararası göç devletlerin emek taleplerine bağlıdır ve hükümetler işçilerin işe alım süreçlerini belirleyen güçlerdir. Hükümetler aynı zamanda göçmen işçilerin ücretlerini belirlemektedir(Massey ve diğerleri, 2009, ss.28-33)

Ayrıca kümülatif nedensellik olarak adlandırılan; uluslararası göç sonucunda göçü kabul eden ve göçmen gönderen ülkelerdeki toplumsal, ekonomik ve kültürel olumsuzlukların hükümetler tarafından önlenemediği öngörülmektedir (Massey ve diğerleri, 2009, ss.45-46).

Suriyeli göçü; insanların özellikle ekonomik yetersizliklerinden kaynaklı fayda ve risklerin hesaplandığı göç sürecinden farklı bir göç sürecidir. Muhtevası bakımından açıklamaya çalıştığımız uluslararası göç teorileri Suriyeli Göçlerini tam olarak açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Ne bireysel ne hane halkı ne de devletlerin emek taleplerini karşılamak amaçlı bir göç sürecidir. İlk etapta Suriye’de yaşanan siyasal sorunlar ve can güvenliklerini korumak adına yapılan zorunlu göçlerdir. Bu nedenle sınır komşularına sığınan Suriyeli göçmenler koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Koruma altına alınan göçmenlerin geleceklerine ilişkin belirsizlik ve göçmenlerin yaşamlarını idame ettirmekte yaşadıkları sorunlar ilerleyen süreçte devam etmiştir ve etmektedir. Herhangi bir talebi karşılamak amaçlı gelmedikleri için sadece yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayacak kadar gelire sahip olan Suriyeli göçmenler daha sonraki etapta yaşam koşullarını daha iyi hale getirmek amacıyla iltica taleplerinde bulunmaktadırlar ya da kendi imkanlarıyla iş imkanlarının olduğu bölgelere göç etmektedirler. Göçmenler ve göç alan ülkeler açısından belirsiz ve düzensiz bir göç sürecinin yaşanması yaşanan göçün açıklanmasını da güçleştirmektedir.

2.2.1. Uluslararası Göçmenler

Uluslararası göç literatürü incelendiğinde, göçün nedenleri ve göç sonucunda göçmenlerin yeni toplum ile karşılıklı ilişkileri üzerine de çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Göçmenlerin yeni girdikleri topluma uyumu, göç alan toplumların

göçmenleri kabulleri toplumsal olarak birçok sonuç doğurmuştur. Castles ve Miller (2008) bu süreci şu şekilde açıklamaktadır;

“ekonomik temelli göçü zorunlu göçten ayırmak gerekir. Ekonomik göçlerin çoğu gençlerle, ekonomik olarak aktif olan insanlarla başlar. Ücretlerin yüksek olduğu ekonomilerde-arazi satın alarak, ev yaparak, iş kurarak ya da eğitim veya çeyiz için harcamalar yaparak- memleketlerindeki koşulları iyileştirmek için yeterli birikim yapmak isteyenler genellikle –hedefi vururlar- gittikleri ülkelerde belli bir dönem geçirdikten sonra ‘ilk göçmenlerden’ bazıları memleketlerine geri dönerken, diğerleri kalma sürelerini uzatır veya memleketine döner sonra tekrar göç eder. Göçmenler yeni ülkede anavatanlarında olduğundan daha iyi yaşama ve çalışma koşulları bulurlarsa görece başarılı oldukları söylenebilir ve uzun bir dönem daha orada ikamet etmeleri gerekir. Bu şekilde devam ettiğinde, pek çok eski geçici göçmen eşlerini yanına getirir ya da yeni ülkede kendisine bir eş bulur. Çocukların doğumuyla beraber, yerleşim daha kalıcı bir karakter kazanır.”(s.42)

Geçici bir şekilde planlanan göç süreci böylece kalıcı bir hal alır ve toplumsal siyasal birçok sorunu beraberinde getirir. Ekonomik temelli yapılan bu göç sürecinin sonucunda o topluma yerleşenlerin yanında mülteci ve sığınmacı olarak göç edenlerde vardır. Mülteci ve sığınmacıları yaşadıkları süreç ise daha farklı işlemektedir. Castels ve Miller’in ifadesine göre (2008),

“kendi ülkelerinde eziyet, insan hakları ihlali, genelleşmiş şiddet yaşamlarını burada sürdürülemez kıldığı için ayrılırlar. Zorunlu göçmenlerin birçoğu ilk sığınma yeri- ve kendileri de genellikle yoksul ve sıklıkla ekonomik olarak istikrarsız- olan komşu ülkelerde kalırlar. İleride daha iyi ekonomik ve sosyal fırsatlar sunan ülkelere göç ise sadece küçük bir azınlık için mümkündür. Yine de bir ayırım temeli söz konusudur: ilerde göç edebilenler finansla kaynaklara, insani sermayeye, gidilecek ülkelerde sosyal ağlara sahip olanlardır. Bu ileriye göç hem yaşamının tehlikeli olduğu bir memlekettten zorunlu ayrılış hem de başka bir yerde daha iyi bir yaşam kurabilme umudu tarafından güdülenir. Bu tür “karma güdüler”, siyasetçilerin ekonomik göç ve zorunlu göç arasında net bir ayırım yapma girişimlerini güçleştirir.”(s.44)

Açıklanmaya çalışıldığı gibi farklı şekillerde gerçekleşse de göçler sonucunda göçmen grup kalıcı olarak yerleştiğinde göçün toplumsal ve siyasal etkileri göç alan, göç eden iki toplum açısından farklı durumları ortaya çıkarır. Bu durumda göç alan ülke göçmenlerin topluma uyumu konusunda adımlar atar; yerleşimleri sağlanır, vatandaşlık verilir, kültürel farklılıkların aşamalı olarak adaptasyonu sağlanır ve uyumlu çok kültürlü bir toplum oluşturulmaya çalışılır. Ya da göç alan ülke yerleşme ve vatandaşlık hakkı vermeyerek, kültürel farklılıkları reddederek, göçmenleri etnik azınlık olarak görür

ve toplumsal olarak sakıncalı ve bölücü gruplar olarak nitelendirir (Miller ve Castles, 2008, ss. 44-45).

Yerleşme sürecinde devletlerin benimsemiş olduğu politikalara göre nitelendirilen göçmenlere ilişkin tutumlar ile toplumda varlıklarını nasıl devam ettirecekleri belirlenir. Bu aşamada etnik azınlıklara ilişkin asimilasyon, kültürel entegrasyon ve çokkültürlü politikalar uygulanmaktadır.

Asimilasyon sürecinin iki şekilde ilerlediği ifade edilmektedir. Ülkeye gelen yabancıların mutlaka kendi ülkelerinin kültürel mirasını bir tarafa koyarak geldikleri ülkenin kültürüne kendilerini uydurmalarını savunan “İngilizliliğe uygunluk” teorisidir (Gordon’dan aktaran Yalçın, 2004, s. 57). Bir diğer asimilasyon politikası ise “erime potasıdır.” Bu görüşe göre göçmenler kültürel farklılıklarının eriterek yok edilmesidir (Gordon’dan aktaran Yalçın, 2004, s. 58). Etnik farklılıkların yok edilmesinin imkansız olması nedeniyle Greeley bu durumda göçmenlerin yeni topluma uyumu yani entegrasyonunu açıklamaktadır. Belli aşamalardan geçerek göçmen grupların birkaç kuşak sonra göç edilen toplumla uyumlu bir hale geleceğini ifade etmektedir (Yalçın, 2004, s. 66). Çok kültürlülük ise din, dil ve kültürel yönden farklı kültürlere ait birden fazla grubun aynı ortamı paylaşmasını ifade etmektedir (Yalçın, 2004, s. 69).

Görüldüğü gibi göç öncesinde ve sonrasında farklı dinamikleri barındıran bir olgudur. Göçmenlerin geliş şekillerine göre göç alan toplumda edindikleri roller aynı zamanda göçü kabul eden toplumların göçmenlere atfettikleri anlamlara göre yönlendirdikleri politikalar göçmenlerin toplumdaki yerleri ve geleceklerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Zorunlu olarak mülteci veya sığınmacı statüsünde Suriye’den Türkiye’ye göç edenlere baktığımızda farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Suriye ile Türkiye arasında dini, kültürel ve tarihsel birlikteliğin yanında Suriye’den göç eden Türkmen grubun soydaş olması toplumsal anlamda uyumda ve kabuldeki süreç bu çalışmada açıklanmaya çalışılmıştır. Kesin çizgilerle ayrımların olmadığı iki toplumun özellikle Türkmen gruplarının zorunlu göç sürecinde Türkiye’deki durumları anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

2.2.2. İlişkiler Ağı (Network, Sosyal Ağ) Teorisi Temelinde Göç Süreci

Göçün devamlılığını açıklamak için kullanılan ilişkiler ağı teorisi göçmenler için göçü kolaylaştıran bir etkidir. Aynı zamanda sosyal ağlar; göç edenlerin göç ettikleri bölgedeki toplumsal varlıklarını devam ettirmede de etkin rol oynar. İlk etapta göç eden öncü göçmenler göç alan toplum ile geride bıraktıkları toplum arasında bir köprü görevi üstlenir. İki toplumu birbirine bağlayan alt yapıları oluşturur bu durum göç veren toplumun, öncü göçmenlerin kurmuş olduğu bağlantılarla daha çok göçmen vermesine yardımcı olur. İlk göç edenler sonradan gelecekler için tecrübe kaynağı oluşturmaktadırlar. Bu ilişkiler göçün devamlılığının sağlar.

Göç hareketlerinin başlaması ve sürdürülmesinde bilginin ve “kültürel sermayenin” (diğer ülke hakkında bilgi, yolculuğun organize etme, iş bulma ve yeni çevreye uyum sağlayabilme kapasitesi) rolüne vurgu yapılmaktadır. Resmi olmayan ağlarla kişisel ilişkileri, aile ve ev kalıplarını, arkadaş ve cemaat bağlarını, sosyal ve ekonomik konularda karşılıklı yardımlaşmayı sağlar. Göçmen grubu için hayati öneme sahip bu bilgiler Bordie ve Wacquant’ın ifadesiyle “sosyal sermaye” oluştururlar (Bourdieu ve Wacquant’ten aktaran Castles ve Miller, 2008, s.37).

Massey ve arkadaşları ilişkiler ağının göçmenlerin göze aldıkları bir takım maliyetleri ve riskleri azaltır. Massey ve arkadaşları ilişkilerin göç sürecindeki etkinliklerini şu varsayımlar ile açıklamaktadırlar (Massey, ve diğerleri, 2009),

“1. Uluslararası göç, bir kez başladıktan sonra, ağ bağlantılarının göç veren toplumda hemen herkes güçlükle karşılaşmadan göç edebilir hale gelinceye kadar yayılmasıyla artarak devam eder ve ancak ondan sonra göç yavaşlamaya başlar.

2. İki ülke arasındaki göçmen akışının büyüklüğünün ücret farklılıkları ya da istihdam oranları ile ilişkisi güçlü değildir. Çünkü göçü destekleyen veya engelleyen bu değişkenlerin başlangıçtaki etkisi ne olursa olsun, zaman içinde göç ağlarının gelişmesinden dolayı göç maliyet ve ilişkili risklerin düşüşünden dolayı bu ilişki (ücret-istihdam-göç akım büyüklüğü) geri planda kalır.

3. Uluslararası göç, ağların oluşumu ve güçlenmesi yoluyla bir kez kurumsallaştıktan sonra, başlangıçta göçe yol açan-yapısal ya da bireysel-nedenlerden giderek bağımsız hale gelir.

4. Ağlar genişledikçe ve göç etmenin maliyetleri ve riskleri düştükçe, göç akışlarının sosyo-ekonomik seçiciliği azalır ve göç edenler göç veren toplumun genelini daha fazla temsil etmeye başlarlar.
5. Hükümetler, göç akımları bir kez başladıktan sonra bunları kontrol etmede çok zorlanmayı bekleyebilirler. Çünkü ağların oluşum süreci tamamen kontrolleri dışındadır ve hangi politika rejimi olursa olsun, ağlar ortaya çıkar.
6. Bazı göç politikaları ise göçü kontrol etme amacına da hizmet edebilirler. Örneğin aile birleşimini teşvik eden politikalar, kan bağıyla bağlı kişilere özel giriş önceliği sağlayarak bu ağları güçlendirirler.” (s. 45)

Göçmen ağlarının olumlu ve olumsuz işlevleri vardır. Gurak ve Cacesgöçmen ağlarının altı önemli işlevi olduğunu belirtir (Gurak ve Caces'den aktaran Yalçın, 2004),

“Göçmenleri, içine girdikleri toplumdaki yalıtırlar ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar. Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler. Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar. Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmî yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler. Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler.” (ss. 51-52)

Genelde gönüllü olarak yapılan göçlerde etkin rol oynadığı görülen ilişkiler ağı aslında bir bakıma mülteci ve sığınmacılar içinde işlevseldir. Sığınmacı veya mülteci olarak göç edecek bireyler, göç edilecek yeri belirlemede daha önce bu ülkeyle herhangi bir şekilde bağlantılarının olması veya tanıdıkların varlığı büyük oranda belirleyici olmaktadır. Suriye'den Türkiye'ye göç eden göçmenlere bakıldığında ilk etapta Türkiye'de akrabaları, tanıdıkları bulunanlar buradan resmi olmayan yollarla bilgi sağlayıp göç etmektedirler. Ardından ilk olarak gelenlerin buradaki durumları göçe ilişkin geride kalanlar için net bilgiler vermekte ve göçün devam etmesini sağlamaktadır. Sadece kültürel bağların kurulması göçün devamlılığını sağlamasa da önemli bir katkısı bulunmaktadır. Bu çalışmada Suriye'den gelen göçmenlerden özellikle Türkmen grupları için ilişki ağlarının ne derece etkin olduğu ve göçün devamlılığına katkısına odaklanılmıştır.

2.3. Suriye'de Türkmen Göçü Sürecinde Öne Çıkan Kavramlar

Suriye'den zorunlu göç eden göçmelerin genel olarak göç süreçleri, uluslararası alanda ve Türkiye'de nasıl tanımlandıkları, özelde ise Türkmen göçleri üzerine yapılan bu

çalışmanın kavramsal çerçevesi şu şekilde belirlenmiştir; Türkmen ve Suriye Türkmenleri, kültür, kimlik, milli kimlik ve aidiyet, uluslararası göç, zorunlu ve düzensiz göç, uluslararası koruma ve geçici koruma, sığınmacı ve mülteci.

2.3.1. Türkmen ve Suriye Türkmenleri

“Türkmen” teriminin tarihine baktığımızda kaynaklarda aktarılanlara göre Anadolu coğrafyası dışında Türkmenistan, Azerbaycan, Irak, İran, Suriye, Afganistan ve Balkanlardaki Türklerin ataları için kullanılan bu terimin, tam manasıyla bir görüş ortaya konulmasa da İslamiyeti kabul eden ilk Türk gruplarına verilen ad olduğu bilinmektedir. Türkmenlerin kim oldukları konusunda çeşitli görüşler ileri sürülse de sonuçta, bu adın X. Yüzyılda Ordu şehrinde oturan küçük bir topluluğun adı iken, tam bilinmemekle birlikte Müslüman bir coğrafyada olmalarının etkisiyle; XI. Yüzyılda Karluk, Halaç ve Oğuzları da içine alan siyasi bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak Karluk ve Halaçlar erken devrilerde bu birlikten ayrılmışlar ve bu yüzden Türkmen adı sadece Oğuzlara verilmiştir. XIII. Yüzyıla kadar kendilerini Türkmen diye isimlendirmeleri, tahmin edilenlere göre konar-göçer birlikler ile yerleşik hayata geçenler arasındaki farkı ortaya koymak için kullanılmıştır. Bu dönemde konar-göçerler Türkmen olarak nitelendiriliyordu (Gündüz, 2015, ss. 9-12).

24 boy ve soydan oluşan Oğuzlar için Türkmen kavramı Kafesoğlu’na göre ilk olarak XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud’un Divanı Lügatit Türk eserinde geçmektedir. İlk kez bilimsel çalışmalarda ise Vambery’in Türkmen kelimesini kullandığı ve “Türklük, Türkler” anlamına geldiği aktarılmıştır (Kafesoğlu, 1958, ss.121-123).

Orta Asya’da Moğol istilasından sonra varlığını devam ettiren tek kavim Oğuzlar olarak görülmektedir. Kaynaklara göre Uygur, Karluk, Kıpçak gibi Türk kavimleri Moğol istilasından sonra varlıklarını devam ettirememiştir. X. yüzyıldan sonra İslamiyet’in Oğuzlar arasında yayılmaya başlamasıyla XI. Yüzyılda Oğuzlara Türkmen adı verilmiştir. Ve bu kavram iki asır sonra Oğuz kavramının yerini almıştır. Daha sonra bir grup Oğuz Horasan’a geçmiş ve bu bölgede üstünlük elde ederek ekonomik ve askeri alanda üstünlük kazanmıştır. Oğuzlar daha sonra İslam aleminin ve dünyanın büyük devletlerinden biri olan Gazneli İmparatorluğunu yenerek Horasan Devletini kurmuşlardır. Oğuzlar aynı zamanda Filistin ile Suriye’nin önemli bir kısmını da ele

geçirmiştir. Ayrıca Kars'ın doğusunu, Antakya, Urfa, Lazkiye ve Haleb bölgesini Bizansların elinden alarak bu alanda hakimiyet kurmuştur (Sümer, 1980, ss. 9-12).

Oğuzların bölgedeki hakimiyetiyle Suriye'de Türkmen varlığı Selçuklu Devletine kadar dayanmaktadır. Halep, Humus, Lazkiye, Golan ve Bayır-Bucak bölgelerinde Türkmenlerin günümüze kadar varlıklarını devam ettirdikleri bilinmektedir (Orhan ve Öztürkmen, 2011).

2.3.2. Kültür

Kültür kelimesinin ilk kullanımı; hayvanların ve ekinlerin yetiştirilmesi ve dinsel tapınma ile ilişkili iken 16. yüzyıldan 19. yüzyılda kadar kültür terimi, öğrenmeyle kişisel aklın ve görgünün geliştirilmesi için kullanılmaya başlanmıştır (Smith P. , 2007, s. 13).

Kültür kavramı farklı yaklaşımlar ve farklı disiplinler tarafından değişik ifadelerle açıklanmış bir kavramdır. Fichter kültürün, “topluma katılan kişilerin sosyal davranışlarını sistematize ederek bir yaşama şeması sağlamak, toplumun değerlerini bir araya getirerek yorumlamak, sosyal dayanışma için zemin hazırlamak, sosyal kişiliğin oluşmasını sağlamak ve toplumların ayırıcı nitelikleri olmak” gibi işlevlerinin olduğunu belirtmektedir (Ficher, 1990, ss. 125-126).

Raymond Williams(Smith P., 2007)'a göre “kültür” kavramı net olmasa da üç anlamı içerir,

“-Bir birey, grup ya da toplumun entelektüel, ruhsal ve estetik gelişimini ifade eder. Bir dizi entelektüel ve sanatsal faaliyeti ve bunların ürünleri de kültür için kullanır ve bu kullanımı “Güzel Sanatlar” ile aynı anlama gelmektedir. Bir insanın, grubun ya da toplumun yaşam biçimini, faaliyetlerini, inançlarını ve göreneklerini belirtmektedir.”(s.14).

Antropolog Tylor'a göre kültür, bilgi, inanç, sanat, ahlak ve gelenek olarak öğrenilmiş yapıdır. Sosyal bilimler açısından kültür; biyolojik olarak değil de toplumsal araçlar vasıtası ile iletilen ve devam ettirilen sembolik ve öğrenilmiş yönleri anlatan genel bir terimdir (Marshall, 2013, s. 442).

Toplumsal ve tarihsel bir olgu olan kültür; bir toplumun duyuş düşünüş birliğini sağlayan değerlerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Hançerlioğlu, 1996, s. 250).

Özellikle toplumların yaşama deseni olarak görülen kültür antropologlar ve toplumbilimciler tarafından incelenmiştir. Kültürün bir toplum için neyi ifade ettiği ve işlevleri üzerinde duran toplum bilimciler farklı açılardan toplumda var olan, kültür olarak belirtilen davranış kalıplarını incelemiştir. Kültür farklı yaklaşımlarla farklı şekillerde yorumlanmıştır; birçok tanımlaması yapılmıştır; kültür yapısalcı yaklaşım için toplumu bir arada tutan önemli öğelerden biri iken, çatışmacı yaklaşım için toplumda otorite kurmak amaçlı kullanılan bir araçtır. Toplumun genelinde kültürün ne amacı olduğuna ilişkin bu yaklaşımların yanında birey temelli yaklaşım olan mikro sosyoloji kuramları birey temelli kültürü açıklama çabası içerisine girmişlerdir. Daha pek çok tanımı bulunan kültür kavramı için genel geçer tek bir tanımından söz etmek yanlıştır. Kavrama hangi perspektiften bakıldığına göre değişik yorumlanır.

Ziya Gökalp'e göre toplumsal hayat şunlardan oluşmaktadır; dinsel hayat, ahlaki hayat, hukuksal hayat, kurgusal hayat, sanatsal hayat, iktisadi hayat, dilsel hayat, bilimsel hayat. Bunların birleşimine de kültür veya uygarlık denir. Ama kültür ulusaldır uygarlık yani medeniyet evrenseldir. Bir halkın gelenekleri, yerleşmiş görenekleri, örfleri sözlü ve yazılı edebiyatı, dili, müziği, ahlakı, sanatsal ve ekonomik ürünleri kültürü oluşturur (Gökalp, 2008, ss. 21-33).

Birey olarak bizden önce var olan bir kültürün içine doğarız ve sosyalizasyon süreci toplumda var olan insana dair her ürünü öğrenir ve öğretiriz. İnsan sosyal bir varlık olarak içine doğduğu sosyal çevresindeki kültüre uygun bu rolleri oynayarak kültürü öğrenir. Üstlenmiş olduğu davranış örüntülerini yerini getirirken aynı zamanda bu davranış örüntülerini iletir ve kültürün devamlılığını sağlar. Göç süreci düşünüldüğünde bireyin farklı bir toplum içinde yaşamaya başlamasıyla kültürel farklılıklar net bir şekilde ortaya çıkar. Göçmen bireyin toplumdaki farklılığı ilk olarak dilde kendini gösterecektir. Dil ile birlikte bireyin sahip olduğu kültüre ait düşünme ve davranış kalıplarının değişikliği de hemen kendini gösterecektir (Fichter, 2006, ss. 151-158).

Kültür insanın insana ve maddeye karşı tavır alışının belirlenmesidir. Bazı toplumbilimciler için kültür belli bir toplumu başka bir toplumdan ayıran yaşama tarzı, değerler ve davranışlar sistemidir. Kültürün korunması ve devamlılığı; ortak bir dilin

varlığı ile mümkündür. Kültür tarihi bir birikimdir, ait olduğu toplumun geleceğini muhafaza etmek için kendi özelliklerini korumak zorundadır (Erkal, 2004, ss. 146-147).

2.3.3. Kimlik

Sosyal bir varlık olarak insanın toplum içerisinde kendini tanımlamasına yardımcı olan “kimlik” terimi Latince “idem” kökünden türemiştir. Genel olarak bireye veya gruba ait özelliklerin hem kendisi hem de başkaları tarafından kabulünü sağlamaya yarar (Borlandi, Boudon, Cherkaoui ve Valade, 2011, s. 412).

Sosyal bilimler; birey veya grubun kendini nasıl tanımladığının yanında dışardan nasıl tanımlandığı üzerine farklı görüşler bildirmiştir. Kimlik bu açıdan bakıldığında, insanın veya bir grubun kendi benlik duygusu, kendisi hakkındaki fikirleri olarak görülebilir. Kimlikler, toplumsallaşma sürecinde oynadığımız rollere atfedilen beklentilerle oluşmaktadır. Başka bir görüşe göre de kimliklerimizi toplumsallaşma sürecinde veya oynadığımız çeşitli rollerde bize sunulan malzemelerle oluştururuz (Marshall, 2013, s. 408).

Yüzyıllardır, bir kişiyi tanımlamayı ve zaman içinde yeniden tanımlamayı sağlayan mantıklı ve epistemolojik kıstaslarla bunu yapan felsefeciler tarafından incelenmiş bir kavram olarak kimlik son yüzyılda toplumbilim ve sosyal-psikoloji açısından önem kazanmıştır. Kimlik, simgesel ve toplumsal atıflar çokluğu içinde süreklilik ve uyum anlamı içerir (Borlandi, Boudon, Cherkaoui ve Valade, 2011, s. 412)

Psikodinamik açıdan Freud, Erikson gibi bireyin kendilik algısı üzerine çalışan psikologlar tarafından tanımlanmaya çalışılan kimlik kavramını, sosyolojik olarak inceleyen en önemli kişilerden bir Mead’dır. Sosyal bir varlık olarak bireyin, içinde bulunduğu toplumun kimlik oluşumdaki etkisi üzerinde durmuştur. Sembolik etkileşimci ekolden gelen George Herbert Mead üzerinde çalıştığı “benlik” kavramını açıklanırken iki yapıdan bahseder. Bunlardan birincisi kişinin dış etkilere kapalı sadece kendiliğindenliği dürtüsü olarak ifade edilen “Ben”. İkincisi ise başkaları tarafından örgütlenmiş bireyin kabullendiği ve onlara göre davrandığı kalıplar “Beni-Bana”dır. Benlik bu iki temel yapı üzerine tanımlanır (Wallace ve Wolf, 2012, s. 278)

Mead, “play” ve “game” olarak belirlediği kavramlarla benliğin geliştiğini ifade eder. Bunun için ise üç aşamadan bahseder; birincisi oyun öncesi dönem bireyin kimliğin oluşumundaki taklit evresi anlamsız bir şekilde birey bu süreçte sadece taklit eder. Burada benliğin oluşmasındaki en önemli yapılardan biri olan dilin gelişmesi gerçekleşir. İkinci aşamada ise birey “oyun” evresidir. Bu aşamada gözlemlendiği toplumsal rollerden birini seçerek o role uygun hareket etmesi şeklinde gelişir. Başkalarının oyuna girmesi ve toplu olarak herkesin yerine getirmesi gereken davranışları yerine getirerek gerçekleştirdiği oyun safhasında herkesin örgütlenmiş tavırları vardır. “Genelleştirilmiş başkaları” olarak görülen bu tavırlar; bireyler tarafından içselleştirilir ve topluluğun kişilerin davranışları üzerinde denetim sahibi olmasıyla “olgun benlik” ortaya çıkar (Wallace ve Wolf, 2012, ss. 280-284).

Sadece sembolik etkileşimciler açısından değil aynı zamanda yapısal ve post-yapısalçılar açısından da dil, kimlik oluşumunda önemlidir. Saussure’ye göre dil, anlam üretendir. Tüm toplumsal ve kültürel anlamların dil veya temsil sistemleri içinde üretildiğine vurgu yapar. Çevremizdeki dünya ve bizim bu dünyadaki yerimiz temsil içinde anlam kazanır. Bizim kim olduğumuzu şekillendiren, kişisel niteliklere, yeteneklere ve davranış biçimlerine atfedilen anlamlardır (Smith P., 2007, ss. 137-139).

Sosyolojik olarak bakıldığında; içinde yaşadığımız çevrede toplumsallaşma sürecinde öğrendiğimiz ve edindiğimiz kalıplara göre hareket etme şeklimiz kimliğimizin oluşumunda etkili olmaktadır. Bu açıdan baktığımızda, bir toplumun duyuş, düşünüş birliğini sağlayan değerlerin tümü olarak görülen kültür, kimlik oluşumunda en önemli faktörlerdendir. Toplumun sahip olduğu kültür sayesinde toplumsal alanda üstleneceğimiz rol kalıplarına uygun hareket etmeyi öğrenir ve iletiriz. Bunun içinde en önemli araç dil olarak görülmüştür.

2.3.4 Aidiyet ve Milli Kimlik

Kimliğin bir başka boyutu olan “aidiyet” kelime anlamı olarak “ilişkin, ait olma hali, mensubiyet”tir. Bu ait olma hali bir bireyin veya grubun bir yere, bir topluluğa, sosyal kategoriye, etnik bir gruba olabilir. Aidiyet bireyin kendisine sormuş olduğu “ben kimim?” sorusuna vermiş olduğu yanıtı göre değişir ve çeşitlenir. Bu durumda kimlik ile ilişkilidir. Simmel’in “toplumsallaşma” olarak adlandırdığı süreçte birey aidiyetlerini

kazanır. Bu süreçte içine doğduğumuz çevre ve bu çevrede var olan kültürde var olan değerleri, normları, duyuş-düşünce bilincini geliştirme becerilerini öğrenerek aidiyetlerimiz oluştururuz (Alptekin, 2011, s. 20).

Aidiyet, kimliğin sosyal ve kişisel yönünü ortaya çıkaran bir kavramdır. Bireyin ait olduğu grupta edindiği roller ve onun sonucunda o grupta edindiği kimlik “toplumsal kimlik” kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu alanda çalışan Tajfel ve Turner “sosyal kimlik” kuramı oluşturmuşlardır. Bu kuramın temel varsayımı şu şekilde belirlenmiştir; Turner’e göre bireyler üyesi oldukları sosyal gruba göre kendilerini tanımlar, sınıflandırır ve değerlendirirler. Böylelikle o grup ile özdeşleşirler ve kimliklerini oluştururlar. Kendi grubu ile diğer gruplar arasındaki farklılıklar sayesinde birey kendi grubunu diğer gruplar ile kıyaslar. Tajfel’e göre ise sosyal kimlik, bireyin kendi benlik algısının, bir sosyal gruba üye olmasına ilişkin yüklediği değer ve anlamlardan kaynaklanan bir parça olarak görülmektedir (Demirtaş, 2003, ss. 129-131).

Bahsedilen şekilde, insanlar olarak toplumsal alanda yaşadığımız ve üyesi olduğumuz gruplara göre birçok aidiyetimiz ve bu grup içerisinde sosyal kimliklerimiz mevcuttur. İçerisinde bulunduğumuz grubun diğer gruplardan duyuş, düşünüş, etnik, dil, din gibi farklılıklarıyla kendimizi ve üyesi olduğumuz grubu tanımlarız. Bu farklılardan dolayı ayrıştığımız veya özdeşleştiğimiz gruba ait kimliklerimizden biri “milli kimlik”tir.

Sosyolojide tanımlanması sınırlarının belirlenmesi zor iç içe geçmiş kavramlardan biridir “milli kimlik” kavramı. Aidiyet, ulusal aidiyet, etnik aidiyet, etnik grup, milliyet gibi kavramlar iç içe geçmiştir. Bu açıdan bakıldığında sosyal olarak birey toplumsal alanda etnik bir gruba aittir. Etnik grup Anthony Smith’e göre şu şekilde açıklanmaktadır; “soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan din, gelenek, dil ya da kurumlar gibi bir veya birden fazla kültürel farklılığa göre tanınan ve ayırt edilen bir kültürel kolektif tiptir” (Smith A. D., 1994, s. 41). Etnik grup ile aynı gibi düşünülen fakat farklılıkları olan millet kavramını ise şu şekilde ifade etmektedir; “millet, tarihi bir toprağı-ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belliği, görevleri paylaşan bir insan topluluğunun adıdır (Smith A. D., 1994, s. 70). Smith’ın David Miller’den aktardığına göre millet ve etnik arasında farklılık vardır; “etnik de paylaşılan inançlar ve taahhüt tarafından kurulur, paylaşılan anılara ve sürekliliğe sahiptir, ortak eylemlere

katılır ve ikamet etmese bile genellikle belirli bir ülkeye bağlıdır. Etnik topluluklar ile milletler arasındaki tek fark, etnik toplulukların genelde halk kültüründen yoksun olmasıdır. Milletlerin özellikleri ise; topluluktur, ortak inançlara ya da mitlere sahip mevcuttur ve ortak tarihlerinin yanında belirli bir bölge ile bağlantıları vardır (Smith A. D., 2013, ss. 24-25).

Milli kimlik kavramı; 18. 19. yüzyılın başlarında yaygın biçimde kullanılan “milli karakter” ve “milli bilinç” gibi daha önceki terimlerin yerini almıştır. Milli kimlik; “milletlerin ayırt edici mirasını oluşturan simgeler, değerler, mitler, anılar ve gelenekler örgüsünün bir milli topluluğun üyeleri tarafından sürekli yeniden üretilmesi ve yeniden yorumlanması ve bu topluluğun birey üyelerinin bu mirasla ve onun kültürel öğeleriyle değişken özdeşleşmesinin yoludur.” (Smith A. D, 2013, ss.33-34).

Görüldüğü gibi insanlar, kendilerini tanımlama biçimine göre bir sosyal kimlik edinir ve bir yere gruba aidiyet hissederek. Milletler, uluslar, devletler, kültürler, milli kimlikler ve milli kültür farklılıklarının tanımlanmasıyla oluşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında göç sürecinde bireylerin yer değiştirmesi ait olduğu kültürden ve o kültürün içindeki sosyal kimliğinden ayrılarak farklı bir toplumun içine girmesi, bu topluma uyum sağlamaya çalışması bakımından önemlidir. Bu süreçte psikolojik olarak “kimlik krizleri” ya da toplumsal olarak asimilasyon, dışlanma gibi sorunlar yaşanmaktadır. İster iç göç olsun isterse dış göç olsun bu durumlar sıkça gözlemlenmektedir. Özellikle son dönemde göç üzerine yapılan çalışmalar, kimlik sorunlarının giderilmesi üzerine yapılmaktadır.

2.3.5. Uluslararası Göç

Uluslararası Göç Örgütü IOM’un tanımına göre uluslararası göç; insanların geçici veya daimi olarak yerleşmek üzere, menşe ülkelerinden veya herhangi bir şekilde ikamet ettikleri ülkeden başka bir ülkeye hareket etmeleridir. Uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur (International Organization for Migration, 2016).

İnsanların sınırlar içinde veya sınırları aşarak yer değiştirmeleri yeni yerlere yerleşmeleri insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Unat’a göre uluslararası göç hareketleri son yarım yüzyılda beş kıtayı etkisi altına almıştır. Bütün dünyayı etkileyen göçlerin nedenleri ve sonuçlarına ilişkin birçok varsayımda bulunulmuştur. Toplumsal, ekonomik, psikolojik, demografik birçok sebebi ve sonuçlarından dolayı

göç sürecini açıklayan “tek bir büyük kuramın” varlığından söz edilememektedir (Unat-Abadan, 2006, ss. 19-20)

Endüstri devriminden önce özellikle Amerika ve Avrupa'nın sömürgecilik ile işgal ettiği topraklardan zorunlu göçler gerçekleşirken endüstri devriminden sonra gerçekleşen göçler gelişen sanayi nedeniyle ihtiyaç duyulan iş gücü halini almıştır. Yaşanan iki dünya savaşı sonunda uluslararası göçler şekil değiştirerek devam etmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonraki göçlere baktığımızda daha çok bireylerin itici ve çekici nedenler yüzünden gerçekleştirdiği göçler gerçekleşmiştir (Massey ve diğerleri, 2009, ss. 1-16)

Uluslararası göçler insanlık tarihinde farklı dönemlerde farklı şekillerde devam etmiş ve etmektedir. Bu nedenle geçici değil sürekliliği olan bir olgudur. Nüfus hareketleri her zaman demografik büyümeler, teknolojik değişimler, siyasal çatışmalar ve savaşlar eşliğinde gerçekleşmiştir. Çok sayıda insanın ani yer değiştirmesi olarak tanımlanan kitlesel göçler (International Organization for Migration, 2016), son beş yüzyılda sömürgecilik, endüstrileşme, ulus devletlerin ortaya çıkışı ve kapitalist dünya pazarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Uluslararası göçlerin ortaya çıkardığı ekonomik, siyasal sonuçlar bu zamana kadar yoğun bir şekilde tartışılırken günümüzde kitlesel uluslararası göçlerin ortaya çıkardığı güvenlik, küresel anlamda çatışma ve düzensizlikler daha çok tartışılır hale gelmiştir (Miller ve Castles, 2008, ss. 399-400).

2.3.6. Zorunlu ve Düzensiz Göç

Göç, genel olarak bakıldığında bireyin kar ve zarar hesabını yapıp ikamet ettiği yerden başka bir yere geçici ya da kalıcı bir şekilde yerleşmesi iken zorunlu ya da zorla göçte bireyin göç etmeyi isteyip istememesinin bir önemi kalmıyor. Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre; doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketlerine zorunlu göç denir. Örnek olarak; mülteciler, çeşitli doğal, çevresel, kimyasal, nükleer felaketler nedeniyle veya bölgede yapılacak kalkınma projeleri nedeniyle gerçekleşen göçlerdir (International Organization for Migration, 2016).

Genel olarak göçü açıklamaya yönelik teoriler zorunlu göçlerin açıklanmasında yetersiz kalmaktadır. Çünkü bakıldığına yaşanan zorunlu kitlesel göçlerin her biri farklı süreçleri

ve nedenleri içermektedir. Genellikle eski dönemlerde yaşanan göçler zorunlu şekilde gerçekleşmiştir. Araştırmalara göre bilinen en eski kitlesel göç, 4. yüzyılın ortalarında Çin'in baskılarından kaçarak Karadeniz'in kuzeyine yerleşen Hun'ların göçüdür. Yaşanan bu büyük göç zincirleme bir şekilde devam etmiş ve büyük "Kavimler Göçü" olarak nitelenen göçler yaşanmıştır. Bölgedeki Germen halkının Avrupa'ya girişi ile Avrupa kıtası oluşmaya başlamıştır.

Amerika'nın keşfinden sonra 16. yüzyılda Avrupa'dan deniz aşırı kitlesel göçler, yeni ve daha iyi bir hayat umuduyla başlamış ve devam etmiştir. Afrika'dan ise 15. ve 16. yüzyıllar arasında köle olarak insanlar göçe zorlanmıştır. Çin ve Hindistan'dan da 19. yüzyılda Amerika'ya işçi göçleri yaşanmıştır. 20. yüzyılda ise yaşanan iki büyük dünya savaşından sonra insanlar zorunlu olarak göç etmişlerdir (Bayraktar, 2013, ss. 111-114). Bu dönemde yaşanan göçlerin bir kısmı devlet eliyle gerçekleştirilirken bir kısmı da insanların yasadışı yollardan göç etmeleri şeklinde gerçekleşmiştir. İmparatorluklardan ulus devletlere geçişte yaşanan göçler, özellikle sürgünler ve devletlerarası anlaşmalarla yapılan karşılıklı nüfus alışverişleri zorunlu olarak yaşanan göçlerdendir.

İlkel göçlerde itici faktörler doğal yapı iken günümüzde yaşanan zorunlu göçlerin büyük çoğunluğunun sebebi sosyal yapıdır. Zorunlu göçler iki şekilde gerçekleşir; birincisi göç eden topluluklar göç sürecini çok az kontrol edebilirken, ikinci grupta ise bu kontrol tamamen topluluğun elinden alınmıştır. İlk grupta yer alan göçmenlerin yaşam tarzları gittikleri yerde diğerlerine oranla daha az etkilenmiştir. Fakat göç sürecinde kontrole sahip olmayanlar toplama kampları gibi merkezlerde yaşamaya mahkum kalmışlardır (Yalçın, 2004, ss. 14-15).

Bireylerin çatışma ve şiddet gibi nedenlerden dolayı zorunlu göçleri, düzensiz göçleri beraberinde getirmiştir. Düzensiz göçler; göçmenlerin yasadışı şekilde veya başka bir ülkeye girmek için belirlenen koşulların ihlal edilmesiyle bir ülkenin sınırından geçmesidir. Genel olarak bakıldığında bu göçlerin beyazların yaşadığı zengin birinci dünya ülkelerine yönelik olduğu görülmektedir. 1990'larda siyahilerin ve Asyalıların siyasi nedenlerden dolayı zorunlu göçleri arttığı iddia edilmektedir. Yasadışı şekilde devletlerin sınırlarının geçilmesi aynı zamanda yerleşim, eğitim, sağlık, yoksulluk gibi sorunları beraberinde getirmektedir (Jordan ve Düvell, 2002, ss.15-16).

Birleşmiş Milletlerin bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün tanımına göre düzensiz göç; açık ve genel geçer bir tanımı olmamakla beraber bir ülkeye transit veya kalıcı bir şekilde gelen göçmenlerin alıcı ülkenin göçmen kabul şartları dışında gerçekleşen göç hareketleridir. Göç alan ülkeye yasadışı bir şekilde girmek, yasadışı bir şekilde yerleşmek veya bu ülkede yasadışı bir şekilde çalışmaktır. Alıcı ve gönderen ülkeye ait sınırdan geçmesine ilişkin pasaport veya seyahat belgeleri olmadan sınırların geçilmesi de düzensiz göç olarak tanımlanır (International Organization for Migration, 2016).

2.3.7. Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma

Bir ülkeye herhangi bir sebepten dolayı sığınan kişiler için uluslararası koruma geçerlidir. Uluslararası koruma; “1951 Mülteci Sözleşmesi, 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, Uluslararası Kırmızı Haç Komitesi'nin (ICRC) inisiyatif hakkı, Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) Sözleşmeleri ve insan hakları belgeleri gibi hukuki belgelerde öngörülen haklara Devletlerin saygı göstermesini sağlamak için antlaşma yoluyla görevlendirilen bir örgütün sağladığı hukuki koruma.”dır (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 58).

Türkiye’de bulunan Suriyeliler için İç İşleri Bakanlığı’nın Göç İdaresi Başkanlığı nezdinde farklı bir sığınma sağlanmaktadır. Suriyeliler için uygulanan koruma şekli “geçici koruma” olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası standartlara göre geçici koruma; “Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür.” (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 19).

2.3.8. Mülteci ve Sığınmacı

I. Dünya Savaşından sonra toplanan Milletler Cemiyeti ile başlayan mülteciler ile ilgili işlemler ve koruma düzenlemeleri Birleşmiş Milletler tarafından devam ettirilmiştir. İkinci Dünya savaşından sonra faaliyete geçen Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği UNCHR yerlerinden edilmiş Avrupalılara yardım etmek amacıyla

kurulmuştur. 1951 yılında mülteci sorunlarına ilişkin düzenlemeleri hukuki bir sözleşme ile netleştirmiş olan kuruluş geçici bir süreliğine kurulmuşken devam eden mülteci sorunu nedeniyle günümüze kadar faaliyet göstermiştir.

1951 yılında kabul edilen ve 1967 protokolüne göre yeniden düzenlenen Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeye göre mülteci; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen her şahıs.” olarak nitelenmektedir (BM Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

Sığınmacılar ise şu şekilde tanımlanmaktadır; “İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler.” (IOM Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s. 49).

Mülteci akınlarının en çok görülme nedenleri arasında devletlerarası savaşlar vardır. Birinci ve ikinci dünya savaşlarının yaşandığı 20. yüzyılda özellikle yoğun olarak mülteci akınları yaşanmıştır. İki büyük dünya savaşından sonra özellikle Ortadoğu’da yaşanan uzun süreli devam eden savaşlardan kaçışlar da mülteciliğe örneklerdir. Özellikle Arap-İsrail savaşları başta olmak üzere bölgedeki karışıklıklar mülteci akımlarına neden olmuştur. Din, dil gibi nedenlerden dolayı yaşanan etnik çatışmaların mülteci akınlarına neden olduğu aktarılmaktadır. Etnik çatışmalara benzer şekilde devlet içinde yaşanan sivil çatışmalarda mülteci akınlarına neden olmuştur. Son olarak da baskıcı ve otoriter rejimler ile çevresel faktörler nedeniyle mülteci akınları yaşanmaktadır (Türkoğlu, 2011, ss. 104-109).

Mülteci Yüksek Komiserliği UNCHR’nin kuruluşundan sonra bu komitenin karşılaştığı ilk büyük vaka Sovyetlerin, Macaristan Devrimi’ni bastırmasından sonra gerçekleşen mülteci akımlarıdır. 1960’larda Afrika’da yaşanan dekolonizasyonlar ile devam eden mülteci akımları Latin Amerika ve Asya’da yerinden edilen insanların kaçışlarıyla

devam etmiştir (International Organization for Migration, 2016). 1980'ler gelindiğinde mülteci sayısı dünya genelinde dikkat çekici şekilde artmıştır. Bu dönemde yaşanan göçler bakıldığında yoğunlukla ekonomik çıkarları için göçenlerden farklı olarak çatışma ve şiddetten kaçan insanların yer değiştirdiği görülmektedir. Özellikle coğrafi yakınlık nedeniyle Batı Avrupa'nın yoğun bir şekilde maruz kaldığı mülteci akınlarının ardından, sağ görüşlü siyasetçiler başta olmak üzere birçok kişi tarafından mültecilerin sorun oluşturdukları yönündeki görüşler artmıştır. Terörizm ve kitlesel işsizliğin artması, sosyal politikaların yetersiz kalması şeklindeki görüşler nedeniyle sınır kontrollerinin arttırılması, sığınmacı kamplarının oluşturulması ve sınır dışı etme konuları gündeme gelmiştir (Miller ve Castles, 2008, ss. 144-146).

Son dönemde yaşanan en büyük mülteci akımı ise Suriye iç savaşından sonra yaşanan insani kaçıışlardır. Daha önceki mülteci akınlarının bir kısmına benzese de çoğu yönden farklılık gösteren bu süreçte başta Türkiye ve Suriye'nin komşu devletleri olmak üzere Avrupa ülkeleri yoğun şekilde etkilenmiştir. Halen ülke içinde yaşananlar, bir kesime göre ideolojik baskıcı rejimin sonucu, kimine göre dini etnik baskılar nedeniyle çatışmaların yaşandığı Suriye'den kaçıışlarda yoğun şekilde devam etmektedir. Mülteci sayısının yüksek seviyelere ulaşması nedeniyle sınır güvenliğini sağlamak için alınan kararlar, sığınmacıları bu sefer yasadışı yollardan kaçıışlara yöneltmiştir.

3. CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRASI TÜRKİYE’DE GÖÇLER

3.1. Anadolu Coğrafyasına Göçler

Anadolu coğrafyası hem tarihte hem günümüzde göçlerden en fazla etkilenen coğrafyalardan biridir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprü vazifesi gören, üç tarafı denizlerle çevrili bu coğrafya hem jeopolitik konumu hem de verimli toprakları nedeniyle geçmişten günümüze devamlı göç almıştır. Bugün Türkiye Cumhuriyetinin sınırları içerisinde kalan “Anadolu” olarak nitelendirilen bu topraklar tarihte birçok medeniyete, imparatorluğa ev sahipliği yapmıştır.

Bahsedilen coğrafyada Türklerin varlığından önce, Bizans İmparatorluğunun hakimiyeti mevcuttu. 11. yüzyılın başlarında batıya doğru ilerleyen Müslüman Türkmenler yani Oğuzlar Anadolu coğrafyasında ilk etapta dağınık ve bir birlik olmadan varlık göstermiştir. 1071’de Türk boylarının, Malazgirt ovasında Bizans’a karşı aldıkları büyük zaferle Anadolu’ya göçleri esas olarak başlamıştır. Bizans’a karşı alınan bu zafer sonrasında yine dağınık bir şekilde Anadolu’nun içlerine ilerleyerek 1076’da Ege kıyılarına kadar gelen Türk boyları Anadolu’yu vatan olarak benimsemeye başlamıştır (Kaşıkçı ve Yılmaz, 2002, ss. 18-19) Ardından Türk boylarının Anadolu’ya göçleri devam etmiştir.

Moğol baskısıyla birlikte Süleyman Bey emrinde yüzlerce Türkmen çadırı ile Türkistan topraklarından ayrılmış ve yukarı Fırat kıyılarından Anadolu’nun güneyine bugünkü Suriye topraklarına kadar gelmiştir. Anadolu Selçuklu Devleti’nin kurucusu kabul edilen Süleyman Şah döneminde sınırlar genişlemiş ve devletin kudreti artmıştır. Süleyman Şah’ın ölümünden sonra birçok Bey tarafından yönetilen Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkımının ardından bölgede beylikler varlıklarını sürdürmüştür. Ertuğrul Bey’in oğlu kendi adını da taşıyan imparatorluğun da kurucusu olan Osman Bey Türkiye Selçuklu Devleti’nin yıkılmasından sonra bağımsız kendi beyliğini kurur. Osman Bey 1302 yılında İzmit yakınlarındaki Koyunhisar’da kendi ülkesinin hükümdarı olmuş daha sonraki dönemde de Osman Bey’in devleti fetihler yaparak sınırlarını genişletmeye devam etmiştir (Joyga, 2005, ss. 157-164).

Osman Bey'in oğlu Orhan Bey sayesinde Osmanlı'nın başkentlerinden biri olan Bursa'nın 1326'da fetih edilmesiyle Osmanlı'nın temelleri atılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasıyla birlikte yeni bir dönemde başlamıştır. Sınırları her geçen gün genişleyen bu devlet birçok dine, etnik kimliğe sahip unsuru içinde barındırmıştır.

Devamlı göçlere ev sahipliği yapan bu topraklar Osmanlı İmparatorluğu'nun iskan politikası sayesinde de İmparatorluk süresinde sürekli insan döngüsüne sahne olmuştur. Osmanlı yeni fetih ettiği topraklara “Uç” beyliklerini yerleştirerek ilerlemiştir. Bu anlayışla Osmanlı göçler ile ilerleyen ve büyüyen bir imparatorluk halini almıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun uygulamış olduğu bu politikanın dışında Anadolu topraklarına yönelik kişisel ya da küçük ölçekli göçler ile birlikte kitlesel göçlerde yaşanmıştır. Özellikle Balkanlardan ve Kafkasya coğrafyasından Osmanlı topraklarına, farklı dönemlerde baskılardan kaçan insanların göçleri devam etmiştir. Osmanlı'nın geniş bir coğrafyaya hükmetmesi sadece Osmanlı döneminde değil Osmanlı'dan sonrada bu coğrafyaya göçlerin devam etmesine neden olmuştur.

3.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Göçler

Osmanlı'nın kitlesel göç tarihinde, Kafkasya'dan ve Balkan coğrafyasından Osmanlı topraklarına doğru olan göçler o dönemde yoğunluğu bakımından en dikkat çekici kitlesel göçlerdir. Kırım Tatarlarının, Nogayların ve Kafkaslarda yaşayan birçok topluluğun, Osmanlı topraklarına bir başka deyişle “Ak toprak”lara doğru göçleri tarihsel, sosyal ve siyasal anlamda önemlidir. 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı devletinin zayıflamaya başlamasıyla Rusya, Kafkaslarda Osmanlı'ya bağlı toprakları ele geçirmeye çalışmış, bu dönemde 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'yla imzalanan “Küçük Kaynarca Anlaşması” ile Kırım'a bağımsızlık verilmiştir. Burada yaşayan halkını korumak isteyen Osmanlı bu yönde politikalar sürdürmek istemiş fakat başarılı olamamıştır (Erkan, 1996, s. 8).

Rusya sadece Kırım ile kalmamış, Kafkas topraklarına da saldırılar düzenlemiştir. 1783'de Kırım'ın Rusya tarafından ilhakı ve bölgede yaşayan Tatar halkının Rus baskısına dayanamaması ile Kırım Tatar halkının kitleler halinde göçleri başlamıştır. Yaşanan bu göçler Osmanlı Devletinin dağılmasına kadar sürmüştü hatta Osmanlı Devletinden sonra da bazı dönemler şiddetini arttırarak devam etmiştir. Bu göçler

milyonlarla ifade edilecek düzeyde kendini göstermiştir. Rusya; büyük mücadeleler ile ilhak ettiği topraklarda uygulamaya çalıştığı Ruslaştırma politikası nedeniyle bölgeye Hristiyan Rus halkının yerleştirilmiş, bölgede yaşayan Kırım Tatar halkı ise dini ve milli benliklerine yönelik saldırılara karşı mücadele etmiştir. Bütün bunlar düşünüldüğünde Kırım halkı Osmanlı için sadece bir Müslüman kardeş değil aynı zamanda etnik, dilsel ve kültürel olarak kardeş ülke olarak görüldüğü için Osmanlı ülkesine göç etmiş ve göç ettirilmiştir (Kırımlı 1996, ss. 8-13).

1812-1813 ve 1828-1829 yıllarında da Kırım'dan Osmanlı topraklarına büyük kitlesel göçler devam etmiştir. İlerleyen dönemde yaşanan, 1853-1856 Kırım Savaş'ından sonra Kırım'da yaşan Müslüman halklardan Tatar ve Nogayların göçü, en büyük kitlesel göçlerdendir (Yakut, 2025, ss.121-123).

Rusya Balkanlar'da bulunan daha önceden Osmanlıya ait olan topraklarda yaşayan halklara da aynı şekilde baskılar uygulamış ve bölge halkının Osmanlı topraklarına göç etmesine neden olmuştur. 18. ve 19. yüzyılda değişen dünya ile birlikte Osmanlı Devleti ve sınırları da değişmeye başlamıştır. Fransa'dan tüm dünyaya yayılan milliyetçilik hareketinin etkileri Osmanlı'da iyiden iyiye kendini göstermeye başlamış ve Balkanlar'dan toprak kayıpları artmıştır. Bu değişen dünya ile birlikte devletlerin konumları, yürüttükleri siyasetlerde yeniden şekillenmeye başlamıştır. Yaşanan kayıplar ile birlikte Osmanlı tebaasından bölgede kalan ve baskı altında olan halk Osmanlı topraklarına göç etmiştir.

93 harbi yani 1877-1878 Osmanlı Rus savaşı ardından Rusya'nın Rumeli'yi işgal etmesiyle, özellikle Müslüman Türklere büyük baskılar uygulanmıştır. Rus işgalinin ardından Rumeli'de ki Müslüman Türklerin nüfusunda büyük kayıplar yaşanmıştır. Rusların uyguladıkları Hristiyanlaştırma politikasına ve kısımlara dayanamayan Rumeli halkının büyük bir bölümü Osmanlı topraklarına gelmişlerdir (Alp, 1990, s. 17).

1912 Balkan savaşıyla birlikte bölgeden Osmanlı topraklarına göçler devam etmiştir. Balkan savaşlarının Osmanlı devletini büyük siyasi kayıplara uğratmasının yanında özellikle Bulgaristan ve Yunanistan'a bırakılan topraklarda yaşayan Türkler, yapılan anlaşmalara rağmen baskılara dayanamayıp göç etmek zorunda kalmışlardır. Yunanistan tarafından uygulanan tehcir neticesinde yaklaşık 240.000 Türk Osmanlı topraklarına gelmiştir (Halaçoğlu, 1994, ss. 14-27).

Bu dönemde yaşanan savaşlar ve gelişmeler sonucunda Balkanlar'da pek çok devlet bağımsızlığını ilan etmiş ve Osmanlıdan ayrılmıştır. Kurulan yeni devletlerde yaşayan halklardan baskılara dayanamayanların Osmanlıya göçü devam ettirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu milliyetçilik hareketinin olumsuz etkilerine daha fazla dayanamayıp dağılmış ve 1923'de Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu süreçte Balkanlarda varlığını devam ettirmeye çalışan Türk ya da Müslüman grupları çeşitli dönemlerde yaşadıkları baskılardan dolayı Türkiye Cumhuriyetine de göçleri devam etmiştir.

Balkanlarda milliyetçilik akımının etkileri, etnik ve dini açıdan homojen olmaya çalışan ulus-devletlerin inşasıyla kendini göstermiştir. Oluşturulan ulus-devletlerde, inşa edilen ulusa ait olmadığı düşünülen öğelerinde reddine gidilmiştir. Ulus inşasında, etnik birliğin oluşturulması için etnik özelliklerden çok din, ortak birleştirici bir öğe olarak kabul edilmiştir (Kale, 2015, s. 157).

3.2. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Göçler

3.2.1. Cumhuriyetten Sonra Soydaş Göçleri-Mübadele

Türkiye Cumhuriyeti ilk büyük çaplı kitlesel göçünü Cumhuriyetin ilanının hemen ardından Lozan Anlaşması vasıtasıyla yaşamıştır. Osmanlının benimsemiş olduğu ümmetçilik fikrinden farklı olarak Türkiye Cumhuriyeti daha çok ulusçuluk temellerine dayalı bir devlet olarak kurulmuştur. Bir İmparatorluk olan Osmanlı devleti içinde birden fazla unsuru barındırabilen bir yapıya sahipken Türkiye Cumhuriyeti ulus devlet yapısına uygun bir politika uygulama çalışmıştır.

Kurtuluş Savaşında Yunan birliklerinin yenilgiye uğraması sonucunda Türkiye'de yaşayan Ortodoks Rumlarının Yunanistan'a kitlesel göçleri başlamıştır. Bu göçler beraberinde Batı Trakya dışında Yunanistan topraklarında bulunan Müslüman-Türklerin Türkiye'ye yönelik zorunlu göçlerini de beraberinde getirmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan bu nüfus değişimi Cumhuriyet tarihinin planlı olarak yapılan en önemli göçüdür. Lozan Barış anlaşmasında şartları belirlenen bu zorunlu göç süreci hem iki ülke halkı hem de devleti için yeni koşulları doğurmuştur.

Mübadele sürecinde yaşanan göçler ilk etapta Türkiye'den Türkiye dışına çıkan Ortodoks-Rumların göçleri, ardından işgalden kurtarılmış bölgelerde yaşayan halkın bu

Rum göçleri sonucu boşalan yerlere yerleştirilmesi ve son olarak da Yunanistan'da yaşayan Müslüman-Türklerin Türkiye'ye yerleşmesi şeklinde gelişmiştir (Arı, 2003, s. 6).

Birinci Dünya Savaşından sonra Balkanlarda ve Rusya'da birçok millet yaşadıkları topraklarını terk etmek zorunda kalmış ve bu durum dünya çapında "mültecilere ve mülteci sorunları"na dikkat çekilmesini sağlamıştır. Savaş sonrası kurulan Milletler Cemiyet'i göç ve mülteci konusu üzerinde önemle durmuş ve mülteciler için uluslararası koruma sistemleri oluşturmaya çalışmıştır (Macar, 2015, s. 173).

93 Harbinden başlayarak bölgedeki Müslüman-Türk halkları çeşitli dönemlerde Anadolu coğrafyasına göç etmiştir. Lozan Anlaşmasında da bölge halkı aynı şekilde sıkıntılar yaşamış ve Türkiye Cumhuriyeti'ne zorunlu olarak göç ettirilmiştir. Türkiye'den Kurtuluş savaşı sonrası Yunanistan'a göç eden gruplar da dahil olmak üzere Türklerin yaşadıkları yörelerdeki gücünü kırmak için, bölge halkı göç etmeye zorlanmıştır (Arı, 2003, s. 15).

Dönemin Milletler Cemiyet'i görevlilerinden Nansen'in bölgeyi incelemesi sonucu bir rapor oluşturmuş ve buna göre Lozan Anlaşmasında mübadelenin maddeleri belirlenmişti. Nansen'in raporunda; İstanbul'daki Ortodokslar dışında Yunanistan'daki Müslümanlarla, Anadolu'daki Ortodoksların isteğine bağlı olarak değiştirilmesi önerilmiştir. Türkiye için ise sadece İstanbul değil Batı Trakya'nın değişimin dışında tutulması gerekli görülmüştür. Bölgede azınlık konumundaki milletlerin göç ettirilmesi söz konusu iken Türkiye'ye göre ise Batı Trakya'da Türkler azınlık değil çoğunluk durumundaydı bu nedenle bölgede yaşayan Türklerin yerinde kalmasını istemiştir. Bunun üzerine rapor tekrar gözden geçirilmiş ve 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmış resmi olarak yürürlüğe girmiştir. 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu göçlerde başlamıştır. Mübadele eden kişiler Türk hükümetinin izni olmadıkça Türkiye'ye ya da Yunan hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan'a giremeyecekti (Arı, 2003, ss.16-18). Bu kişiler, halihazırda sahip oldukları uyruklarını yitirecekler ve göç edecekleri ülkenin topraklarına ulaştıkları anda o ülkenin uyruğunu edinmiş olacaklardı. Daha önce göç etmiş olanlar ise bu sözleşmenin imzası ile uyruğu edinmiş olacaklardı (Macar, 2015, s. 176).

Dönemin hakim görüşü olan ulus-devlet fikri ile içlerinde farklı dinlerden kişileri barındırmak istemeyen iki ülke arasında gerçekleşen bu mübadele hareketinde göç eden insanların göçlerini ve iskanlarını sağlamak için Karma Komisyon kurulmuştur. Bu Karma Komisyon sayesinde göç eden kişilerin, göç ettikleri yerdeki iskanlarını ve göç sonrasında çalışacakları alanlar planlanmıştır. Mübadele sonrasında ne kadar kişinin göç ettiği iskan ettirilen göçmenlerin istatistiklerine göre yapıldığı için net bir sayıya ulaşılamamıştır. Fakat uzmanların görüşlerine göre mübadillerin sayısı 300 bin ile 400 bin arasındadır (Macar, 2015, s. 182).

3.2.2. 20. Yüzyılda Mübadelenin Ardından Devam Eden Göçler

Mübadele sonrasında yine değişen süreçlerle göçler 20. yüzyılda da devam etmiştir. İkinci dünya savaşı öncesi ve sonrası uygulanan politikaların yanı sıra sosyolojik, iktisadi, politik birçok nedenden dolayı Balkanlardan özellikle Yugoslavya'dan göçler devam etmiştir. Bahsi geçen göçler, ulus-devlet mantığı ile kurulmuş devletlerin kendi kimliklerini, varlıklarını, egemenliklerini, otoritelerini kabul ettirmek ve devam ettirmek amacıyla azınlık olarak gördükleri halklara yönelik zorlayıcı şekilde gerçekleşmiştir.

20. yüzyılda Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçler dönemlere ayrılarak incelenebilir. Birinci ve ikinci dünya savaşları arasında Türkiye'ye göçler, 1919 ve 1926 yılları arasında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'ndan 131.000 muhacirin göçü. Ardından 1929 yılında Yugoslavya Krallığı'nda Sırp faşistlerinin yönetimde etkinliklerinin artmasıyla 1930-1935 yılları arasında yaşanan göçler. Son olarak Sovyetler Birliği ve Stalin döneminde bölgede uygulanan Stalinist politikalar sonucunda bölge halkının Türkiye'ye göç ettiği dönem (Baklacioğlu, 2015, s. 204).

Osmanlıda Müslüman göç edenlere “muhacir” denilmiş ve Osmanlıdan sonrada bu tanımlama devam etmiştir. Muhacir, dinsel arındırma politikaları nedeniyle yaşadıkları baskılar sonucu göç eden kişilere denilmiştir. O dönemde göç edenlerin bir kısmı devlet tarafından iskan ettirilenler bir kısmı da serbest göçmenler olarak tanımlanmıştır. Serbest göçmenler daha çok devletin gösterdikleri iskan yerlerine gitmeyen akraba ve tanıdıklarının yanında yaşamaya çalışan kişilerdir. İskanlı ya da serbest şekilde Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik göçler devam ettikçe göçmenler için yeni kanunlar ve tanımlar yapılmıştır. Bunlardan ilki 1934 yılında İskan Kanunu ile “muhacirlik” kavramı yeniden tanımlanmıştır ve muhacirlere “muhacir kağıtları” verilmiştir. “Türk soyundan meskun

veya göçebe ferdler” muhacir olarak tanımlandı ve verilen “muhacir kağıdı” ile vatandaşlıklar verilmiştir (Baklacıoğlu, 2015, s. 195).

1934’deki bu İskan Kanunu’nun bazı maddeleri yenilendi ardından 1951 yılında Cenevre Sözleşmesi imzalandı bu sözleşmede 1967 yılında bir protokolle revize edildi ve Türkiye’ye gelen göçmenlerin nasıl tanımlanacağı belirlendi. Türkiye’de son olarak uygulanan 1967 Protokolü’ne göre “Avrupa’da meydana gelen olaylar nedeniyle; Türkiye topraklarına sığınan kişiler mülteci” olarak adlandırılmıştır. Osmanlıdan beri muhacir olarak tanımlanan Balkanlardan gelen dindaşların “mülteci” olarak tanımlanması istenmemiş ve göçmen denilmiştir (Baklacıoğlu, 2015, s. 196).

Türkiye Cumhuriyeti kurulmasından itibaren Türkiye hem göç almış hem de göç vermiş bir ülke olmuştur. Cevat Geray’ın araştırmalarına göre Türkiye 1923’den başlayarak 1970’li yıllara kadar farklı şekillerde ve adlarda göç almıştır. Göç edenlerden yerleşme izni verilenlerin sayısının 1,232,189 olduğu aktarılmaktadır (Geray, 1961, s. 11). Araştırma verilene göre Türkiye 1923 ile 1924 yıllarında özellikle Balkanlarda mübadele nedeniyle yoğun göçler almıştır. Bu göçler 1930’lu ve 1940’lı yıllarda da devam etmiştir. Değişen gelişmeler üzerine 1951 yılı ile 1952 yılları arasında ise Bulgaristan’dan gelen göçmen sayısında bir artış yaşanmış ve göçleri yavaşlatmak için 1952 ve 1953 yılları arasında sınır kapıları kapatılmış ve göçler duraksamıştır. 1954 yılından sonra yine Yugoslavya’dan göçler devam etmiş ve 1956 yılına kadar gittikçe artış göstermiş olan göçler daha sonra belli bir düzeyde ilerlemiştir (Geray, 1961, s. 12).

3.3. 1960’larda Türkiye’de Değişen Göç Süreci

3.3.1. Türkiye’den Batı Avrupa’ya Göçler

Türkiye Cumhuriyeti 1923’ten itibaren mübadele ile başlayan göç sürecinde; göç verse de bir o kadar hatta daha fazla göç alan bir ülke iken II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da yaşanan endüstriyel gelişmeler ile Batı’nın iş gücü talebi için göç vermiştir.

Türkiye’de 1950’lilerde köyden kente göçler artmış, kentlerde yığılan nüfus ise hem sosyal hem de ekonomik sıkıntılar içine girmiştir. Endüstriyel gelişmeler, tarımda makineleşmeye gidilmesi, kentlerde olduğu gibi kırsal kesimde de işsizliğin artmasına neden olmuştur. Kentler kırsaldan gelen nüfusu kaldıracak mekansal alt yapıya sahip

değildi. Ayrıca kırsaldan gelen kişilerin vasıfsız işçi konumunda çalışmasından dolayı geçim sıkıntısı çekmişlerdir. Böylelikle kentler yeni gelen nüfusun barınma, geçinme gibi ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Kırdan gelenler kentlerde kedilerine ait yeni mekanlar yaratmaya başlamışlar ve gecekondulaşmaya gidilmiştir.

1960'lı yıllara gelindiğinde Türkiye'nin yaşamış olduğu siyasal çalkantılar ülke ekonomisine de yansımış ve işsizlikler daha da çoğalmıştır. Batı ise günden güne gelişen sanayisi ve artan iş gücü ihtiyacından dolayı çeşitli ülkelerden anlaşmalı işçi alımı yapma girişimlerinde bulunmuştur. Batı'nın işçi talebinde bulunduğu ülkelerden biri de Türkiye olmuş ve içinde bulunduğu olumsuz koşullar nedeniyle Türkiye artık göç alan bir ülkeden göç veren bir ülke konumuna gelmiştir.

Batı Avrupa, Birleşik Amerika ve petrol üreten Orta doğu ülkeleri 1950'li yıllardan başlayarak 1960'lı yıllarda yabancı iş gücü ithaline başlamıştır. Ekonomilerini geliştirmek için iş gücü ithal eden Batı Avrupa ülkeleri Türkiye, Yugoslavya ve Kuzey Afrika ülkelerinden iş gücü göçleri almaya başlamıştır. İş gücü ithalatında ilk etapta bu işçiler geçici ve anlaşmalı olarak alınmıştır. Fakat süreç göçmen talep eden ülkelerin öngördüğü şekilden farklı ilerlemiştir (Unat, 2006, s. 50). Yaşanan bu emek göçü süreci, hem göç eden toplum açısından hem de göç alan toplumlar açısından yeni sosyal ve ekonomik durumları ortaya çıkarmıştır. Sosyo-kültürel yapıları farklı iki toplumun bir araya gelmesinden dolayı yaşanan sıkıntılar günümüze kadar devam etmiştir.

Türkiye'den göç edenlere bakacak olursak; kırsal kesimden göç etmek zorunda kalan vasıfsız işçiler yeni karşılaştıkları kültüre adapte olma problemi yaşamışlardır. Özellikle Türkiye göç verirken daha çok etnik kimlik farklılığından dolayı göç vermiş göç alırken de dini, kültürel, etnik faktörlerden dolayı göç almıştır. Emek gücü göçlerinde ise durum tamamen farklı bir hal almıştır. Bu nedenle bu göçlerin sonucunda ortaya çıkan sorunlar daha yoğun olmuştur.

Türkiye'den Batı Avrupa'ya işçi göçü ilk olarak 1950'lilerde Almanya'nın sanat okullarından stajyer davet etmesiyle başlamıştır. Bireysel bu göçleri, "Özel Aracılar"ın vasıtasıyla Almanya'ya giden işçi göçleri takip etmiştir. 1960'lara gelindiğinde ise Türkiye'de kişilerin seyahat etme özgürlükleri bir anayasal hak haline gelmesinin yanında işsizliklerin artmasından dolayı insanların Almanya'ya göç etme talepleri artmıştır. Tüm bu gelişmeler ile birlikte 1961'de Almanya ile ilk işçi göçü anlaşması

imzalanmıştır. Ardından 1964'te Avusturya, Belçika ve Hollanda ile devam etmiştir. 1965'te Fransa 1967'de İsveç ile de aynı şekilde emek göçü anlaşmaları imzalanmıştır. Dönüşümlü olarak planlanan bu göçler beklenildiği gibi gerçekleşmemiş ve misafir işçi olarak giden insan gücü kalıcı hale gelmiştir. Aslında giden işçilerin de ilk etapta beklentileri biraz para biriktirip geri dönmekti fakat yaşam şartlarının ve iş imkanlarının cazibesi geri dönmelerini engellemiştir. 1973'de yaşanan petrol krizi nedeniyle Avrupa işçi alımlarını durdurana kadar bu göçler devam etmiştir. Yaşanan ekonomik bunalımdan sonra işçi göçleri durmuş fakat 1970'lerin ikinci yarısından sonra Avrupa'ya göçler farklı bir boyut kazanmıştır. Ailelerini bırakıp kısa süreliğine para biriktirmek umudu ile Avrupa'ya giden kişiler eşlerini ve çocuklarını yanlarına almalarıyla göçler "aile birleşimi" şeklinde devam etmiştir. (Unat, 2006, s. 53-67)

Artan Türk işçi göçü nüfusunu tehdit olarak gören Avrupa'da ilerleyen dönemde göçü durdurmaya yönelik önlemler alınmış, göçmenlerin anayurtlarına geri dönmeleri için özendirici politikalar üretilmiş, yaşanan toplumda farklı olarak görülen göçmen grupları için uyum politikaları üretilmiştir (Gelekçi ve Köse, 2009, s.63). Orada aradığını bulamayan birçok Türk işçi daha sonra kesin dönüş yapmıştır fakat göçler çeşitli şekillerde sürmüştür. 1980'lerden itibaren göçler yoğunlukla Türkiye'den evlenmeler ile devam etmiştir ve halen günümüzde devam etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce ve sonrasında Türkiye'ye yönelik yaşanan göçler, daha çok kendi soydaşlarımız ya da dindaşlarımızın bu coğrafyaya gelişi şeklindedir. Gelen göçmenlerin kültürel farklılıkları nedeniyle fazla zorluklar yaşamaması uyum sürecini de daha hızlandırmıştır. Fakat Türkiye'den göç edenlerin farklı bir topluma uyumu ve adaptasyon sorunları daha fazla olmuştur.

3.4. Türkiye'de 1980 Sonrası Küresel Göçler

Türkiye Cumhuriyeti farklı dönemlerde dünyada ve ülke içinde yaşanan değişiklikler ve gelişmeler ile birlikte farklı göç süreçleri yaşamış bir ülkedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasında etkili olan milliyetçilik akımı ve ulus-devlet sınırlarının belirlenmesiyle kurulan Türkiye Cumhuriyeti ilk yıllarında birçok ülkenin benimsemiş olduğu prensipler doğrultusunda göç vermiş ve almıştır. Yeniden inşa sürecinde Türkiye kurulduğu yıllarında hem iç hem de dış göç yaşamış bir ülkedir.

Türkiye oluşturmaya çalıştığı ulus-devlet yapısını korumak için 1923 yılında Lozan Anlaşmasıyla yürürlüğe giren Mübadele ile hem göç almış hem de göç vermiştir. Kurtuluş Savaşı'nın ardından Türkiye Yunanistan ile imzalamış oldu karşılıklı Mübadele anlaşmasıyla ülke içerisinde bulunan Rumların ülkeden göç etmesi ve yerlerine Balkanlar'dan gelen Müslüman-Türk nüfusu ile Türkiye Cumhuriyeti ulus-devlet özelliğinin teşkil ettiği gibi hızla Türkleşmiş ve Müslümanlaşmıştır (Çağaptay, 2002). Türkiye Cumhuriyeti Mübadelenin ardından ülkeye göçleri düzenlemek için 1934'de İskan Kanunu yürürlüğe sokmuştur. Bu kanuna göre "Türk soyundan olan ve Türk kültürüne bağlı olanların" Türkiye'ye göç etmelerini sağlamış aynı zamanda bu tanıma uymayanların Türkiye'ye göç etmeleri engellenmiştir (İçduygu, 2008, s.26).

1980'lere gelene kadar Türkiye'de göçlerin özellikleri, dünyada meydana gelen çeşitli ekonomik siyasal, ekonomik, toplumsal değişmelere bağlı olarak değişmiştir. Sadece Türkiye Cumhuriyeti tarihinde değil Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren, özellikle çevre ülkelerde meydana gelen olaylardan etkilenerek göç edilmiş veya göç ettirilmiştir.

1960'lardan itibaren yoğun bir şekilde göç vermesine rağmen 1950'li ve 1980'li yıllar arasında çevre ülkelerde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle göç de almıştır. Bu süreçte yaşanan göçlerin genel hatlarına bakıldığında Müslüman-Türk soydaşların Türkiye'ye göçleri şeklinde gerçekleştiği görülmektedir (İçduygu, 2008, ss.27-28).

1980'lere geldiğimizde ise dünyada ve Türkiye'de değişen siyasal, ekonomik süreçler nedeniyle göçler de değişmiştir. Küreselleşmenin hız kazandığı bu dönemde artık göç ve göçmen kavramları farklı bir boyut kazanmıştır. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle beraber Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dünya yeni bir döneme girmiş ve artık bu süreçte yeni dinamikler işler hale gelmiştir. Modernleşmeyle beraber ortaya çıkan kesin sınırlar ve ulus-devlet yapılarının artık önemini yitirdiği bu dönemde özellikle finansal, toplumsal ve iletişimsel bağılıkların arttığı bir döneme girilmiştir. Coğrafi olarak uzakların yakınlaşması, finansal anlamda yatırımcıların ulusal sınırları aşması, firmaların endüstriyel gelişimlerini ulusal sınırlar içinde düşünmeden daha sınırsız ve özgür büyüme odaklı olması, teknolojinin gelişmesi iletişimin, ulaşımın artık sınırlayıcı özelliklerini yitirmesi küreselleşen dünyanın tipik özellikleridir. Sınırlarla çizilmiş

dünyada bireysel anlamda bile artık sınırların ötesiyle iletişim ve bağılıklar artmıştır (Ohmae, 1996, ss.11-19).

Küreselleşme ile coğrafi sınırların varlığının savunmanın artık güçleştiği bu dönemde, mesafeler sorun olmaktan çıkmış durumdayken ulaşımın da günden güne gelişmesi insanların hareket özgürlükleri de artmıştır (Bauman, 2006, ss.19-26). Toplumsal, siyasal, ekonomik değişikliklerin ortaya çıktığı bu yeni dönemde bireysel ve kitlesel göçlerin şekilleri amaçları ve hedefleri de değişmiştir.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle kalkan sınırlar sonucunda ülkeler arasındaki hareketlilikler artmıştır. Sınırların önemini yitirmesiyle birlikte Türkiye’de göç veren bir ülkeyken göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Bu süreçte yaşanan göçler ise daha önce Türkiye’nin alışık olmadığı türden göçler olmuştur. Daha önce Türkiye soydaşlarının göçlerine ev sahipliği yapmışken şimdi dünyanın çeşitli ülkelerinden farklı kültürlerden göçmenlere ev sahipliği yapmaya başlamıştır. 1980’lerde Türkiye’ye yönelik göçlerin bir kısmı küreselleşme sürecinin sonucunda gelen göçler iken bir kısmı da Türkiye’nin bulunduğu coğrafyadan kaynaklı göçlerdir. Türkiye, çevresindeki ülkelerde yaşanan toplumsal ve ekonomik kargaşalar sonucunda çoğu düzensiz şekilde olan göçlere maruz kalmıştır (İçduygu, 2008, s.29).

Türkiye coğrafi konumu itibariyle Orta doğu, Asya ve Afrika’nın bir kısmı için Avrupa’ya açılan bir kapı niteliği taşımaktadır. Değişen dünyada insanlar kendilerinden uzaklarda nasıl yaşamlar sürüldüğünden daha net haberdar olmasıyla kendi yaşam koşullarını daha iyi hale getirmek için sınırları zorlamaya başlamıştır. Türkiye zaman zaman bu ülkelerde yaşanan iç savaşlar, sorunlar sonunda bazı ülkelere kapılarını açsa da genel olarak 1980 sonrası dönemde daha çok yasadışı göçlerle karşılaşmıştır. Bu göçlerin birçoğu Türkiye’yi geçiş ülkesi olarak görmekte Avrupa’ya geçmek için bir köprü vazifesi görmektedir. 1980’lerde başlayan bu göç süreci halen devam etmektedir. Türkiye özellikle Afganistan, Bangladeş, Irak, İran ve Pakistan gibi hem siyasal anlamda hem de ekonomik anlamda istikrarsız olan ülkelere yasadışı göçler almıştır. Bu göçlerde genelde Türkiye ulaşılacak istenen ülke değil, Avrupa’ya geçişte bir köprü görevi görmüştür bu ülkelere göçenler için. Aynı dönemde Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla eski Sovyet devletlerinden ve Ortadoğu komşularının da yaşanan kargaşadan

dolayı Ortadoğu ülkelerinden yoğun şekilde düzenli düzensiz göçlere maruz kalmıştır ((İçduygu ve Kirişçi, 2009, s.1).

1980'lerden sonra yaşanan göçler ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde yasadışı göçlerin nitelikleri ve sayısı hakkında kesin bilgilere ulaşılamamıştır. Araştırmalarda göçün nitelikleri hakkında belirli bilgiler elde edebilmek için Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı Yabancılar Şubesi'nden elde edilen istatistiklerden yararlanılmıştır. Göçmenler ve göçler hakkında bu şekilde net bilgilerin elde edilemiyor olması Türkiye'nin ne kadar karmaşık ve çeşitli göçlerin merkezi olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletlerin sığınmacı talepleri dikkate alınarak oluşturulan verilerin mevcut olmasına rağmen göçlerin çoğunun yasadışı olması nedeniyle bu verilerin gerçeği net bir şekilde yansıttığı söylenememektedir. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Yabancılar Şube raporlarına göre 1960'lı 70'li yıllarda Türkiye'ye gelen yabancıların sayıları milyonu bulmazken, göçmenlerin çoğunluğunu komşu ülkelerden gelenlerin oluşturduğu gözlenmiştir (İçduygu ve Kirişçi, 2009, s.12-13).

1980'lerden sonra ise Avrupa da dahil olmak üzere bir çok ülkeden göçmen alınmaya başlanmıştır. Bu dönemdeki göç yoğunluğunun bir anda Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra göç eden göçmenlere kaydığını görmekteyiz. Özellikle 1980'lerin sonunda Bulgaristan, Romanya, Moldovya, Ukrayna, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan gibi ülkelerin yanında Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi ülkelerde Sovyetler Birliğinin çökmesine bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal sorunlar sonucunda yaşanan işsizlik nedeniyle bu ülkelerden çalışmak için göçmenler gelmiştir (Lordoğlu, 2008, s. 92).

1980'lerin sonunda ve 90'ların başında İran'da yönetim şeklinin değişmesi, Irak-İran savaşı ve Bosna, Kosova gibi Balkan ülkelerinde yaşanan iç savaşlar, toplu katliamlar nedeniyle Türkiye yoğun bir şekilde yasal veya yasadışı sığınmacılara ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Araştırmalara bakıldığında Türkiye 1980'lerden sonra Filistin, İsrail, Ürdün gibi Orta doğu ülkelerinin yanında, Afrika ülkelerinden de dikkate değer sayıda göçler almıştır. Özellikle Afrika ve Orta Doğu ülkelerinden gelen göçmenlerin birçoğu Türkiye'yi, Avrupa'ya açılan bir kapı olarak görmüşler ve kimi zaman hayatlarını tehlikeye atarak "insan tacirleri"nin vasıtası ile Batı'ya gitmeye çalışmışlardır.

Türkiye beklenmedik şekilde yaşadığı bu göçlere yönelik hukuki bir alt yapıya sahip olmadığı için hem ekonomik, hem de toplumsal anlamda birçok sorunla ve zorlukla karşılaşmıştır. Göçmenlerin haklarını ve statülerini yasal olarak belirlemek, toplumsal alanda yaşanan karışıklıkları önlemek amacıyla 1980’lerden sonra yeni düzenlemelere gidilmiştir. Türkiye Lozan’da 1923’de imzalamış olduğu Mübadele Anlaşmasıyla o dönemde Türkiye’ye göç etmek isteyenlerin haklarını korumaya yönelik kanunları belirlemişti, 1934’de ise göçmenler için İskan Politikası imzalanmıştır. İlerleyen dönemde ise uluslararası görüşmeler sonucunda 1951’de Cenevre Sözleşmesi’ni imzalamıştır. Anlaşma şartları 1967’de revize edilmiş olan Anlaşma maddeleri son olarak 1994 yılında Türkiye’ye iltica eden veya başka ülkeye iltica etmek isteyenler hakkındaki genel hükümler Bakanlar Kurulu kararıyla onaylanarak yürürlüğe girmiştir ve günümüzde de bu esaslar uygulanmaktadır. İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü İltica Göç İşlemleri Sayfasından edinilen anlaşmaya göre; Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti fark etmeksizin ülkeye kabul edilen göçmenlere “Mülteci” denirken. Avrupa dışından Türkiye’ye gelmek isteyenler ise hiçbir şekilde ırk, din, milliyet ayrımı gözetmeden “Sığınmacı” statüsünde ülkeye alınmaktadır. Mülteci statüsünde ülkeye giriş yapanlar için daimi ikamet sağlanırken, sığınmacı statüsündekiler üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar misafir edilmektedirler. Türkiye’nin yabancılara uygulamış olduğu bu kanunlar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi temelinde belirlenmiş bulunmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün sayfasında Cenevre Sözleşmesinde “coğrafi sınırlama” getirilmesine rağmen ülkeye gelen yabancılar arasında ayırım yapılmaksızın kanunların eşit uygulandığı vurgulanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü , 2016).

Türkiye almış olduğu ve almaya devam ettiği yoğun göçmen nüfusuna ilişkin zamanla yeni düzenlemeler getirmeye devam etmiştir. Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlarla olan ilişkileri doğrultusunda 2003 yılında Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, 2005 yılında İltica ve Göç Alanındaki Türkiye Ulusal Eylem Planı, 2006 Yılında İskan Kanunu gibi kanun ve yönetmelikler resmi olarak yürürlüğe sokulmuştur. Bunun yanında ilerleyen süreçlerde yapılan müzakerelerle her geçen gün yabancıların ülkedeki koşulları ve konumlarına yönelik yeniliklere gidilmektedir (İçduygu, 2008, s. 32).

3.4.1. 1980'lerden Sonra Türkiye'de Kitlesele Göçler

1980'lerden sonra yaşanan kitleler halindeki göçlerin en büyüklerinden biri Irak göçü olmuştur. İran-İrak savaşı sonucunda yaşanan kargaşadan kaçan vatandaşların büyük bir bölümü Türkiye'ye göç etmiştir. Doğu sınırımızdan Türkiye'ye gelen göçler sadece Irakla sınırlı kalmamıştır. Aynı dönemde İran Devrimi ile yönetimi değişen İran vatandaşlarının da büyük çoğunluğu Türkiye'ye göç etmiştir. 1991'e gelindiğinde ise bölgede yaşanan Körfez savaşı yine büyük göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Yapılan araştırmalara göre Irak'tan Türkiye'ye göç eden üç önemli grup bulunmaktadır. Bunlar Kürtler, Türkmenler ve Kendani Süryanleridir. Kürtler ve Hristiyanlar genellikle yasadışı yollardan Türkiye'ye girmişlerdir. Iraktan gelen Kürt ve Hristiyan gruplarına karşın Türkmen gruplarının çoğu sürekli ikamet iznine sahiplerdi. Türk soylu olan Türkmen grupları dışında kalan göçmenlerin çoğu birkaç ay ile on yıl arasında değişen sürelerde Türkiye'de ikamet etmişlerdir (Danış, Taraghi and Pérouse, 2009, s.445).

Cenevre Anlaşması'na göre bu bölgelerden gelen göçmenlerin kalıcı olarak yerleştirmeleri yerine kısa süreliğine misafir edilip daha sonra üçüncü bir ülkeye gönderilmeleri gerekirken Türk kökenli olan Türkmen gruplarını kalıcı ikametleri daha kolay olmuştur. Göçün en önemli boyutlarından biri olan sosyal uyum sorunlarını aşmak, göç sonucu yaşadıkları işsizlik, barınma, sağlık gibi hayatı ihtiyaçlarını kendi aralarında karşılamak için dernekler ve birlikler kurmaya başlamışlardır.

İraklı Türkmenlerin Türkiye'ye gelişleri aslında daha eskiye dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında sınır dışındaki soydaşlarımızın Türkiye'ye gelmesini kolaylaştırmak amacıyla anlaşma yapılan ülkelerden biri Irak'tır. 1980 sonrası gerçekleşen göçler ile kıyaslandığında bireysel nitelikli ve küçük sayıda da olsa bu göçlerin düzenli bir şekilde devam ettiği yapılan araştırmalarda gözlemlenmiştir. Türkmenlerin göçü devam ederken Irak yönetiminin farklı etnik kimliklere yönelik uygulamış olduğu baskıcı yönetim sonucu diğer etnik gruplarında Türkiye'ye göçü başlamış oldu. 1980'lerden sonra ise yaşanan İran-İrak savaşının uzun sürmesi ve Anfal Hareketi, Halepçe Katliamı gibi olayların yaşanması Irak'tan Türkiye'ye kitlesele göçlerin yaşanmasına neden olmuştur (Danış, 2008, s. 193-194).

Günümüzde yaşanan Suriye göçüne benzer süreçler 2000'li yılların başında Irak'ta yaşanmıştır. Bu yıllarda Irak'ta yaşanan iç karışıklıklar, Saddam Hüseyin'in devrilmesi

ve Amerika'nın bölgeyi işgal etmesiyle yeniden şiddetlenen mezhepsel, etnik savaşlar nedeniyle Türkiye'ye göçler devam etmiştir. 2007 yılında ise olayların şiddetini arttırmasıyla sadece Türkiye değil Irak'a komşu birçok Arap ülkesine kaçışlar olmuştur (Danış, 2008, s. 195).

Irak menşeli göçlerin sayısal verilerine baktığımızda İç İşleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün resmi verilerine göre 1988 yılında Irak'tan göç edenlerin sayısı 52.542 kişidir. 1991 yılında Körfez savaşı sonunda Türkiye'ye sığınanların sayısı ise 467.489 kişi olarak ifade edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Irak'tan ilerleyen dönemlerde gelen göçler bu iki toplumsal olay sonucu oluşan kitlesel göçlerden farklı olarak daha çok bireysel ve yasadışı olduğu için bu göçlere ilişkin verilere ulaşmak biraz daha zor olmuştur. 1990'lı ve 2000'li yıllarda Türkiye'ye gelen göçmenlerle ilgili sayısal veriler için yapılan araştırmalarda genellikle Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yakalanan göçmen sayıları temel alınarak göç eden kişilerin uyrukları hakkında genel bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. **Tablo 3.4.1.**'deki verilere bakıldığında yakalanan yasadışı göçmenler arasında Iraklı göçmenler birinci sırayı almıştır. Bu veriler ülkeye gelen göçmenlerin tam sayısını vermese de yakalanan göçmenlerin sayısının her geçen gün arttığını göstermektedir. Özelde 1988 yılında başlayan Irak menşeli göçün 1990'larda bireysel göç şeklinde artarak devam etmiştir. Türkiye sınır komşusu olması, farklı etnik kimliklerin farklı amaçlarla Türkiye'ye gelmesi nedeni ve yoğun nüfus hareketliliğine sahip olması nedeniyle Irak göçü Türkiye için önemlidir.

Benzer nitelikte sınır komşularımızdan olan İran'dan Türkiye'ye göçlerde verilere göre dikkat çekici büyüklüktedir. İran merkezli göç tarihine baktığımızda geçmişte Osmanlı ile sıkı ilişkiler içinde bulunan bir Ortadoğu ülkesi olan İran'da 1979 yılında İran İslam Devrimi yaşanmış ve rejim değişikliğine gidilmiştir. Devrim ile birlikte İran'da şeriat hükümlerinin baskın hale gelmesiyle, Göç İdaresi Başkanlığından edinilen bilgilere göre yaklaşık bir milyon insan Türkiye'ye göç etmiştir. İran birçok farklı etnik, dini ve mezhepsel kimliği içinde barındırması açısından Irakla benzer özellikler taşımaktadır (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

İran kökenli göçmenlerin büyük bölümü, birçok Ortadoğu ülkesindeki göçmenler gibi Türkiye'yi Avrupa'ya göç için bir köprü olarak kullanmıştır. Rejim değişikliği ile başlayan göçler 1990'lı yıllarda da devam etmiş ve **Tablo 3.4.1.**'deki verilere göre 1990'lı yılların sonunda diğer ülkelerden Türkiye'ye gelen göçmenler gibi İran'dan gelen göçlerde de artış yaşanmıştır. İran'dan göç eden göçmenlerin bir kısmı bir süreliğine misafir edilip daha sonra Avrupa'da üçüncü bir ülkeye yerleştirilmiş bir kısmına da Türkiye'de oturma izni verilmiştir. İranlı göçmenlerin bir kısmı Türkiye'deki birçok göçmen gibi, halen İran ile Türkiye arasında aktif bavul ticareti yaptıkları görülmektedir (İçduygu ve Kirişçi, 2009, s.446).

Türkiye'de kitlesel göçlerden önemlilerinden biri de, sınır komşuluğumuz olmasa da dini ve etnik bağlarımız bulunan Afganistan'dan gelen göçlerdir. 1980'de bölgede Rusya'nın baskıları ve Sovyet-Afgan savaşı sonrasında 1982'de Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesiyle göçler başlamıştır. Afganistan'da yaşanan savaş sonucu dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı resmi olarak yaklaşık 4,000 Türk kökenli Afgan'ı Türkiye'ye davet etmiştir. Ve bunlara oturma izni vermiştir. Bu davet ile Afganistan'dan Türkmen, Özbek, Uygur, Tacik ve Peştu olarak bilinen etnik gruplar Türkiye'ye gelmiştir. Afganistan merkezli göçler böylelikle ilerleyen süreçte de devam etmiştir. **Tablo3.4.1.** 'de görüldüğü gibi Türkiye'ye gelen kitlesel göçlerden en önemli üç ülkeden bir Afganistan'dan olmuştur. İlk dönemde gelen Afganlar devlet eliyle özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Fakat daha sonra devam eden bireysel göçlerle özellikle İstanbul gibi büyük şehirlere dağılmışlardır (İçduygu ve Kirişçi, 2009, ss. 543-546). İlk başta Sovyet-Afgan savaşı ile başlayan göçler daha sonra bölgede ortaya çıkan terör örgütlerinin her geçen gün bölgeyi yaşanması daha zor bir alana çevirmesi nedeniyle günümüze kadar devam etmiştir.

Tablo 3.4.1: Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü Yakalanan Yasadışı Göçmen Sayısı

Gelinen Ülke	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Toplam
Irak	2,128	3,319	5,689	14,237	11,546	17,280	23,444	77,643
İran	252	362	364	1,116	5,281	6,825	8,504	22,704
Afganistan	24	68	81	921	3,046	8,476	9,542	22,158
Moldova	19		17	5	3,098	8,290	7,980	19,406
Pakistan	708	435	307	1,798	2,650	5,027	5,618	16,543
Romanya	68	12	107	36	3,395	4,500	4,533	12,651
Bangladeş	113	322	301	2,408	1,193	3,228	3,771	11,336
Rusya	5	4	52	2	1,695	4,554	4,694	11,006
Ukrayna	9	4	17	4	1,715	4,527	4,401	10,677
Suriye	78	86	144	476	776	1,399	1,293	4,252

Kaynak; Ahmet İçduygu (Şubat, 2003) Irregular Migration in Turkey, IOM Migration Research Series, sayfa:25 (Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi verileri)

20. yüzyılın sonlarında olunmasına rağmen halen devam eden insan katliamları Orta Doğudan başka coğrafyalarda da yaşanmıştır. Doğu Avrupa’da yaşanan 1992-1995 yılları arasında Hırvatlar ve Sırlar arasında Bosna-Hersek’ten toprak alma mücadelesi ile başlayan iç savaş zamanla dönemin en trajik soykırımı haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa’da en büyük kıyımların yaşandığı bu yıllarda 200.000’den fazla Bosnalı Müslüman hayatını kaybetmiş binlercesi de yerlerinden edilmiştir (Vatansever, 2011).

T.C Göç İdaresi Müdürlüğü’nün verilerine göre bu dönemde Türkiye’ye kitleler halinde gelen Bosnalı sayısı 20 bin kişiyi bulmuştur. İlerleyen dönemde de Balkanlar’dan sayıca yoğun kitlesel göçler meydana gelmiştir. Yine T.C Göç idaresinin verilerine göre 1990’ların sonu 2000’li yılların başında özellikle Kosova ve Makedonya’dan yoğun göçler gelmiştir. 1999’da Kosova’dan 17.746 kişi, Makedonya’dan da 2001’de 10.500 kişi Türkiye’ye göç etmiştir (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

3.4.2. Son Dönemde Türkiye'ye Yönelik Göçler

Türkiye'nin transit ülke olarak görülüp göç aldığı bölge sadece Ortadoğu değil aynı zamanda sınırların, küreselleşme ile önemini yitirmesiyle Afrika ülkelerinden de yoğun kitlesel göçler almıştır. Nijerya, Etiyopya, Somali, Libya, Fas, Tunus, Mısır gibi ülkelerde yaşanan iç savaşlar, ekonomik sıkıntılar ve bir türlü sağlanamayan istikrar yüzünden insanların bir bölümü mülteci statüsünde Avrupa'ya geçmeye çalışırken, bir bölümü de özellikle Batı Afrika ülkelerinden yasadışı yollarla Avrupa'ya geçmeye çalışmaktadır. Yasadışı yollarla ülkelerinden kaçan Afrikalıların bu kaçış için çoğu zaman insan kaçakçılara yüklü miktarda paralar ödedikleri bilinmektedir. Kaçış sırasında da ilk durağı genellikle Türkiye oluşturmaktadır. Türkiye'ye yönelik kaçak Afrikalı göçleri 1990'ların ortasında başlamış ve günümüzde de devam etmektedir. Genel olarak Türkiye'de Afrikalı göçmenlerin sayısına ilişkin resmi araştırmalar yapılmadığı için bugüne kadar gelen göçmen sayısı veya bugün sınırlarımız içinde bulunan Afrikalı göçmen sayısı hakkında net bilgilere sahip olunamasa da Türkiye'deki yasadışı veya sığınmacı göçmen açısından Afrikalı göçleri önemli niteliktedir (Brewer ve Yüksek, 2009).

Araştırmalar sonucu 2011'de İstanbul'da Batı ve Orta Afrika'dan göç eden göçmen sayısının 35.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Afrika'nın diğer bölgelerinden gelenlerin sayısına da bakıldığında toplamda 70 bine yakın Afrikalı göçmenin varlığından söz edilmektedir (Şaul, 2015, s. 112). 16. yüzyıldan beri Afrika'dan çeşitli nedenlerle zorunlu göç alan Anadolu coğrafyası, 21. yüzyıla kadar farklı dönemlerde yoğunluğunu arttırarak göç almaya devam etmiştir.

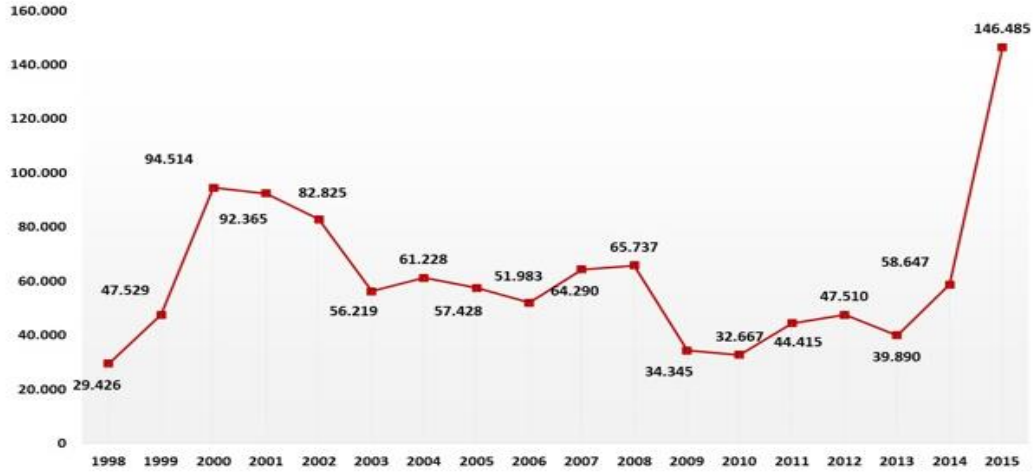
Görüldüğü gibi 1980'lerden sonra değişen göç yapısıyla birlikte Türkiye ilk başta yoğun kitlesel göçlere ve daha sonra bireysel hale gelen göçlere ev sahipliği yapmıştır halende yapmaktadır. Sadece Ortadoğu değil özellikle son yıllarda Rusya, Ukrayna, Moldova gibi ülkelerin yanında Orta Asya ülkelerinden de göçler yaşanmaktadır. Bu bahsettiğimiz ülkelerden gelen göçlerden çok farklı bir yapıya sahip Avrupa ülkelerinden bile Türkiye günümüzde göç almaktadır.

Özellikle 1980'lerden sonra Türkiye'ye yönelik göçler dört bölümde ele alınmaktadır; birinci kısım sığınmacılar ve iltica edenler, ikinci kısım transit göçmenler, üçüncü kısım yasadışı yollardan çalışma amacıyla gelenler, son olarak da yasal olarak Türkiye'de

oturma izni alan göçmenler Türkiye'ye gelen göçmen profilini özetlemektedir (İçduygu, 2003, s. 12).

Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan “International Organization of Migration” tarafından göç şekilleri net olarak belirlenmiş ve uluslararası göçler bu tanımlar üzerinden betimlenmektedir. IOM'un yapmış olduğu tanımda sığınmacı; bir kişinin yaşadığı ülkeden güvenlik tehdidi ve zulüm nedeniyle başka bir ülkeye sığınma talep etmesidir (International Organization for Migration, 2016). Türkiye; yapmış olduğu anlaşmalar doğrultusunda sadece Avrupa ülkelerinde mülteci statüsünde sığınmacı olabilmesine rağmen Türkiye aslında coğrafi sınır gözetmeksizin insani değerler ölçütünde göçmenlere eşit şekilde davranmaktadır.

Türkiye'nin sığınmacılardan sonra en çok maruz kaldığı göç çeşidi düzensiz göçlerdir. Düzensiz göçler yapısı itibariyle ulusal sınırlar içerisine giriş çıkışların kontrol edilememesine neden olduğu için ülke içinde sorun yaratmaktadır. Uluslararası alanda düzensiz göç; gönderen, transit olarak kullanılan ülke veya alıcı ülkenin hiçbir şekilde ülke içinde bulunma normuna uymayan kişilerin yapmış olduğu göçlerdir. Hedef ülke açısından ülkeye yasadışı şekillerde giriş yapan veya ülke içinde yasadışı bir biçimde kalan veya çalışan kişilerin yapmış olduğu göçlerdir (International Organization for Migration, 2016). Bu tanım temelinde resmi kaynaklardan elde edilen verilerden elde edilen **Tablo 3.4.2.**'de görüldüğü gibi Türkiye özellikle son dönemde yoğun bir şekilde düzensiz göçe maruz kalmıştır. T.C Göç İdaresi Müdürlüğünden elde edilen bu verilerde genel olarak Türkiye'de yakalanan, yasal hiçbir belgeye sahip olmayan göçmenlerin sayılarıdır. Türkiye'de yaşanan düzensiz göçlerin 2000 yılında 94.514'ü bulmasından sonra 2015 yılına kadar azaldığı fakat yine 30 binin altına hiç düşmediğini görmekteyiz. 2015 yılında ise özellikle Güneydoğu sınır komşumuz Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle yoğun biçimde yaşanan düzensiz göçlerin sayısı 146.485'e kadar yükselmiştir. Yaşanan bu düzensiz göçler Türkiye açısından başta güvenlik olmak üzere birçok soruna neden olmuş ve bunun önüne geçmek için sınırlardan geçişlerin sınırlandırılmasına gidilmiştir.

Tablo 3.4.2.1: Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak; Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Kütüphane; Göç İstatistikleri, Düzensiz Göç Web Sayfası

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensizgoc_363_378_4710_icerik

Göç İdaresi verilerinden yararlanarak elde etmiş olduğumuz bu verilerde 2015 yılında Türkiye’de bulunan göçmenlerden ilk ona giren ülkelere bakacak olursak ilk sırayı 74 bin civarında Suriyelilerin aldığını görmekteyiz. Suriye’yi 35 bin civarında göçmenle Afganistan takip etmektedir. Üçüncü sırada ise yaklaşık 7 bin civarında Iraklı göçmenin varlığından söz edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Düzensiz göçlerin önemli bir kısmını ülkeye yasadışı yollarla giriş yapan göçmenler oluşturmaktadır. Bir kişinin vatandaşı olmadığı ya da sürekli olarak ikamet etmediği bir ülkeye girişini sağlayan bundan maddi çıkar sağlayan insan kaçakçıları aracılığıyla bu göçler günden güne artmaktadır.

Son yıllarda yaşanan insan kaçakçılığının verileri **Tablo 3.4.2.2**’de görüldüğü gibi son beş yılda giderek artmıştır. Bu durumun nedeni yine sınır komşumuz olan Suriye’de yaşanan insanlık dramı nedeniyle Türkiye’nin sınırdan geçişlere izin verilmesinin suiistimal edilmesinin bir nedenidir.

Tablo 3.4.2.2: Yıllara Göre Göçmen Kaçakçıları

Kaynak; Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç idaresi Genel Müdürlüğü; Kütüphane, Göç İstatistikleri Düzensiz Göç Web Sayfası http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik

Düzensiz göçlerin dışında Türkiye'ye son yıllarda yapılan sığınma talepleri ve mülteciler Türkiye'de yaşanan göçlerin açıklanması için önemlidir. Türkiye'ye yönelik sığınma talepleri kabul edilen göçmenler ile ilgili bilgiler için Birleşmiş Milletlerin bir kuruluşu olan Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)'nin 2016 yılının Temmuz ayı verilerine göre sırasıyla İran, Afganistan, Irak ve Somali'den gelenlerdir. Bu veriler araştırma konumuz olan Suriye'den gelen göçmenlerden ayrı olarak ele alınmış olanlardır. Bir ay içinde 20995 kişinin İran'dan gelen kayıtlı sığınmacı olduğu verilerde görülmüştür. İran, Afganistan, Irak ve Somali dışından da kayıtlı sığınmacıların varlığı yaklaşık 6 bin civarında olduğu görülmekte fakat bu dört ülkeye nazaran oldukça az niteliktedir. Toplamda 2016 yılının temmuz ayında Suriye'den gelenler dışında toplamda kayıtlı sığınmacı sayısı 233648 kişi olduğu Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğinin raporlarından anlaşılmaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği , 2016).

Türkiye'de bulunan yabancıların bir bölümü de farklı izinlerle Türkiye'de bulunmaktadır. Bunlardan bir bölümü artık oturma izni almış olanlardır. Türkiye

Cumhuriyeti Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün son on yıldaki verilerine baktığımızda Türkiye'de 2005 yılında ikamet izni verilen yabancı sayısı yaklaşık 180 bin kişi iken zaman zaman artış zaman zaman düşüş yaşansa da özellikle de 2012 yılından sonra 300 binin altına hiç düşmemiş ve 2015 yılında 422 bin kişiye ulaşmıştır. 2015 yılında ikamet izni verilen ilk üç yabancı ülke; Irak, Suriye, Azerbaycan'dır. Bu üç ülkeden gelen göçmelere yaklaşık olarak aynı oranda yabancı ikameti verilmiştir. Ardından Türkmenistan, Rusya Federasyonu ve Gürcistan gelmektedir. Türkiye'de verilen ikamet izinlerinin geneli kısa dönem, aile, öğrenci ve çalışma izinleridir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

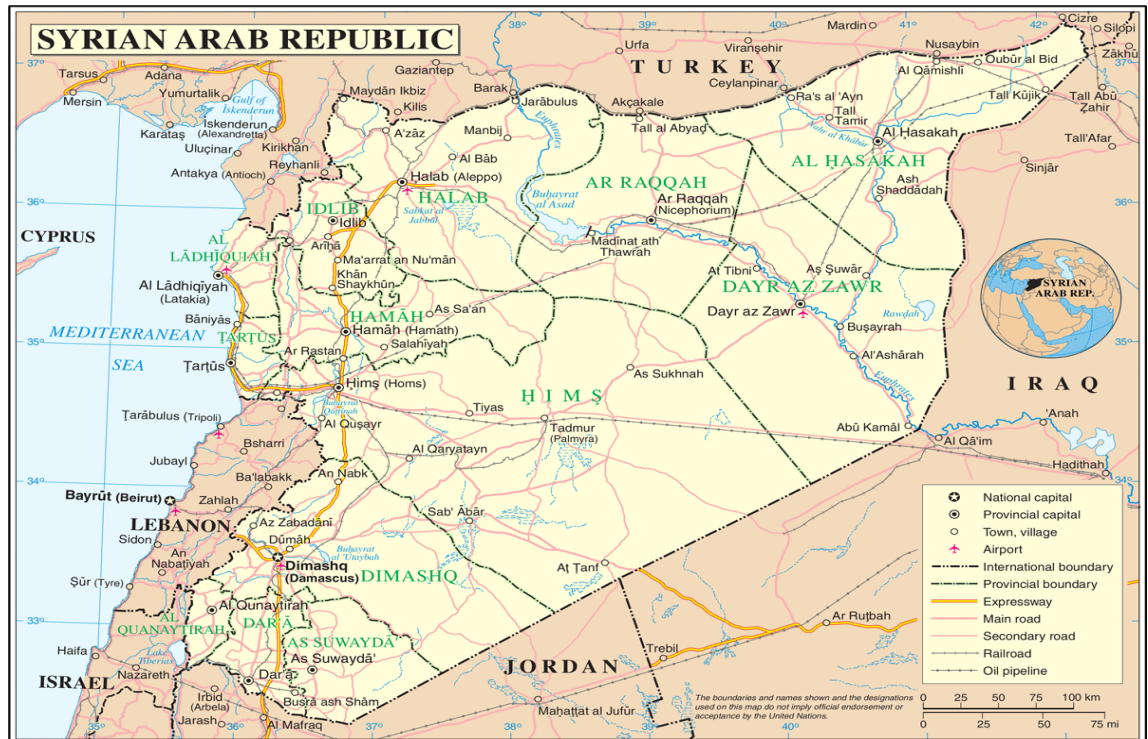

4. SURIYE ARAP CUMHURİYETİNİN TARİHİ VE YAPISAL ÖZELLİKLERİ

4.1. Suriye Devleti Tarihi ve Yapısı

Resmi adı “el-Cumhü-riyyetü'l-Arabiyyetü's-Süriyye” yani Suriye Arap Cumhuriyeti olan devletin bugünkü ismi 1. Dünya Savaşından sonra bölge üzerinde etkili olmaya çalışan devletler tarafından belirlenmiştir. Kuzeyden Türkiye, doğu ve güneydoğudan Irak, güneyden Ürdün, güneybatıdan İsrail, batıdan Lübnan, Akdeniz ile sınırları bulunan bir Ortadoğu ülkesi olan Suriye; zengin yeraltı kaynaklarına sahip milattan öncesine dayanan tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ülkedir. Günümüzdeki sınırları zaman içinde değişmiş fakat genel olarak bu bölgede varlığını sürdürmüştür. Yaklaşık olarak 188 bin km²'lik yüz ölçümüne sahip olan ülkenin başkenti Şam'dır. T.C Dışişleri Bakanlığı Suriye künyesinin 2011 yılı verilerine göre nüfusu 23.7 milyon civarındadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı , 2016).

Şekil 1. Suriye Arap Cumhuriyeti Haritası

Kaynak; http://www.uyduharita.org/wp-content/uploads/harita_surive.png

4.1.1. Suriye’de İslamiyet’in Yayılması ve İslamiyet Sonrası kurulan Devletler

Günümüzde Suriye; Arap asıllı Müslüman bir ülke olarak bilinse de aslında bünyesinde birçok etnik, dini ve kültürel farklılıkları bulunduran bir Ortadoğu ülkesidir. Suriye, Fırat nehri gibi önemli bir su kaynağını sınırları içinde bulundurması nedeniyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Sınır komşumuz olan Suriye’de İslamiyet’ten önce uzun süre Bizans hüküm sürmüştür. Suriye’de bu dönemde nüfusun büyük bölümü Hıristiyanlaşmıştır.

Bölgede, hâkimiyetin ve sınırların sürekli değiştiği bu dönemde Sasaniler kısa bir süreliğine bölge hakimiyetini ele geçirmişse de Bizans güçleri bölgeyi tekrar ele geçirmişlerdir. Suriye’nin İslamiyet ile tanışması Hz. Muhammed zamanına dayanmaktadır. Dönemin önemli ticaret merkezlerinden biri olan bu topraklarda bulunan kervansaraylara Arabistan’dan ticaret kervanlarının geldiği bilinmektedir. Hatta tarihi kaynaklarda bu topraklara Hz. Muhammed’in on iki yaşında bir kervan ile geldiği aktarılmaktadır. Bizans ordularıyla bu dönemde savaşılmış fakat bölgeden tamamen geri çekilmeleri Hz. Ebu Bekir döneminde gerçekleşmiştir. Bölgenin güvenliğini sağlamak için ilk önce Suriye’nin güneyindeki topraklarda hakimiyet sağlanmış ardından kuzeyine doğru ilerlenmiş ve Antakya’ya kadar İslam orduları ilerlemiş zaman içinde Lazkiye, Antartus gibi sahil şehirleri de İslam topraklarına katılmıştır. İslam fetihleri esnasında Bizans’ın hakimiyetinde yaşayan bu bölgedeki Hıristiyan halkın bir bölümü Anadolu topraklarına geçerken bir bölümü de İslamiyet’in hoşgörülü yönetimi sayesinde bu coğrafyada varlığını sürdürmüşlerdir (Tomar, 2009, s. 546).

Hz. Muhammed tarafından fethi emredilen Suriye topraklarında İslamiyet artık kalıcı hale gelmiştir. Bu bölgenin tamamına yönelik fetih akınları da zaman içinde devam etmiş ve ilerleyen zamanda Suriye toprakları İslam merkezi haline gelmiştir.

Dönemin önemli hükümdarlarından Muaviye ile Hz. Ali döneminde bu topraklarda kardeş kavgası nedeniyle ayrılıkçı hareketler görülmüştür. 661 yılında Hz. Ali’nin ölümüyle ortaya Haricilik ortaya çıkmış, ardından kurulan Emevi Devleti döneminde ise devam etmiş ve İslam’da ayrılık hareketleri başlamıştır. Hz. Ali’nin ölümü sonrasında çıkan “Şiilik”in ilk vatanı Suriye olmuştur ve günümüzde de bu görüş şiddetli bir şekilde savunulmaktadır (Bademci, 2014, s. 29).

661 yılına gelindiğinde ise Emevi Devleti ile bu Suriye'nin bölgedeki önemi artmaya başlamıştır. Mimariye verdiği önemle Emevi Devleti Suriye'nin pek çok yerine cami, saray ve kasır yaptırmıştır ve İslam tarihi açısından da önemli olan bu eserlerin birçoğu günümüze kadar gelmiştir. Ticaretin geçim kaynağı olduğu bu topraklarda Emeviler tarımında gelişmesi için sulama kanalları açmıştır (Tomar, 2009, ss. 546-547).

Bahsi geçen Suriye toprakları aslında baktığımızda daha geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Suriye bugün komşusu olduğu birçok devleti içine almaktaydı. Batısında Akdeniz, kuzeyinde Toroslar ve doğusunda, batısındaki çöllerle aslında bir nevi doğal sınırlara sahipti. Lübnan, İsrail, Ürdün'ün yanı sıra Gazze Şeridi, Batı Şeria ve Türkiye'nin güneydoğusundaki bazı şehirleri topraklarına dahil etmiştir. Bugün bile bu topraklarda var olan hakimiyet mücadelesi o dönemde daha yoğun bir şekilde yaşanmıştır (Gürson, 2010, s. 1).

Emeviler döneminde bu topraklar için Abbasi Devleti ile de mücadele edilmiş ve bu mücadele sonucunda Abbasiler merkezleri Irak olmasına rağmen Suriye toprakları üzerinde hakimiyet kurmak için mücadele etmiştir. Abbasi devleti bu dönemde Emevilerin baskılarına karşı Türk ordularından da destek almıştır. Türklerin, Suriye ile ilk temasları bu şekilde olmuştur. Suriye, Abbasiler için Bizans sınırı olmuştur. Aynı dönemde Abbasiler Türkleri İslam'a davet etmişler fakat Türkler tarafından kabul görmemiştir (Bademci, 2014, ss. 35-39).

Doğu'da varlığını sürdüren Karluklu Karahanlı Devleti ile ilk başta çatışmalar yaşansa da daha sonra Araplar ve Çinliler arasında yaşanan Talas ve Ahlat savaşlarında Türkler Araplara yardım sağlamış ve Türklerin Arap milletiyle yakınlaşması bu şekilde artmıştır. Böylece Karluklular İslamiyeti benimseyen ilk Türk grubu haline gelmiştir (Güngör, 2006, ss. 40-41). Birçok Türkün, Suriye topraklarında ordu komutanlığı yaptığı bu dönemde kaynaklarda aktarılanlara göre Oğuzlara bu bölgede Türkmen denilmekteydi (Bademci, 2014, s. 40).

Türkmenlerin İslamiyet'i kabul eden ilk Türk grubu olduğu bilinmektedir. XI. yüzyılda Karluk, Halaç ve Oğuzlar için siyasi bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra da sadece Oğuzlar için Türkmen terimi kullanılmıştır. XIII. yüzyıla gelindiğinde ise konar göçerler ile yerleşik hayata geçenler arasındaki farkı ortaya koymak için

kullanılan bir terim haline gelmiştir. Bu dönemde konar-göçerler için Türkmen terimi kullanılmıştır (Gündüz, 2015, ss. 9-12).

Suriye coğrafyasında geçmişten günümüze kadar varlıklarını sürdüren Türkmenlerin tarihi de bu şekilde Abbasi döneminde orduya girerek başlamıştır. Bu bölgeye Abbasiler döneminde ordu komutanlıkları için gelen Türk komutanlarının Mısır'dan Lübnan'a kadar olan coğrafyayı hakimiyeti altına alan Müslüman Türkler, Tolunoğulları ve İhşid devletlerini kurmuşlardır (Güngör, 2006, ss.72-73). Aynı dönemde bu bölgede Fatimi Devleti de varlık göstermiş hatta Fatimiler Dürzilik inancının da temellerini atmışlardır. Fatimilerin bu bölgedeki hakimiyeti Büyük Selçuklu Devletinin Ortaya Asya'ya inmesiyle son bulmuştur (Tomar, 2009, s. 548).

Ortadoğu'da hem geniş topraklara hem de İslamiyet halifeliği için güç mücadeleleri devam ederken Asya'da Aral Gölü ve Hazar Denizi arasında yaşayan Oğuzların güneyde Müslüman devletlerle komşulukları sonrasında İslam'ı kabul edip Türkmen kimliğine sahip olanlar, Büyük Selçuklu Devletinin temellerini atmışlardır. Bugünkü Türkiye'de yaşayan Türklerinde bu bölgede yaşayan Oğuzların kolları olduğu bilinmektedir. Dönemin devletlerinden Gazneliler ile girmiş oldukları Dandenakan Meydan Savaşı sonucunda Büyük Selçuklu Devleti kurulmuştur. Bu zaferden sonra Selçuklu Devleti İran, Irak ve Suriye Topraklarına inmiştir. Selçukluların yükseliş devrinin hükümdarı, Alp Arslan'ın oğlu Melikşah'ın kardeşi Tutuş Melikşah'ın ölümünden sonra Suriye valisi olmuştur. Tutuş'un Suriye'ye girmesiyle Suriye Selçuklu Devleti kurulmuştur (Güngör, 2006, ss. 76-90).

Tutuşu ve Tutuş'tan sonra gelen Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusu, Halep'te vefat eden Kutalmış oğlu Süleyman Şah başta olmak üzere Türkmen beyleri özellikle Suriye ve Filistin'de büyük mücadeleler yaşamışlardır. Süleyman Şah, Suriye ve Türkiye'nin Güneydoğusundaki önemli şehirlerden Arap varlığını silmiştir. Süleyman Şah'ın kabrinin Suriye'deki Caber Kalesi, günümüzde dahi Türk toprağı olarak Türk askeri tarafından korunmaktaydı fakat iç savaş yüzünden değişiklikler yaşanmıştır (Bademci, 2014, ss. 63-64) (Selim, 2020, ss. 103-105).

Suriye topraklarını da hâkimiyeti altına alan Selçuklu Devleti ile Türkler artık bu topraklarda kalıcı hale gelmiştir. Zaman içinde çeşitli Türk toplulukları daimi olarak bu

bölgede varlıklarını sürdürmüştür halende bu topluluklarda izlerini görmekteyiz. Tarih boyunca Türkmenler Suriye'nin en önemli unsurlarından olmuştur.

Büyük Selçuklu hâkimiyetinden sonra Eyyübiler Suriye'yi ele geçirme fırsatı yakalamıştır. Aynı dönemde Mısır'da hüküm süren Memlük Devleti ile Eyyübiler arasında Mısır üzerinde hakimiyet mücadeleleri yaşanırken Asya'dan gelen Moğol tehdidi ile karşı karşıya kalınmıştır. Moğollar, önce Halep'e sonra Dımaşk'a kadar ilerlemiş ve Suriye'nin büyük kısmını ele geçirmelerine rağmen Memlükler tekrar Suriye'nin hakimiyetini ele geçirmiştir. Suriye'nin büyük kısmını ellerinde bulundurmalarına rağmen Eyyübiler bu bölgede XIV. yüzyılın başlarına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir (Tomar, 2009, s. 549).

4.1.2. Suriye'de ve Anadolu'da Beylikler Dönemi

XIV. yüzyılda Ortadoğu ile Anadolu sınırları iç içe geçmiş ve bölgenin hakimiyeti sürekli el değiştirmiştir. Büyük Selçuklu Devletinden sonra Anadolu'nun hakimiyeti Anadolu Selçuklu Devleti'nde idi XIV. Yüzyılda Anadolu Selçuklu Devletinin dağılması sonucunda Anadolu'da beylikler dönemi başlamıştır. Yine bu yüzyılın sonlarında Orta Asya'dan, Irak ve İran taraflarına gelen Türkmenlerden Karakoyunlular, İran'ı, Azerbaycan'ı ele geçirdikten sonra Doğu Anadolu ve Güneydoğu'daki beyliklerin bir kısmını hakimiyeti altında toplayarak bir çeşit imparatorluk niteliğinde siyasi hayatlarını sürdürmüşlerdir. Aynı şekilde Akkoyunlu Devleti de o dönemde Diyarbekir bölgesinde varlık göstermiştir. Karakoyunlu Devleti, Akkoyunlularla girmiş oldukları mücadele sonucunda tarih sahnesinden çekilmiştir. Akkoyunlu Devleti ise Doğu Anadolu bölgesinde Osmanlı'ya karşı varlık gösterememiş ve Fatih Sultan Mehmed'in ordusuyla girmiş olduğu Otlukbeli Savaşı sonrasında merkezlerini Diyarbekir'den Tebriz'e taşımışlar ve Şii hakimiyetini ele geçirmiştir (Güngör, 2006, ss.114-153).

Dönemin bölgedeki güçlü devletlerinden Karakoyunlular ve Akkoyunlular'ın Türkiye açısından en önemli özellikleri; bugünkü Suriye'de halen varlığını sürdüren Türkmen boylarının adlarının genellikle Akkoyunlu ve Karakoyunlular dönemindeki boy isimleriyle örtüşmesidir. İran, Irak, Azerbaycan ve Suriye coğrafyasına büyük hizmetleri olan bu iki devletin sahip olduğu maddi, manevi birçok kültürel özellikleri halen devam etmektedir (Bademci, 2014, s. 86).

13. yüzyıldan 14. Yüzyıla geçilirken, Türkiye'nin doğusu ve Suriye coğrafyasında bunlar yaşanırken Anadolu coğrafyasında ise Anadolu'nun kuzeybatısından giren, Oğuz boylarından biri olan Kayı boyunun büyümesi sürmekteydi. Bizans İmparatorluğu'nun sahibi olduğu Anadolu'ya giren bir uç beyliği olan Osmanlı beyliği bölgede ilerlemesini sürdürmüş ve zamanla Marmara çevresine yayılmıştır. Aslen Büyük Selçuklulardan sonra varlığını devam ettiren Anadolu Selçuklularının bir kolu iken ilerleme kabiliyeti ve yeteneğiyle 1299'da bağımsızlığını ilan etmiştir (Zeybek ve Kara, 2012, ss. 8-9).

4.2. Osmanlı Döneminde Suriye

Bizans İmparatorluğu, Osmanlının tarih sahnesine çıkmadan önce sadece Anadolu'ya değil Güneydoğu Avrupa'nın, Kuzey Afrika'nın ve İtalya'nın bir kısmına, Ortadoğu'da ise Mısır, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye, Ürdün ve Irak'ın bir kısmına da hakim bir imparatorluk olmuştur. Anadolu coğrafyasında aynı zamanda Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan beyliklerde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Osmanlı kuruluş ve yükseliş yıllarında sadece batıya ilerlememiş doğu ve güneydoğu bölgelerindeki Türkmenleri de hakimiyeti altına almaya çalışmış bu amacında da başarılı olmuştur. 14. Yüzyılda Osmanlı Batı'nın büyük kısmına hakimken aynı zamanda Balkanlara da girmeye başlamıştır. 16. yüzyıla kadar Avrupa'da büyük ilerleme kaydeden Osmanlı, Yavuz Sultan Selim döneminde ise Ortadoğu'da ilerleme kaydetmiştir. Yavuz Sultan Selim 1512-1520 yılları arasında kısa bir süreliğine hükümdarlık yapmıştır ve bu süreç içerisinde Doğu Anadolu'yu tamamen topraklarına katmıştır (Quataert, 2013, ss.17-55).

Anadolu'da bu derece büyük bir İmparatorluk varlığını sürdürmeye çalışırken daha öncesinde bahsettiğimiz gibi Suriye topraklarında ve Anadolu'nun doğusunda çeşitli güç mücadeleleri yaşanmıştır. Bölgede Safevi Devleti'nin tehditlerinin artması üzerine Yavuz Sultan Selim'in emri ile 1514 yılında Çaldıran Ovasında Şah İsmail'in orduları yenilgiye uğratılmıştır. Türklerden oluşan Safevi devleti her ne kadar Çaldıran yenilgisinden sonra Osmanlı ordularına karşı bir daha meydan muharebesine kalkışamamış olsalar da; Osmanlı devleti için 14-17. yüzyıllar arasında doğu sınırında tehdit oluşturmuştur.

Memluklu Devleti sınırlarına kadar; Güneydoğu Anadolu ve Suriye coğrafyasının bir kısmı Osmanlının hakimiyeti altına girmiştir. Bölgeye tam hakimiyet ise 1516 yılında yaşanan Mercidabık zaferi ile sağlanmıştır. Osmanlı'nın bu topraklar üzerindeki hayalleri, bu meydan muharebesiyle birlikte Memluklu Devletinin tamamen son bulmasıyla gerçekleşmiştir. Halep, Hama, Humus, Trablus ve Kudüs toprakları bu savaştan önce Osmanlıya bağlılıklarını bildirseler de resmi olarak Memluklu hakimiyetinin bölgeden silinmesiyle Osmanlı toprakları haline gelmiş ve bu bölgede herhangi bir karşı koyma olmadığı için tahribatta yaşanmamıştır. Ardından 1517'de Ridaniye Savaşı ile Mısır'ın fethi de gerçekleşmiş ve halifelik Osmanlı Sultanına geçmiştir. Ortadoğu'da hakimiyetini arttıran Osmanlı artık sadece geniş topraklara hükmeden bir İmparatorluk değil aynı zamanda İslam ülkelerinin de tabi olduğu bir yönetimi ele geçirmiş ve kutsal topraklar; Mekke ve Medine'yi de kendine bağlamıştır(Quataert, 2013, ss. 51-54) (Bademci, 2014, ss.104-108).

Osmanlı Devleti 16. yüzyıl boyunca Suriye'yi Osmanlı idari düzenine uygun bir şekilde sokmaya çalışmıştır ve mülki, askeri açıdan merkeze bağlı Hanefi mezhebine uygun bir idare anlayış oluşturmuştur. Dönemin sultanları tarafından günümüze kadar ulaşan önemli yapıtların yapılması için emirler verilmiştir. Bunlardan en dikkat çekenlerinden biri Kanuni Sultan Süleyman'ın Mimar Sinan'a yaptırmış olduğu Süleymaniye Külliyesidir. Aynı zamanda Osmanlı Döneminde bu coğrafyanın ticaret yolu üzerinde olmasından dolayı ticareti arttıracak işler yapılmış; kervansaraylar, hanlar, medreseler, camiler inşa edilmiştir. Ticaretin yanında bu güzergah üzerinden kutsal topraklara gidiliyordu bu nedenle bölgede güvenliğin sağlanmasına da büyük özen gösterilmiştir (Buzpınar, 2009, s. 551).

Selçuklu gibi büyük bir devletten sonra bölgede farklı hakimiyetler varlık gösterse de Osmanlı gibi büyük bir gücün tekrardan bölge hakimiyetini sağlaması ile bölgede uzun süren huzur ortamı tekrardan sağlanmıştır. 19. ve 20. yüzyılda bütün Avrupa'da yaşanan değişimler ve Osmanlının bu değişimlere uyum sağlama çabaları ile yaşanan sürece kadar Suriye, Osmanlı'nın bir parçası olarak devam etmiştir. Uzun zaman bölgeye hakimiyeti, aynı coğrafyada yer almamız, aynı dini daireye mensubiyet ve eskiden beri bölgede varlığını sürdüren Türkmenler sayesinde dil ortaklığı şuan sınırların ayırdığı iki ülke halkını birbirine ayrılması zor bağlarla bağlamıştır. Bu topraklarda, günümüze kadar Türk varlığının devam etmesine imkan sağlamıştır.

17. yüzyıldan itibaren toprak kayıpları başlayan Osmanlının, 19. yüzyıla geldiğinde Balkanlardaki isyanlarla dağılma süreci başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu bu isyanları bastırabilmek için dönemin güçlü eyalet yöneticilerinden Kavalalı Mehmet Ali Paşa yardıma çağırılmış ve isyanın bastırılması sağlanmıştır. Fakat bu durum yeni bir sorunun ortaya çıkmasına neden olmuş; Kavalalı yardımlarının sonucunda kendisine verilmesini istediği toprakları alamamış ve oğlu İbrahim Paşa'nın Suriye ve Güneydoğu topraklarından başlayarak Anadolu'ya doğru ilerlemesi Osmanlıyı yeniden büyük bir buhranın içine çekmiştir. Osmanlı bu ayaklanmayı bastırmak için yabancı devletlerin arabuluculuğuna sığınmıştır. Rusya, İngiltere ve Avusturya devletlerinin araya girmesiyle Halep, Şam merkezli Suriye tekrar Osmanlı toprağı haline gelmiş Mehmet Ali Paşaya da Mısır yönetimi verilmiştir (Bademci, 2014, s. 111) (Quataert, 2013, ss.96-101).

Yaşanan bu olaylar bölgede varlığını sürdüren farklı etnik ve dini kimliklerin cesaretlenmesine neden olmuştur. Özellikle bu dönemden sonra Arap milliyetçiliğinin güçlenmesi bölgede bir daha eski hakimiyetin sağlanamayacağını kanıtlamıştır.

19. yüzyılın en önemli dönemlerinden bir olan Tanzimat devrinde ise Suriye yeni bir idari yapıya kavuşmuştur. Halep, Şam, Kudüs'ü içine alan Sayda vilayeti oluşturulmuştur ve bölgede eyalet divanı yerine gayri Müslimlerin temsilcilerinin de bulunduğu bir meclis kurulmuştur. Daha sonra çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile Trablusşam, Sayda ve Şam Suriye adı altında birleştirilmiş ve tarihte ilk defa Şam merkezli vilayetin resmi adı Suriye olarak belirlenmiştir (Buzpınar, 2009, s. 552).

Meşrutiyet öncesi inişli çıkışlı Suriye ilişkileri yaşansa da 93 Harbine kadar merkeze bağlı olan Suriye bu savaşın Osmanlıya verdiği zararlar sonucu Suriye'de Osmanlı aleyhtarı söylemlerin yaygınlaştığı görülmüştür. II. Abdülhamid döneminde ise burada muhalefet yoğunlaşmış ve Arap milliyetçiliğini kışkırtıcı hareketleri kendini göstermiştir. 1908'de II. Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı'nın içinde bulunduğu durum Osmanlı'nın dağılmasını kolaylaştırmıştır. Suriye cephesinde ise bu dönemde Şam-Musul hattının kuzeyinde genel olarak Türklerin varlığını koruması nedeniyle bu bölgede yoğun ayrılıkçı hareketler görülmemesine rağmen Türklerin bulunduğu bölgenin güney kısmındaki Arapların milliyetçilik hareketlerinden etkilendiği görülmüştür. Özellikle Lübnan, Filistin bölgelerinde din, mezhep ayrımı yapmadan

Osmanlı topraklarındaki amaçlarını gerçekleştirmek için Batı ülkeleri Arap milliyetçiliğini destekleyici faaliyetlerde bulunmuşlardır. Hiçbir şekilde Hıristiyan-Sunni-Şii ayrımı yapılmadan Arap milliyetçiliği alevlenmeye başlamıştır. II. Meşrutiyetin karmaşık ortamından yararlanarak merkezi Suriye, Filistin ve Mısır olan açık ve gizli cemiyetler faaliyet göstermeye başlamış ve bölgede yapmış oldukları çalışmalarla hilafetin Türklerden Araplara geçmesi yönünde düşünceler halka yayılmıştır. Osmanlı, bu süreçte aynı anda İtalyanlar ile Trablusgarp'ta; Bulgar ve Sırp'lar ile de Balkanlarda savaşmak zorunda kalmış ve bu iki cephede yürüttüğü şiddetli savaşların sonucu Osmanlı İmparatorluğunun dağılma süreci hız kazanmıştır (Bademci, 2014, ss. 115-123).

Osmanlı almış olduğu bu ağır yenilgilerle milliyetçilik ayaklanmalarının artık önünde duracak gücü kalmamış ve I. Dünya Savaşına girmek zorunda kalmıştır. Savaşla birlikte Osmanlı bu bölgedeki kontrolünü kaybetmiştir.

Ortadoğu tarihi boyunca Suriye önemli bir yer tutmuştur. Büyük devletlerin güç gösterilerine meydan olan bu topraklarda Osmanlı hakimiyeti süresince huzur ve istikrar sağlanmış olsa da Avrupa'da yaşanan değişiklikler sonucu Avrupa devletlerinin Ortadoğu'ya olan ilgisinin artmasıyla bu bölgenin huzuru ve istikrarı sona ermiş ve çatışmalar yaşanmaya başlamış günümüzde de bu durum devam etmektedir. Ortadoğu coğrafyasının sadece Müslüman Sunni Arapların bulunduğu bir bölge olmaması nedeniyle de sorunlar her daim yaşanmıştır. Azınlık olarak görülen Hıristiyan, Yahudi toplulukların çıkarlarını koruma bahanesiyle Avrupa ülkeleri kendi çıkarları doğrultusunda müdahalede bulunmuşlardır.

4.3. I. Dünya Savaşından Sonra Suriye Topraklarında Hakimiyet Mücadeleleri

Türklerin bu topraklarda hakimiyeti başlamadan önce bölgeye hakim olan en büyük devlet Bizans İmparatorluğudur. Fakat Osmanlı bu topraklara girdikten sonra 18. yüzyıla kadar bu bölgeden uzaklaşan Avrupa ülkelerinin, Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesiyle bölgeye tekrardan ilgilerinin arttığı görülmektedir. Özellikle 19. Yüzyıl boyunca uluslararası ticaret ve mali çıkarları için Avrupa'nın Ortadoğu üzerindeki müdahaleleri artmıştır. Aktarılan birçok tarihi yazıya göre; Avrupa ülkelerinin Suriye ve Ortadoğu coğrafyasındaki toplumsal müdahaleleri bu bölgedeki çıkarları doğrultusunda

I. Dünya Savaşından çok önce başlamıştır. Avrupa özellikle azınlıkları bu konuda kullanmıştır. Toplumsal olarak farklı etnik ve dinsel grubu bir arada bulunduran Suriye topraklarında Hıristiyan Araplar ile birlikte Yahudilerin, Marunilerin, Dürzilerin, Şiileri ve Alevilerin Sunni yönetimine karşı çıkması bölgenin bütünlüğünü bozan etkenlerdendi. Avrupa'da sömürgeciliğin yükselen değer olduğu dönemde özellikle İngilizler ve Fransızlar için bu topraklar sömürgelerine giden yolda bir güvenlik sınırı oluşturması nedeniyle önemliydi. İngilizlerin Hindistan'daki, Fransızların da Kuzey Afrika'daki sömürgelerini koruyabilmek için bu bölgenin hakimiyetinin Müslümanların eline geçmesini önleme yönündeki çalışmaları daha sonra petrolün de bu bölgeden çıkarılmasıyla Avrupa her daim bölgede başka kuvvetlerin varlığını bertaraf etmek için istikrarı bozucu çalışmalar yapmıştır. Özellikle de 19. yüzyılda Osmanlıya buradaki azınlıkların haklarına yönelik baskılarda bulunmuştur. Ardından Arap milliyetçiliği başta olmak üzere bu bölgede etnik ve mezhepsel ayrılığı körüklemiştir (Gürson, 2010, ss.5-12).

Bir İslam coğrafyası olan Ortadoğu'da, Müslümanlığın kapsayıcı özelliğinden dolayı etnik ve mezhepsel ayrılıkların daha önce hiçbir önemi olmamasına rağmen Avrupa'daki milliyetçilik akımıyla ayrımcılıklar başlamıştır. Batı menşeli milliyetçilik düşüncesinin Ortadoğu'da yaygınlaşmasını yine Batı desteklemiştir. Bu düşüncelerden en çok etkilenen ülkelerden biri de Suriye olmuştur. Türklerin ve Arapların yanında farklı dini grupların varlığı ile mezhepsel yapılarda ayrılmalar başlamışken I. Dünya Savaşı meydana gelmiştir.

Osmanlı devletinin Almanya'nın yanında girmiş olduğu I. Dünya Savaşında Suriye Osmanlı için en önemli cephelerden biriydi. Osmanlı'nın hakimiyeti altında olan Ortadoğu coğrafyası özellikle Fransa ve İngiltere tarafından paylaşılmayı bekleyen hazine konumundaydı. Osmanlı'nın hilafeti elinde bulundurması nedeniyle Müslüman Arapları cihada çağırmasından İngilizler endişelenmiş ve bu aşamada İngilizler dönemin Mekke emiri Şerif Hüseyin'i kendi yanlarına çekmeyi başarmışlar, ayaklanmaya neden olmuştur. Ayaklanmadan önce İngilizleri Mısır'dan çıkaramayan Osmanlı'nın Arap milliyetçiliği karşısında almış olduğu idam kararları Suriye'nin Osmanlıdan uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu süreçte Fransız ve İngilizler kendi aralarında bölgeyi paylaştıkları Sykes-Picot Antlaşması ile Suriye Fransa'ya verilmiştir. Fakat bu anlaşmadan Şerif Hüseyin'in haberi olmamış çünkü Şerif Hüseyin'e ayaklanmayı

çıkarması sonunda Suriye'yi de içeren Arap yarımadasının krallığı vaat edilmiştir. Avrupa'nın vaatlerini gerçekleştirmemesi Araplar için büyük hayal kırıklığı yarattı savaşı devam ederken bazı Arap grupları Osmanlı tarafına tekrar dönse de artık Arap birliğinin dağılması kaçınılmaz olmuştur. Osmanlı da savaş sırasında başta Halep ve Filistin olmak üzere bu topraklar için çok mücadele vermiştir. Mustafa Kemal komutasındaki "Yıldırım Orduları Grubu"nun bu bölgede büyük mücadeleleri başarılı olamamıştır. 1917 yılına gelindiğinde Rusya'nın ülkesinde yaşanan ihtilal sonucu savaştan çekilmesiyle Fransa'nın ve İngiltere'nin yapmış oldukları gizli antlaşmalar su yüzüne çıkmış ama Osmanlı bu topraklar üzerinde hiçbir hak iddia edememiştir. 1918 yılında ise Osmanlı'nın Mondros Antlaşmasını imzalamasıyla Suriye resmi olarak Osmanlı'dan ayrılmıştır. Savaş sonrasında ise bu topraklarda Fransa ve İngiltere'nin yanında Almanya, ABD arasında çıkar mücadeleleri yaşanmıştır (Buzpınar, 2009, s. 553) (Gürson, 2010, ss. 13-17) (Bademci, 2014, ss. 120-137).

I. Dünya Savaşının sona ermesinden sonra toplanan Paris Barış Konferansında alınan kararlarla Osmanlı'nın ve Osmanlı'nın çekilmiş olduğu Ortadoğu coğrafyası yeniden şekillendirilmeye çalışılmıştır. 1918 yılında savaşı bitirmek adına insancıl ve barışçıl maddelerin olduğu ileri sürülen, 14 maddeden oluşan, Wilson İlkeleri dünyaya duyurulmuştur. Savaş sonrasında değişen sınırlar ve ilişkilerin bu temeller üzerinde yeniden şekillenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biride Milletler Cemiyetinin kurulmasıdır. Wilson İlkelerin 12. maddesi Türklerin geleceğini tayin etmek adına düzenlenmiştir. Osmanlı topraklarında yaşan azınlıkların, milliyetçilik esasına dayanarak kendi yönetimlerini ellerine alması gerektiği yönündeki fikirler empoze edilmeye çalışılmıştır. Türklerin yoğunlukta olduğu bölgelerin bile paylaşılmasına yönelik adımlar atılmıştır. Savaştan sonra sadece Osmanlı değil Avusturya-Macaristan ve Almanya'nın da sınırlarının yeniden belirlenmesi ve güç dengelerinin yeniden kurulması için Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Konferans toplandıktan sonra İngiltere, Fransa, ABD, İtalya ve Japonya arasında Osmanlı topraklarının nasıl paylaşılacağı kararlaştırılmaya çalışılmıştır. Wilson ilkelerine göre azınlıkların kendi kendini yöneteceği bir yapı oluşturulacaktı fakat savaştan yeni çıkıldığı için azınlıktaki halkın kendi kendini yönetecek gücünün olmamasını bahane ederek bir devletin bu bölgeyi himayesi altına alması gerektiğini savunuyorlardı. Hatta Türklerin ve Araplarında bir devlet kontrolüne girmesi gerektiği söyleniyordu ve

bununda adına sömürgecilik yerine yönetim adını vermişlerdi. Toplantıda Ermenistan, Suriye, Irak, Filistin ve Arabistan'ın tamamen Osmanlı'dan koparılmasına karar verilmiştir (Köse, 2014, ss. 217-220) (Boztaş, 2014, ss. 163-165).

Savaştan yeni çıkmış olan Osmanlı, savaşın sonunda imzalamış olduğu Mondros Ateşkes Antlaşmasının ve Paris Barış Konferansında alınan kararların ağır şartlarıyla düşman devletler tarafından işgal edilmeye başlamıştır. Mustafa Kemal I. Dünya savaşında aslında Filistin- Suriye cephesinde başarı elde etmiş ve düşmanı durdurmayı başarmıştır fakat anlaşmalar sonucu Yıldırım Ordularının lav edilmesiyle Osmanlı bu toprakları bırakmak zorunda kalmıştır. Bununla da yetinmeyen düşman ülkeleri Batı'dan ve Anadolu'dan Osmanlıyı işgal etmeye başlayınca Milli-Mücadele başlamıştır. Milli-Mücadele'de en önemli savunma mücadelesi, yine Suriye sınırında Antep, Maraş, Kilis, Adana şehirlerinde verilmiştir. Kuvayı-Milliyeye olarak adlandırılan direniş böylelikle Filistin-Suriye cephesinde başlamış ve tüm Anadolu'ya yayılmıştır. Türklerin çoğunlukta olduğu milli sınırların belirlenmesi açısından Misakı-Milli, Meclisi Mebusan'da kabul edilmiştir. Misakı-Milli kararlarına göre Güney Anadolu'da Hatay ve Musul Türk toprağı olarak görülmüştür (Kemal, 2010, ss. 368-373). Aynı zamanda doğu ve batı sınırları da belirlenmiş ve Kurtuluş Savaşının temel dayanağını oluşturmuştur.

Osmanlı'nın yıkılmasından sonra Anadolu'da yeni bir devletin temelleri atılırken, Avrupa devletleri Sevr Antlaşması gereğince; Suriye, Irak, Arabistan ve Filistin "Manda" yönetimine geçilmiştir. Filistin, Irak, Arabistan'da yoğun Arap varlığından söz edilse de Suriye'nin büyük bir kısmında varlıklarını sürdüren Türkmenlerden kimse bahsetmemiştir. Özellikle Halep, Musul, Hama, Antakya ve İskenderun'da işgallere karşı ayakta durmaya çalışsalar da etkisiz kalmışlardır. Bir taraftan Arap milliyetçiliğı, bir taraftan da Fransa'nın bölgeyi işgal etmesi Türkmenler için zorluk yaratmıştır. Can ve mal varlıklarına yönelik tehditlere maruz kalmışlardır. Ardından Suriye; Şam, Halep, Lazkiye, Dera olmak üzere dört ayrı federe devlete ayrılmış. Bu sırada 1921 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile İskenderun özerk bir yönetime sahip olmuştur. Türkiye için Suriye'de yaşanan Türkmenlerin varlığı her zaman önemli bir yer tutmuştur ve Türkmenlerin hakları korunmaya çalışılmıştır. Onun için Fransa ile sürekli görüşmeler yapılmış ve aslında Türk toprağı olarak görülen bu toprakların Türkiye'ye bağılı kalması için çaba sarf edilmiştir bu konuda da bir takım başarılar sağlamıştır. İskenderun'un

bölgede özerk olması buna bir örnektir. İskenderun bu bölgede yaşayan Türkmenlerin koruyuculuğunu yapmıştır. Antakya, Hassa, Antep ve Gavur Dağları'na kadar olan bölge Türklerin hakimiyeti altında kalmıştır. 1922'de ise Türklerden oluşan Halep Federe Devleti başkanı Suriye Devleti başkanlığına getirilmiştir. Türkmenler meclislerde temsilcilerini bulundurabilmişlerdir. Fakat 1924 yılına gelindiğinde Suriye Devleti Fransa Komiserliği'ne bağlanmış 1925 yılında ise Suriye ve Filistin tam anlamıyla Fransa'nın eline geçmiştir. Fransa'nın bölgedeki hakimiyetinden huzursuz olan halk Anadolu coğrafyasındaki kurtuluş hareketinden etkilenerek direnişe geçmişlerdir. 1926 yılında Fransız kuvvetlerine karşı direniş hareketleri tam bir milli harekete dönüşmüştür. Fransa mandater yönetimindeki Filistin, Suriye ve Lübnan'a anayasa sözü vermiştir fakat sadece Lübnan için bu sözünü tutan Fransızlar Suriye'deki direnişin şiddetlenmesini sağlamıştır. Özellikle Antakya ve İskenderun Türkiye'ye bağlı olarak hiçbir şekilde direnişi bırakmamıştır. Fransızlar bunun üzerine 1928'de anayasası oluşturmuştur; fakat tam işlerliği söz konusu olmamış 1932'de Fransa'nın mandaterliği Suriye'de son bulmuştur (Bademci, 2014, ss. 142-148).

1936 yılına gelindiğinde, Suriye'de hala Fransa'nın hakimiyeti sürmekteydi ve Suriye'de tam bağımsız bir devlet kurma çalışmaları başlamıştır. Aynı dönemde Fransa ve tüm Avrupa'da II. Dünya Savaşının kargaşası başlamıştır. Fransa hükümeti bu durumda Suriye ile yeni bir dönem başlatma niyetiyle 25 yıllığına Suriye ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre Alevi ve Dürzi Devleti de Suriye ile birleştirilmiş ve yeni bir Suriye yaratılmıştır. Fakat bu anlaşma tam anlamıyla işlerliği olan bir anlaşma olamamıştır. Fransa yaşadığı karışıklıklar nedeniyle hükümet değişikliğine gitmiş ve bu yeni gelen hükümette anlaşmayı tanımamıştır. Suriye'de oluşan yeni durumda İskenderun'un bağımsızlığı Türkiye için çok önemliydi. Türkiye İskenderun'un durumunun belirlenmesi için konuyu Milletler Cemiyetine taşımıştır. Türkiye, Suriye'ye tanınan hakların İskenderun'a da tanınmasını ve özerk bölge olarak varlığını sürdürmesi için çaba sarf etmiştir. Türkiye'nin şiddetli baskıları sonucu Milletler Cemiyeti Hatay'ın durumunun seçim ile belirlenmesini öngörmüştür. Bölgede bir Sancak Meclisi kurulmuş ve milletvekili seçimleri yapılmış, bu seçimlerde 22 tane Türk milletvekili çıkararak bölgedeki Türk varlığının hakimiyeti kanıtlanmıştır. 1938 yılına gelindiğinde ise Meclis'in ilk toplantısında "Hatay" ismi yeni kurulan devletin adı olarak belirlenmiştir. 1939'da Hatay anavatana bağlanmıştır. Türkiye ile Fransa

arasında yapılan anlaşma ile Hatay Türkiye'nin 63. ili olmuştur. Türkiye ve Fransa arasında yapılan bu anlaşmada Hatay ilinde yaşayanlardan isteyenlere Suriye ve Lübnan'a gitme hakkı da tanınmıştır (Çelik, 2016).

4.4. Bağımsızlık Sürecinde Suriye

1941 yılına gelindiğinde ise II. Dünya savaşı başladığı dönemde; Suriye'nin tam bağımsızlığı için bir fırsat oluşmuştur. Sıkı kontroller ve savaşın olumsuz etkilerinden dolayı Suriye'de toplumsal ayaklanmalar yaşanmıştır. Bu gerginlikler 1941'de Fransa ve İngiltere'nin, Suriye'nin tam bağımsızlığının tanınmasına yardımcı olmuş fakat Fransa Suriye'den tamamen çekilmemiştir. Fransa, 1945 yılına gelindiğinde Suriye'deki hakimiyet gücünü yeniden kazanmak için çalışmalar yapmaya başlamış fakat halkın tepkisiyle karşılaşmış ve çatışmalar başlamıştır. Bunun üzerine İngiltere'nin de araya girmesiyle ateşkes imzalanmıştır ve Fransa 1946 yılında Suriye'yi terk etmek zorunda kalmıştır. 1945 yılında Mısır, Irak, Suriye, Lübnan, Suudi Arabistan, Yemen ve Filistin'in oluşturduğu Arap Birliği'ne 1946 yılında Suriye de katılmıştır. II. Dünya savaşından sonra bölgede yine huzur ve istikrar sağlanamamış aksine çatışmalar şiddetlenmiştir. 1948 yılında Filistin topraklarında kurulan İsrail Devleti ile Arap-İsrail savaşı yaşanmış ve bütün Arap ülkeleri gibi Suriye'de bu savaşa girmiştir. Savaşın yenilgiyle sonuçlanmasıyla Arap ülkelerinde karışıklıklar devam etmiştir. İsrail Devletinin bölgede kurulmasından sonra özellikle Mısır, Lübnan, Ürdün, Filistin ve Suriye'de darbeler dönemi başlamıştır. Aynı zamanda Suriye'de Arap milliyetçiliği ve panarabizm ideolojileri etkin olmuştur. Bölgeye dışardan müdahaleler 1950'li yıllara kadar sürmüş 1958'de Mısır ve Suriye'nin yakınlaşması ve ideolojik benzerlikleri, çevre ülkelere karşı birleşmelerini sağlamış Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında bu iki devlet bir araya gelmiştir. Suriye'deki Baas rejimi ile Mısır'daki Abdünnasır güçlerini birleştirmiştir. 1961'de ise Baas Partisinin kapatılmasıyla Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyetinden ayrılmış ve bu oluşum da sona ermiştir (Buzpınar, 20029, ss. 553-554).

Baas Partisi'nin ortaya çıkışı iki dünya savaşı arasındaki döneme dayanmaktadır. Sosyalist düşünce temelli olan Baas Partisi 1946 yılında Fransa'nın bölgeden çekilmesiyle siyasi hayatta varlık göstermeye başlamıştır. Parti milliyetçi sosyalist bir düşünceyle, anadili Arapça olan ve Arap coğrafyasında yaşayan, Arap kültürünü

benimseyen ve kendini Arap hissedenden her Arap'ı bir birlik altında birleşmesini hedef edinmiştir. Baas Partisi'nin dağılması ve ardından yaşanan iç karışıklıklar 1970 yılında Hafız Esad'ın başa gelmesine kadar sürmüştür. 1970 yılından 2000 yılına kadar Suriye'yi yöneten Hafız Esad, Suriye'yi Orta Doğu'nun önemli aktörlerinden biri haline getirmiştir. Hafız Esad döneminde sağlanan istikrar ve düzenin nedeni; kendi otoritesini hızlı bir şekilde kabul ettirmesi, etnik ve dini ayrılıkları dikkate alması ve Suriye'de Arap kimliğini güçlü tutmasıdır (Gürson, 2010, ss. 55-73).

1990'lı yılların sonuna gelindiğinde Hafız Esad'ın yerine geçecek yeni yöneticinin kim olacağı belli olmuştur. Hafız Esad'ın büyük oğlu Basil Esad, almış olduğu eğitim ve siyasi tecrübesinden dolayı babasından sonra ülke yönetimini ele alacaktı fakat 1994'te trafik kazasında hayatını kaybetmesiyle onun yerine kardeşi Beşar Esad bu göreve geçmek için hazırlanmaya başlamıştır. Beşar Esad, yurtdışında tıp eğitimi aldığı sırada eğitimini yarıda bırakarak Suriye'ye dönüp askeri eğitimini tamamlamış ve siyasete girmiştir. 2000 yılında Hafız Esad'ın ölümüyle Suriye'de oluşan otorite boşluğunu doldurmak için devlet başkanlığı yaşı 40'dan 34'e indirilmiş ve Beşar Esad meclis tarafından devlet başkanı ilan edilmiştir. Beşar Esad yönetime geldiğinde ekonomik, siyasal ve sosyal reformlar yapma çabalarına girişmiştir. Suriye iç politikasının ülke içi siyasi anlayışına baktığımızda Hafız Esad döneminden önce yürürlüğe giren ve özgürlükleri kısıtlayıcı yasaların Beşar Esad döneminde de devam ettiğini görmekteyiz. Bu yasalar toplantı, gösteri yürüyüşleri, yazılı ve görsel basın ile birlikte medyayı baskı altında tutmaktaydı (Gürson, 2010, ss. 163-170).

Hafız Esad ile başlayan ve kırk yılı aşkın bir süredir tek bir ailenin yönetmiş olduğu Suriye'nin günümüzde de resmi Devlet Başkanı Beşar Esad'dır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı verilerine göre 23 milyonu aşkın nüfusa sahip olan Suriye toprakları birçok medeniyete, kültüre ve millete ev sahipliği yapmıştır. Bu sebepten dolayı Suriye'de Arapça, Türkçe, Kürtçe, Ermenice, Aramice dillerini konuşan millet bulunmaktadır. Etnik yapısını ise; Araplar, Türkler, Kürtler ve Ermeniler oluşturmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı , 2016).

4.5. Suriye Topraklarında Varlıklarını Sürdüren Gruplar

Şii gruplar Suriye için en önemli topluluklardan bir olma özelliğini mezhepsel ayrılığın yaşandığı günden beri korumaktadır. İslam'da yaşanan mezhepsel ayrılığın merkezi her ne kadar Medine olsa da bu mezhepsel ayrılık daha sonra Suriye, İran coğrafyasına kaymış ve halen en şiddetli savunucularının bulunduğu coğrafya burası olmuştur.

Bu coğrafyada yaşayan Türkmen Alevi grupları Bektaşî veya Kızılbaş olarak adlandırılmıştır; Şam, Golan, Hama, Humus, Lazkiye, Antep bölgelerinde varlık göstermektedirler. Sunni gruplar ise Müslümanlığın bu topraklara geldiği günden beri varlıklarını devam ettirmektedir. Bunun dışında kendilerini ne Sunni ne de Şii daireye ait görmeyen fakat Şiiliğin izlerini taşıyan Nusayriler ve Dürziler de bu coğrafyada yaşamaktadırlar. Geçmişleri Fatımi-Memlûk devirlerine dayanan bu gruplardan Dürzilere Fransa'nın Suriye'yi işgal ettiği dönemde devlet kurma hakkı verilmişse de bugün Suriye, Filistin, Ürdün ve Lübnan'da varlıklarını sürdürmektedirler. Müslümanlıktan önce bu topraklara hakim Bizanslılardan kalma Hristiyan gruplar ise Suriye nüfusunun %10'unu oluşturmaktadır. Ayrıca Arapça ve Kürtçe karşımı bir dil kullanan ve farklı görüşlere göre farklı geçmişleri olduğu savunulan, inançları Zerdüştilik olan Yezidiler Suriye'de dağınık olarak yaşamaktadırlar. Yezidiler Suriye'nin önemli gruplarından. Bu dini grupların dışında hemen hemen bütün dinleri barındıran Suriye'de, Yahudi dinine mensup kişiler de Osmanlı zamanından beri varlıklarını devam ettirmiştir. Bölgede kurulan İsrail devletine göç etmeleriyle bölgedeki Yahudi nüfusu azalmış olmasına rağmen tamamen yok olmamıştır. Bunun yanında Memlûklü döneminden beri küçükte olsa Çerkez grupları Suriye yaşamışlardır (Bademci, 2014, ss. 161-173).

4.5.1. Suriye'deki Türk Varlığı

Suriye'de, Selçuklu Devletinden önce başlayan Türk varlığı günümüzde de devam etmektedir. Selçuklu Devleti ile Türkler Suriye'de etkinliklerini arttırmış, dönem dönem bölgede hakimiyet değişse de Osmanlı döneminde Yavuz Sultan Selim'in bölgeyi imparatorluk topraklarına katmasıyla I. Dünya Savaşının sonuna kadar bölgede Türk hakimiyeti sürmüştür. Bu kadar uzun süredir bu topraklarda bulunan Türklerden dolayı I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası Türkiye ile bu topraklar üzerinde hakimiyet kurmak

isteyen diğer devlet arasında otorite mücadeleleri yaşanmıştır. Buradaki haklarından vazgeçmeyen Türkler, Türkiye tarafından korunmaya çalışılmıştır. Hatay meselesinde görüldüğü gibi bölgedeki Türk varlığının hakları her zaman Türkiye için önemli olmuştur. Sınırın diğer tarafında kalan Türkler de baskılara rağmen dillerini, dinlerini ve kültürlerini günümüze kadar korumak için mücadele etmişlerdir.

Suriye'nin politikası nedeniyle Türklerin varlıklarını ortaya koymalarında sıkıntılar yaşanmıştır. Türkler ilk olarak Türkistan'dan, Suriye'ye geldiklerinde Halep, Hama, Humus, Şam bölgesine yerleşmiş ve bugün yine bu bölgelerde varlıklarını sürdürmektedirler. I. Dünya Savaşına kadar Osmanlı yönetiminde olan bu bölgedeki Türk halkı I. Dünya Savaşından sonra Osmanlı'nın da dağılmasıyla Osmanlı'dan ayrılan Suriye'deki Türkmenler, Türkiye'de yaşanan Kurtuluş Mücadelesine benzer biçimde Fransız Mandasına karşı direnseler de Arapların tavırlarından dolayı başarılı olamamışlardır. Atatürk zamanında Fransa ile 1921 yılında imzalanan Ankara Anlaşmasıyla Suriye'deki Türkmenlerin resmi dillerinin Türkçe olması ve tüm sosyal haklarının korunması yönündeki maddeye rağmen Fransa mandası döneminde Arapların baskılarıyla Suriye Türkmenlerinin bir kısmı asimile olmuştur. Suriye yönetimi azınlık grup olarak sadece Ermeni kökenlileri görmüş ve diğer grupları Suriye Arap vatandaşı olarak nitelemiştir, bu durumda Türkmenlerin hiçbir şekilde ülke içinde varlık gösterememelerine neden olmuştur (Orhan ve Öztürkmen, 2011, ss. 46-50).

Günümüzde varlığını sürdüren aynı zamanda Suriye'de baskı yönetimine karşı direniş gösteren Türkmen gruplarından biri Halep Türkmenleridir. Halep'e ilk gelen Türkmen boylarının adları Üçok, Bozok, Bozdoğan, Döğer, Avşar, Harbendeli, Ağaçeri, Varsak, Kınık, Bayındır, Beğdili, Bayat'tır. Halep'te yaşayan Türkmen varlığının yoğunluğuna dair Osmanlı kayıtlarının yanında Katip Çelebinin de notları bulunmaktadır. Halep'te Türkmenlerin yaşadığının en büyük kanıtı Osmanlı döneminde bu bölgelerdeki mahalle sokak ve köy adlarının Türk adları olmasıdır. Kaynaklarda resmi olmamakla birlikte o dönemde 25, 30 bin civarında bölgede Türkmen yaşadığı söylenilmektedir. Zamanla bu durum baskılar nedeniyle değişse de günümüzde dahi sokaklarında Türkçe konuşulan bölgeler mevcuttur. Bu bölgeler; Azez, Bab-Münbiç, Carablus, Aktaş, Bekmeşli, Telile, Hacıköze, Halisa, Haşlıhöyük, Kantara, Kerpiçli, Mirhan, Mirzaşehid, Çobanbey, Büyük ve Küçük Nağba, Memili, Sındı, Tıybık, Toklu, Karaköprü. Günümüzde resmi olarak Halep'te ki Türkmen nüfusunun rakamlarına ulaşamamakla birlikte, tahmini

Halep nüfusunun %25'ini Türkmenlerin olduğu söylenmektedir (Bademci, 2014, ss. 180-189). Aynı zamanda Halep'te yaşayan Türkmenlere kaynaklara göre Halep veya Culap Türkmen'i denilmektedir. Şam'da yaşayanlara Şam Türkmen'i, Lazkiye'de yaşayanlara Bayır-Bucak Türkmen'i denilmektedir (Orhan ve Öztürkmen, 2011, s.50).

Hums-Hama bölgesinde günümüze kadar Türkmenler varlıklarını korumuş fakat öz dillerinden kopmuşlardır. Genelde merkezde Arapça konuşulurken köylerde Türkçe konuşulmaktadır. Yine diğer Türkmen şehirlerinde olduğu gibi Türkmen ilçe ve köy isimlerinden, buraların Türkmenlerin yerleşim yerleri olduklarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Şam'da bulunan Türkmenlerin büyük kısmı Osmanlı zamanında buraya yerleşmiş Türkmenlerdir. Golan Tepelerinin İsrail tarafından işgal edilmesiyle bu bölgedeki Türkmenler de Şam'a yerleşmişlerdir. Şam bölgesinde yaşayan Türkmenlerin de büyük kısmı Araplaşmıştır. Bölgedeki Türkmen varlığı burada yaşayan ailelerin isimlerinden anlaşılmaktadır. Ağrıbuş, Akbıyık, Aclıkın, İlçi, İbiş, Bereket, Bizim, Boğa, Begdaş, Beyazid, Beytar, Keçici gibi aileler buna örnektir. İdlib, Rakka, Dera, Tartus bölgelerinde de Türkmen dağınık şekilde halen varlıklarını korumaya çalışmaktadır (Orhan ve Öztürkmen, 2011, ss. 51-56).

Türkiye için stratejik öneme sahip olan bir bölgede bulunan ve bizim sınırlarımız içinde Hatay'da yaşayan Türkmen gruplarının akrabaları olan Lazkiye bölgesindeki Bayır-Bucak Türkmenleri Suriye'deki önemli Türkmen gruplarından. Suriye'de yaşanan iç savaşla birlikte bölgedeki terör örgütü IŞİD ile çatışan Bayır-Bucak Türkmenleri, Türkiye kamuoyu tarafından Suriye Türkmen'i denildiği zaman ilk akla gelen Türkmen grubudur. Hatay sınırından başlayıp Lazkiye kırsalına kadar uzanan bölgedeki Bayır-Bucak Türkmenleri Osmanlı döneminde İç Anadolu ve Akdeniz bölgesinden buraya getirilip yerleştirilen Karamanoğlu Türkmenlerinden olduğu aktarılmaktadır (Orhan ve Öztürkmen, 2011, s.55).

Suriye'nin birçok yerinde yaşayan Türkmenler gibi Bayır-Bucak Türkmenleri de sosyal hayatta Arapça konuşma zorunluluğundan dolayı Türkçeyi yalnızca kendi içlerinde iletirmeye çalışılarda bir kısmı ana dilini unutmuştur. Daha çok kırsal kesimde, köylerde Türkmen yoğunluğu olduğu bölgelerde Türkçe konuşulmakta ve Türk adetlerine uygun yaşanmaktadır. Türkmenlerin geneli Sunni-Hanefi mezhebinden olmalarına rağmen Alevi Türkmen grupları da mevcuttur. Türkiye sınırına en yakın

bölgede bulunan ve Hatay'daki Türkmenlerin bir parçası olan Bayır-Bucak Türkmenleri ise Sunni'dir (Bademci, 2014, ss. 201-207). Yemek çeşitlerinden tutup, evlenme, çocuk büyütme, çocukların isimleri, misafir ağırlama, ekilen tarım ürünlerine kadar Türkiye'de Antep ve Hatay çevresinde bulunan Türkmenlerin yaşayış tarzlarıyla nerdeyse birebir benzerlik gösteren aynı zamanda Arap kültüründen ciddi şekilde ayrılan özellikleriyle burada yaşayan Türkmenler kendi aidiyetlerini halen korumaya çalışmaktadırlar.

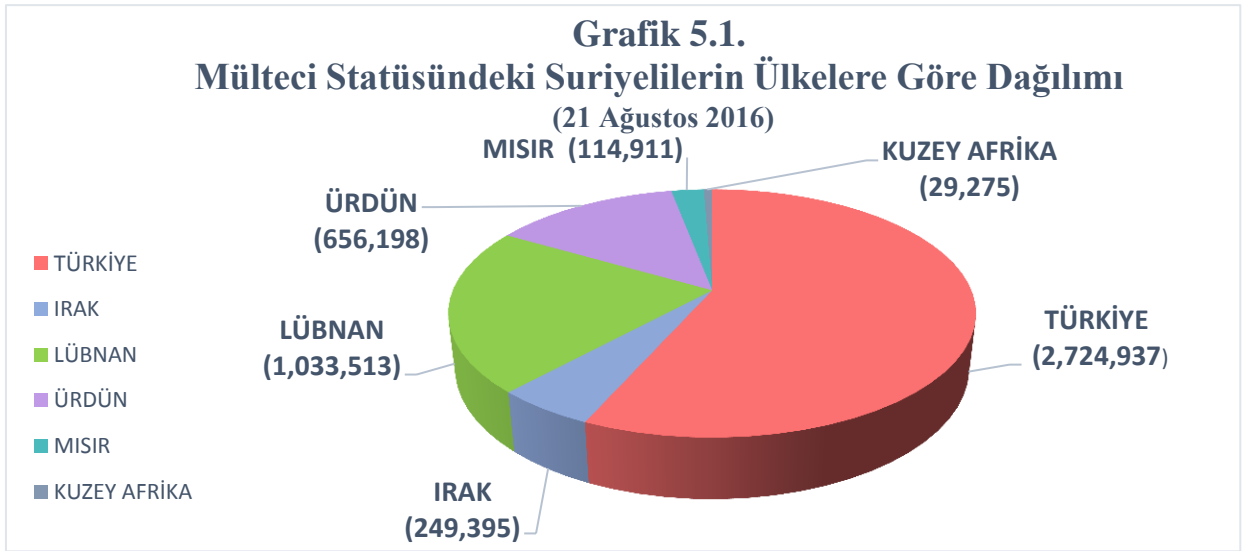
5. SURIYE'DEN ZORUNLU GÖÇLER VE TÜRKMEN GÖÇÜNE İLİŞKİN BULGULARIN YORUMLARI

5.1. Suriye'den Göçün Nedenleri ve Yapısı

15 Mart 2011 tarihinde Güneydoğu sınır komşumuz Suriye Arap Cumhuriyetinde rejim karşıtı ayaklanmaların, çatışmalara dönmesiyle başlayan iç savaşın sonucu Suriye'den kaçışlar başlamıştır. Suriye'de bu dönemde sadece iç savaş yaşanmamış, son dönemlerin en ciddi terör örgütlerinden biri olan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)'nin ülke içindeki güvenlik zafiyetinden yararlanarak hakimiyetini arttırması ve güçlenmesiyle birlikte ülke içindeki karışıklık daha çok artmıştır. Halkın günden güne can güvenliğinin azalması nedeniyle özellikle Türkiye başta olmak üzere Suriye'ye komşu ülkeler sınırlarını, Suriye'den kaçmaya çalışan insanlara açmıştır. Mısır, Irak, Ürdün, Lübnan ve Kuzey Afrika ülkelerinin yanında birçok Suriyeli Avrupa ülkelerine sığınma başvurusu yapmıştır. Tüm bu açılardan bakıldığında Suriye'de yaşanan iç savaş ve terör saldırıları 21. yüzyılın en önemli insanlık dramı haline almış ve bütün dünyayı ilgilendiren bir sorun haline gelmiştir. Yaşanan kitlesel göçlerin dramatik şekilde artmasıyla dünya ülkeleri bu göçleri tehdit olarak algılamış ve dikkatler Suriye'de yoğunlaşmıştır.

Birleşmiş Milletlerin Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR)'i bünyesinde özel olarak kurulan Suriye Bölgesel Mültecileri (Syria Regional Refugee Response)'ne ilişkin raporlara göre Suriye'den ayrılan mültecilerin sayısı toplamda 4,808,229 kişiye ulaşmıştır. **Grafik 5.1.**'de görüldüğü gibi 4 milyonu aşkın kişi Suriye'ye yakın ülkelere sığınmıştır. Türkiye'nin %57'lik göç hacmini üstlenmesinin yanında Lübnan da 1 milyonu aşkın göçmene kapılarını açmıştır. **Grafik 5.1.**'de görülen ülkelerin dışında birçok Suriyeli Avrupa, Amerika ya da Kanada olmak üzere dünyanın birçok ülkesine sığınma başvurusunda bulunmasının yanında birçok kişi de bu ülkelere yasadışı yollarla giriş yapmıştır (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

2011 yılından beri devam eden mülteci akınlarının demografik özelliklerine bakacak olursak mültecilerin %50.3'ü erkek, %49.7'si kadındır. Toplamda mültecilerin %40'ın üstünde 18-59 yaş aralığında olduğu görülmektedir. %21'e yakını 5-11 yaş aralığındaki çocuklar iken %20'e yakını da 0-4 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. BMMYK'in verilerine göre mültecilerin %10'u yani 493,104 kişi BM'lerin kamplarında iken %90'ı kentlerin dışında, kırsalda yaşamaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

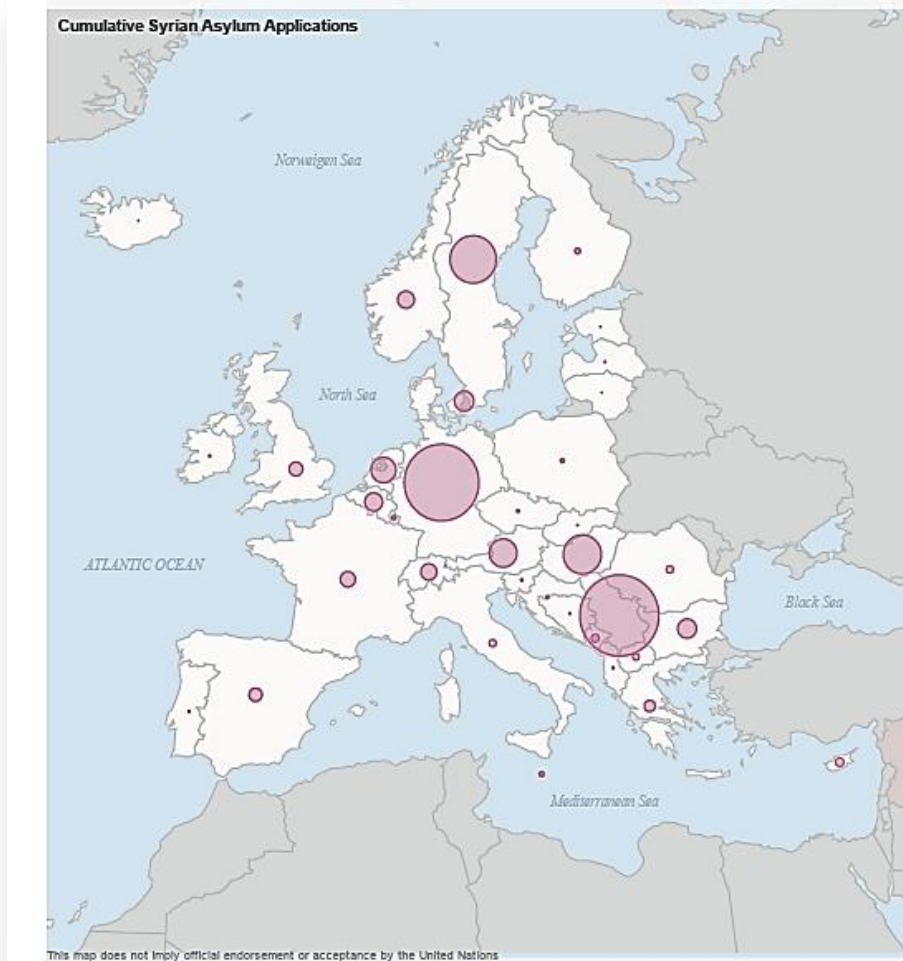
Kaynak; BMMYK; <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

Suriyeli mültecilerin resmi verilerine göre Kasım 2011'deki sayıları 8.000 iken yıllar içinde mülteci sayıları düzenli bir şekilde artmış son olarak 2015-2016 yıllarında yüksek sayılara ulaşmıştır (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016). Suriye'deki olumsuz koşulların günden güne artması, insanların can güvenliğinin neredeyse ortadan kalkması, beş yıldır hiçbir şekilde bir istikrarın sağlanamaması, insanların Suriye'nin geleceğine ilişkin umutlarını yitirmelerine neden olmuş ve mülteci olarak ülkelerini terk edenlerin sayısı artmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteci Komiserliği'nin verilerine göre; 2011 yılından bu yana 1,095,097 Suriyelinin Avrupa ülkelerine sığınma başvuruları bulunmaktadır. Sadece 2014 yılında 137,798 kişi başvurmuştur. Sığınma başvurusu yapılan ülkelerin başında Almanya ve Sırbistan gelmektedir. Başvuruların %63'ü Almanya ve Sırbistan'a, % 25'i İsveç, Macaristan, Avusturya ve Hollanda'ya yapılmıştır. **Şekil 2.**'de görüldüğü gibi

Suriyeli mülteciler Kuzey Avrupa'nın büyük bir bölümüne yayılmış bulunmaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

Şekil 2. Avrupa'da Suriyeli Sığınmacı Başvurularının Yayılımı

Kaynak; <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>

5.2. Suriye'den Türkiye'ye Göç Süreci

Suriye'den Türkiye'ye göçlerin tarihine baktığımızda yaklaşık yetmiş yılı aşkın bir süreden bahsedebiliriz. Farklı dönemlerde Suriye'den Türkiye'ye göçler gerçekleşmiştir. Resmi verilere göre 1945, 1951, 1953 ve 1967 yıllarında Türkiye'ye Suriye'den kitlesel göçler olmuştur. Bu göçler hakkında net bilgilere sahip olunmamakla birlikte Adana, İskenderun gibi sınıra yakın şehirlerimize yerleştikleri ifade edilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel

Müdürlüğü, 2016). Türkiye'nin şu anda hem ulusal politikası açısından hem de uluslararası politikası açısından en önemli konulardan biri olan Suriyeli göçü ise tam olarak 29 Nisan 2011 tarihinde başlamıştır. Resmi verilere göre ilk olarak Türkiye'ye 300-400 civarında Suriye vatandaşı Türkiye, Hatay, Cilvegözü sınırına gelmiş 252 kişi sınırdan alınmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

2011 yılının Nisan ayından sonra artarak devam eden göçler 2011 yılının Aralık ayındaki verilere göre 8 bine ulaşmış göçmen sayısı 2012 yılında artmaya devam etmiş ve bu artış nedeniyle Türkiye göçmen politikasına ilişkin yeni kararlar almıştır. 2012 yılı Mart ayı sonunda Türkiye'nin yaşamış olduğu kitlesel göçleri planlı bir yapı haline getirmek için; "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

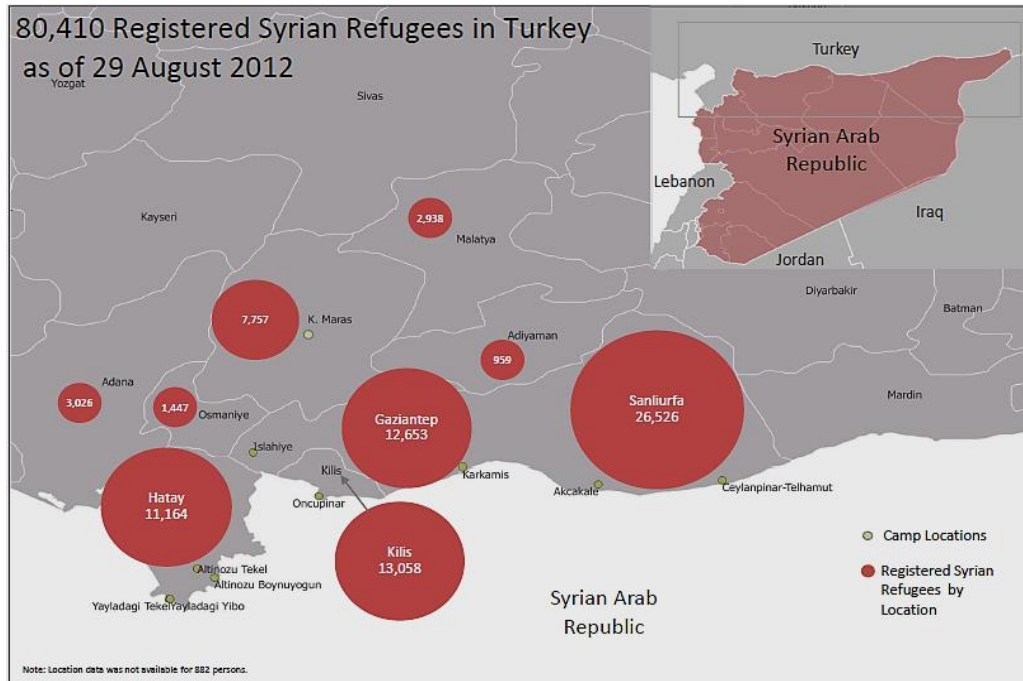
5.2.1. Suriyeli Göçmenlerin Yıllara ve Bölgelere Göre Demografik Dağılımı

UNCHR'nin raporuna göre 2012 yılının Ağustos ayında Türkiye'deki Suriyeli sayısı toplamda 80 bine ulaşmış ve **Şekil 3.**'de görüldüğü gibi Türkiye'nin farklı şehirlerine dağılım olmuştur. Yine UNCHR'nin resmi raporlarına göre; Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı 2012 yılının Aralık ayında kamplarda kalanların sayısı 147,107 kişi iken kamp dışında kalanlar ile toplamda 280 bin kişiye ulaşmıştır. 2012 yılında Şanlıurfa kamplarında kalan Suriyeli sayısı Aralık ayında 60,413 kişiyle ilk sırada yer alırken daha sonra 25,928 kişi ile Gaziantep ikinci sıradadır. Kamplardaki demografik yapıya bakıldığında, kamplardaki kişilerin yarısına yakını çocuklardan oluşmaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016). Kamplardaki artışla orantılı olarak kamp dışındaki yerleşimler de artmış ve hem şehir sakinleri açısından hem de göçmenler açısından sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

2013 yılına gelindiğinde ise Suriye'den gelen göçmenlerin sayısı azalmak yerine giderek artmaya devam etmiştir. 2013 yılının verilerinde tahmini olarak toplamda Türkiye'de bulunan Suriyeli sayısı 700 bine ulaşmıştır. 2013 yılının Aralık ayında Suriyeli sayısının en fazla olduğu şehir 146 binden fazla göçmenin bulunduğu

Gaziantep olmuştur. Gaziantep’te bulunan Suriyeliler 112 binini kamp dışında kalanlar oluşturmaktadır. Gaziantep’ten sonra Şanlıurfa (135,422) ve Hatay(85,633) en çok Suriyeli nüfusunun bulunduğu şehirlerdir. Bu şehirlerde de yine kamp dışında kalanların sayısı kamplarda kalanlardan daha fazla olduğu verilerden anlaşılmaktadır. 2013 verilerinde Suriyeli göçmenlerin %70’den fazlasını kadınlar ve 18 yaş altı çocuklar oluşturmuştur. Kadın ve çocuk nüfusunun fazla olması barınma, sağlık ve eğitim gibi sorunların yaşanmasını da beraberinde getirmiştir (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

Şekil 3: 2012 Yılı Ağustos Ayı Türkiye’deki Sığınmacı Dağılımı

Kaynak;<http://data.unhcr.org/syrianrefugees/documents.php?page=2&view=grid&Country%5B%5D=224>

Türkiye, 2011 yılından itibaren Suriye’de şiddetini giderek arttıran olaylar nedeniyle “açık kapı” politikası uygulamış ve gelen kişilere “geçici koruma” sağlamıştır. Esad rejiminin “Sunni Araplar”a yönelik baskılarından kaçanların Türkiye’ye sığınmasıyla başlayan bu süreç 2014 yılında IŞİD terör örgütü bölgede varlığını arttırması nedeniyle Suriye’den Türkmen, Kürt, Nüsayri, Ezidi gibi farklı etnik gruplarında Türkiye’ye sığınmasına neden olmuştur. Uluslararası koruma kanunu kapsamında ülkemize sığınan Suriyeli vatandaşların ihtiyaçları bu süreç içinde hem ulusal yardımlarla hem de uluslararası kuruluşların yardımlarıyla karşılanmaya çalışılmıştır. Suriye’den gelenlerin

ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı ilk olarak Türkiye’de sınıra yakın on ilde yirmi beş geçici barınma merkezleri kurulmuştur. Bu merkezlerde sığınmacıların barınma, yeme içme, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının yanında kamplarda kalma sürelerinin uzaması nedeniyle çocuklar için eğitim imkanları da sağlanmaya çalışılmıştır. Ev sahipliğinin uzun sürmesi nedeniyle Suriyelilere yönelik bu merkezlerde aynı zamanda meslek edindirme kursları da oluşturulmuştur (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

2014 yılında da göç almaya devam eden Türkiye yılın son aylarındaki verilere göre, Suriyeli göçmenlerin tahmini sayısı 1,350,000 kişiye ulaşmıştır. 1 milyonu aşkın göçmen nüfusunun yalnızca 220 bini kamplarda kalırken “geçici koruma” altındaki bu kişilerin, Güneydoğu sınırimızdaki 10 şehirde kalmayıp Türkiye’nin büyük bir bölümüne dağıldıkları görülmektedir. Gelen nüfus ile kampların kapasitesi düşünüldüğünde bu durum kaçınılmaz olmuştur (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

2015 yılına geldiğimizde Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısı 1 milyon daha artmıştır. Biometrik kayıtlara göre, 2015 yılında Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 2.503.5429’a ulaşmıştır. Bu durum Türkiye’de göçün daha da ciddi bir hal almasına neden olmuştur çünkü bu göçmenlerin büyük birçoğu düzensiz göçmen statüsünde ülkede bulunmaktaydılar. Türkiye’ye göç eden insan sayısında 2015 yılında bir önceki seneye göre %150’lik dramatik bir artış yaşanmıştır. Kayıt altına alınmadan, kayıt dışı yollarla Türkiye’ye girenlerin sayısının bu kadar artmış olması Türkiye için ciddi güvenlik, toplumsal, siyasal ve ekonomik problemler oluşturmuştur.

Türkiye, 2014 yılında 59 bine yakın düzensiz göçmene sahipken 2015 yılında bu sayı 150 bine yaklaşmıştır. Bunun bir nedeni de Türkiye’nin uygulamış olduğu “açık kapı” politikasıdır. Türkiye bu dönemde sadece Suriye’den gelen düzensiz göç gruplarının göçlerine maruz kalmamıştır; Afganistan, Irak, Myanmar gibi ülkelerden göç almıştır fakat 73.422 kişiyle Suriye ilk sıradadır. Bu düzensiz göçmenlerden 643.397’si yakalanmıştır. İnsan tacirlerinin vasıtasıyla Türkiye’ye kaçan bu göçmenler insanlık dışı muamelelere maruz kalmıştır. Türkiye, bu dönemde insan kaçakçılarıyla ciddi bir mücadele vermiş ve 2015 yılında 4.471 göçmen kaçakçısı yakalanmıştır. Kaçak girenlerin dışında Türkiye, aynı zamanda yoğun bir şekilde “Uluslararası Koruma”

başvurusu da almıştır. Avrupa ve Feta üyesi ülkelere yapılan başvuru sıralamasında Türkiye 2015 yılında yedinci sırada yer almıştır. Sığınma taleplerinin 3.364'ü kabul edilmiştir. Bu taleplerin büyük bir bölümünü yine Suriyeli vatandaşların başvuruları oluşturmuştur (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdari Genel Müdürlüğü, 2016).

2015 yılında “geçici koruma” ile Türkiye’ye gelen göçmenlerin bir kısmı; Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Kilis, Mardin, Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Malatya illerinde bulunan barınma merkezlerine yerleştirilmiştir. 2015 yılında saymış olduğumuz bu on barınma merkezinde bulunan toplam kişi sayısı 267.243 kişiye ulaşmıştır. Bu merkezlerde toplam 47.406 çadır ve bölme bulunurken 11.857 konteyner ile göçmenlerin barınmaları, gıda ve sağlık ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdari Genel Müdürlüğü, 2016).

Son olarak 2016 yılının Ağustos ayı verilerine bakıldığında Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayısı 2,730,485 kişiye ulaşmıştır. Bu verilere göre 2016 yılının Ağustos ayında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sadece %8’i kamplarda kalmaktadır. Beş yılı aşkın süredir Türkiye’de “geçici koruma” kapsamında bulunan Suriyelilerin 2016 yılında, Türkiye’nin bütün bölgelerine dağıldığı görülmüştür. **Tablo 5.2.1.**’de görüldüğü gibi geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin en yoğun olduğu şehir Şanlıurfa (394.995)’dir. Şanlıurfa’da bulunan Suriyeli nüfusuna en yakın il İstanbul (394.657) ikinci sırada yer almaktadır. Ardından sırasıyla Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin Suriyeli göçmen nüfusunun en yoğun olduğu illerdir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Türkiye, son durumda dünyanın en çok mülteci nüfusunu bulunduran ülkesi konumuna gelmiştir. Yine Göç İdaresi Müdürlüğü’nün verilerinde, Suriye’den göçün demografik özellikleri de belirlenmiştir. İki buçuk milyonu aşan Suriyeli göçmen nüfusunun 1.451.506’sını erkek, 1.275.474 kişisini kadın göçmenler oluşturmaktadır. Bu verilere göre 2016 yılında Türkiye’de bulunan Suriyelilerin 1 milyondan fazlasını bebekler, çocuklar ve gençler oluşturmaktadır.

19-24 yaş aralığında yaklaşık 400 bin civarında yoğun bir nüfusu bulunmakta iken 24 yaş üstü kişi sayısı gittikçe azalmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Bu durumda göçmenlerin büyük çoğunun yoğun

bakıma muhtaç, sağlık, iş, eğitim gibi temel ihtiyaçları karşılanması gereken yaş aralığındaki nüfusta yoğunlaştığı söylenebilir. Bu veriler yoğun göç yaşayan bir toplum için hem bugün hemde gelecekte uygulanacak ve uygulanması gereken politikalar için önem arz etmektedir. Çok farklı bir kültürden olmamasına rağmen gelen göçmenlerin bir çoğunun dil bilmemesi bu nedenle iletişim kuramaması özellikle küçük yaştaki çocukların bu sorun nedeni ile eğitimden uzaklaşması veya genç nüfusun iş gücüne katılamaması nedeniyle oluşabilecek kayıp nesilllerin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Tablo 5.2.1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

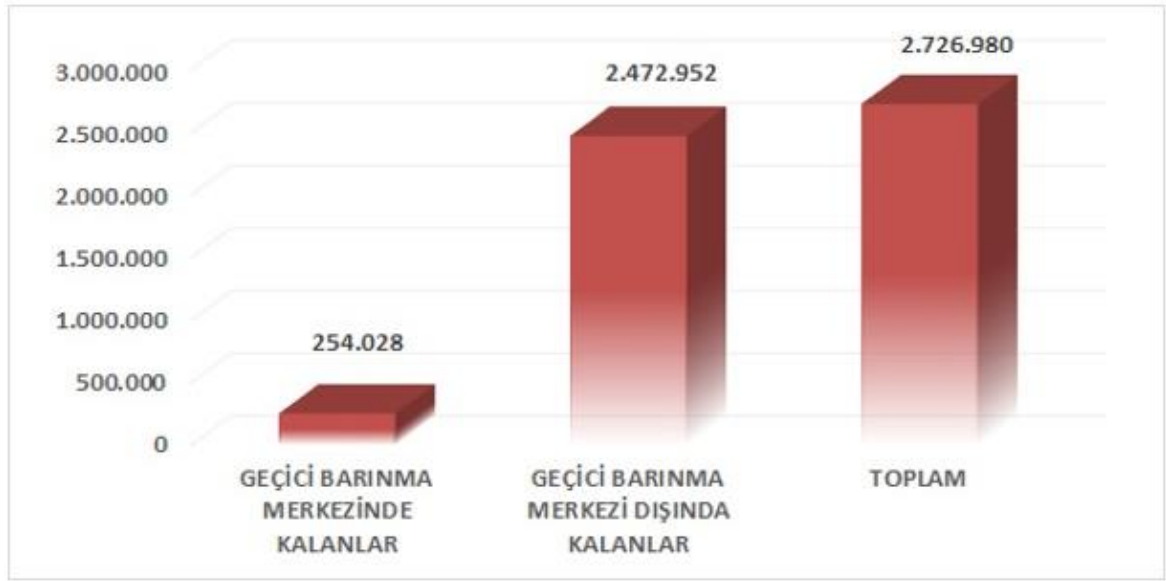
ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 25.08.2016									ALFABETİK
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	2.726.980	78.741.053	3,46%		TOPLAM	2.726.980	78.741.053	3,46%
1	ADANA	149.297	2.183.167	6,84%	42	KAHRAMANMARAŞ	84.413	1.096.610	7,70%
2	ADYAMAN	24.028	602.774	3,99%	43	KARABÜK	275	236.978	0,12%
3	AFYON	3.538	709.015	0,50%	44	KARAMAN	475	242.196	0,20%
4	AĞRI	827	547.210	0,15%	45	KARS	126	292.660	0,04%
5	AKSARAY	1.019	386.514	0,26%	46	KASTAMONU	637	372.633	0,17%
6	AMASYA	183	322.167	0,06%	47	KAYSERİ	51.067	1.341.056	3,81%
7	ANKARA	60.148	5.270.575	1,14%	48	KIRIKKALE	508	270.271	0,19%
8	ANTALYA	246	2.288.456	0,01%	49	KIRKLARELİ	2.068	346.973	0,60%
9	ARDAHAN	52	99.265	0,05%	50	KIRŞEHİR	640	225.562	0,28%
10	ARTVİN	40	168.370	0,02%	51	KİLİS	124.203	130.655	95,06%
11	AYDIN	6.682	1.053.506	0,63%	52	KOCAELİ	23.333	1.780.055	1,31%
12	BALIKESİR	1.727	1.186.688	0,15%	53	KONYA	68.522	2.130.544	3,22%
13	BARTIN	25	190.708	0,01%	54	KÜTAHYA	278	571.463	0,05%
14	BATMAN	18.565	566.633	3,28%	55	MALATYA	18.340	772.904	2,37%
15	BAYBURT	23	78.550	0,03%	56	MANİSA	5.692	1.380.366	0,41%
16	BİLECİK	458	212.361	0,22%	57	MARDİN	94.040	796.591	11,81%
17	BİNGÖL	723	267.184	0,27%	58	MERSİN	137.289	1.745.221	7,87%
18	BİTLİS	584	340.449	0,17%	59	MUĞLA	8.212	908.877	0,90%
19	BOLU	904	291.095	0,31%	60	MUŞ	671	408.728	0,16%
20	BURDUR	7.789	258.339	3,02%	61	NEVŞEHİR	5.208	286.767	1,82%
21	BURSA	97.539	2.842.547	3,43%	62	NİĞDE	2.835	346.114	0,82%
22	ÇANAKKALE	3.363	513.341	0,66%	63	ORDU	591	728.949	0,08%
23	ÇANKIRI	270	180.945	0,15%	64	OSMANİYE	39.805	512.873	7,76%
24	ÇORUM	1.365	525.180	0,26%	65	RİZE	581	328.979	0,18%
25	DENİZLİ	6.532	993.442	0,66%	66	SAKARYA	5.979	953.181	0,63%
26	DIYARBAKIR	28.580	1.654.196	1,73%	67	SAMSUN	3.368	1.279.884	0,26%
27	DÜZCE	478	360.388	0,13%	68	SİİRT	2.861	320.351	0,89%
28	EDİRNE	6.471	402.537	1,61%	69	SİNOP	67	204.133	0,03%
29	ELAZIĞ	4.714	574.304	0,82%	70	SİVAS	1.614	618.617	0,26%
30	ERZİNCAN	167	222.918	0,07%	71	ŞANLIURFA	394.995	1.892.320	20,87%
31	ERZURUM	445	762.321	0,06%	72	ŞIRNAK	14.462	490.184	2,95%
32	ESKİŞEHİR	1.787	826.716	0,22%	73	TEKİRDAĞ	5.420	937.910	0,58%
33	GAZİANTEP	319.183	1.931.836	16,52%	74	TOKAT	685	593.990	0,12%
34	GİRESUN	135	426.686	0,03%	75	TRABZON	1.752	768.417	0,23%
35	GÜMÜŞHANE	60	151.449	0,04%	76	TUNCELİ	89	86.076	0,10%
36	HAKKARİ	920	278.775	0,33%	77	UŞAK	1.121	353.048	0,32%
37	HATAY	376.591	1.533.507	24,56%	78	VAN	1.512	1.096.397	0,14%
38	İĞDIR	79	192.435	0,04%	79	YALOVA	2.448	233.009	1,05%
39	İSPARTA	6.114	421.766	1,45%	80	YOZGAT	2.771	419.440	0,66%
40	İSTANBUL	394.657	14.657.434	2,69%	81	ZONGULDAK	308	595.907	0,05%
41	İZMİR	91.411	4.168.415	2,19%					

Kaynak; http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Türkiye'ye farklı yollarla gelen ve geçici koruma altına alınan göçmen nüfusunun hepsinin devlet eliyle kayıt altına alınamayıp, geçici barınma merkezlerinde barındırılmadıkları daha önceden de ifade edilmişti. T.C. Göç İdaresi Müdürlüğü'nün son kayıtlarına göre Türkiye'de bulunan geçici barınma merkezlerinde ve geçici barınma merkezlerinin dışında bulunan göçmen sayıları **Grafik 5.2.1.**'de gösterilmiştir. Resmi kurumdan elde edilen bu verilerde görüldüğü gibi Türkiye'de geçici koruma ile

sınırlarımızdan giren Suriyelilerin iki buçuk milyona yakını geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Bu durumun ortaya çıkmasında yaşanan göçün nüfus yoğunluğu en önemli nedenlerindendir, bunun dışında göçün planlı ve düzenli bir şekilde gerçekleşmemesi, ani gelişen zorunlu göç Türkiye'ye sığınan birçok insanın ihtiyaçlarının karşılanmasında sorunlar yaşanmasına neden olmuştur.

Grafik 5.2.1. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Kaynak; http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Suriye'den Türkiye'ye geçici koruma kapsamında gelen göçmenler için kurulan barınma merkezleri sınıra yakın illerde bulunmaktadır. Barınma merkezleri 2011 yılında alınan ilk göçlerle kurulmuş ve günümüzde de sığınmacıların barınma, yeme, içme, sağlık, temizlik hatta okul çağındaki çocuklar için eğitim hizmetleri, yetişkinler için meslek edindirme kursları gibi hizmetler sağlamaya devam etmektedir. Bu barınma merkezleri birçok sığınmacı için ilk durak olmuş geri dönüş imkanları kalmadığında ve bu merkezlerde kalma süreleri uzadığında sığınmacılar buralardan ayrılmaktadırlar. Bu nedenle bugün Türkiye'de bulunan Suriyelilerden yalnızca 250 bin civarında sığınmacı bu barınma merkezlerinde barınmaktadır.

5.2.2. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Başka Ülkelere Yerleştirilme Süreci

Cenevre Anlaşması kapsamında Türkiye Avrupa dışından ülkeye sığınan insanları geçici koruma altına aldığı bilinmektedir. Bu anlaşma şartlarına göre Türkiye’de bulunan sığınmacıların Batı ülkelerinden birine yerleştirmeleri yapılmaktadır. Ağustos ayı verilerine göre Türkiye’de bulunan Suriyelilerin birebir formülü ile çıkış yaptıkları ülkeler **Tablo 5.2.2.**’de görülmektedir. Toplamda 1.178 kişinin çıkış yaptığı görülmekte ve en çok gidilen ülke Almanya’dır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Tabii Türkiye’den bu ülkelere resmi olarak yerleştirilen kişi sayısı, kayıt altına alınabilen göçmenlerin sayısı bunların dışında kaçak bir şekilde bu ülkelere giriş yapanlar da mevcuttur.

Devletlerin bu kabullerinin dışında kaçak yollarla Avrupa ülkelerinin sınırlarına dayanan pek çok Suriyeli göçmenin mağduriyeti medyada uzun süre yer almıştır. Macaristan sınırında göçmenlerin insanlık dışı davranışlara maruz kalışı, dünya kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Dönecek yerleri, umutları kalmayan insanların daha iyi bir yaşam umudu ile yöneldikleri Batı ülkelerinde mülteciler; başta güvenlik açısından, ekonomik ve sosyal açıdan tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Bu ülkelerden bazıları mültecilere kapılarını açarken bazıları kapılarını açıp halktan gelen baskılar sonucunda yine kapılarını kapatmıştır.

Özellikle Avrupa ülkeleri bu konuda net bir politika ortaya koymak için Türkiye ile de görüşmelere başlamış ve bu görüşmeler halen devam etmektedir. Karşılıklı yapılan anlaşmalar sonucunda Türkiye’nin mültecilere ev sahipliği yapması bu doğrultuda Avrupa birliğinin Türkiye’ye ekonomik anlamda destekleri olacağı ve Türkiye’ye Avrupa vize serbestliği verileceği şeklinde mutabakata varılmış fakat halen yürürlükte bir işleme başlanamamıştır.

Tablo 5.2.2. Birebir Formülü Kapsamında Türkiye’den Çıkış Yapan Suriyeli Yabancılara İlişkin Bilgiler

ÜLKE	TOPLAM
GENEL TOPLAM	1.178
ALMANYA	437
İSVEÇ	269
FRANSA	124
HOLLANDA	123
İTALYA	70
İSPANYA	57
FİNLANDİYA	37
LÜKSEMBURG	27
PORTEKİZ	12
ESTONYA	11
LETONYA	6
LİTVANYA	5

Kaynak; http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

5.3. Türkiye’ye Göç Eden Türkmenler Üzerine Yapılan Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Çalışmanın uygulamalı kısmı; Suriye’den savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden ve Ankara’ya yerleşen Suriyeli Türkmenlerin göç etme nedenleri, göç ederken Türkiye’yi tercih etmelerinde nelerin etkili olduğu, göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları, gelecekteki durumlarına ilişkin görüşleri ve düşüncelerini içermektedir.

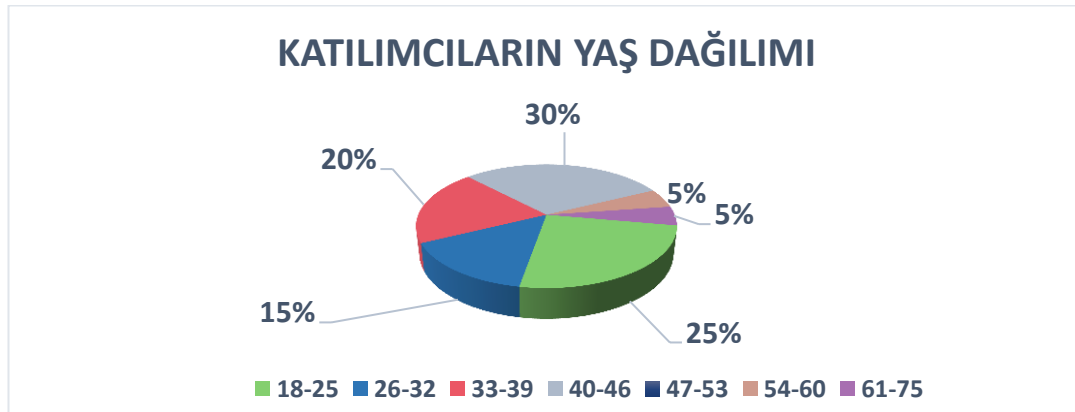
2011 yılında başlayan Suriye’den Türkiye’ye zorunlu ve düzensiz göçler zaman içinde durmak yerine artarak devam etmiş ve bu durum birçok problemi beraberinde getirmiştir. Suriye’den bu süreçte farklı etnik ve kültürel yapıya sahip birçok grup Türkiye’ye göç etmiştir. Türkiye için en önemli ve dikkat çeken grupların başında Türkmenler bulunmaktadır. Bu nedenle Ankara’da yaşayan Türkmen göçmenler ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakata ve odak grup görüşmelerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda yaşanan göçlerin; sebepleri, sonuçları ve süreçleri açıklanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında,

Ankara'nın Karapürçek mahallesinde yürütülen bu alan araştırmasında 20 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Türkiye'ye göç etmiş Suriyeli Türkmenlerden elde edilen verilerin bir kısmı grafiklerle bir kısmı da araştırma problemleri bağlamında kategorilere ayrılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

5.3.1 Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcıların cinsiyet durumuna göre dağılımlarına bakıldığında; %65'ini (13 kişi) kadınların, %35'ini (7 kişi) erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Grafik 5.3.1.1. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

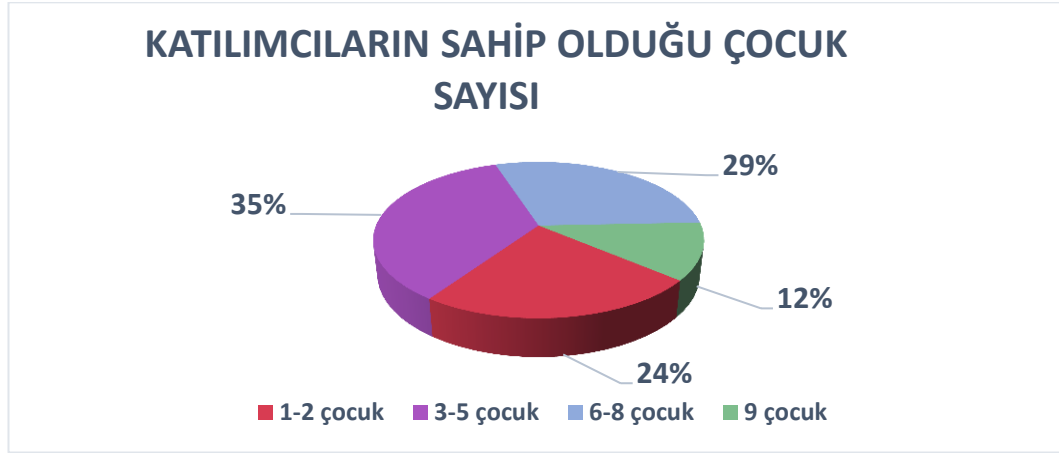

Katılımcıların yaş dağılımlarının yer aldığı **Grafik 5.3.1.1**'e bakıldığında; ilk sırada % 30 ile 40-46 yaş aralığı yer almaktadır. Daha sonra %25 ile 18-25 yaş aralığı ikinci sırada, %20 ile 33-39 yaş arası üçüncü sırada, %15 ile 47-53 yaş aralığı dördüncü sırada ve son olarak da 54-60 yaş aralığı ile 61-75 yaş aralığının %5'lik grubu oluşturduğu görülmektedir.

Toplamda 20 kişi ile yapılan derinlemesine görüşmedeki katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı şu şekildedir; % 80'ini yani toplamda 16 katılımcı evli, % 15'i yani 3 kişinin şu anda eşleri hayatta değil, %5'i yani 1 kişinin de bekar olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan çocuk sahibi olan ile olmayanların dağılımına baktığımızda; %85'inin (17 kişi) çocuk sahibi olduğunu %15'inin (3 kişi) çocuk sahibi olmadığını görmekteyiz.

Grafik 5.3.1.2. Katılımcıların Sahip Olduğu Çocuk Sayısı Dağılımı

Genel olarak geniş aile yapısına sahip olan katılımcıların çocuklarının sayısına baktığımızda **Grafik 5.3.1.2.**'e göre; katılımcıların %35'i (6 kişi) 3 ve 5 aralığında çocuğa, %29'u (5 kişi) 6 ve 8 aralığında çocuğa, %26'sı (4 kişi) ise 1 ve 2 aralığında çocuğa, %12'si (2 kişi) de 9 tane çocuğa sahiptir.

Grafik 5.3.1.3. Katılımcıların Çocuklarının Yaşlarının Dağılımı

Suriyeli Türkmen katılımcıların aynı evde yaşadıkları çocuklarının yaşlarının dağılımına baktığımızda **Grafik 5.3.1.3**'e göre; 4-7 yaş aralığında çocuğu bulunan katılımcılar %28'lik (9 çocuk) oranla birinci sıradadır. Ardından %22'lik (7 çocuk) oran ile ikinci sırada 0-3 yaş aralığında ve 8-11 yaş aralığında eşit dağılıma sahip iki grup

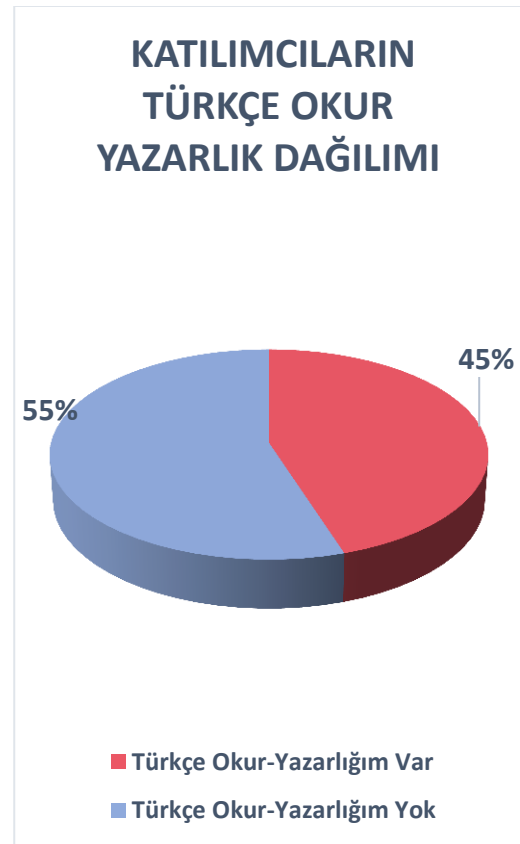
vardır. %16'si (5 çocuk) ise 15 yaş ve üzerinde ailesinin yanında bulunan çocuklar iken, %12'si (4 çocuk) 12-15 yaş aralığında çocuğa sahiptirler.

Grafik 5.3.1.4'de ve **Grafik 5.3.1.5**'de Suriyeli Türkmen katılımcıların Arapça ve Türkçe okur- yazarlığına ilişkin dağılımlar incelenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların %60'ının (12 kişi) Arapça okur-yazarlığı bulunurken % 45'inin (9 kişi) Türkçe okur-yazarlığı da bulunmaktadır. Katılımcılar Arapça okur-yazarlığını okullarda alırlarken, Türkçe okur-yazarlıklarını kendi imkanlarıyla özellikle Türk televizyon kanallarından yapılan dil eğitimiyle edindiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların %35'nin (7 kişi) Arapça okur yazarlığı bulunmazken %5'i (1 Kişi) ise herhangi bir eğitim kurumuna gitmeden Arapça okur yazarlığının bulunduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların %45'inin (11 kişi) ise Türkçe okur-yazarlığının olmadığı görülmektedir.

Grafik 5.3.1.4. Katılımcıların Arapça Okur-Yazarlık Dağılımı

Grafik 5.3.1.5. Katılımcıların Türkçe Okur-Yazarlık Dağılımı

Genel olarak zorunlu göçle göç eden göçmenlerin, göç alan ülkede yaşadıkları en büyük problemlerin başında, dil bilmemeleri ve nüfus kayıtlarının olmaması nedeniyle; işsizlik ve olumsuz çalışma şartları gelmektedir. Göçmen katılımcılarımızın çalışma durumuna bakıldığında kadın katılımcılarımızın yalnızca 1 tanesi çalışırken 12 kadın katılımcımız çalışmadığını aktarmıştır. 7 erkek katılımcının ise 5 tanesi düzenli bir şekilde olmasa da çalıştıklarını ifade ederken 2 tanesi Türkiye’de hiçbir işte çalışmadıklarını dile getirmiştir.

Suriye’den Türkiye’ye geçici koruma kanunu ile gelen Suriyeli Türkmenler için devletin belirli imkanlarından yararlanmaları adına göçmenlere “geçici kimlik” verilmiştir. Fakat bir kısmı kaçak yollardan gelmelerinden dolayı, geçici kimliklere sahip olmazken bir kısmı da yerleştikleri yerlerdeki göçmen müdürlüklerine başvurarak bu kimlikleri edinmişlerdir. Katılımcıların, geçici kimlik kartına sahip olanlar ile olmayanlara ilişkin dağılımı **Grafik 5.3.1.6**’da görülmektedir. Bu grafiğe göre; katılımcıların geliş zamanlarına ve bu uygulamadan haberdar olma süreçlerine göre %65’i (13 kişi) yerleştikleri yerlerdeki nüfus müdürlüklerine müracaat ile bu kimliklere sonradan sahip olmuşlardır. %20’lik kısmı (4 kişi) sınırdan geçerken kayıtlarının yapıldığını ve kimliklerinin verildiğini ifade etmiştir. %15’i ise Türkiye’ye yeni gelmeleri nedeniyle kimlik başvurusunda bulduklarını fakat hala çıkmadığını belirtmektedir.

Grafik 5.3.1.6. Katılımcıların Türkiye’de Geçici Kimlik Kartına Sahip Olanların Dağılımı

5.3.2. Suriye'den Türkiye'ye Türkmenlerin Zorunlu Göçü ve Yaşanan Süreçler

Suriye'den zorunlu göçler; 2011 yılında başlayan iç savaş ve savaşla birlikte bölgede oluşan otorite boşluğu nedeniyle ortaya çıkan ve halkın güvenliğini tehdit eden İŞİD gibi değişik terör örgütleri nedeniyle başlamıştır. Bu tarihten itibaren ilk etapta sınır komşularına olmak üzere, insani kaçışlar başlamıştır. Bir kişinin; yaşamını sürdürdüğü yerde yaşanan olumsuzluklar nedeniyle karşılatığı eziyetler, genele yayılan şiddet olaylarının artması, güvenlik sorunlarının yaşanması ve insan haklarının ihlali olduğu durumda yer değiştirmesine zorunlu göç denilmektedir.

Suriye'de savaş nedeniyle hem yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasında hem de can güvenliğinin tamamen ortadan kalkması nedeniyle zorunlu göçler başlamış ve ilerleyen zamanda savaşın yayılmasıyla devam etmiştir. Suriye'den göçlerde; Türkiye ilk etapta yaşanan insanlık dramından kaçanların sığındığı bir ülke iken ilerleyen süreçte, Türkmen gruplarının yaşadığı bölgeleri ele geçiren İŞİD ve PYD gibi terör örgütlerinin buradaki Türkmen gruplarına baskı yapması açısından Türkiye için daha dikkat çekici bir hal almıştır. Baskı yaşayan Türkmen gruplarına yardım etmeye çalışan Türkiye göç etmek isteyenlere de Türkiye'ye göç etmeleri için imkan sağlamış ve Suriye'den Türkmen göçleri başlamıştır. Yaşanan bu göç sürecinde Türkmenlerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerinde etkili olan faktörler katılımcıların vermiş oldukları cevaplara göre kategorileştirilmiş ve alt başlıklarla değerlendirilmiştir.

5.3.3. Suriye'den Göç Eden Türkmenlerin Zorunlu Göçlerinde Türkiye'yi Tercih Etmelerinde Etkili Olan Faktörler

Suriyeli Türkmenlerin Türkiye'ye göç etmelerinde en önemli neden zorunluluk olmuştur. Suriye'de iç karışıklıkların yaşandığı dönemde ilk etapta yaşadıkları yerleri değiştirme gibi hiçbir fikri olmayan göçmenler karışıklıkların çatışmalara dönmesi ve bir iç savaş haline gelmesiyle, yaşadıkları yerlerdeki olumsuz etkiler ile zorunlu olarak göç etmişlerdir.

Görüşülen katılımcıların Suriye'den Türkiye'ye göç etme nedenlerinde etkili olan faktörlere bakıldığında; bireysel ve grup olarak göç etme kararı ile gerçekleşen göçlerde etkili olan itici ve çekici etkenler olarak nitelenen faktörlerden daha farklı süreçlerin

etkili olduğu görülmüştür. Literatürde, farklı zamanlarda farklı nedenlerle gerçekleşen zorunlu göçlerde etkili olan faktörler değişkenlik göstermektedir. İnsanların doğal felaketler, terör olayları, sürgünler, iç savaş gibi birçok farklı nedenden dolayı zorunlu olarak göç ettikleri görülmüştür. Zorunlu göç sürecinde gidecekleri ülkeleri seçerken göz önünde bulundurdıkları etkenler farklılık göstermiştir ve literatürde bu alanda net bir açıklamaya ulaşılamamıştır. Bu nedenle Suriye’den göç eden Suriyeli Türkmenler ile yapılan görüşmeler dahilinde zorunlu göç sürecinde göç edilen yeri belirlerken etkili olan faktörler kendi özelinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Geçici koruma ile sığınmacı statüsünde Türkiye’ye göç eden Suriyeli Türkmen katılımcıların genel olarak ifadeleri, zorunda kalmasalar herhangi bir şekilde göç etmeyi düşünmedikleri yönündedir. Savaşın içinde uzun süre dayanmaya çalışan fakat göç etmek zorunda bırakıldıklarını ifade eden katılımcılar zorunluluklarını şu şekilde aktarmışlardır;

“Ben Halep’te tam 2 sene bu savaşın içinde kaldım. İŞİD gelene kadar. İŞİD gelince yaşadığımız bölgeden Halep’e girdi ama oradaki halk Halep’ten çabuk çıkardı. Sonra insanların evlerini yıkmaya başladılar, kızlarını kaçırmaya başladılar. Senin elinde iki kızın varsa bu kızını niye evlendirmiyorsun diye baskı yapmaya başladılar. İŞİD’lilerle evlendirmeye zorluyorlar. Alıyorlar evleniyorlar sonra kızın kocası ölünce başka İŞİD’liyle nikahlıyorlar. Biz aynı zamanda muhaliflere yardım ediyorduk bizim idam kararımız çıktı ve kaçmak zorunda kaldık. Gece yarısı köyümüze kaçtık fakat oradan da Esad güçleri bizim peşimizden gelip öldürmeye kalkınca bir gece hiçbir şeyimiz almadan kaçtık. Yoksa bizim hiç aklımızda yoktu göç etmek.”(Katılımcı 1, Kadın 38 yaşında, 20.02.2016)

“Sonra İŞİD’ler geldi evi boşaltın bize vereceksiniz diye. Bu ev bize gerek biz buradan savaşacağız diye bizi çıkardılar. Eşimin arkadaşının evine kaçtık orada 3 gün kaldık 3 gün sonra biz Türkiye’ye geçtik. İŞİD bize bir şey yapmadı ama evden çıkardılar işte. Ev yok hiç bir şey yok buraya gelmek zorunda kaldık.” (Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

“Biz gelmeden İŞİD bizim yakınımıza gelmişti ama bizim oraya tam girmemişti. Bizim oradan çıkmamızın nedeni uçakların vuruşu çok oluyordu benim dokuz yaşındaki oğlum birinci sınıfa gidiyordu o okulu vurdular. Çocuklar okula başlayalı 2 ay olmuştu okulu

vurdular. Savaş yüzünden ne ekmek kaldı ne su kaldı hiçbir şeyimiz kalmadı. Esad'ın uçakları vurdu. Üç ayda bir su gelirdi neler çektik bir bilsen. Orada 3 yıl çektik. Elektrik yok, su yok yemek yok ekmek bulamazdık. Gece uçaklar vurmasın diye ışıkları kapatır öyle gizlenirdik.” (Katılımcı 6, Kadın 43 yaşında, 26.02.2016)

Farklı bölgelerden farklı zamanlarda göç eden katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere göç etmelerinin en önemli nedenlerinin zorunluluk olduğu görülmüştür. Fakat genel itibariyle insanlar, yaşamlarını tehdit eden durumların ortaya çıkmasıyla son ana kadar mücadele etseler bile bir süre sonra evlerinden çıkartılmaları, sürülmeleri, ihtiyaçlarını karşılayamamaları gibi birden fazla nedenden dolayı göç etmişlerdir.

5.3.3.1. İç Savaşın İtici Özelliği

Uluslararası göçlerin nedenlerini açıklamaya yönelik teorilere baktığımızda Lee'nin 1966 yılında yayımlanmış olduğu bir makalesinde göçün itici ve çekici etkenlerinin olduğu ortaya konulmuştur. Lee'nin bu makalesinde “Push-Pull” olarak nitelediği etkenler kendinden önceki teoriler gibi ekonomik temellidir. Temelde göçü etkileyen dört faktör şu şekilde açıklamıştır; Kişinin yaşadığı yerle ilgili faktörler, göç edilecek yerle ilgili faktörler, göçü engelleyebileceği düşünülen faktörler, kişinin göçe ilişkin bireysel düşünceleri. Göçün karmaşık bir yapıya sahip olduğunu ifade eden Lee bunların açıklanmasını kolaylaştırmak için bireylerin, bu faktörlerin pozitif ve negatif yönlerini karşılaştırarak göç etmeyi belirlediğini ifade etmiştir (Lee, 1966).

Suriye’de yaşanan göçlerde aslında savaş ve savaşın yıkıcı etkileri göç etmek için itici kuvvet oluşturmuştur. Fakat bu göç sürecinde kişiler göçün getirecekleri ve götürceklerini hesaplama gibi bir zamanı olmadan plansız bir şekilde aniden göç etmek zorunda kalmışlardır. Genel olarak faydacı bir yaklaşımla bireyin kar ve zarar hesabı yapması üzerine geliştirilen göç teorilerinden farklı olarak Suriyeli göçmenler zorunlu bir göç süreci yaşamışlardır. Göç teorilerinin bu süreci açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu nedenle Suriye’den göçler kendi özelinde incelenmesi gereken ve içinde farklı dinamikleri barındıran bir süreçtir.

Katılımcıların ifadelerine göre, özellikle ekonomik anlamda daha rahat bir yaşam için göç etmemişlerdir. Savaştan önce bireysel olarak gelir düzeylerinin yüksek olması göç teorilerinde savunulan bireyin kazanç arttırmak için göç etmesinden farklı bir sürecin

yaşandığını göstermektedir. Bu nedenle de gidilecek yerin belirlenmesinde daha farklı etkenler itici ve çekici rolleri üstlenmiştir. Katılımcıların ifadeleriyle, savaşın yıkıcı etkileri ve bölgedeki güvensizlik ortamında nelerin bireyi göç etmeye ittiği, göç alan ülkenin hangi özellikleri göçü çektiği belirlenmeye çalışılmıştır. Giderek şiddetini arttıran savaş bu süreçte ilk itici özellik olduğu ifadelerden anlaşılmıştır. Katılımcılar savaşın ne derece tahrip edici bir hal aldığını ve ülkeyi yaşam için zor bir hale getirdiğini betimlemişlerdir.

“Katılımcı 18” savaş nedeniyle göç etmeye mecbur kaldıklarını şu ifade etmiştir;

“Savaş sırasında bir gün Halep’teki evimizde otururken birden bir çılgılık oldu komşular dedi bomba attılar. Bomba üstümüze geliyordu. Hepimiz bir köşeye oturduk ben çocukların üstlerine kapaklandım bir şey olursa bana olsun diye. Allah’a dua ettik. Bomba bizden biraz uzağa düştü. Benim kızım çok korktu biz ölürsek sana hakkımı helal etmem dedi. Biz burada niye duruyoruz dedi. Sonra bombalardan kaçamak için köye geldik. Bu sefer köyümüzü de İŞİD ele geçirmiş biz kaçak birinin evine sığındık bir gün geldiler bu evden çıkacaksınız bu evin sahibi muhalif sizde muhalifseniz İŞİD sizi öldürecek dediler. Sonra ben çıkmayacağımı söylemek için İŞİD’lilerin komutan dedikleri adamın yanına gittim ama ya bugün çıkarırsınız ya da bu adam gibi kafanı keseriz diye tehdit ettiler. Tavuk keser gibi her gün insanların kafalarını kesiyorlardı bizde mecbur kaçacak yerimiz kalmadığı için Türkiye tarafına geçtik. Zaten bizim köyümüz son sınırda karşısı Türkiye kaçacak yer kalmadı.” (Katılımcı 18, Erkek 46 yaşında, 30.03.2016)

“Katılımcı 13” ise savaşın kendilerine nasıl zarar verdiğini ve göç etmekten başka çarelerinin kalmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Savaş çıkınca her şey zorlaştı yiyecek içecek bulmak hep zor oldu bizim için. Ekmeğimizi falan evde sobada yapmaya başladık un bulamadık ocağa gaz yok sobayı yakacak odun yok. Dışarı çıkamıyorduk bombalıyorlar diye. Korkumuzdan çıkamıyorduk. Biz orada bir buçuk sene bombaların altında yaşadık. Evde otururken acaba şimdi mi düşecek çocukların üstüne mi düşecek diye sürekli korkuyla yaşadık. Oturduğumuz yerde uyurduk uyanınca çocukları kontrol ederdik bakardık ölen var mı diye. Köye de gidemedik köyleri sarmıştı. Benim eşim iki tarafta da değildi. Ne Esad’ın yanında ne de muhaliflerin. Bizim etrafımızda hep muhalifler vardı ama bizim onlarla

bağlantımız yoktu. Esad onları bombalıyordu benim kocamda o bombada yaralandı belden altı tamamen koptu. Çok ölü oldu kocam öldüğü gün on on beş kişi beraber öldü. Dışarıya sigara içmeye çıkmıştı sonra bomba düştü üstüne. Bomba düştükten sonra hastaneye götürdük sonra Türkiye'ye getirdiler. Kilis'e getirdiler ameliyat ettiler ameliyattan on dakika sonra vefat etti. Şimdi çocuklarımız okula gidiyor burada uçak sesi duyunca hocalarının yanına koşuyorlarmış hoca sordu niye böyle yapıyorlar diye uçak sesi duydum mu kesin bomba atılırdı biliyorlar.” (Katılımcı 13, Kadın 45 yaşında, 30.03.2016)

Katılımcı 5 savaş sırasında yaşadığı deneyimleri şu şekilde ifade etmiştir;

“Savaştan en son ben çıktım bizim oradan, nasıl oldu böyle yan komşumun evini vurdular sonra altı kişi öldü cenazeleri benim evimin altına koymak zorunda kaldık böyle her yer kan kokudan durulmuyordu. Ben burada artık bir dakika bile durmam dedim ben eşime o da sen çocuklarla git dedi. Sonrada İŞİD geldi kadınların dışarı çıkması yasak evlerde televizyon, telefon yasak sigara içemezsin elini keserler. Kim namaz kılıyor kim namaza gelmiyor sürekli yoklama yapıyorlar. Gelmeyenlere ceza kırbaçlıyorlar. Sonra bizim evimizin karşısındaki evi muhalifler ele geçirmişti. Bir gün İŞİD geldi bu evden çıkacaksınız dedi biz köyümüze kaçtık eşimin arkadaşının evinde kaldık ama bir evde beş aile kaldık yatacak yer kalmayınca mecbur Türkiye'ye geçtik. ” (Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

Savaştan sonra Suriye içinde oluşan grupların göçü ne derece etkilediğini, “Katılımcı 20”nin yaşadığı bölgeyi ele geçiren terör örgütlerinin sürekli olarak saldırması ve ailesindeki kişileri bu yüzden kaybetmesi nedeniyle göç etmek zorunda kaldığını şu şekilde ifade etmiştir.

“Savaş çıkınca benim abim Esad'a karşı muhaliflerin tarafındaydı. Abime yakalama kararı çıktı ve yakalandı. Sonra 1 buçuk sene hapiste kalma kararı çıktı 4 ay hapiste kaldı izinli çıkınca kaçtı bir daha gitmedi. Çok kötü durumdaydı hapiste neler yaşadığını ona neler yaptıklarını hiç anlatmadı. Biz diyorduk karışma savaşa gitme, dur. O yok ben gideceğim dedi durduramadık. Bir ay sonra savaşa gitti öldü. Bize de ölüm kararı çıkmıştı ama bizim olduğumuz yer muhaliflerin olduğu yerdi o yüzden rahattık Esad'ın olduğu yerlere gidemezsin ama gitsen de kaçak gideceksin yoksa öldürürler. Abimin yakalama kararı çıktığında gizli gizli şehre çıkardı. Sonra bizim

olduğumuz yere hem PKK hem de İŞİD terör örgütleri girdi. Bize saldırdılar bizde onlarla savaşmak zorunda kaldık. O sıra bir abimi PKK bir abimi de İŞİD’le savaşırken kaybettik. En son bizi de öldüreceklerini söylediler 2 abimle Türkiye’ye kaçtık.”
(Katılımcı 20, Erkek 22 yaşında, 04.04.2016)

İç savaşlar ve terör olayları nedeniyle ortaya çıkan zorunlu göçlerin belirli bir teoriyle açıklanması zordur. Çünkü savaşın neden çıktığı, savaşın gerçekleştiği coğrafya, savaşa hangi ülkelerin müdahil olduğu, savaşın ne derece yıkıcı bir ortam yarattığı gibi birçok etken göçü belirler. Genel bir şekilde açıklanamasa da özelde bu göçlerin nedenleri incelenmesi mümkün ve gereklidir. Türkmenlerin Suriye’den göçleri özelde incelendiğinde, göçlerin en önemli itici nedeni savaşın yıkıcı etkileri olmuştur. Türkmenler, göç sürecinde tek amaçlarının hayatta kalmak olduğunu ifade etmiştir. Savaş ve yerlerinden edilmeler bu durumda itici faktör oluşturmuştur.

5.3.3.2. Türkiye’nin Coğrafi Yakınlığı ve Göçmen Politikasının Çekici Etkisi

Ekonomik veya başka türlü kazançlar elde etmek için göç eden göçmenlerden farklı olarak çatışmadan ve şiddetten kaçan zorunlu göçmenler olarak mülteci veya sığınmacılar için başlangıçta göç edilecek yerin belirlenmesinde, coğrafi yakınlığın en önemli etkenlerden biri olduğu görülmektedir. 1951 yılında Mültecilerin konumlarının belirlendiği Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğine göre özel bir sosyal, politik gruba üyeliği, milliyeti, dini, ırkı gibi nedenlerle şiddete maruz kalma korkusu yaşayan ve bu nedenle ülkesine dönme imkanı ve isteğine sahip olmayan kişiler mülteci olarak nitelendirilmektedir (Miller ve Castles, 2008, ss. 144-145). Suriye’den göç eden göçmenlerde şu anda bu konumda birçok ülkeye kaçış gerçekleştirmektedir ve bu ülkelerin başında da Türkiye gelmektedir.

Suriye’den göç eden Türkmenler içinde bu açıdan bakıldığında Türkiye sınırına yakın yerlerde yaşamaları göç edilecek yeri Türkiye olarak belirlemelerinde en önemli etken olmuştur. Bunun yanında Suriye’de olayların başladığı ilk günden beri Türkiye, bölge halkına her türlü desteği sağlamıştır. Suriye’nin sınır komşumuz olmasının yanında tarihi, kültürel ve dini bağlarımızın da kuvvetli olmasından dolayı Türkiye yaşananlarla yakından ilgilenmiş ve savaşın şiddetlenmesinden itibaren “Açık Kapı” politikası uygulamıştır. Türkiye’nin benimsemiş olduğu bu olumlu politikalar yine göçmenler için çekici bir etken olmuştur.

Göç ederken Türkiye’yi tercih etmelerindeki faktörleri ortaya koymak amacıyla sorulara verilen cevaplara baktığımız “Katılımcı 8” şu şekilde ifade etmiştir.

“Bizim köyümüzde sınıra çok yakındı bizim evlerimizden Türkiye’nin ışıkları görünür. Başka bir yere gidemedik hiç aklımıza da gelmedi çünkü herkes Türkiye’ye geliyordu bizim orada.”(Katılımcı 8, Kadın 28 yaşında, 02.03.2016)

Katılımcı 15 ise Türkiye’nin göçmenlere karşı tutumunun buraya göç etmelerinde nasıl etkili olduğunu şu şekilde ifade etmiştir;

“Benim babam savaştan önce Lübnan’da iş yapardı o yüzden oraya daha önceden gidip gelirdik. Savaş başlayınca genç erkekleri savaşa zorla çağırdılar benim babamda bizi Lübnan’a kaçırdı. Ama bizi orada rahat bırakmadılar siz gidin kendi ülkenizde savaşın diye bizi durdurmadılar. Sonra burada insanların daha rahat olduğunu devletin göçmenlere karşı daha iyi davrandığını öğrendik Türkiye’ye böylelikle geldik.”(Katılımcı 15, Erkek 25 yaşında, 29.03.2016)

Yine başka bir katılımcı Türkiye’nin yakınlığının en önemli faktör olduğunu şu şekilde aktarmıştır;

“ İŞİD gelecekti bizim köyümüze onlar gelince çıkması zor olur diye kaçtık birde zaten savaş yüzünden iyice yaşam zorlaşmıştı ekmek yemek yoktu. Halep’in köyünde oturuyorduk. Sınıra 12 kilometre uzaklıktaydı. Çok yakınız sınıra bu yüzden bizi çıkardıkları zaman Türkiye’ye gelmek bizim için kolay oldu hem de Türkiye’de sınırdan pasaportu olanların geçmesi çok kolaydı. Benim ve eşimin pasaportu vardı biz hemen geçtik. Allah razı olsun Türkiye devletinde bizim hep yanımızda oldu bizi orada bırakmadı başka yerlere gidenler çok zulüm çekmişler.” (Katılımcı 10 Erkek 55 yaşında 03.02.2016)

“Sınırdan pasaportla geçtik Türkmen olduğumuzu söyleyince bize yardım ettiler sağ olsunlar Askerler geçerken bir şey demediler. Hatta bizi arabayla geçmemizi sağladılar. Biz Türkiye sınırında yaşıyoruz zaten bize yakın olduğu için biz buraya geldik. Hem bize burada çok yardım ettiler. Kapıdan geçerken de savaş başlayınca da bize hep Türkiye’den yardım geldi.”(Katılımcı 20, Erkek 22 yaşında, 04.04.2016)

Göç teorilerinde gidilecek yerin imkanları, elde edilecek kâr ile zarar kıyaslandığında en fazla kâr edilecek yer çekici özellik sergiler. Göçmenlerin hakları, göç edilen ülkedeki

sosyal imkanlar, çalışma alanları, vatandaşlık hakkı gibi etkenler karşılaştırılarak gidilecek yerin belirlendiği göç süreçlerinden farklı olarak Türkmenlerin göçünde etkili olan kaçış imkanının kolay olması olmuştur. Türkiye’den daha rahat bir hayat sürme imkanları olmalarına rağmen bir çok göçmen Avrupa ülkelerine göç etmenin, hem mesafe bakımından hem de kabul bakımında, zor olması nedeniyle Türkiye’ye göç etmişlerdir. Katılımcıların aktardıklarına göre Türkiye, coğrafi olarak yakınlığı ve uyguladığı olumlu politikalar bakımından çekici etki yaratmıştır.

5.3.3.3. Türkiye ile Sosyo-Kültürel Bağların Göçe Etkisi

Göç sürecinde, en önemli unsurlardan biri sosyal sermaye ya da ilişkiler ağı olarak belirtilen göçmen ağlarının etkinliğidir. Massey ve arkadaşlarına göre; göçmenler kendilerinden önce oraya göç etmiş kişiler ile akrabalık, arkadaşlık gibi unsurlarla göçmen ağlarını kurarlar. Oluşan ağlar sayesinde yeni göç edenler için göç edilen yerdeki zorlukların maliyeti ve göçün riski azalmış olur. Akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinin doğası ve yapısı gereği, yeni göçmenler gidilen yerde sosyal ağlar ile gruplar oluştururlar. Bu sosyal ağlardan özellikle gidilen yerde yardım, barınma ve iş bulma gibi konularda yararlanılır. Özellikle ekonomik anlamda risklerin azaltılmasında işlerliği olan ilişkiler ağında gidilecek yerde barınma ve iş imkanları açısından bilgi sahibi olmayı sağlar. Bu durumda göçmen kişinin riskleri azalır (Massey ve diğerleri, 2009, ss. 42-45).

Suriye’den Türkiye’ye göçlerde aslında tam olarak ekonomik anlamda riskleri ve maliyeti azaltmak şeklinde işlemese de Türkiye ile ilişkiler ağının olması, göçün artmasına neden olmuştur. Suriye’den gelen Türkmen gruplarının çoğunun daha önceden iş için veya akraba ziyareti için Türkiye’ye gelip gitmesi Türkiye’yi bilmeleri buraya göç etmelerindeki en önemli faktörlerden biri olmuştur. Katılımcıların Türkiye’ye geliş sürecinde savaştan önce burada yaşayan akrabalarının büyük etkisi olmuştur. Suriyeli Türkmen grupları için aynı zamanda kültürel sermayenin Türkiye’ye gelmelerinde etkili olduğunu görmekteyiz. Dil bilmeleri, dini açıdan yabancı bir ortamın olmaması, geçmişten gelen tarihi bağlarını ve kültürlerini korumaları kendilerini Türkiye’ye yabancı hissetmemeleri göç sürecini etkileyen faktörlerden olmuştur. “Katılımcı 1” Türkiye ile daha önceden nasıl bağlarının olduğunu ve

Türkiye'ye gelmelerinde buradaki ilişkilerinin nasıl etkili olduğunu şu şekilde aktarmıştır;

“Savaşta bizim yakalanma kararı çıkınca bizim Antep'te ki akrabalarımız bizi çağırdı buraya gelin diye. İlk geldiğimde Antep'te eşimin amcasının evinde kaldım onların yanında 20-25 gün kaldım. Onlar olaylar ilk başladığı zaman geldiler. Antep'e yerleşmişlerdi. Çok ev aradım Suriyeli olduğum için ev vermediler Antep'te, tekrar Suriye'ye geri dönmeye karar verdim. O sırada Ankara'da bir tanıdık vardı o kişiyle görüştim beni Ankara'ya gelmeye ikna etti. Bize ev bulmaya yardım ettiler. Geldim aynı gün evi buldular içine eşya buldular. Bunların hepsi bir günde oldu 2013'ün sonunda doğruydu işte. Sonra eşime iş bulmalarına yardım ettiler. Oğluma da iş bulmaya yardım ettiler. Eşim ayakkabıcıya girdi oğlum cam balkoncuya girdi.”(Katılımcı 1, Kadın 35 yaşında, 20.02.2016)

Katılımcının aktardığı gibi ilk etapta barınma sağlamak için akrabalarıyla olan bağlantıları etkili olmuştur. Daha sonra şehir değiştirme, ev bulma, işe girme konusunda yine ilişkiler ağının işlerliği ortaya çıkmıştır. Bilmediği bir ülkede bilmediği bir şehirde tek başına hayatta kalmanın yollarını bulmaya çalışmanın ne kadar zor olduğu ortadadır. Aslında Suriye'den gelen göçmenler için kamplar barınma yerleri olarak tesis edilse de buraların yeterli gelmemesi nedeniyle bu ağların işlevselliği ortaya çıkmıştır.

Katılımcı 8 ise Türkiye'ye gelişlerinde akrabalarının etkili olduğu şu şekilde aktarmıştır;

“Biz savaş yüzünden durumlar kötüleşince ilk önce geldik Türkiye'ye Antep'e akrabalarımızın ama biz orada iş bulamadık ev bulamadık geri dönmek zorunda kaldık. Suriye'de tekrar bir seneye yakın kaldık. Ama bu sefer İŞİD girdi köye iyice kötü oldu her ye. Sonra eşimin kardeşleri İstanbul'a gelmişlerdi onların yanına geldik, orada da bir sene kadar kaldık ama orada hayat çok pahalı Benim teyzem Ankara'ya yerleşmişti, buraya gelin dedi ben size ev bulurum eşya bulurum dedi bizde geldik bir ay oldu işte ilk gelince teyzemlerde kaldık. Biraz sonra bize ev buldu sağ olsun yardım dağıtan insanlardan eşyalarımızı topladı. Böyle yani teyzemin bize çok faydası oldu.”(Katılımcı 8, Kadın 28 yaşında, 02.03.2016)

Savaştan önce Türkiye ile ticaret yapan “Katılımcı 14” Türkiye ile bağlarının buraya göç etmedeki etkisini geldikten sonra akraba ve tanıdıklarının yanına yerleşmelerini onlarla beraber olup birbirlerine nasıl destek olduklarını şu şekilde aktarmıştır;

“Ben Türkiye’den hiç kopmadım ki hep gelir giderdim buradan Beypazarı Madensularının ticaretini yapıyordum. Suriye’de savaş çıkınca bomba yüzünden ben yaralandım, hastaneye yatmam için Türkiye’ye geçirdiler beni. Sonra Antep’te kaldım kızlarımı falanda oraya getirdim ailecek. Ama Antep’te zordu her şey çok kalabalıktı. Ankara’ya da benden önce kız kardeşim gelmişti bende onun yanına geldim böylelikle oldu. Buraya gelince de buradaki bizden önce gelen tanıdıklarımız bize sağ olsunlar yardım ettiler hayırseverlerin verdikleri eşyalardan almamıza yardımcı oldular yoksa biz hiçbir şeyimizi getiremedik ki burada bir çöpümüz bile yoktu. Evde bulmamıza yardım etti sağ olsunlar.”(Katılımcı 14, Erkek 40 yaşında, 30.03.2016)

Katılımcı 11 ise eşinin Türkiye’de daha önce iş nedeniyle ev bile tuttuğunu Antep’teki akrabalarının hiç düşünmeden geldiklerini Antep’in onlar için yabancı bir yer olmadığını fakat Ankara’ya gelmelerinde görüncesinin etkili olduğunu kendi ifadesiyle şu şekilde aktarmıştır;

“ İki yıl oldu Türkiye’ye geleli ilk önce Antep’te kaldık. Sonra Ankara’ya geldik sekiz ay oldu Ankara’ya geleli. Bizim pasaportumuz vardı birde benim eşim sürekli gidip gelirdi sınırdan geçerken bize sorun çıkarmadılar kapıdan geçtik. Bizde herkes Türkiye’ye geldi onun için geldik. Savaştan öncede benim eşim sürekli gelir giderdi zaten. Bizim için Türkiye başka bir memleket gibi değildi zaten onun için direk buraya geldik. Burası bizim ikinci memleketimiz bizim akrabalarımız var hep burada. Antep’e eşimin işi için gelip giderken kalması için ev tutmuştu savaştan önce savaştan sonra gelince yine o eve yerleştik. Ama Ankara’ya görüncem çağırdı bizi. Antep çok göç aldığı için ev bulması, iş bulması, çocukların okula gitmesi zordu. Ankara bu konu da daha iyi bir yer. Burada daha az göçmen var Antep’e göre o yüzden biraz daha rahat iş bulma imkanı var. Bize görüncem ev buldu eşya buldu sağ olsun buradaki insanların nereden yardım aldıklarını gösterdi bize.” (Katılımcı 11, Kadın 26 yaşında, 02.03.2016)

Göç sürecinde göçmenlerin toplumsal ilişkileri, o toplumda kabul görmeleri göçün en önemli konularının başında gelir. Bireyin bir toplumda varlığını devam ettirebilmek için en önemli aracı dildir. Bireysel olarak aidiyet duygumuz, dil bilmek ve sembolik olarak

dile yüklenen kültürle gerçekleşir. Göç sürecinde göçmenlerin göç edilen topluma entegrasyonu ve uyumu ilk olarak dilin öğrenilmesiyle başlar. Uluslararası göçlerde göç alan ve göç edenlerin birbiriyle uyum içinde yaşaması için devletler planlamalar yapar; dil öğretimi, eğitim gibi birçok alanda entegrasyon faaliyeti gerçekleştirmek gereklidir. Bu süreç düzgün ilerlemediği etapta iki toplum arasında hem kültürel kopmalar hem de kutuplaşmalar yaşanmaktadır. Türkmenlerin Türkiye'ye göç etme sürecine bakıldığında ise dil bilmek toplumsal kabul ve uyum açısından önemli derecede kolaylık sağlamıştır. Aynı kültür dairesinden olan grupların toplum içinde ayrılmadan uyum içinde yaşamalarını kolaylaştıran öğelerin olması ve göç edilen ülke ile önceden ilişkiler, göçmenler için çekici etken oluşturmuştur. Türkiye'ye göç eden kişilerin geride bıraktıkları ile kolay bir şekilde iletişim kurması, onlarında Türkiye'ye gelmesi için aracı olmaları ilişkiler ağının işlemlerini sağlamış ve göçü devam ettirmiştir.

5.3.4. Zorunlu Olarak Türkiye'ye Göç Eden Suriyeli Türkmenlerin Sosyal ve Ekonomik Durumları

5.3.4.1. Çalışma Alanları ve Koşulları

İnsanların neden göç ettikleri ve göç sonucu neler yaşadıkları üzerine yapılan çalışmalarda; beyin göçü haricinde genel olarak bütün göçlerde, göçmenler göç ettikleri ülkelerde daha alt kademelerde çalışmak zorunda bırakılır. Kırsaldan kentlere veya uluslararası göçlerde olsun göçmenler gidilen yerde ucuz iş gücü piyasası için en rağbet gören konumunda bulunur. Genelde işçi göçü araştırmalarında görüldüğü üzere; ucuz iş gücünü karşılamak için göçmen alan ülkelerde göçmenler gidilen ülkenin dilini bilmemesi, vasıfsız olması gibi faktörler nedeniyle en alt seviyedeki işlerde çalışmak zorunda kalırlar (Miller ve Castles, 2008, ss. 129-132). Zorunlu göçlerde ve kaçak göçler de ise bu durumun daha yoğun yaşandığı görülmektedir.

Ekonomik temeller üzerine yapılan göçleri inceleyen uluslararası göç literatüründe insanların daha iyi imkanlar için göç ettiği ifade edilirken; araştırmamızın konusu olan Suriye'den Türkiye'ye göçlerde genelde bu durumun tam tersi olduğu görülmüştür. Savaş nedeniyle gerçekleşen göçlerde katılımcıların hepsi hayat şartlarının Suriye'de çok iyi olmasına rağmen göç ettiklerini açıklamışlardır. Farklı süreçleri barındıran bu göçlerde Türkiye istihdam sağlamak ve çalışma hakkı vermekte güçlükler yaşamaktadır.

Araştırma dahilinde görüşülen, Türkmenlerin aslında Suriyeli diğer göçmen gruplarına göre daha rahat iş buldukları görülmektedir. Dil bilmeleri ve ilişkiler ağının işlerliği nedeniyle, geçici bir şekilde de olsa iş bulabildikleri görülmüştür. Genelde geçici, geliri düşük ve hiçbir işçi hakkı olmayan işler olsa da iş bulabildiklerini aktarmışlardır. Araştırma sahası olarak belirlenen bölgenin kentsel dönüşüm sürecinde olmasının etkisiyle genelde günü birlik inşaat işlerinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bunun dışında Suriye’deki mesleklerini yapmaya çalışanların dışında garsonluk veya kasiyerlik gibi günlük işlerde çalıştıkları görülmüştür.

Geleneksel aile yapısına sahip olan Suriyeli Türkmen ailelerinde genel olarak erkeklerin çalıştığı görülmektedir. Eğer evde genç kızları varsa onların çalışmalarına izin verilirken hem çok çocuklu olmalarından hem de Suriye’de de çalışmadıkları için kadın katılımcılardan yalnızca birinin çalıştığı görülmüştür.

Göç edilen ülkede iş bulmanın ve çalışma şartlarının zorluğu katılımcıların ifadeleriyle şu şekilde aktarılmıştır;

“Ben normalde Suriye’de tesisat, badana işleri yapardım. Oğullarım var onlarda okurdu. Ama buraya gelince onlarda çalışmak zorunda kaldılar ne iş olursa yapıyorlar aslında garsonluk, inşaat işi ne iş çıkarsa çünkü burada iş bulmak zor. Bende badanacılık yapıyorum iş çıkınca şimdi daha kış sayılır iş yok o yüzden çalışmıyorum şuanda çalışsak da ne kadar kazanıyoruz. Şöyle ne verirlerse aslında bizim burada iş bulmamız zor çalışmamız zor. Burada inşaat çok aslında inşaat işine çağırıyorlar bizi işte tanıdıklar vasıtasıyla da buluyoruz iş ama bir gün var öbür gün yok. Sigorta falan zaten hiç öyle bir şey yok.”(Katılımcı 10, Erkek 55 yaşında, 02.03.2016)

“ Ben normalde ticaretle uğraşıyordum savaştan önce buraya gelince de terzilik bildiğim için terzilikte çalışmaya başladım iş çıktıkça. Ama benim belimde sakatlık var bomba gelince belim baya kötü o yüzden sürekli oturamıyorum terzilikte. Bizim bura Sitelere yakın oralarda iş çıkınca gidiyorum. Tanıdıkların yanına gittim ilk iş aradım sonra, iş çıkınca ararlar diye haber bıraktım onlarda iş olunca arıyorlar. Ama işte düzenli değil. Bir hafta çalışıyorum sonra biraz dinleniyorum tekrar gidiyorum soruyorum iş var mı varsa gidiyorum çalışıyorum. Şimdi benim en önemli sorunum bu benim düzenli bir işim olsa biraz daha iyi olacak. Çünkü ben ağır hastayım belimdeki sorun nedeniyle her an sakat kalabilirim. Onun için benim sağlık güvencem olması

lazım biraz paramın olması lazım ama şimdi zor. Yine biz Türkmen'iz diye sağ olsunlar bize iyi davranıyorlar iş verenlerimiz sigorta hakkımız çıksa sigortamızı da yapmak istiyorlar bakalım zamanla. ”(Katılımcı 14, Erkek 40, 30.03.2016)

Katılımcı 19 ise iş bulmadığını ve Türkiye’de hiç çalışmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

“Suriye’de benim ayakkabı fabrikam vardı. Türkiye’ye geleli iki sene oldu. Gelirken biraz paramız vardı onunla geldik bu zamana kadar onunla idare etmeye çalıştık. Burada da ayakkabıcılık gibi bir iş bulmaya çalıştım ama bulamadım. Burada iş bulmak çok zor. Türkmenler biz çok çalışkanızdır hep kendi işimizde çalışırız kimsenin altında çalışmadık bu zamana kadar onun için zor geliyor böyle kötü işlerde çalışmak. Burada sabit bir iş bulmak zor çalışan herkes günü birlik çalışıyor bende bulamadım bu yüzden.”(Katılımcı 19, Erkek 34 yaşında, 04.04.2016)

Kadın “Katılımcı 4” iş bulmada yaşadığı zorlukları ve işin garantisi olmayışının yaşattığı zorlukları şu şekilde aktarmıştır;

“Ben eşimden ayıryım. Bir tane oğlum var onunda buraya kaçak geçerken mayına basınca bacağı koptu. Evde çalışan kimse yok mecbur ben çalışmak zorundaydım. Oğlum evli çocuğu var, hastane masrafları var iş bulmam lazım onun için. İlk geldim her yere sordum iş bulamadım sonra bulaşıkçılık yaptım oradan da çıkardılar biraz işsiz kaldım daha geçen gün bir pastanede iş buldum yeni yarın başlayacağım artık. Ne verilerse çalışacağım.”(Katılımcı 4, Kadın 43 yaşında, 26.02.2016)

Göçmenlerin iş konusunda yaşadıkları bir diğer sorun ise eğitilmiş Suriyelilerin kendi işlerini yapamamalarıdır. Göçmenlerin büyük bir bölümü planlı bir şekilde Türkiye’ye gelmediklerinden dolayı almış oldukları eğitimleri belgeleyememekte ve bu nedenle mesleklerini yapacak uygun ortamı bulamamaktadırlar. Katılımcı 20 abilerinin almış oldukları eğitimleri belgeleyememeleri nedeniyle farklı işlerde çalıştıklarını şu şekilde aktarmıştır;

“... benim abilerim hepsi üniversite mezunu Suriye’de çok yüksek derecelerde çalışırlardı. Biri fizik bölümü mezunu biri eczacı ama hiç biri burada işlerini yapamıyorlar. Çok tanıdığımız da var doktor ama burada işlerini yapamıyorlar diplomaları yok burada nasıl olsun herkes kaçarak geldi kimse bir şey alamadı ki. Abimler şimdi burada kaynakçılık yapıyor o da geçici. Bende iş oldukça günlük

tercümanlığa gidiyorum orada artık ne verirlerse yoksa benimde öyle sabit bir işim yok. Liseyi bitirdim sınavları kazandım ama okula kaydımı yaptıramadan savaş çıktı bilgisayar mühendisliğini kazanmıştım. Sonra iki sene orada savaştım buraya geldim burada da çalışmak zorunda kaldım, öyle olunca okulda kaldı.”(Katılımcı 20, Erkek 22 yaşında, 04.04.2016)

Zorunlu olarak yaşanan göçlerde, ilk etapta kamplarda misafir ettiği Suriyeli göçmenlerin nüfusunun giderek artması, kamplardaki misafirlik sürelerinin uzaması nedenleriyle kamplarında dışında yaşamaya başlayan göçmenlerin en önemli sorunlarının başında işsizlik gelmektedir. Türkiye, bu sorunun çözümü için büyük adımlar atmış ve Göç İdaresi Başkanlığı'nın katkılarıyla göçmenlerin eğitimsiz olanların eğitimlerine devam etmeleri, eğitilmiş olanlarında üretime katılmaları ve göçmenler için yeni istihdam alanlarının yaratılması amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Fakat sistemin tam anlamıyla işlerliğine kavuşması uzun bir süreçtir.

5.3.4.2. İnsani İhtiyaçlarını Karşılatabilme Durumları

Zorunlu göçlerde göçmenlerin yaşadıkları sorunlara baktığımızda; barınma, işsizlik, sağlık haklarından ve eğitim imkanlarından yararlanma gibi birçok sorunla mücadele ettikleri görülmektedir. Suriyeli göçmenlerin de, bir kısım ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmaya çalışılsa da büyük bir bölümü bu sorunlarla kendileri mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Göçmenlerin yaşadıkları sıkıntılara yardımcı olma konusunda ikincil durumdaki STK'lar ve yardım kuruluşları büyük rol oynamaktadır. Araştırma sırasında görüşülen katılımcılar kendi imkanlarıyla göçün getirdikleriyle mücadele etmeye çalışsa da özellikle barınma ve ev eşyalarının temininde zorluklar yaşamışlardır. Bu süreçte en büyük destekçilerinin Türkiye'de, Gaziantep merkezli bir kuruluş olan Suriye Birleşik Türkmenler Derneğinin Ankara'daki temsilcisi olmuştur. Hayırseverlerin yardımlarını ihtiyaç sahiplerine iletmenin yanında, barınma, iş bulma gibi konularda da aracılık yapan bu dernek Suriye'den gelen Türkmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 2016 yılında kurulmuştur. Gönüllülük esasına dayılı genelde Türkmenlerin yürüttüğü bu kuruluş aynı zamanda Suriye'de kalan Türkmenler içinde yardım toplamakta ve onların sıkıntılarını Türkiye'de dile getirmeye çalışmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti bu kadar büyük bir göç dalgasından sonra göçmenlerin talepleri ve ihtiyaçlarına yönelik acil yardım planları oluşturmaya başlamıştır. Göç İdaresi

Başkanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapılmaktadır. En son uygulamada Türkiye’de geçici kimlikleri bulunan ve acil yardıma muhtaç göçmenlerin, Aile Bakanlığı personeli ile belirlenip ve ihtiyaçlarına göre düzenli yardım yapılmaktadır. Şuanda kısıtlı sayıda kalan bu yardımların zaman içinde düzenli bir şekilde yapılması planlanmaktadır.

Araştırma özelinde bakıldığında katılımcı grubun Suriye’de gelirlerinin üst seviyede olması ve buraya hiçbir şeylerini getirememeleri nedeniyle burada göçmen sorunlarıyla daha zor mücadele ettikleri görülmüştür. Kendi ifadelerine göre yardım almakta ve istemekte zorluk yaşayan Türkmen göçmenlerin ekonomik anlamda durumlarının nasıl değiştiğini şu şekilde aktarmışlardır.

“..biz köyde yaşadık öyle çok zengin değildik belki ama hayvanlarımız, tarlamız vardı tüccarlıkta yapardık, her şeyimiz vardı. Çok rahattık. Bizim orada hiç sıkıntımız yoktu savaş çıkana kadar savaş çıkınca her şey pahalılaştı hiçbir şey bulamadık. Buraya geldiğimizde benim kocam yaşlı burada iş tutamadı ilk önce İstanbul’da kocamın benden önceki hanımından olan oğullarının yanında kaldık onların çocukları benim çocuklarım sığamadık sonra Ankara’daki tanıdıklarımız bizi çağırды burada daha rahat diye. Ankara’da daha az göçmen olduğu için iş bulması ev bulması daha kolay. Ev kirası ucuz. Suriyelilere yardım dağıtıldığını duyduk ama hiç almadık. Ankara’daki tanıdıklarımız yardım edecekler işte başvuracağız inşallah çıkar. Bu zamana kadar İstanbul’da hiç yardım almadık alanlar varmış ama biz onu da alamadık. Burada böyle hiçbir şeysiz yaşamak çok zor. Kaçtık geldik her şeyimiz evimiz barkımız kaldı geri de.”
(Katılımcı 17, Kadın 35 yaşında, 29.03.2016)

“Eşim fırıncı Suriye’de de fırınımız vardı. Ben Suriye’de de burada da hiç çalışmadım. Kadınlar Suriye’de çalışmaz ayıp karşılanırdı. İhtiyaçta olmazdı zaten. Marketi pazarı bile bilmezdik biz eşimin işçileri getirirdi. Suriye’de hayat çok rahat çok güzeldi biz hep beraber akrabalarımızla sürekli yemekler yapardık sürekli beraber eğlenirdik yani. Bizim durumumuz çok iyiydi Suriye’de kiracılık çok azdır herkes kendi evinde otururdu. Elektrik, su her şey çok ucuzdu. Erkeğin çalışması yeterdi ki benim eşimin kendi işi vardı çok rahattık. İstedığımızı alır yer, giyerdik. Burada ise her şey pahalı ev pahalı, elektrik pahalı, gaz pahalı faturayı bir ay ödeme gelir hemen keserler. Suriye’de öylemi üç ay ödeme suyu elektriği kimse gelip kesmez. Biz burada yardımda alamıyoruz

alanları duyduk başvurmamız için Ankara'nın nüfusuna kayıtlanmamız lazımmiş bir de kimliği 99 ile başlaması lazımmiş bakalım biraz yardım alabilirsek belki iyi olur. çocuklarım onlar Suriye'de okurdu oğullarım, kızım ama burada okula yollayamıyoruz para yok. Mecbur onlarda çalışıyor. Hiçbir eşyamızı getiremedik biz Antep'te kendimiz ikinci el eşyalar aldık. Burada yardım ettiler sağ olsunlar. Yoksa her şey pahalı, para yok nasıl alırdık. ” (Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

“Katılımcı 2”de Türkiye’deki ekonomik durumlarının kötü olduğunu en çokta Suriye’de bıraktıkları mallarını kurtarmak için geri gitmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Suriye’deki asıl işim plastik doğramacılık, fabrikamız vardı ayakkabıcılıkta yapıyorduk. Buraya gelince iş bulamadım Antep’te ayakkabı dükkanı açayım dedim orada çekle iş yapmıyorlar kredi çekmem lazımdı. Ama benim vatandaşlığım yok burada kredi çekemedim. Bana orada iş yaptırmadılar dükkanı kapatmak zorunda kaldım. Ankara’ya geldik burada mecbur çalışacak bir iş bulmam lazımdı. Tesisatçılık öğrendim iş çıktıkça oralara gittim ama şimdi kışta o işte durdu. Burada ekonomik durumumuz çok kötü 10 çocuğum bunlardan beş tanesi yanımda çocuklarımdan biri evli oda eşiyle çocuğuyla beraber bizde kalıyor. Diğer dördü küçük bunların, okulu var, ihtiyaçları var, burada hepsini karşılamak zor ben yaşlıyım diye iş de vermiyorlar. Yardımlara ihtiyacımız var zaten şu evde gördüğümüz çoğu şeyi hayırseverlerin bağışladıkları. Aslında biz yardım da istemeyiz bize iş versinler biz çalışırız.” (Katılımcı 2, Erkek 46 yaşında, 26.02.2016)

Birçok zorlukla aynı anda mücadele etmek zorunda kalan göçmenlerin acil karşılanması gereken ihtiyaçlarının fazla olduğu görülmüştür. Sağlıksız ortamlarda barınmaları, gıdalarını karşılayamamaları gibi sorunlarla mücadele eden birçok göçmen devletten ve yardım kuruluşlarından yardım beklemektedir.

5.3.5. Sosyal Çevre ile İlişkileri ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları

5.3.5.1. Türkmen Göçmenlerin Kendi Aralarındaki İlişkileri ve Sosyo-Kültürel Yaşantıları

Suriye'den göç eden göçmenlerin büyük bir bölümü sınıra yakın şehirlerde yaşamaktadır. Özellikle Türkmen göçmenlerin büyük kısmı, Türkiye'de bulunan akrabalarının yanına yerleşmişlerdir. Ama genel olarak aynı bölgede yaşayan göçmenler birbirleriyle sürekli irtibat halinde olmuşlar ve yardımlaşmışlardır. Görüşme yaptığımız grup Suriyelilerin yaşadığı Mamak ilçesinin Karapürçek mahallesinde Türkmenlerin çoğunlukta olduğu bir mahallede oturmaktadırlar. Suriyeli Arapların yaşadığı mahalleden, ayrı bir mahalle de oturmayı özellikle tercih ettikleri ifade eden katılımcılar birbirleriyle sıkı ilişkiler içinde olduklarını ifade etmişlerdir.

“Katılımcı 1”in ifadesine göre aralarındaki ilişkileri şu şekilde aktarmaktadırlar;

“Biz Türkmenler Ankara’da hepimiz burada yaşamaktayız. Normalde Hüseyingazi’de Suriyeliler yaşıyor ama orası çok karışık. Araplarla biz biraz ayrıyız o yüzden biz Karapürçek’e yerleştik. İlk buraya ben geldim aslında bir tanıdığımız vasıtasıyla. Sonra da hep tanıdıklarımız akrabalarımız buraya geldi. Ankara’nın başka yerlerine de Suriyeli Türkmenler yeni yeni geliyor geçen hafta mesela Şentepe’ye gelenler olmuş. Bizde gidip bir bakacağız yardıma ihtiyaçları var mı.”(Katılımcı 1, Kadın 38 yaşında, 20.02.2016)

“Biz hepimiz burada bir arada yaşıyoruz. Benim elim bu mahallede, abim bu mahallede Türkmenler gelince buraya geliyor hepimizin birbirimizden haberimiz var hepimiz birbirimize yardım etmeye çalışıyoruz. Çünkü başka türlü yapamayız. Burada yaşamak zor benim eşim savaşta öldü işte tek başımıza yapamayız. Onun için buraya akrabalarımızın tanıdıklarımızın yanına geldik. Birde birbirimizden kopmamak için ayrılamıyoruz. Belli de olmaz belki savaş biter yine hep beraber ülkemize döneriz. ” (Katılımcı 13, Kadın 45 yaşında, 30.03.2016)

Birbirleriyle ilişki içinde olmalarında etkili olan kanalların başında dernekler bulunmaktadır. Özellikle Karapürçek bölgesinde yaşayan Türkmenlerin hepsi, “Suriye Birleşik Türkmenler Derneği” vasıtasıyla birbirlerinden ve Suriye’de geride bıraktıkları

Türkmenlerden haberdar olmaktadırlar. Gelen her Türkmen ailesiyle yakından ilgilenen, barınmanın yanında yardımları toplama ve dağıtmada aracılık yapan bu dernek ilişkilerin kuvvetlenmesinde en etkili kurum olmuştur. Göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde, memleketlerine ait kültürlerini devam ettirmek ve korumakta etkin rol üstlenen yardımlaşma ve dayanışma derneklerinin işlevselliği büyüktür. Bu dernekler aynı zamanda ilişkiler ağının işlerliği içinde büyük rol üstlenmektedir. Türkmen göçmelerin de bu dernekler vasıtasıyla birliklerini korudukları görülmektedir.

5.3.5.2. Türkmen Göçmenlerin Türkiye Halkı ile Sosyal İlişkileri

Göçmelerin gittikleri ülkenin vatandaşlarıyla anlaşması ve ülke vatandaşları tarafından kabullenilmeleri zaman alır ve bu süreçte yaşadıkları sorunlar, göç sonucu ortaya çıkan sorunların başında gelmektedir. Göçmenler göç ettikleri ülkelere ait görülmez ve genelde dışlanma sorunları yaşarlar. Dil problemi yaşamaları, kültürel farklılıkları nedeniyle göçmenler göç ettikleri toplumla uyum sorunları yaşarlar. Karşılıklı olarak iki grup arasındaki bu durum göçmen sorunlarının başında yer alır. Türkiye'ye gelen Türkmen göçmenlerin Türk toplumu ile ilişkilerine bakıldığında, göçmenlerin ve Türkiye vatandaşlarının karşılıklı olarak iyi ilişkiler içinde olduğu görülmüştür. Toplumsal alanda kültürel farklılıkları çok fazla belli olmayan Türkmen göçmenlerin Türk toplumu tarafından nasıl kabul görüldükleri ve herhangi bir şekilde ayrılmaya gidilmediği katılımcılar tarafından şu şekilde aktarılmıştır;

“Ben de Türkmen'in eşimde Türkmen'di. Biz hep Türkmenlerle evleniriz Araplar başka Türkmenler başka daima böyleydi. Ben Arapçayı biraz bilirim bizim köye çadırlarla Araplar gelirdi ben onlardan bilirim biraz. Arapların içine gitsem anlarım söylerim ama küçüklükten beri Türkçe bilirim. Bizim ailemiz Amasra'dan gitmiş Suriye'ye benim nenem buradan gelmiş. Çocuklarımız da hep Türkçe konuşur bak bu küçük torunlarım burada hiç Arapça bilmez. Ama orada mektepte mecbur Arapça öğreniyor. Biz önceden de Türkiye'yi severdik. Damarımız kanımız Türkiye bizim için. Çok bir şey yok aramızda bir sınır sadece onun için hep alıp vermişiz birbirimize bir şey yok yani. Önceden de sınır yoktu birde. Antep aynı biz yemeklerimiz oturmamız kalkmamız. Ben önceden de gelirdim akrabalarımı görmeye Antep'e. Biz nasıl Türkleri seversek onlarda bizi öyle severler benim oğullarım Antep'te iş yaparlardı orada hep sevip sayarlar. Biz

savaştan çıktık geldik komşularımız hepsi bizi sevdi bizi hiç ayrı görmediler. Dilimiz bir dinimiz bir.”(Katılımcı 12, Kadın 72 yaşında, 29.03.2016)

Türkiye’de Türkmen olarak nasıl karşılandıkları, Türkçe bilmelerinin olumlu etkilerini, “Katılımcı 5” şu şekilde aktarmıştır;

“Biz zaten hepimiz Türkçe konuşuyoruz. Birde biz Türkçe kanalları seyrettiğimizden Türkçemiz Türkiye Türkçesi ama köylerdeki biraz daha farklı tabi. Kültürümüz bir dilimiz bir aslında. Antep’te de kaldık ilk geldiğimizde orada fazla göçmen olduğu için insanların göçmenlere bakışları biraz farklıydı. Ev bulmakta, iş bulmakta zorluk yaşıyor göçmenler. Başka türlü bir sorunumuz olmadı zaten dil biliyoruz Türkiye’den farklı bir hayat tarzımız yok o yüzden insanlarla ilişkilerimiz çok iyiydi. Ankara’da da öyle ben ablamın yanına geldim bir hafta oldu baktım burada çok iyi, bir ev buldum gittim konuştum anlaştım anlaştıktan sonra ben Suriyeliyim dedim inanmadı ama Türkmen’im dedim. Olsun abla insanız nasıl olsa hepimiz dedi aslında herkes de aynı bakıyor bize.”
(Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

“Ben eskiden de Türkiye’ye iş için gelirdim. Gaziantep’te çok iş yapardık bizim için burası farklı bir yer değil bizim vatanımızdan farklı değil. Biz ailede ilk Türkçe öğreniriz Türk gibi yaşarız çünkü biz Türkmen’iz. Buradakilerde bizi farklı görmüyor. Ben sınırdan geçerken önceden de tanırlardı beni hep Türkmen abimiz geldi derlerdi. Savaştan sonra geçerken de rahat geçtik bize hiç yabancı gibi davranmadılar. Antep’te kaldığımız yerde de herkes çok severdi bizi benim ev sahibim benim Ankara’ya geleceğimi öğrenince çok üzüldü. Gitmeyin dediler. Biz burada öyle bir dışlama falan hiç görmedik.” (Katılımcı 17, Kadın 35 yaşında, 29.03.2016)

Göç ve göçmen sorunlarının başında gelen uyum ve kabul sorunu göç sonucu devletlerin karşılaştıkları en önemli sorunların başında gelmektedir. Türkiye’ye Suriye’den göç etmiş göçmenlerin yaşadıkları duruma bakıldığında uyum ve kabul sorunlarının yok denecek kadar az yaşandığı görülmüştür. Sınırlar ayrılmadan önce birlikte yaşayan bu iki toplumun vatandaşlarının ilişkileri de bu süreçte olumlu ilerlemiştir. Herhangi bir ayrışma veya dışlanma yaşanmamıştır. Bu tarz olumlu ortamın oluşması aynı zamanda göçmenler için çekici bir nitelik oluşturmuştur.

5.3.6. Zorunlu Göç Edenlerin Göç Sırasında ve Sonrasında Yaşadıkları Sorunlar

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç süreçlerini inceleyen araştırmalara bakıldığında göçmenleri içinde doğup, büyüdüğü toplumdan farklı bir kültüre gitmesiyle ortaya çıkan sorunların başında uyum gelmektedir. Farklı şekillerde gerçekleşen göçlerde göçmenlerin ihtiyaçları ve göç sürecinde yaşadıkları sorunlarda farklılaşmaktadır. Uluslararası göç literatürüne bakıldığında genelde bireyin veya grubun ekonomik temelli göçlerinde yaşanan sorunlar ile zorunlu olarak gerçekleşen göçlerde göçmenlerin yaşadıkları sorunlar farklılık göstermektedir. Bir bireyin ya da grubun; doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı yaşamsal tehditler nedeniyle göç etmeye mecbur kalması durumunda yaşanan göçler olarak nitelenen zorunlu göçlere örnek olarak gösterilen, mültecilerin, göç sonucunda karşılaştıkları sorunlar daha farklıdır (International Organization for Migration, 2016).

Zorunlu göçlerde bireyin ilk olarak yaşadığı zorlukların başında barınma, hayati ihtiyaçlarını karşılayabilme gibi sorunlar gelmektedir daha sonra göçmenlerin göç ettikleri toplumla uyumu ve kabulü gündeme gelir. Türkiye'ye göç eden Türkmenlere baktığımızda da Türkmen gruplarının sorunlarının başında daha çok yeni bir hayat kurma sorunu gelmektedir. Türkmen gruplarının diğer gruplardan farklı olarak dil ve kültür birliği olduğu bir topluma göç etmeleri avantaj oluşturmuştur. Türkmenler, uyum ve kabul sorunu yaşamadıkları için daha rahat bir şekilde yeni bir ülkede, yeni bir hayat kurabilmişlerdir.

5.3.6.1. Barınma Sorunu

Türkiye Cumhuriyet'i Suriye'den gelen göçmenlere kapılarını açtığında ilk etapta göçmenlerin en temel ihtiyaçları olarak görülen barınma ihtiyaçlarını karşılamak için, göçmenler Başbakanlığa bağlı AFAD'ın kurduğu çadırlara yerleştirilmişlerdir. Beklenenin üstünde artarak devam eden göçler ve çadırlardaki yaşamların zorluğu, insanların belli bir süreden sonra kendilerine yeni yaşama alanları oluşturma düşünceleri nedeniyle kampların dışında yerleşmeye başladıkları görülmektedir. Alan araştırmasını sürdürdüğümüz gruptaki katılımcılardan bir kişi hariç daha önceden burada irtibatları olduğu için hiç kamplarda kalmadan direk eve çıkmayı tercih etmişlerdir.

Katılımcılarımızın büyük çoğunluğu göçmenlerin kabulünden en az iki ya da üç sene sonra Türkiye'ye geçtikleri için sınır kentlerinde ev bulmakta zorlandıkları ortaya çıkmıştır.

Suriyeli Türkmen katılımcılar, herhangi bir gelirlerinin olmamasının etkisiyle insanların göçmenlere ev vermekte tereddüt yaşadıklarını aktarmıştır;

“Ben Antep’e kocamdan önce kız kardeşlerimin yanına geldim önce bir ev aramak için aradım aradım kimse ev vermedi çocuklarımı getiremedim o yüzden sonra tekrar bizi İŞİD kovalayınca geldik artık zar zor bulduk. Ama o kadar kötü ki evler anlatamam. Birde normal fiyat farkı oluyor evleri daha pahalıya kiralyıyorlar. Antep Ankara’ya göre küçük bir şehir ve çok kalabalık orada bu nedenle de kiralık ev bulamadık Ankara’ya geldik” (Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

Ev bulmakta zorlandıklarını ve buldukları evlerin kiralalarının yüksek olduğunu Katılımcı 14 şu şekilde aktarmıştır;

“Bizde ilk gelince Antep’e geçtik önceden tanıdıklarımız olduğu için ama ev bulamadık. Sonra bir tane bulduk ama çok kötüydü. Ankara’da kız kardeşim vardı hem onun kocası da öldü tek kaldı hem de iş bulamadım Antep’te mecbur Ankara’ya geldik. Ama burada da ev bulamadık ilk oturduğum eve yıkım geldi. Bak buralar hep daire olacak o yüzden yıkılıyor. Oradan çıktık bu gecekonduya geldik. Bu evde de her yer dökülüyor banyo, mutfak yok doğru düzgün ama buna da şükür ne yapalım. Burası da yıkılacak, ne zaman belli değil. Yıkılırsa da Allah büyük başka bir yere gideceğiz mecbur. Ben burada gecekonduya 300 veriyorum daireler 500 550 diyorlar oralarda bodrum kat. Bulmakta zor dediğim gibi nasip artık.” (Katılımcı 14, Erkek 40 yaşında, 30.03.2016)

“Katılımcı 9”da ev bulmada yaşadıkları zorlukları ve şuanda oturdukları evin yaşama elverişsizliğini şu şekilde aktarmıştır.

“Ben Türkiye’de Antep’te evlendim. Evlenince ilk önce kocamın ailesiyle beraber onun evli kardeşleriyle hep beraber kaldık çünkü ev bulmak zor bulsan tek başına çıkamıyorsun. Sonra işte teyzemin yanına Ankara’ya geldik benim annem babamda buraya gelmişlerdi zaten. Ev kirası falan orada zordu. Şimdi burada kapıcı dairesi tuttuk bir tane ama orası da çok kötü hep rutubet benim kızım daha bir yaşında bile değil bir de hamileyim şimdi. Balkon yok doğru düzgün cam yok. Sabah kalkıyorum nefes alamıyoruz her taraf rutubet kokuyor camı açıyorum ama havalanmıyor. Balkon

olmadığı için çamaşırı da ev kurutuyorum mecbur oda iyice rutubet yapıyor. Başka eve çıksak kiralar çok tek eşim çalışıyor bu oturduğum evin kirasını zor ödüyoruz. Şimdi benim en büyük sıkıntım ev başka burada çok sıkıntı yaşamadık eşya bulamayız dedik nasıl alacağız nasıl bir ev kuracağız bir başımıza dedik ama yardım severlerin verdiği eşyalarla evimizi kurduk. İnsanlarıyla iyi anlaşıyoruz burası da bizim bir memleketimiz sonuçta.”(Katılımcı 9, Kadın 26 yaşında, 02.03.2016)

“Biz Suriye’den geldik Antep’te kaldık olmadı iş yok ev yok Suriye’ye geri döndük. Sonra iyice kötü olunca her şey İstanbul’a kocamın ailesinin yanına gittik. Kocamın kardeşleri İstanbul’da kaldı biz Ankara’ya gelmek zorunda kaldık. İkitelli diye bir yerde iş buldular mecbur orada ev tuttuk oradaki evler 1000 lira 4 aile bir evde oturduk iki oda bir salon onların çocukları bizim çocuklarımız. Mecburduk çünkü tek başımıza nasıl kirayı ödeyelim. Ucuz yere gitsek o zamanda iş yerine uzak olacak yine yol parası olacak. İstanbul’da her şey çok pahalıydı mecbur şimdi buraya geldik. Bu daireyi teyzem buldu kira karşılığında binanın temizliğini yapıyorum. Eşyalar dernekten geldi şimdi çamaşır makinem yok bir tek buzdolabını koltukları yatağı falan derneğe bağışlayanlardan aldık. Başka bir sıkıntımız yok şimdi ne isteyelim buna şükür biz hiçbir şeysiz geldik buralara çok zor bulduk evi ama olsun” (Katılımcı 8, Kadın 28 yaşında, 02.03.2016)

Ankara Karapürçek mahallesine ilk gelenlerden olan “Katılımcı 1” kendinden sonra gelen insanlara genelde ev bulma ve eşya temininde yardımcı olmaya çalışmıştır ve yeni gelenlerin en çok zorlandıkları şeyin ev bulmak olduğunu aktarmıştır;

“Yeni gelen akrabalarımız, tanıdıklarımıza ev bulmakta çok zorlanıyoruz. Kimse Suriyeliyiz diye ev vermek istemiyor ilk başta birilerinin kefil olmasını istiyorlar. Ben yardım etmeye çalışıyorum burada ama çok zor ev bulmaları bak şimdi benim eltim kirasını ödeyemiyor evden çıkaracaklar. Tek başlarına ev tutmaları zor çünkü kiralar zor ben ev tutarken herkes korktu komşular ev sahibine baskı yaptılar evi bize vermemeleri için. Aslında onlarda haklı Suriyeliyiz diye değil aslında insanların göçmenlere güvensizliği var. Nasıl olmasın sınırdan sadece biz geçmedik ki kötü insanlarda geçti bir şey olsa bizim burada kaydımız yok. Ama sağ olsun ev sahibi adam da dedi istediğime veririm size ne diye bizim de adımız kötüye çıktı bazı kötü insanlar yüzünden. Şimdi abime ev kiralamaya gittik girdik eve bakıyoruz hemen komşular geldi.

Bizi sorguya çektiler burada ses çıkartamazsınız burada balkonda mangal falan yakmayın sakın diye. Burada ev bulmak gerçekten zor.”(Katılımcı 1, Kadın 38 yaşında, 20.02.2016)

Katılımcıların ilk etapta göç sonucu karşılaştıkları en büyük sıkıntı barınma olmuştur bu süreçte yine ilişkiler ağının işlerliği ile tanıdıklar vasıtasıyla evler bulunmuştur. Genel olarak bakıldığında sabit bir gelirleri olmaması nedeniyle ucuz evleri tercih etmeleri nedeniyle gecekonda veya kapıcı dairelerinde kalabildikleri buralarında sağlık açısından el verişsiz olduğu görülmüştür.

5.3.6.2. Ekonomik Sıkıntılar ve Gelecek Kaygısı

Mülteci ve sığınmacı statüsündeki bireylerin toplumsal alanda iş imkanlarının sınırlı olması ekonomik sıkıntıları ve gelecek kaygısını beraberinde getirmektedir. Suriye’den geçici koruma altında gelen göçmenlerin, ülkelerinin içinde bulunduğu durumun devam etmesi nedeniyle Türkiye’de kalma sürelerinin uzadığı görülmektedir. Yardımlar ve geçici işler ile bir süre idare etmeye çalışan göçmenlerin yaşadıkları ekonomik sorunlar giderek artmaktadır.

Araştırma dahilinde görüşülen Suriyeli Türkmen katılımcılarımız şuanda Türkiye’de yaşamın pahalı olması ve bu durumun üstesinden gelmekte yaşadıkları sorunların giderek arttığını ifade etmektedirler. Büyük bir çoğunluğunun kaçarak Türkiye’ye gelmesi nedeniyle göçmenler, hiçbir şeylerini ülkelerinden getiremediklerini ve bu nedenle zorluklar yaşadıklarını aktarmışlardır. Türkiye’de çeşitli kuruluşlardan yardım almalarına rağmen ailelerin çok çocuklu olmasının da etkisiyle ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamadıklarını aktarmışlardır. Şuanda en büyük sıkıntınız nedir diye sorulduğunda; geliri düzgün ve devamlı bir işlerinin olmaması nedeniyle geçimlerini sağlayamadıkları ve bu nedenle gelecek kaygıları olduğu ortaya çıkmıştır.

Katılımcı 2 yaşadığı ekonomik sorunları şu şekilde aktarmıştır;

“Ben Suriye’de ayakkabıcılıkta yaptım plastik doğramacılıkta bizim babalarımızdan da kalma çok malımız vardı ben fabrikalarımı, arabalarımı, evlerimi hepsini bırakıp gelmek zorunda kaldım başka çarem yoktu. Şimdi burada bize sağ olsunlar eşya yardımı, kuru gıda yardımı yapıyorlar ama bize iş lazım aslında. Ne zamana kadar bu böyle gidecek çocuklarım var küçük onlara bakmam lazım ama ben yaşlıyım diye iş

vermiyorlar onların geleceklere ne olacak okula gidecekler, ev kira burada her şey ateş pahası birde biz alışmamışız öyle birinden yardım isteyelim. Biz hep kendi işimiz yapmışız şu anda çok zor geliyor.”

Katılımcı 3 ise mayına basması nedeniyle bir bacağını kaybetmiş ve bu süreçte nasıl ekonomik zorluklar yaşadığını şu şekilde aktarmıştır;

“Ben sınırdan ailemden önce geçtim geçerken mayına bastım görüyorsun. Sonra geçince bir sürü ameliyat oldum. Benim babam biz küçükken bıraktı bizi, ben tek erkeğim ben de böyle olunca mecbur annem çalıştı yardım aldık ama yetmiyor yine de şimdi benim ayağıma protez takılması lazım ben şuradan şuraya kalkıp yürüyemiyorum. Mecbur protez lazım 12 bin lira istiyorlar annem pastanede çalışıyor nasıl alacam. Benim bir an önce protez taktırıp işe girmem lazım ne zamana kadar böyle oturayım. Şuanda gerçekten çok zor durumdayım.” (Katılımcı 3, Erkek 23 yaşında, 26.02.2016)

Katılımcı 14 ise Suriye’de bomba parçasının isabet etmesiyle yaralanmış ve şuanda ameliyat olması gerekirken ekonomik sıkıntılardan dolayı olamadığını şu şekilde anlatmıştır;

“Bana savaş sırasında bomba geldi belime. Belimde sakatlık var ameliyat olman lazım dedi doktor yoksa sakat kalırsın dedi. Ameliyat olayım gideyim şimdi yatayım olayım tamam bir yere kadar devlet karşılıyor ya sonra benim ne kadar yatacağım belli değil evde bir tek ben çalışıyorum o da iş çıktığı zaman birikmiş param yok bu çocuklar ne yiyecek ne içecek. Şuanda düzenli bir maaşım olsa olurum ama işte yok. Bize yardım geliyor Allah razı olsun ama bak gecekonduda oturuyorum buraya kira lazım elektrik, su lazım bunların parasını nerden bulalım. Yardım kıyafet geliyor çoğu da giyilmeyecek durumda mecbur ısınmak için kullanıyoruz. Sonra gecekonduyu yıksalar şimdi ne yapacağız kışın ortasında sokakta kalırız. Sonumuz ne olacak belli değil.” (Katılımcı 14, Erkek 40 yaşında, 30.03.2016)

Eşini, üzerine bomba düşmesi sonucunda kaybeden Katılımcı 13 ise yokluktan dolayı çocuklarının geleceğinden nasıl endişelendiğini şu şekilde aktarmıştır;

“Biz ilk geçince kampta kaldık baktık olacak gibi değil tuvaleti, banyosu uzakta mutfağı yok tek başımıza iki tane genç kızım bir tane oğlum var. Kampta başlarına bir şey gelecek diye korkumdan ayrılamadım yanlarından. Bunların geleceklere ne olacak evlenecekler, çalışması lazım oğlumun iş öğrenmesi lazım. Bizde çıktık kamptan ama

işte buraya geldik baktık ev kiralari pahalı bir tek oğlum çalışıyor ben çalışamıyorum yaşıyım. Elektriğimizi keseceklermiş dün işte geldi adam bu faturaları yatırmazsanız keseceğiz diye. Ben nerden bulayım bu kadar parayı oğlanı işe bir gün çağırıyorlar bir gün çağırıyorlar. Doğalgaza borç var. Ev sahibi başkasına vereceğim evi boşaltın diye. Yani şu anda o kadar zor durumdayız ki bugün gideceğim derneklere yalvaracağım şu elektrik borçlarını kapattırmak için.” (Katılımcı 13, Kadın 45 yaşında, 30.03.2016)

Ekonomik temelli uluslararası göçlerde bireyin veya grubun göç etmede belli hedefleri ve planları bulunmaktayken, zorunlu göçlerde insanların tek amacı çoğu zaman hayatta kalmak olmaktadır. Üçüncü dünya ülkelerinden daha refah bir yaşam için zengin ülkelere göç eden göçmenlerin göç sonucunda hedeflediklerine ulaşamadıklarında veya kar etmek yerine zarar etmeye başladıklarında geriye dönme şansları varken savaş veya doğal felaketler nedeniyle göç eden göçmenlerin geriye dönecekleri yerleri çoğu zaman kalmamış oluyor. Araştırmanın yapıldığı grubunda şuanda zorunlu olarak gerçekleştirdikleri göçün sonunun ne olacağı konusunda bir fikirleri olmaması, Türkiye’deki konumlarının ne olacağı tam olarak belirlenmemesi nedeniyle gelecek kaygısı yaşadıkları görülmektedir. İş bulma ve çalışmakta zorluk yaşamalarının da etkisiyle ekonomik sıkıntılar yaşamakta olduklarını bunun da gelecek kaygısını tetiklediğini görüşmelerden anlaşılmıştır.

5.3.6.3. Sağlık, Eğitim gibi Temel Sosyal Haklardan Yararlanma

Suriyeli göçmenler için, Türkiye Cumhuriyeti Göç İdaresi Başkanlığı’nın uygulamış olduğu geçici kimlik kartları ile göçmenler sağlık, eğitim ve yardımlardan yararlanabilmektedirler. Türkiye geçici koruma ile ev sahipliği göçmenleri kayıt altına almak için ilk etapta 98 ile başlayan kimlik numaraları vermiş ve bu göçmenlerin Türkiye’de kalıcı hale gelmesiyle bu numaralara 99 ile başlayanlar ile değiştirilmeye başlanmıştır. Göçmenlerin yerleştikleri ilçelerdeki göçmen bürolarına veya karakollara başvurarak bu kimlikleri edinebildikleri ifade edilmiştir. Fakat göçmen yoğunluğu nedeniyle başvurular sonucu geri dönüşlerin süresinin uzaması göçmenlere verilen haklardan yararlanmalarını engellediği aktarılmıştır.

Sağlık şartlarından yararlanmaları için kendilerine özel tahsis edilen bir Sağlık Ocağının yanı sıra, Ankara Hastanesinde de ücretsiz muayene olabildikleri belirtilmiştir. Fakat

yine yaşanan yoğunluk ve Mamak bölgesine ait tek bir Sağlık Ocağına bütün çevre mahallelerin verilmesi sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını güçleştirmiştir. Aynı zamanda eczanelerden ilaçların ücret karşılığında temin edilmesi de büyük bir zorluk oluşturmaktadır. Genelde çok acil durumlarda eczacıların ücret karşılığı beklemeden ilaçları hastalara verseler de yüklü miktardaki ilaçları alamadıkları belirtilmiştir.

Katılımcı 1 diş ağrısı çeken oğlunu hastane götüremediğini şu şekilde aktarmıştır;

“Bizim oğlanın dişi çürümüş dünden beri şişti yüzü doktora götürmem lazım ama sabahın 5’inde hastanenin önünde sıraya girmek lazım geçenlerde ben kendi hastalığım için bir gittim bütün gün bekledim sıra gelmedi giremedim bir daha da gidemedim çok kalabalık oluyor. Burada sağlık ocağı var ama Mamak’taki bütün mahallelerdeki Suriyeliler oraya gitmek zorunda orası da aynı şekilde çok kalabalık oluyor. Başka yer bakmıyor bak bizim yolun karşısında Sağlık Ocağı var ama orası bakmıyor. Herkes tek bir yerde toplanınca da yetmiyor. Burada kaç tane mahalle var birde Suriyelilerin çoğu Mamak’ta yaşıyor nasıl kalabalık oluyor sen düşün. Ağır hastalarımız oluyor hamilelerimiz oluyor sabahın köründe kalkıp gidemiyoruz. Ankara Hastanesi zaten bize uzak bir gidiş geliş bir sürü yol parası bir gün gidiyorsun olmuyor. Ertesi gün bir daha nasıl gideceksin para yok. Bak bizim buraya gelen doktorlarımız eczacılarımız var bir yer açılrsa o doktorlarımız bize sadece Suriyelilere baksa iyi olmaz mı bence böyle olmalı. (Katılımcı 1, Kadın 38 yaşında, 20.02.2016)

Katılımcı 6 da Suriye’deki sağlık haklarıyla buradaki sağlık haklarını şu şekilde karşılaştırmıştır;

“Bizim Suriye’de her sokakta doktor olurdu böyle özel doktor her istediğimizde giderdik sıra beklemezdik orada paramızla muayene olurduk ama nasıl buranın 1 lirasına 2 lirasına o kadar ucuzdu her şey. Burada öylemi zaten 99 kimliğine geçmeyenlere doğru düzgün bir şey yapmıyorlar. Biz başvurduk Mamak’a bağlı olanlara daha sıra gelmemiş Altındağ’a bağlı olan mahallelere veriliyormuş bizim bir komşu öyle dedi bekliyoruz daha yardım da alamıyoruz öyle olmayınca. Bak benim dişlerimin hepsi döküldü hiç gidemedim doktora Suriye’de olsa on kere yaptırmıştır parası yok ki orada burada diş için para istiyorlar gün vermiyorlar taa nereye git diyorlar.” (Katılımcı 6, Kadın 43 yaşında, 26.02.2016)

Katılımcı 14 ise yaşadığı sağlık sorunu için Türkiye’den çok yardım gördüğünü aktarmıştır;

“Ben belimden vurulunca işte Antep’e sevk ettiler beni. Benim durumum ağır olduğundan sağ olsunlar her şeyle ilgilendiler. Ama işte ilaç masrafı falan onlar biraz zor geliyor burada da Ankara Hastanesine gitsem hemen yardım ederler benim raporum var ya burada EMR’a falan girdim ya.”(Katılımcı 14, Erkek 40 yaşında, 30.03.2016)

Planlı bir şekilde gerçekleşmeyen bu göçler sonucunda devlet göçmenlerin hepsinin ihtiyaçlarını karşılamakta güçlükler yaşamıştır. Bunun en büyük nedenlerinden biri de kaçak yollarla sınırdan geçen ve Türkiye’de resmi kurumlara başvurup geçici kimliklerini almayanların zorluk yaşadıkları görülmüştür. Göçmenlerin ihtiyaç ve taleplerine göre bir yol haritası çizmeye çalışan Türkiye geçici kimlikleri olanların sosyal haklardan yararlanmaları için çalışmalar yapsa da göçmenlerin büyük bir kısmı mağduriyet yaşadıklarını aktarmışlardır.

Alan araştırmasından önce ön görülmeyen fakat katılımcıların ifadelerinden çıkarılan bir diğer sorun ise, küçük çocukları olan bu ailelerin en çok yaşadıkları sorunlardan birinin çocuklarını gönderecek okulları bulamamaları olmuştur.

Katılımcı 2 ortaokula gitmesi gerek kızını kendi mahallesindeki okula almadıklarını uzaktaki bir okula gitmesi gerektiğini şu şekilde aktarmıştır;

“Benim kızım bu sene 5 e gidecekti geçen sene buradaki ilkokula gitti. Bizimkiler Türkçe bildikleri için zorlanmadılar hatta benim kız sınıf birincisi bile oldu hocaları çok teşekkür ettiler. Bu sene gönderemedim ama işte okula buradaki hemen dibimizdeki ortaokul almadı Suriyeliler Hüseyingazi’deki ortaokula gidecekmiş. Biz dedik orası uzak yollayamayız buraya gitse olmaz mı diye yok almadılar. Belirli okullar var ben alamam o yüzden dediler. Ben nasıl göndereyim oraya kızımı. Servis lazım bende para yok nasıl vereyim servis parasını otobüsle de gidemez orası çok karışık bir mahalle her şey oluyormuş bizim çocuklarımızın okumaya hakkı yok mu? Kızımın ilkokuldaki müdürü çok iyiydi bize çok yardımı oldu. Şimdi o ikna etmeye çalışacak öteki müdürü. Yoksa gidemeyecek okula.”

Katılımcı 8 ise Suriyelilerin okulunun ayrı olmasından dolayı çocuğunun zorluk yaşadığını ifade etmiştir.

“Biz İstanbul’da kalırken kızımı okula yazdıramadık sonra böyle kurs gibi bir yer açtılar Suriyelilere özel ama orada hep Arapça eğitim veriliyordu. Şimdi biz evde hep Türkçe konuştuğumuzdan kızım Arapça bilmez kursa gönderiyorduk ağlayarak geliyordu ben yapamıyorum diye. Birde o kurslar paralıydı okul değil bir şey değil para alıyorlardı. Ama Ankara’ya gelince burada ilkokula yazdırdık. Sağ olsun okul müdürü çok iyi bizi hiç geri çevirmedi. Kızımda çok seviyor. Arkadaşlarıyla anlaşıyor şimdi Türkçe dersleri daha iyi anlıyor bir ayda okumaya geçecek çok seviyor. Ama her yerde böyle değil Antep’te de Suriyeliler ayrı okula gidiyormuş.” (Katılımcı 8, Kadın 28 yaşında, 02.03.2016)

Genel olarak göçmenlerin eğitimi yeni kuşakların göç edilen topluma uyumu için çok önemlidir. Suriyeli göçmenlerin şuanda Türkiye’de ne kadar süre kalacakları belli olmadığı için burada kalmaya devam edenlerin çocuklarının kayıp kuşaklar oluşturmamaları için iyi bir şekilde eğitim almaları önemlidir. Oluşabilecek kayıp kuşakların hem toplumsal hem de ekonomik anlamda ülke için sorun oluşturmaması için Türkiye’nin eğitim alanında çalışmalar yapmasının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu insanların Türk eğitim sistemine göre mi yoksa kendi ülkelerine göre mi eğitilmeleri gerektiğine dair ortak bir karar alınmasının gerekliliği yapılan görüşmelerde anlaşılmıştır. Araştırmacılar için çocuklarının eğitimlerinde en önemli sorunun, her okulun farklı bir uygulama uygulaması ve Türkmen göçmenlerin çocuklarının dil problemi yaşamaları nedeniyle çocukların zorluk çektikleri ifade edilmiştir.

5.3.7. Suriye’den Göç Eden Türkmenlerin Gelecek Planları

Uluslararası göçlerin genel olarak daha iyi bir yaşam arzusuyla zengin ülkelere doğru yapıldığı bilinmektedir. Bu süreçte göçmenlerin bir kısmı para biriktirip tekrar anavatana dönme planlarıyla göç etmelerine rağmen süreç her zaman böyle işlemeyebilmektedir. Ekonomik çıkarlar için değil de sürgün veya zorla yerinden etme şeklinde gerçekleşen göçlerde ise geriye dönme bireysel kararlardan çok farklı nedenlerden gerçekleşmemektedir. Alan araştırması için görüşmeler yaptığımız Suriyeli Türkmen grubunun da geleceklerine ilişkin farklı görüşleri bulunmaktadır. Zorunlu olarak bir anda göç eden katılımcıların geleceklerine ilişkin planlarını; genel

olarak ülkelerindeki savaşın ve ülkelerinde etkinliklerini arttıran terör örgütlerinin durumlarına göre yaptıkları görülmüştür.

5.3.7.1. Geriye Dönmeyi İsteyenlerin Nedenleri

Suriyeli Türkmen katılımcıların genel olarak geleceklerine ilişkin net kararlarının olmadığı görülmüştür. Farklı durumların gelişmesi karşısında farklı kararlar almaya her an hazır oldukları görülmüştür. Katılımcıların geneline bakıldığında geri dönmeyi düşünüp düşünmediklerine ilişkin durumlarını, savaşa ve Suriye'deki duruma bağlamaktadırlar. Kaçarak ve ölüm tehdidi aldıkları için ülkelerinden çıkma zorunda kalanların geriye döndüklerinde neyle karşılaşılacaklarını tam bilemediklerini aktarmışlardır

5.3.7.1.1. Geride Bıraktıklarının ve Vatan Özlemi Etkisi

Yapılan görüşmelerde genel olarak 30 yaş üstü kişilerin geri dönme planları ve isteklerinin olduğu görülmektedir. Kendilerini Türkiye'den farklı hissetmemelerine rağmen vatanlarına geri dönmek istedikleri, geride bıraktıkları birikimleri evleri, malları olduğunu bunun için geri dönmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar geri dönme isteklerini, nedenlerini ve ne zaman geriye dönmeyi planladıklarını şu şekilde ifade etmişlerdir.

Katılımcı 2, zaten gelme amacının çocuklarının ve eşinin olduğu savaş devam etmesine rağmen geri dönmeyi düşündüğü görülmüştür.

“Ben vatanımı bırakmak istemiyorum tamam burası da bizim ikinci vatanımız, dinimiz bir dilimiz bir ama orası da bizim toprağımızdır. Bizim bağlarımız bahçelerimiz evlerimiz, fabrikalarımız, arabalarımız var hepsini bıraktık geldik. Ben aslında karımı çocuklarımı Türkiye'ye yerleştirip geri dönecektim. Abim hala Suriye'de orada savaşıyor. Geri dönüp ona yardım etmem lazım. Benim arabalarımı IŞİD çaldı. Ben niye bıraktım ona malımı evlerimize girmeye çalışıyorlarmış. Daha geride kalan akrabalarımız komşularımız var hepsi gelmedi ki şimdi onları orada nasıl yalnız bırakalım savaşın ortasında ben geri döneceğim öyle ya da böyle. Bak şimdi bıraksalar beni ben giderim ama çocuklarım karım bırakmıyor. Savaş bitse hepimiz döneriz

bilmem kalmak isteyen olur mu ama biz kalmayız.” (Katılımcı 2, Erkek 46 yaşında, 26.02.2016)

Katılımcı 7 ise ülkesini ve orada yaşadıklarını geri dönmek istediklerini ağlayarak şu şekilde ifade etmiştir;

“Savaş biterse hemen döneriz yani orası bizim vatanımız. Ama her yeri vurmuşlar her yer yıkılmış daha da vurmaya devam ediyorlar. Bizim Suriye’de hayatımız çok güzeldi. Rahattık mutluyduk her şeyimiz vardı evimiz vardı. Ama şimdi haber aldık evimize IŞİD girmiş ne yaptılar soydular mı yoksa hala içinde yaşıyorlar mı bilmiyorum. Ama biz vatanımızı özliyoruz. Kim ister ki böyle bir durum da kalmayı. Çocuklarımız burada en azından güvende ama işte savaş bitse bugün hepimiz döneriz.” (Katılımcı 7, Kadın 25 yaşında, 26.02.2016)

En yaşlı katılımcı olan Katılımcı 12’de vatanına olan özlemini şu şekilde aktarmıştır;

“Biz Türk’üz aslında benim ebelerim dedelerim Türkiye’den gitme benim Antep’te çok akrabam var. Burası da bizim vatanımız ama Suriye ayrı. Benim orada köyde kentte evim vardı. Mallarımız tarlalarımız vardı hepsini bıraktım hepsini. Biz her şeyimizi kendimiz yapardık. Şimdi bak burada oğullarımın yanında kaldım yapacak bir şeyim yok mecburum. Savaştan onlar kaçırdılar beni bizim oraları da vurdular. Her yer yıkıldı benim evim duruyordu ama. Şimdi bıraksalar beni ben de dönerim ama bırakmazlar. Ah bir savaş bitse Suriye çok güzel yerdir. Bizim oralar hem verimlidir hem güzeldir. Ben burada kalmam ölürsem de götürsünler oraya gömsünler vatanım Suriye benim. Her şeyimi orada bıraktım hiç istemedim bırakmayı. O yüzden ben mallarımın başına dönmek isterim. Savaş bitsin hepimiz döneriz çocuklarımızı da bırakmam burada belki kalmak isterler ona bir şey demem ama ben kalmam.” (Katılımcı 12, Kadın 72 yaşında, 29.03.2016)

Katılımcılarımızın geride bıraktıkları ve vatanlarına olan özlemleri nedeniyle geriye dönmeyi istedikleri ortaya çıkmıştır. Türkmen olmaları, Türkiye ile eskiden beri bağlarının olmasına, burada akrabalarının olmasına rağmen vatanlarına geri dönmeyi geride bıraktıklarına sahip çıkmayı istedikleri görülmüştür.

5.3.7.1.2. İşsizlik ve Hayat Şartlarına Adaptasyon Zorluklarının Etkisi

Geriye dönmek isteyen ve umut eden Suriyeli Türkmenler sadece vatanlarını özledikleri için değil burada yaşadıkları zorlukların da etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Diğer uluslararası göçler gibi daha iyi hayat imkanlarına sahip olmak için yapılmayan bu göçlerde gelinen yerdeki işsizlik ve hayat şartlarının zorlukları nedeniyle geri dönmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

Katılımcı 19 iş bulmakta yaşadığı zorluk ve Türkiye’de hayat şartlarının Suriye ile kıyaslandığında çok olması nedeniyle geriye dönmeyi istediğini şu şekilde aktarmıştır;

“bizim fabrikalarımız vardı ben ayakkabı imalatçısıydım hep kendi işimizde çalıştık. Bizi yakalama emri çıkınca mecbur buraya kaçtık. Burada Allah razı olsun bize kapılarını açtı insanlar, iyi davrandı zaten önceden de gelip gidiyorduk. Ama şimdi ben işsizim. Ne zaman kadar böyle gidecek savaş bitse dönsem benim fabrikalarım duruyor yine işlerim. Yaparım ama burada kimse iş vermiyor. Verilen işler devamlı değil çocuklarımız var onların burada sonları ne olacak. İnşallah savaş biter bir an önce vatanımıza evimize döneriz.” (Katılımcı 19, Erkek 34 yaşında, 04.04.2016)

“Benim belim sakatlanmasa belki de gelmezdim bilmiyorum. Gerçi orada da iş kalmadı ne iş, ne aş hiçbir şey kalmamıştı. Burada da çalışamıyorum hem belimin sakatlığından hem iş yok bak, ev yok kira. Orada evimiz vardı ben tüccarlık yapardım. Savaş bitse İŞİD çıksa biz hemen döneriz. Ama şimdi dönsek ne olacak benim kızlarım var onların namusunu korumak zorundayım. İŞİD geliyor insanların elinden kızlarını alıyor. Ben o yüzden savaş bitmeden İŞİD çıkmadan dönemem. Türkiye’de bizim vatanımız ikinci vatanımız biz hep Türkiye ile biriz televizyonlarını seyrederiz. Hep Türkçe konuşuruz zaten bizim burada insanlarla bir sorunumuz yok, zaten savaştan öncede çok gelip giderdik biz ama işte burada her şey pahalı iş yok. Evimiz yok kiracı insan ne kadar durabilir yarın gelse çık dese nereye çıkayım herkes evde vermiyor. İş benim için en büyük sorun o yüzden savaş bitse işimizin başına geri dönsek evimize malımızın başına vatanımıza isteriz yani.” (Katılımcı 14, Erkek 40 yaşında, 30.03.2016)

Yine Suriye’de fabrika sahibi gelir düzeyi yüksek olan fakat her şeyini bırakıp ilk önce Lübnan’a daha sonra oradaki insanların baskısından dolayı da Türkiye’ye gelen

Katılımcı 15 neden geri dönmek istediğini işsizliğini kendini nasıl zorladığını ve geri dönmek için neyi beklediğini şu şekilde aktarmıştır;

“Burada çok zor durumdayız şimdi savaş bitse geri dönerim. Benim fabrikalarım var iki tane mobilyacıydım ben orada ürettiklerimi Lübnan’a götürürdüm. Sürekli gider gelirdim. Bizim Halep’te çok büyük evimiz vardı her şeyimiz vardı. Ama onları bırakıp buraya geldim. İşlerimin başına gitmek istiyorum burada yine mobilyacılarda çalışıyorum ama benim yaptığım işi yapan Türklere bana verdikleri paranın iki katı üç katını veriyorlar. Patrona gidip söylediğinde beğenmiyorsan çık çalışacak adam çok diyorlar. Biz alışmamışız böyle kendi işimizi yaptık hep tamam Suriye’de hep bize farklı davranırlardı ama paran varsa orada sözün geçerdi. Burada ev kirası pahalı şimdi okul çağında kızım var onu okula gönderemiyorum para yok her şey masraf. Türkiye, Suriye gibi değil her şey pahalı o yüzden burada durumumuz gerçekten zor. Ha şimdi dönemem çünkü dönsem yine iş yapamam. Savaş var bizi çalıştırmıyorlar çalışsa kime satacağız yaptıklarımızı her yer dağıldı. Valla durumumuz zor sonumuz ne olacak bilmiyorum.” (Katılımcı 18, Erkek 46 yaşında, 30.03.2016)

Kadın katılımcılarımızdan Katılımcı 8 ise burada çocuklarının ve kendilerinin zor şartlarda yaşamasından dolayı geri dönmeyi düşünenlerden biri olarak görüşlerini şu şekilde aktarmıştır;

“Savaş bitse hemen döneriz. Burada durumumuz çok zor bizim Suriye’de durumumuz çok iyiydi, yani herkesin durumu iyiydi. Etrafımızda kimsenin bir sıkıntısı yoktu. Burada her şey çok pahalı hiçbir şey yapamıyoruz kocam zor iş buldu işten de az bir şey veriyorlar. Ama Suriye’de böyle değil mecbur kaldık geldik. Benim dedemle dayım hala Suriye’de onların malları çoktu. Tarlaları traktörleri onları bırakmak istemediler. IŞİD hepsini alıyor bırakıp gelince onlarda o yüzden gelmediler. Burada da hayat zor zaten gelseler ne yapacaklar. Bizim burada ev bulamıyoruz pahalı eşya yok millet ne verirse onunla idare ediyoruz. Bu yüzden savaş bitse ortalık biraz düzelse hemen gideriz.” (Katılımcı 8, Kadın 28 yaşında, 02.03.2016)

Mülteci statüsünde Türkiye’ye gelmek zorunda kalan Suriyeli katılımcıların Suriye’de iyi bir hayat standartlarına ve kendiışlerine sahip olmalarına rağmen Türkiye’de hem işsizlikle hem de kötü hayat şartlarına sahip olmaları nedeniyle geri dönmeyi istemektedirler. Şuanda geleceklere ilişkin net kararlar alamazlar da bir gün mutlaka

Suriye'ye dönme ümitleri olanlar çoğunlukta fakat bu görüşün tersini düşünenlerinde varlığı söz konusudur

5.3.7.2. Geri Dönmeyi İstemeyenlerin Nedenleri

5.3.7.2.1. Savaşın Yıkıcı Etkileri Nedeniyle Geriye Dönmeyi İstemeyenler

Suriye'den gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu geri dönmeyi düşünse de özellikle genç olan katılımcıların Suriye'ye geriye dönmeyi düşünmedikleri görülmüştür. Suriye'de yaşanan savaşın şiddetini giderek artırması ve bütün dünya ülkelerinin buradaki iç savaşa müdahale etmesi nedeniyle Suriye'nin geleceğine yönelik kaygılarının olduğu aktarılmıştır. Özellikle Rusya ve Amerika gibi büyük devletlerin savaşın gidişatına yön vermeye çalıştıkları, savaşa hava saldırılarıyla müdahale ettikleri görüşlerinin yaygın olduğu görülmüştür. Savaşın bitmesine ve ülke içindeki terör örgütleri nedeniyle ortadan kalkan güvenliğin yeniden sağlanacağına ilişkin umutsuzluk yaşamalarının yanında, ülkelerinde artık savaştan dolayı hiçbir şeylerinin kalmaması nedeniyle geriye dönmeyi düşünmedikleri ortaya çıkmıştır.

Suriyeli Türkmen katılımcılarımızdan bir kısmı, savaş sırasında büyük kayıplar yaşadıklarını, evlerinin, eşyalarının zarar görmesi ve geri döndüklerinde ülkelerinin eskisi gibi olmayacağını düşündüklerinden geriye dönmeyi istememektedirler.

Katılımcı 13 Suriye'ye geri dönmeyi düşünmemesinin nedenlerini şu şekilde aktarmıştır;

“Savaş sırasında benim eşim bombalandı evimize bir şey olmadı ama benim sağımdaki solumdaki evlerin hepsi yıkıldı. Bakkal yok, market yok her yeri sürekli bombalıyorlar. Olmadı sokaklarda savaşıyorlar. Şimdi ben sana nasıl anlatayım ki her yer yıkık ben tek başıma dönsem veya hepimiz toplanıp dönsek ne olacak yaşayamayız ki savaşında biteceği yok zaten. Bize buradan yardım gelirdi onları bile başka ülkelerin uçakları bombalardı. Bu kadar çocukla bir tane büyük erkek çocukla ben nasıl yapayım orada. Mecburuz burada kalmaya. Haa! ben ister miyim dersen tabi ki çok isterim düzelsin her şey eskisi gibi olsun ama olmaz bence ne Esad vazgeçer ne muhalifler onlar vazgeçse IŞİD var nasıl olacak benim başımda kocam yok o yüzden zor dönmemiz.” (Katılımcı 13, Kadın 45 yaşında, 30.03.2016)

Katılımcı 5 savaş sonrasında oluşan ortam yüzünden dönmek istemediğini şu şekilde aktarmıştır;

“Bizi zaten IŞİD tehdit etti evinizi biz kullanacağız dedi geri dönsem ne olacak. Bilmiyorum gerçi evime girdiler mi, girmediler mi? Ama her yer yıkıldı çarşı yok, pazar yok ekmek alamazsın, un yok, fırınlar açılmaz, düşün ekmek yok, ya elektrik yok, su yok, her şey kesik şimdi döneyim desem ne olacak. Benim karşı tarafımı muhalifler almıştı sonra çıkmışlar, benim oğlum muhaliflerin işgal ettiği evi boşalttıktan sonra girip bir bakayım demiş. Sonra bir gördüm ki IŞİD’liler geliyor ellerinden silahla benim oğlumu muhalif sanmışlar ben hemen çıktım dışarı vurmayın benim oğlum diye bağırmaya başladım bana kızdılar gir içeri böyle nasıl çıkarsın diye çarşafsız çıkmazsın ya dışarı hemen kocanı çağırırlar ceza verirler döverler bile. Her yer yıkık sürekli çatışma bence bu savaşta bitmez ne Amerika’sı biter ne Rusya’sı böyle olunca da ben dönmek istemiyorum. Haa! eskisi gibi olsa niye dönmeyim isterim benim evim dursa komşularımın evleri hep yıkıktı belki bizimki de yıkıldı nasıl döneyim artık kalacağız burada ya her şey düzelecek anca öyle.” Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

Katılımcı 3’ün mayına basması sonucu ayağını kaybetmesi, geride kimsesinin kalmaması ve artık Suriye’de yaşanılacak bir ortamın kalmaması nedeniyle geriye dönmeyi düşünmediğini aktarmıştır;

“Ben geri dönmeyi düşünmüyorum bu şekilde dönemem zaten. Şimdi bacağıma protez takılması lazım. Bu şekilde Suriye’ye dönsem ne olacak orada hiçbir şey kalmadı zaten her yer yıkıldı sürekli çatışma var sürekli savaş ben şimdi ayağım sakat olmasaydı zaten ya muhaliflerin yanında ya da Esad’ın yanında savaşmam lazımdı. Kaçamazsın Esad zorunlu asker çağırıyor bende savaşmak istemedim. Onun içinde Türkiye’ye geçmek istedim aslında ama şimdi bu halde zaten geçemem.” (Katılımcı 3, Erkek 23 yaşında, 26.02.2016)

Savaşın ülkelerine verdiği zararlarının büyüklüğü nedeniyle genel olarak olmasa da geriye dönecek yerleri olmayanların ve ülkelerinde geride bıraktıklarının da zarar görmesi nedeniyle geriye dönmeyi düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Sürekli çatışma ve bombardımanın her yeri yıkması insanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayamamaları nedeniyle şu anda dönüşlerinin zor olduğu konusunda da hem fikir oldukları görülmüştür.

5.3.7.2.2. Suriye’de Yaşanan Savaşın Bitmesine İlişkin Düşünceleri

Suriye’de savaşın giderek daha değişik bir hal alması nedeniyle ilk etapta savaşın biteceği ümidine sahip olan katılımcıların giderek umutlarını kaybettikleri görülmüştür. Savaştan en son dönemde gelenler, Suriye’de savaşın bitip, ülkenin eski günlerine dönebileceğine ilişkin umutlarının kalmadığını aktarmışlardır.

Katılımcıların ifadelerinde, ülke içinde güvenliğin tamamen ortadan kalkması, başka ülkelerin Suriye’ye müdahale etmesi, birçok terör örgütünün bölgede giderek etkinliklerin arttırması gibi birden fazla etken nedeniyle ülkelerinin düzelme ihtimalini görmedikleri için geri dönme konusunda kararsız oldukları görülmüştür.

Katılımcı 2 bir an önce Suriye’ye geriye dönmeyi düşünse de değişen süreçler nedeniyle savaşın şeklinin değişmesi nedeniyle savaşın biteceğine ilişkin olumsuz düşünceler kapıldığını aktarmıştır.

“Ben şimdi giderim savaşırım da ama savaş biter mi bilemiyorum. Bence başka ülkeler karışmamalıydı bizim iç işlerimize onlar girince daha kötü oldu Esad, Rusya ile anlaşta şimdi onun uçaklarıyla bombalıyor muhalifleri. Amerika desen başka bir şey diyor İran desen başka kimse karışmayacaktı bu kadar büyümeyecekti. Şimdi bitmesi daha zorlaştı o yüzden savaşın. Ne yapalım Allah’tan ümit kesilmez. Rusya çıksa ülkeden Esad dursa İŞİD’i kim durduracak her yeri yıkmaya yenim etmişler Esad’dan fena olmuşlar insanları kesiyorlar anca işte ben bu halde ülkemi bırakıp kaçmak istemediğimden geri dönmek istiyorum yoksa geri dönsem savaş bitmeden olmayacak. Savaş bitse ortalık düzelse hepimiz bir oluruz Suriye’yi yine eski haline getiririz.”
(Katılımcı 2, Erkek 46 yaşında, 26.02.2006)

“Ben savaşın biteceğine inanmıyorum savaştık hepimiz, benim abilerim öldü ne oldu hiçbir şey anca insanlar ölüyor. Düzelmecekte bence en son ben geldim sayılır Akçakale’den sınırın hemen karşısındaki köyden. Köye hem İŞİD geldi hem PKK hepsiyle savaştık. Bize Türkmen olduğumuz için daha kötü davranıyorlar. Sürekli gidin kendi ülkenize Türkiye’ye diye hakaret ediyorlar. Benim umudum yok valla savaş bitmeyecek hiçbir şey düzelmeyecek.” (Katılımcı 20, Erkek 22 yaşında, 04.04.2016)

Savaş başlayınca savaşmamak için ülkeden kaçmak zorunda ve savaşın biteceğine ve ülkenin eski haline döneceğine ilişkin umutsuz olan katılımcı 15 ise şu şekilde aktarmıştır;

“Savaş başlayınca ben Lübnan’a kaçtım benim babam ailem hiç biri savaşmamı istemedi Esad savaşa çağırdı bütün erkekleri mecbur yakalanırsam savaşacaktım. Ya muhaliflerden olacaksın ya Esad tarafında yoksa yapamazsın benim babam da istemedi göndermem dedi. Onlarda Müslüman biz de Müslümanız bizi birbirimize kırdırmak istiyorlar dedi. Doğru diyor bende savaşmak istemedim erkek kardeşlerim var onları da göndermedi. Savaşında biteceği yok gibi görüyorsunuz her gün daha kötüye gidiyor. Geri dönmeyi düşünmüyorum o yüzden savaş bitse ne olacak siz hiç gördünüz mü? Her yer yıkıldı, her yer onların, hepsinin eskisi gibi olmasının imkanı yok ne çarşı var ne pazar var. Bence düzelmesi imkansız.” (Katılımcı 15, Erkek 25 yaşında, 29.03.2016)

Savaşın yıkıcı etkilerini en derinden yaşayan kadınlar ve çocuklar olmuştur. Muhalifler veya diğer terör örgütleri kadınlar ve çocuklara daha iyi davranmalarına rağmen hemen hepsi ailelerinden bir erkeği savaş sonucu kaybetmişlerdir. Savaş nedeniyle genel seferberlik ilan edilmesi isteler de istemeler de erkeklerin savaşa gitmelerine neden olmuştur. Geride kalan kadınları ve çocuklarının tek başlarına savaşın olumsuzluklarıyla mücadeleleri daha zor hale gelmiştir. Tüm bunları yaşayan kadınların Suriye’ye geri dönmeyi istemelerine rağmen savaşın biteceğine ilişkin umutsuz oldukları görülmüştür.

Kadın katılımcılarımızda Katılımcı 6 şu şekilde ifade etmiştir;

“Benim kocamın kardeşi muhalifler tarafında savaşmaya başladı bir gün ölüsünü getirdiler. Savaşı biz çıkarmadık ama bizi içine çekti. Daha kötüye gitmeye başladı buraya sığındık şimdi vatanıma dön deseler dönerim savaş bitse ama biter mi savaş bilmem. Bence bitmez sürekli kötü bir şeyler oluyor. Savaş bir gün duracak diyoruz ama ne gün biliyoruz bilemiyoruz İnşallah durur.” (Katılımcı 6, Kadın 43 yaşında, 26.02.2016)

5.3.7.3. Türkiye’ye Aidiyet Hissi ve Türk Kimliğinin Etkinliği

Alan araştırmasını sürdürmüş olduğumuz Suriyeli göçmen grubunun Türkmen olması ve kültürlerini bir şekilde devam ettirebilmeleri nedeniyle, Türkiye’de yabancılaşma ve

uyum sorunu yaşamamışlardır. Kendileri nasıl tanımladıklarına ilişkin soru sorduğumuz da bir katılımcının dışında genel olarak katılımcıların kendilerini Türkmen olarak tanımladıkları görülmüştür. Genel olarak Türkmen köylerinde yaşamaları, Türkmen kimliklerini korumalarında etkili olduğunu aktarmışlardır. Ayrıca aile içinde özellikle Türkçe konuşulması Türk adet ve göreneklerine göre hareket edilmesi, Türkmenlerin genellikle Türkmenler ile evlenmeleri Türkmen kimliklerini korumalarına yardımcı olmuştur. Görüşmeler sırasında kendini Suriyeli olarak tanımlayan kişinin de annesinin Arap kökenli olması nedeniyle kendini Suriyeli olarak ifade ettiği görülmüştür.

Alan araştırmasında görüşülen kişilerin hepsinin ana dillerinin Türkçe olması nedeniyle çok iyi Türkçe konuştukları görülmüştür.

Katılımcı 12'nin kendini Türkmen olarak tanımlaması ve Türkiye'ye ait hissetmesini şu şekilde anlatmıştır;

“Biz hepimiz Türkmen köyünde yaşadık bu zamana kadar bizim atalarımız buradan gitme biz kendimiz hiç bozmadık benim 9 tane çocuğum bir sürü torunum var hepsini bu şekilde yetiştirmişizdir. Arap komşularımız da var ahbablarımız da vardır ama biz onlara pek karışmadık açıkçası. Neden onların kültürleri onlara bizim kültürümüz bize. Ben Arapça konuşmayı bile bilmem kızlarım da çok bilmez okula giden erkek çocuklarım bilir Arapça onlar işte lazım olduğu için bilirler. Ama çocuklarımız evde önce Türkçe öğrenirler. Bak benim Türkçem biraz eski Türkçedir çocuklarım torunlarımsa hepsi Türkler gibi iyi Türkçe konuşurlar çünkü hep Türk kanalları seyrederek. O yüzden onlar daha iyi bilirler. Aslında bize zamanında çok işkence ettiler Esad'ın babası Türkmen köylerini yakıp yıkmışlardı. Genel olarak biz kendi içimizde yaşarız Türkmenler. Çünkü bizi hep dışlarlar. Biz öyle herkesin yanında Türkmen olduğumuzu pek söylemeyiz zaten. Bizim Türkiye'de akrabalarımızın olması bağlantımızın olmasından dolayı da Türkiye'ye gelince rahat yaşayabildik.” (Katılımcı 12, Kadın 72 yaşında, 29.03.2016)

Katılımcı 2 Türkiye'ye nasıl bağlı olduklarını, kendilerini nasıl tanımladıklarını ve aidiyetlerini nasıl koruduklarını şu şekilde aktararak Türkiye'ye göç sürecinde rahatlık sağladığını ifade etmiştir.

“Biz Türkmen'iz hepimiz Türkçe konuşuruz. Benim için çok önemli ben evde Arapça konuşmayı yasakladım yasak işte Türkçe çok önemli benim için bir milletin kültürünü

koruması için dilini bilmesi çok önemli. Biz kültürümüze dilimize çok sahip çıkarız hep. Çünkü bizim birbirimizden başka kimsemiz yok. Türkmenler kültürüne sahip çıkmak zorunda biz böyle gördük babalarımızdan. Biz hep kızlarımızı Türkmenlere veririz. Araplardan da Türkmenlerden de kız alırız. Ama Araplara kız vermeyiz kendi kültürünü unutmasın diye bak benim ilk eşim Türkmen''di vefat etti sonra tekrar evlendim Arap ikinci eşim ama evde herkes Türkçe konuştuğu için oda Türkçe öğrenmek zorunda kaldı. Bir kendimizi Türk olarak gördüğümüz için bir sorun buraya gelmemizde bir sorun yaşamadık. Dilimiz, dinimiz bir köylerimiz birbirine yakın buradan farklı görmeyiz kendimizi. Bu yüzden Türkiye'ye geldik başka nereye gidelim, burası da bizim memleketimiz. Her şeyimiz ortak olduğu için burada insanlarla anlaşmada zorluk çekmedik hiç.” (Katılımcı 2, Erkek 46 yaşında, 26.02.2006)

“Biz hepimiz Türkmen’iz buraya gelince öğrenmedik Türkçeyi ilk Türkçe konuşuruz çocuklarımda öyle biz Halep’in merkezinde otururuz ama hep Türkmenlerin olduğu yerde olduğundan zorluk çekmeyiz. Arapçayı da buraya gelince öğrendim ne yalan deyim az bilirdim buraya gelince Suriyelilerin yaşadığı bu mahallede yerleşince onlarla konuşarak öğrendim çoğu şeyi. Ben şurada çıkıyorum, insanlarla konuşuyum kimse bana Suriyeli demez burada o yüzden çok zorluk yaşamadık. Burasıda bizim ikinci memleketimiz zaten biz savaştan önce de hep Türkiye’yi seyrederdik, hep Türkiye’den konuşurduk, buradan ayrı hissetmeyiz kendimizi. Suriye’de de biz çok görmedik aslında Türkmenlerin ayrıldığını biz hep Türkmen kadınlarının yanındaydık çalışmadığımızdan okula gitmediğimizden bilmem yani ama kocam işe gittiğinde Türkmen olduğu demezdi. Türkçe konuşmazdı istemezlerdi yani Arapça konuşman gerekirdi.” (Katılımcı 1, Kadın 38 yaşında, 20.02.2016)

Katılımcı 16’nın ise babasının küçüklükten beri Türkçe öğretmesinin Türkiye’yi sevmesi ve Türkiye’den gitmek istemediğini şu şekilde aktarmıştır;

“Benim babam hep Türkçe konuştururdu bize çocukluktan beri hepimiz Türkçe konuşurduk babam hep derdi öğrenin kızım belki bir gün lazım olur diye öyle de oldu. Bizim hepimiz Türkçeyi çok iyi konuştuğumuz için burayı hep merak ederdik televizyondan hep burayı seyrederdik buraya gelelim isterdim. Ama böyle değil tabi ben kendimi buradan ayrı görmüyorum o yüzden geri gitmek istemiyorum. Suriye buradan

daha iyi değil ki. Hem orada Türkmenler kötü davranırlardı ben bu yüzden burada kalmak isterim.” (Katılımcı 16, Kadın 18 yaşında, 29.03.2016)

Türkmenlerin, Türkiye’ye kendilerini ait hissetmeleri aynı zamanda burada uyum sorunu yaşamamalarını sağlamış ve bu nedenle ülkelerine geri dönmeyi düşünseler de Türkiye’de kalmayı da düşünmektedirler. Uluslararası göç literatüründe ön görülen ülkelerarası göç sürecinde göçmenlerin yaşadıklarından tamamen farklı bir sürecin işlediği görülmektedir.

5.3.7.4. Katılımcıların Türkiye’den Başka Bir Ülkeye Gitmeye İlişkin Görüşleri

Türkiye’yi ikinci vatanları olarak Suriyeli Türkmenlerin genel olarak başka bir ülkeye gitmeye düşünmedikleri gözlemlenmiştir.

“Biz normalde buraya kayıt yaptırınca göçmen şubesi soruyor gitmek istiyor musunuz Avrupa’ya veya Amerika’ya diye ona göre iltica başvurusunda bulunuyorlar. Bizim zamanımızda Amerika’ya gitme imkanımız vardı ama ben istemedim. Olmaz yapamayız, burası en azından Müslüman ülke dilini biliyoruz, dinini biliyoruz. Ülkemize yakın bir şey olsa ülkemize hemen gidebiliriz ama Avrupa’ya ya da Amerika’ya gitsek öyle mi olur orada dinlerini unuttur çocuklarım burada ezan okunuyor bir ezan sesi duymak ne kadar önemli biliyor musun bizim için çok önemli. Benim oğlum çok istedi burada iş yok Avrupa daha rahatmış dedi botla İzmir’den geçmeye kalktı izin vermedim nasıl vereyim görüyoruz, hepsini canlı canlı denizin ortasına da bırakıyorlar. Hakkımı helal etmem dedim şimdilik durdu bakalım ama sonra yine gideceğim diye kalkar mı bilmiyorum.” (Katılımcı 6, Kadın 43 yaşında, 26.02.2016)

“Aslında ben gitmek istiyorum Almanya’da bizim tanıdıklarımız var orası çok rahatmış maaş bağıyorlarmış hemen iş veriyorlarmış. Benim oğullarım şimdi babalarıyla birlikte fırında çalışıyorlar bir 15 biri 12 yaşında onlar bu yaşta işe gitmez en azından okula gider. Ama benim kocam istemiyor başka memlekette ne yapacağız gidemeyiz diyor. Orada da çok Türk var bence anlaşırız buradan daha iyi olur geçim sıkıntısı çok burada Almanya’da daha çok yardım ediyorlarmış. Orada ezan okunmuyor gavur memleketi diyor niye ama orada da çok Müslüman var onlar nasıl yaşıyor bizde yaşarız. Tamam burası da bizim memleketimiz gibi bize burada kötü davranmıyorlar

orada insanlara çok kötü davranıyorlarmış ama bence bilmiyorum. Bana sorsalar giderim.” (Katılımcı 5, Kadın 35 yaşında, 26.02.2016)

Kendini buraya ait hissetmesine rağmen Katılımcı 5 Almanya’daki hayat şartlarının daha olduğu düşüncesiyle Türkiye’den ayrılmak istediği görülmektedir. Diğer bütün katılımcılar başka bir ülkede yapamayacaklarını Türkiye’nin onlar için yabancı bir yer olmadığını kendilerini buraya ait hissettiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcı 1 buraya ilk gelenlerden olduğunu ve Avrupa’ya gitmesi için sıranın kendine geldiğini fakat buradan başka bir yere gitmeyi düşünmediğini aktarmıştır.

“Bana çok dediler abla seni gönderelim diye ama ben gitmem Türkiye bizim memleketimiz bak ben şimdi otobüse binsem 7 saate sınırdayım yarım saatte sınırdan geçerim ülkeme geri dönerim ama başka yere gidersem geri dönemem olmaz. Bak ben buranın dilini biliyorum burası yabancı yer değil ikinci vatanımız oraya gitsem dilini bilmem, adetini bilmem hiçbir şeyini bilmem ne yapacağım, orada bakkalına gidemem pazarına gidemem. Burada elhamdulillah bir ezan sesi duyuyoruz Müslüman memleket. Başka Müslüman memlekete de gitmem Lübnan’a gidenlerde orada ama orada da yapamadılar niye çünkü Türkleri sevmezler orada o yüzden ben hiçbir yere gitmem burası son durak buradan sonra ya ülkeme dönerim ya burada kalırım.” (Katılımcı 1, Kadın 38 yaşında, 20.02.2016)

Kadın katılımcıların da erkek katılımcıların genel ifadeleri kendi kimliklerini tanımlarken ilk önce Türk veya Türkmen dedikleri görülmüş ve bu durumun Türkiye’de yaşama adaptasyonlarını kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Bu nedenle de Türkiye’den başka bir ülkede yaşamayacaklarını ve bu nedenle de gitmeyi düşünmedikleri şeklinde genel bir ifade vardır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2011 yılında Suriye’de rejim karşıtı hareketlerin şiddetini arttırmasıyla iç savaşa dönüşen olaylar sonucu Suriye halkı büyük zorluklar içine girmiştir. Yaşanılan zorluklardan kaçış için göç etmeye başlayan Suriye halkı ilk etapta sınır komşularına sığınmıştır. Bunların başında da Türkiye gelmektedir. Sığınmacı olarak alınan göçmenlerin kalış sürelerinin uzaması, göçlerin artarak devam etmesi ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Batı ülkelerine insani kaçışların yaşanmasıyla Suriye’den göçler dünya çapında bir sorun halini almıştır.

Dünya kamuoyunun da yakından ilgilenmiş olduğu, Suriye iç savaşı ve Suriye’den göçler sürecinde en çok göçmen alan ülke olarak Türkiye, daha önce karşılaşmadığı şekilde yoğun bir göçe maruz kalmıştır. Resmi olarak Türkiye 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısına gelen Suriye vatandaşlarının 252’sinin koruma altına alınmasıyla başlayan göçler bugün 2 milyonu aşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016). Suriye’den göçlerin geneline bakıldığında ise ülkeden göç eden insan nüfusu resmi kayıtlarda 4 milyonu aşmıştır. Resmi kayıtların dışındaki göçleri düşündüğümüzde ise ne kadar büyük çaplı bir göçün yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

1951 yılında kabul edilen daha sonra 1967 protokolüne göre yeniden düzenlenen Mülteci Sözleşmesine göre mülteci; “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan bir ülkenin korumasından yararlanmak isteyen her şahıs.” olarak nitelenmektedir. Sığınmacı ise mültecilik başvurusunda bulunan göçmenlerin başvurularının kabul edilmesini bekledikleri süreçte ülke içerisindeki statüleridir (BM Mülteci Yüksek Komiserliği, 2016).

Türkiye de 1951 yılında imzalamış olduğu Cenevre anlaşmasıyla Türkiye’ye göç etmek isteyenlerin hakları ve statüleri uluslararası standartlara bağlanmıştır. 1967 yılında revize edilen bu sözleşmeye göre Türkiye Avrupa ülkelerinden mülteci olarak göçmen alabilirken, başka ülkelerden mülteci olarak başvuranlar yalnızca “sığınmacı” statüsünde ülkede bir süre barındırılabilir. Suriyeli göçmenler ise daha değişik bir uygulamayla “geçici koruma” altına alınmışlardır.

Türkiye, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönem dönem Kafkaslar, Balkanlar ve Ortadoğu'da yaşanan olumsuzluklar nedeniyle göç etmek zorunda kalan, kültürel bağları olan halklara ev sahipliği yapmıştır. Türkiye, 1960'larda Avrupa'ya göç vermeye başlamış, 1980'lere gelindiğinde ise özellikle Afrika ve Orta Doğu ülkelerinden kaçak bir şekilde Avrupa'ya geçmeye çalışan göçmenler için transit ülke olarak göçmen almıştır. Suriye'den Türkiye'ye göçlere baktığımızda da daha önce Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göçlere benzer süreçler yaşansa da daha yoğun ve çoğu yönden farklı bir göç süreci yaşandığı ortadadır.

Suriye, Türkiye'ye yalnızca coğrafi olarak değil aynı zamanda kültürel olarak da bağlı bir ülke olması bakımından Türkiye için yaşanan süreçler daha fazla önem teşkil etmiştir. Suriye yapısı itibariyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve bu nedenle de birçok etnik ve dini grubu barındıran bir coğrafyadır. Türklerinde uzun bir dönem hakimiyeti altında tuttuğu bu coğrafyada varlıklarını koruyan büyük gruplardan biri de Türkmenlerdir. Suriye coğrafyasında Türkmen varlığı nedeniyle de Türkiye Suriye'de yaşanan insanlık dramıyla yakından ilgilenmiştir. Türkiye bu süreçte başta Türkmenler olmak üzere farklı etnik kökene sahip Suriyeli sığınmacıya kapılarını açmıştır.

Bu bağlamda, zorunlu olarak Suriye'den Ankara'ya gerçekleşen Türkmen göçleri ve yaşanan süreçlerin konu edildiği, alan araştırmasına dayalı bu çalışmadan elde edilen sonuçlar araştırma problemi bağlamında şu şekilde değerlendirilebilir:

İlk olarak Suriye'deki Türkmen varlığına değinecek olursak; Türkmenlerin, Türkistan'dan Anadolu coğrafyasına gelişinden günümüze kadar uzanan sürede Suriye'de varlıklarını devam ettirdikleri söylenebilir. Tam manasıyla net bir tanımı olmasa da İslamiyet'i kabul eden Türk gruplarına Türkmen adı verilmektedir. Suriye'de, Türkmen varlığı ise Selçuklu Devletinden önce başlamış daha sonra bölge hakimiyetinin Selçuklulara geçmesiyle Türklerin bölgede etkinliği artmış ve Osmanlının dağılmasına kadar Türk hakimiyeti Suriye'de devam etmiştir. I. Dünya Savaşına kadar Türklerin bölgedeki varlığını korumak için çaba sarf eden Osmanlı için bu toprakların ne kadar önemli olduğu; Osmanlı'nın son cephelerinden biri olan Hicaz-Yemen cephesine Yıldırım Orduları Komutanlığında Mustafa Kemal'in görevlendirilmesinden anlaşılmaktadır. Suriye coğrafyası sadece Osmanlı döneminde değil Cumhuriyet döneminde de Türkiye ve Atatürk için önemini her zaman korumuş;

sınırlarımızın çekilmesinde, bölgedeki Türk varlığının korunma mücadelesinde, Hatay sorunda etkin olarak müdahale olunmasından görmekteyiz.

Türkiye Cumhuriyet'inin kurulmasıyla Türkiye Suriye sınırları belirlenmiş ve Suriye halkı ilk etapta başka ülkelerin mandası altında yaşamış fakat daha sonra kendi başına bir devlet haline gelmiştir. Tüm bu süreçte bu toprakların eski sahipleri olan Türkler ise varlıklarını günümüze kadar sürdürmeyi başaramışlardır. Günümüzde Suriye'nin birçok bölgesinde varlıklarını sürdüren fakat resmi olarak etnik bir grup olarak kabul edilmeyen Türkmenler, iç savaş sürecinde yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle Türkiye kamuoyu tarafından en çok dikkat çekmiştir. Bu süreçte Türkmenlerin yoğun bir şekilde yaşadığı bölgelerin başında gelen Bayır-Bucak bölgesindeki Türkmenlerin maruz kaldıkları zorluklar Türkiye kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Fakat Suriye'nin birçok bölgesinde Türkmenlerin varlığını sürdürdüğü görüşmeler ve araştırmalar sonucunda görülmüştür. Suriye'de kültürel kimliklerini günümüze kadar devam ettiren Türkmenlerin yaşadıkları bölgelerin başında Halep, Humus, Hama, Münbiç, Azez, Cerablus, Şam, Lazkiye gelmektedir.

Suriye'de kırsal yerlerde yaşayan Türkmenlerin, hem kültürel özelliklerini hem de dillerini daha rahat koruyabildikleri araştırmalar sonucunda elde edilmiştir. Merkezlerde yaşayanların ise kendilerini Türkmen olarak ifade etmelerine rağmen dillerini kaybettikleri görülmüştür.

İkinci olarak Türkmenlerin Suriye'den Türkiye'ye göçlerini ele alacak olursak; uluslararası bir göç süreci olarak nitelendirilebilecek olan Türkmenlerin zorunlu göçleri için, bu zamana kadar yaşanan diğer göçlerden farklı süreçleri içerdiği söylenebilir. Uluslararası göç yaklaşımlarına baktığımızda bir göçe neden olan sebepler genellikle ekonomik temellere dayandırılmıştır. Raventein'in "Göç Kanunları" olarak belirlediği göçün nedenleri ve süreçlerine baktığımızda; bireyin veya grupların ekonomik olarak daha fazla fayda sağlayacakları yerlere göç etmeyi tercih ettikleri ifade edilmiştir. Nüfusun yoğun, işsizliğin fazla olduğu yerlerden daha az nüfuslu ve iş imkanı fazla olan yerlere göç ettikleri için göçün en önemli nedeni ekonomi olarak görülmüş ve bu zamana kadar yaşanan uluslararası göçler bu çerçevede açıklanmaya çalışılmıştır. Fakat bakıldığında bireylerin veya grupların kendi inisiyatifleri dışında gelişen Türkmenlerinin nedenlerini açıklamakta uluslararası göç kanunları yetersiz kalmaktadır.

Araştırma kapsamında; doğal veya insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşam ve refaha yönelik tehditleri de içeren, zorlamayla gerçekleşen göçler olarak adlandırılan zorunlu göçün bir örneği olan Türkmen göçlerinde göçe etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi literatürde belirlenmeye çalışılan uluslararası göç nedenlerinden farklı nedenlerle insanlar göç etmek zorunda kalmaktadırlar. Araştırma özelinde görüşülen göçmenlerin göç etme nedenlerinin başında “hayatta kalma” yer almaktadır. Savaşın şiddetini arttırması, birçoğunun savaş nedeniyle ölüm ilanlarının çıkması, bombaların evlerini yıkması gibi nedenlerin yanında savaş nedeniyle ülke içerisinde yaşanan güvensiz ortamda ortaya çıkan terör gruplarının da etkisiyle canlarını kurtarmak için göç etmişlerdir.

Neo-klasik göç teorilerinde aynı zamanda göçün itici ve çekici özellikleri de yine ekonomik temelli olarak belirlenmiştir. İnsanların sahip oldukları şartları göz önüne alıp, bir başka ülkeye gittiklerinde kazanacaklarını ve kaybedeceklerini hesaplayarak göç ettikleri var sayılır. Özellikle yaşadığı ortamdaki olumsuz şartların bireyi ittiği gidilecek ülkedeki şartlarında göçü çektiği ifade edilmektedir. Yine Türkmenlerin zorunlu olarak yaptıkları göçlere baktığımızda itici ve çekici faktörler ekonomik temelli olmaktan çıkmış farklı özellikleri barındırır hale gelmiştir. Türkmenlerin Suriye’de savaştan önce herhangi bir maddi sıkıntı çekmemeleri birçoğunun savaş sırasında bile ekonomik anlamda iyi olmasına rağmen Türkiye’ye daha zor şartları göze alarak göç etmişlerdir. Zorunlu olarak savaşın içine çekilmeleri, savaş sırasında herhangi bir kesime dahil olmasalar bile bir şekilde hayatlarını kaybetme tehlikesinin gün geçtikçe artması, hemen hepsinin ailelerinden birilerini kaybetmeleri gibi nedenler göçün ilk itici nedeni olmuştur. Daha sonra bölgede varlık göstermeye başlayan terör örgütlerinin Türkmenleri yaşadıkları bölgeleri terk etmeye zorlamaları da yine itici güç oluşturmuştur. Savaşın, insanları hem maddi hem manevi olarak son noktaya kadar zorlaması da göçmenler için bir başka itici etki oluşturmuştur. Örneğin araştırma kapsamında elde edilen bilgilere göre aylarca elektriksiz, susuz, yakıtsız hatta ekmezsiz bir şekilde hayatta kalmaya çalışan Türkmenler göç etmeye mecbur bırakılmıştır.

İnsanların birçok faktörü göz önünde bulundurarak göç edilecek ülkeyi seçmesi göçün çekici özelliklerini oluşturmaktadır. Türkmenlerin göç etmek için Türkiye’yi tercih etmelerinde ise; coğrafi yakınlığın ve Türkiye’nin göçmenlere yönelik olumlu politikalarının yanında Türkmenlerin, Türkiye ile geçmişten gelen sosyo-kültürel

bağlarının etkisi göç için çekici etkiyi oluşturmuştur. Uluslararası göç kanunlarında savunulan ekonomik anlamda bir ülkenin çekici özelliklerinden farklı çekici özelliklerin etkin olduğu Türkmen göçlerinde özellikle sosyo-kültürel bağların etkisinin göç için Türkiye'nin seçilmesinde en etkili faktör olduğu görülmektedir. Uluslararası göç sonucunda ortaya çıkan dil bilmemek, kültürel farklılıklar gibi uyumu zorlaştıran sorunların ortadan kalktığı bir göç sürecinin yaşanmasından dolayı, göç için Türkiye en uygun yer haline gelmiştir. Türkmenlerin hepsinin ana dillerinin Türkçe olması, Türkiye ile sürekli etkileşim halinde olmaları, iki ülkenin de İslam ülkesi olmasının yanında birçoğunun savaştan önce de Türkiye'de akrabalarının ve tanıdıklarının olması göç için çekici etkiyi ortaya çıkarmıştır.

Türkmenlerin Türkiye ile daha önceden ilişkilerinin olması aynı zamanda ilişkiler ağının (net work) işlerliğini ortaya çıkarmıştır. Uluslararası göç literatüründe önemli kavramlardan biri olan "ilişkiler ağı", uluslararası göç hareketlerinin başlaması ve sürdürülmesinde göç edilecek yere ilişkin bilgi ve kültürel sermayedir. Gidilecek ülkede yolculuğun organize edilmesi, kalınacak yerlerin bulunması, çevreye uyumun sağlanması, iş bulunması gibi bilgiler göç sürecinin zorluklarıyla başa çıkmayı kolaylaştırır. Araştırmadan elde edilen veriler ışığında Türkmen grupları için ilişkiler ağının etkin bir şekilde işlediği görülmüştür. Türkmen katılımcıların birçoğunun ilk etapta Gaziantep'te yaşayan akraba ve tanıdıkları vasıtasıyla Türkiye'ye göç etmeleri ilişkiler ağının işlediğini göstermektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen Türkmenlerin büyük bir kısmının ilk etapta Gaziantep'e gelmeleri fakat Gaziantep'in çok göçmen alan bir şehir olması nedeniyle başta barınma olmak üzere, birçok sorun yaşamaları üzerine Türkmenler tanıdıkları vasıtasıyla Ankara'nın Karapürçek mahallesine yerleşmişlerdir. Aynı zamanda Ankara'da bulunan bir derneğin vasıtasıyla yeni gelenlere ev bulma, eşya temini, iş bulma ve gıda yardımında bulunulması sürecinde de yine ilişkiler ağının etkin bir şekilde işlediği ortaya çıkmıştır. İlişkiler ağının bu şekilde işlemesi aynı zamanda göçün devam etmesine neden olmaktadır.

Ulusal veya uluslararası ne şekilde gerçekleşirse gerçekleşsin göç; beraberinde sosyal, kültürel ve ekonomik yeni süreçleri getirir. Özellikle uluslararası göç hareketlerine sonucunda göçmenler ve göç ettikleri toplum arasında yeni bir sosyal ortamın ortaya

çıkıldığı görülmektedir. Birey, içine doğduğu sosyal ortamdaki kültürü çocukluktan itibaren öğrenir, adeta içinde bulunduğu toplum vasıtasıyla sosyal kodlarına işlenir. Bireyin içinde bulunduğu bu sosyal ortamdan tamamen farklı bir sosyal ortama göç etmesi sürecinde ise göçmenler; kültürleşme, kültür şoku, entegrasyon veya asimilasyon gibi çeşitli kültürel süreçleri yaşamaktadır. Türkmen göçlerinde ise bu süreçlerin daha farklı işlediği görülmektedir. Türkmenlerin Türkiye'ye göç etmesi sonucunda aynı milli kimlik dairesine ait olan iki toplumun bir araya gelmiş ve başka uluslararası göçlerde yaşanan kültürel sorunlar yaşanmamıştır. Katılımcıların kendilerini Türkmen kimliğine ait hissetmeleri bu kültürün özelliklerini taşımaları, Türkçenin ana dilleri olması gibi nedenlerle uluslararası göçlerde yaşanan kültürel sorunlar oluşmamıştır.

Araştırma problemleri doğrultusunda Türkmenlerin Türkiye'ye göç etmesinden sonra sosyal ve ekonomik durumlarına bakıldığında; Türkmenlerin Suriye'de gelir düzeylerinin yüksek olmasına rağmen zorunlu olarak göç ettikleri Türkiye'de ekonomik anlamda zorluklar yaşamaya başlamışlardır. Birçoğunun kaçak bir şekilde gelmesiyle Türkiye'ye hiçbir mal varlıklarını getirememeleri göç sonrasında insani ihtiyaçlarını karşılama da bile zorluklar yaşamalarına neden olmuştur.

Türkmen göçmenler, Türkiye'de geçici koruma statüsünde bulunmaları ve çalışma izinlerinin olmaması nedeniyle genellikle emek yoğun, düşük ücretli gündelik işlerde çalışmaktadırlar. Türkmenler, genel olarak Suriye'de ayakkabı imalatında ustalaşmaları nedeniyle burada da mesleklerini yapmak için çaba sarf etmelerine rağmen genelde inşaat işlerinde, garsonluk, terzilik gibi geçici işlerde çalışmaktadırlar. İnsani ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kaldıkları durumlarda ise devletin, sivil toplum kuruluşlarının ve derneklerin sağladıkları yardımlardan yararlanmaktadırlar.

Göçmenlerin göç sonrasında sosyal ilişkilerine genel olarak bakacak olursak; toplumsal açıdan bakıldığında göçmenlerin kendi içinde "hemşericilik" olarak da ifade edilen toplumsal alandaki örgütlenmeler; temelini kan bağları, dil ve adetlerin ortak olmasının zorlayıcı etkisiyle gerçekleşmektedir. Göçmen topluluklarının örgütsel faaliyetlerinde, yabancıların dışlanması ya da onlarla bütünleşme etnik azınlıkların tanınması ya da tanınmaması yerel ve ulusal kamu örgütlerinin sağladığı destek, göçmenlerin ana yurtları ile olan örgütsel bağları uluslararası topluluğun manevi desteği ve etnik grupların dinamiği gibi etkenler belirleyici olmaktadır. Bunun da göçmen kabul eden

ülkenin uygulamakta olduğu politikalar da göçmen örgütlenmelerini belirlemektedir. (Unat-Abadan, 2006, s. 243-244)

Bu açıdan Türkmenlerin göç sonrasında sosyal durumlarına bakıldığında; göç eden Türkmenlerin genelde hep bir arada yaşamaya gayret ettikleri, sürekli iletişim içinde oldukları ve birbirilerine destek olmaya çalıştıkları görülmüştür. Türkiye’de sosyo-kültürel açıdan zorluk yaşamamalarına rağmen birbirlerine desteklemek amacıyla kurulan dernekler etrafında yardımlaşma faaliyetleri sürdürmektedirler. Göç eden Türkmenlere ev bulma, eşya temini ve gıda yardımı gibi birçok yönden destek veren bu dernekler aynı zamanda geride bıraktıkları zor durumda olan Türkmenler için de burada yardım toplama, onların sorunlarını dile getirme gibi faaliyetler yürütmektedirler. Kendi aralarında yoğun ilişkiler içinde bulunan Türkmenlerin Türk vatandaşlarıyla ilişkilerinin iyi olması bütünleşmenin sağlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Her ne kadar göçün zorluklarını azaltacak unsurlar olsa da her göç süreci kendi içinde bir takım sorunları beraberinde getirir. Türkiye, Cumhuriyet öncesi ve sonrasında farklı dönemlerde; Kafkasya’dan, Balkanlar’dan ve Orta Doğu’dan iç karışıklıklar nedeniyle, bu bölgelerde bulunan kültürel olarak bağlantılı toplumlardan göç almış olmasına rağmen bu derece yoğun ve uzun süreli göçe maruz kalmamıştır. Plansız bir şekilde birçoğu kaçak yollarla gerçekleşen Suriye’den göçlerde Türkiye ilk etapta göçmenlerin kamplarda barınma ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamasına rağmen, ilerleyen süreçte farklı bir hal alan göçlerin sonucunda göçmenlerin sorunlarına yetemez hale gelmiştir. Türkiye genel olarak bakıldığında 1960’lardan sonra yoğun göç veren bir ülke iken 2011 yılından sonra dünyada en çok mülteci nüfusunu barındıran ülke konumuna gelmiştir. Bu kadar yoğun göçe maruz kalan Türkiye bu süreçte göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için yoğun faaliyet göstermesine rağmen yetersiz kalmıştır.

Göçmenlerin geçici olarak sığındıkları Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması nedeniyle göçmenler Türkiye’de yeni bir hayat kurma çabasına girişmiştir. Araştırma problemleri kapsamında Türkmenlerin Türkiye’de yeni bir hayat kurmaya çalışırken karşılaştıkları zorluklara bakılacak olursa; ilk olarak barınma daha sonra ekonomik ve son olarak da sağlık, eğitim gibi sosyal haklardan yararlanma sürecinde zorluklar yaşamışlardır.

Ankara’da bulunan Türkmenlerin ilk olarak sınırdan geçtikten sonra Gaziantep’te kalmaya çalıştıkları fakat Gaziantep’in sınır şehri olması nedeniyle de yoğun göçmen

nüfusa sahip olması, Türkmenlerin barınma ve iş bulmakta zorluk yaşamalarına neden olmuştur. Tanıdıkları ve akrabalarının yanında geçici olarak barınan göçmenler daha sonra aracılar vasıtasıyla Ankara'ya yerleşmişlerdir. Ankara'da da ilk etapta insanların evlerini kiralama konusunda tereddüt etmelerine rağmen ilişkiler ağının işlerliği sayesinde ev bulabilmişlerdir.

Türkiye'de yaşadıkları bir diğer önemli sorun ise ekonomik anlamda yaşadıkları zorluklardır. Türkmenlerin Türkiye'de düzenli işlerde çalışamamalarının yanında Suriye ile kıyasladıklarında Türkiye'nin daha pahalı bir ülke olması nedeniyle de büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Bu süreçte dernekler ve Türkiye Devleti'nin sağlamış olduğu yardımlar sayesinde zorlukların üstesinden gelinmeye çalışılmaktadırlar.

Türkmenler aynı zamanda sağlık, eğitim gibi ihtiyaçların karşılanmasında göçmenlere ait yerlerin tahsis edilmesine rağmen göçmen nüfusunun yetersiz kalması nedeniyle zorluklar yaşamaktadırlar. Genellikle sınırdan kaçak olarak geçen göçmenler, belli sosyal haklardan yararlanabilmeleri için Türkiye Cumhuriyeti tarafından sağlanan geçici kimlikleri edinememeleri nedeniyle de sosyal imkanlardan yararlanamadıkları görülmüştür. Göç ile mücadele stratejileri doğrultusunda, göçmenlerin ihtiyaçlarına çabuk yanıt verebilmek için göçmenlerin ikamet ettikleri bölgelerdeki kurumlara başvurarak bu kimlikleri edinebilmeleri zaman içinde sağlanmıştır. Aynı zamanda ilk etapta acil yardıma muhtaç birçok göçmene de aylık yardımlar sağlanmaya başlanmıştır.

Eğitim konusunda da yalnızca devlet tarafından belirlenen okullarda göçmen öğrencilerin eğitim görebilmesi, özellikle ulaşım zorluğu nedeniyle göçmen çocukların mağdur olmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan göçmen öğrencilerin taleplerine yönelik ülke genelinde net bir şekilde uygulanan bir eğitimin olmaması da göçmen çocukları için zorluk teşkil etmektedir. Türkmenlerin bu konuda en büyük sıkıntıları, Türkmenlerin anadillerinin Türkçe olmasına rağmen Ankara'da olmasa bile özellikle sınır şehirlerinde Arapça eğitim veren okullara ve kurslara gitmeye mecbur bırakılmaları da göçmen çocukları için zorluk oluşturmuştur.

Araştırma kapsamında Türkiye'ye göç etmiş Türkmenlerin geleceğine ilişkin düşünceleri değerlendirildiğinde ise; özellikle orta yaş ve üstü kişilerin geriye dönme isteklerinin olmasına rağmen genç nüfusun geriye dönmeyi düşünmedikleri ortaya çıkmıştır. Türkiye'yi ikinci vatanları olarak görmelerine rağmen vatan özlemi ve burada

yaşadıkları zorluklar nedeniyle orta yaş ve üstü kişilerin savaşın bitmesi dahilinde geriye dönme yönünde düşünceleri bulunmaktadır. Geriye dönmeyi düşünmeyenlerin ise genellikle savaşın yıkıcı etkilerinin ortadan kalmasının zor olduğunu düşünmeleri, savaşın biteceğine yönelik umutsuzlukları nedeniyle burada kalmayı planladıkları görülmüştür. Bunların yanında Türkmenler olarak kendilerini Türkiye'nin bir parçası olarak görmeleri nedeniyle de geri dönmeyi düşünmemektedirler.

Türkiye'de sığınmacı statüsünde bulunmaları ve mülteci olarak Batı ülkelerinden birine gitme şansları olmalarına rağmen Türkmen göçmenlerin hemen hiçbirinin Türkiye'den başka bir ülkeye geçmeyi de düşünmedikleri araştırma kapsamında ortaya konulmuştur. Bunun nedenine bakılacak olursak, Türkmen kimliğine sahip olmaları, aynı dini-kültürel daireye mensup bir ülkede yaşamayı tercih etmeleri ve Türkiye'nin Suriye'ye yakın olması gibi unsurlar etkili olmuştur.

Araştırma problemleri çerçevesinde ulaşılan genel sonuç; Suriye'den Türkiye Türkmen göçlerinde uluslararası göç kanunlarında öngörülen göçlerden farklı bir süreç yaşanmıştır. Suriye'de uzun yıllardır varlıklarını sürdüren Türkmen gruplarının, Suriye'de yaşanan iç savaş sonucunda Türkiye'yi tercih etmelerinde Türkmen kimliklerinin etkinliği, Türkiye'nin olumlu politikaları, daha önceden Türkiye ile ilişkilerinin olması etkili olmuştur. Dil, din ve kültürel birliğin olması göç sonucunda yaşanan olumsuzlukları en aza indirmiştir. Aynı zamanda toplumsal ilişkiler ağı göçün devamlılığını sağlamış ve iç savaş nedeniyle zor durumda olan insanların Suriye'den göç etmelerine neden olmuştur.

Kaynakça

- Alp, İ. (1990). *Belgeler ve Fotoğraflarla Bulgar Mezalimi (1878-1989)*. Ankara: Trakya Üniversitesi Yayınları: 90/1.
- Alptekin, D. (2011). *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik; Üniversite Öğrencilerinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- Arı, K. (2003). *Büyük Mübadele*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Bademci, A. (2014). *Suriye'de Türkmenler ve Bayır-Bucak*. Ankara: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Baklacioğlu, N. Ö. (2015). Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar. M. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler*. (s. 191-205). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayraktar, R. (2013). Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 109-126.
- Borlandi, M., Boudon, R., Cherkaoui, M., and Valade, B. (2011). *Sosyolojik Düşüce Sözlüğü*. (B. Arıbaş, Çev.) İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Boztaş, A. (2014). Wilson İlkelerinin Türk Dış Politikasına Yansımaları: Realist ve Pragmatist Bir Perspektif. *Akademik Bakış*, 163-176.
- Brewer, K. T., ve Yüksekler, D. (2009). A Survey Seeker on African Migrants and Asylum Seekers in İstanbul. A. İçduygu, and K. Kirişçi içinde, *Land of Diverse Migrations; Challenges of Emigration and Immigration in Turkey* (s. 637-720). İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı LTD. ŞTİ.
- Buzpınar, Ş. T. (2009). Suriye Tarihi-Osmanlı dönemi. *İslam Ansiklopedisi*, 37, 550-555)
- Creswell, J. W. (Ocak, 2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri; Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni* (2. Baskı b.). (M. Bütün, ve Selçuk Beşir Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağaptay, S. (2002). Kemalist Dönemde Göç ve İskan Politikaları: Türk Kimliği Üzerine Bir Çalışma. *Toplum ve Bilim*, 218-241.
- Danış, A. D. (2008). İstanbul'daki Iraklı Göçmenlerin Parçalı Eklemlenme Sürecinde Toplumsal Ağlar. B. Pusch, and T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası*

- Göç; Toplumsal Koşullar- Bireysel Yaşamlar* (M. Çomak-Özbatır, Çev., s. 191-224). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Danış, A. D., Taraghi, C., and Pérouse, J.-F. (2009). "Integration in Limbo": İraçı, Afgan, Mahrebi and Iranian Migratns in İstanbul. A. İçduygu, and K. Kirişçi içinde, *Land Of Diverse Migrations* (s. 443-628). İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı LTD. ŞTİ.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 123-144.
- Erkal, P. D. (2004). *Sosyoloji (Toplum Bilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkan, S. (1996). *Kırım ve Kafkasya Göçleri (1878-1908)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir?* (8 b.). (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gelekçi, C., ve Köse, A. (2009). *"Misafir İşçilikten Etnik Azınlığa Belçika'daki Türkler"*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Geray, C. (1961). *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmeleri İskanı (1923-1960)*. Ankara: S.B.F Maliye Enstitüsü, Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi, Rapor No:9.
- Gökalp, Z. (2008). *Türkçülüğün Esasları*. Konya: Tümce Yayınları.
- Gündüz, T. (2015). *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Güngör, E. (2006). *Tarihte Türkler*. Ankara: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Gürson, P. (2010). *Suriye*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Halaçoğlu, A. (1994). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Hançerlioğlu, O. (1996). *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- İçduygu, A. (2003). Irregular Migration in Turkey. *IOM Migration Research Series*.
- İçduygu, A. (2008). Türkiye'de Uluslararası Göçün Siyasal Arkapları: Küreselleşen Dünyada "Ulus-Devleti İnşa Etmek ve Korumak". B. Pusch, & T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'de Uluslararası Göç; Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar* (s. 17-40). İstanbul: KitapYayınevi.
- İçduygu, A., and Kirişçi, K. (2009). *Land Of Diverse Migrations- Changes of Emigration and Immigration in Turkey*. İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik ve Haber Ajansı LTD. ŞTİ.
- IOM Uluslararası Göç Örgütü. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü-Uluslararası Göç Hukuku*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.

- Jordan, B., and Düvell, F. (2002). *Irregular Migration*. Massachusset: Edward Elgar Publishing.
- Jorga, N. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Kale, B. (2015). Zorunlu Göçün 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri. M. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi* (s. 153-167). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaşıkcı, N., ve Yılmaz, H. (Ağustos 2002). *Orta Asya-Anadolu Göç Coğrafyası; Tanrı Dağlarından Malazgirt'e*. Ankara: Türk Metal Sendikası.
- Kemal, C. (2010). Mustafa Kemal'in Mondros Mütarekesi'ne Tepkisi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 367-400.
- Kırımlı, H. (1996). *Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler (1905-1916)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Köse, İ. (2014). Paris Barış Konferansı Tutanakları ve Başkan Woodrow Wilson'un Türk Algısı. *History Studies International Journal of History*, 217-138.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Springer on behalf of the Population Association of America*, 47-57.
- Lordoğlu, K. (2008). Türkiye'deki Çalışma Hyaytının Bir Parçası olarak Yabancı Çalışanlar. B. Pusch, and T. Wilkoszewski içinde, *Türkiye'ye Uluslararası Göç* (M. Çomak-Özbatır, Çev., s. 89-109). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Macar, E. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya Göç; Nüfus Mübadelesi. M. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göçler Tarihi; 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye göçler* (s. 171-185). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Marshall, G. (2013). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim Sanat Kitapevi.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., ve Taylor, J. (2009). *Worlds In Motion*. New York: Databes Right Oxford University Press.
- Miller, M. J., and Castles, S. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ohmae, K. (1996). *Ulus-Devletin Sonu*. (Z. Dicleli, Çev.) İstanbul: Türk Henkel Dergisi Yayınları 6.
- Orhan, O., ve Öztürkmen, A. (2011). *Suriye'de Değişimin Gündeme Taşdığı Toplum: Suriye Türkmenleri*. Ankara: ORSAM.
- Quataert, D. (2013). *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ravenstein, E. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 167-235.

- Selim, A. (2010). Süleyman Şah I. Anadolu Selçuklu Devletinin Kurucusu ve İlk Hükümdarı (1075-1086). *İslam Ansiklopedisi*, 38, 103-105.
- Smith, A. D. (1994). *Milli Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (2013). *Milliyetçilik; Kuram, İdeoloji, Tarih*. Ankara: Birleşik Dağıtım.
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram*. (S. Güzelsarı, ve İ. Gündoğdu, Çev.) İstanbul: Babil Yayınları.
- Sümer, F. (1980). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. Ankara: Dil Tarih Coğrafya Yayınları.
- Şaul, M. (2015). Geçmişten Bugüne Siyah Afrika'dan Türkiye'ye Göçler: Kölelikten Küresel Girişimciliğe. M. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi; 15. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 75-118). İstanbul : Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı LTD. ŞTİ.
- Tomar, C. (2009). Suriye (Tarih Başlangıçtan Osmanlı Dönemine kadar). *İslam Ansiklopedisi*, 37, 545-550.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdarsi Genel Müdürlüğü. (2016). *2015 Göç Raporu*. Ankara: Göç İdaresi Resmi Sayfası.
- Türkoğlu, O. (2011). Mülteciler ve ulusal-Uluslararası Güvenlik. *Uludağ Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 101-118.
- Unat, N. A. (2006). *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı.
- Unat-Abadan, N. (2006). *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık Müzik Yapım ve Haber Ajansı.
- Vatansever, M. (2011). *Zamanın Unutturamadığı Dram; Srebrenitsa*. Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu.
- Wallace, R. A., and Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Kalsik geleneğin Genişletilmesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Yakut, K. (2015). Kırım Tatatrları ve Nogayların Osmanlı İmparatorluğu'na Göçleri (1783-1922). M. M. Erdoğan, ve A. Kaya içinde, *Türkiye'nin Göç Tarihi; 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 119-132). İstanbul: Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Zeybek, N., & Kara, K. (2012). *Osmanlı Tarihi 1299-1922*. (A. Özkan, Dü.) İstanbul: Boyut Yayıncılık.

İnternet kaynakları;

- Türkiye Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü . (*Emiyet Genel Müdürlüğü; İltica Göç İşlemleri*. İltica Göç İşlemleri. 8 Ağustos 2016 tarihinde <https://www.egm.gov.tr/Sayfalar/iltica-goc-islemleri.aspx> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği. *Syria Regional Refugee Response*. 22 Ağustos 2016 tarihinde <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği . *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye İstatistikleri*. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2016 Türkiye Aylık İstatistikleri 21 Ağustos 2016 tarihinde [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(50\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(50).pdf) adresinden erişildi.
- BM Mülteci Yüksek Komiserliği. (*Kime Yardım Ediyoruz- Mülteciler: BM Milletler MMülteci Yüksek Komiserliği*. BM Mülteci Y Yüksek Komiserliği Web Sitesi 11 Şubat 2016 tarihinde <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=72> adresinden erişildi.
- Çelik, E. T. Hatay Sorunu. (M. Erdem, Dü.) Kocaeli, Türkiye. 30 Ağustos 2016 tarihinde http://www.academia.edu/7015450/Hatay_Sorunu_1918-1939_ adresinden erişildi.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma- Kitlese Akınlar*. 11 Ağustos 2016 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlese-akinlar_409_558_559 adresinden erişildi.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Göç idaresi Genel Müdürlüğü Geçici Koruma Yabancı Kimlik No.11* Temmuz 2017 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma-yabanci-kimlik-no_350_359_7830_icerik adresinden erişildi.
- International Organization for Migration. *International Organization for Migration- Migration. key Migration Terms* 20 Ağustos 2016 tarihinde <https://www.iom.int/key-migration-terms> adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı . *Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Suriye ülke Künyesi*.28 Ağustos 2016 tarihinde 28 Ağustos 2016 tarihinde <http://www.mfa.gov.tr/suriye-kunyesi.tr.mfa> adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Düzensiz Göç*. 20 Ağustos 2016 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç Tarihi*. 11 Ağustos 2016 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380 adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. *Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Kütüphane*. İkamet İzinleri 21 Ağustos 2016 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik6/ikamet-izinleri_363_378_4709_icerik adresinden erişildi.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdarsi Genel Müdürlüğü. *2015 Göç Raporu*. Ankara: Göç İdaresi Resmi Sayfası. 21 Ağustos 2016 tarihinde http://www.goc.gov.tr/icerik6/2015-turkiye-goc-raporu-yayinlandi_363_377_10057_icerik adresinden erişildi.

EK 1- Katılımcılarla Görüşme Soruları ve Gönüllü Katılım Formu

SURİYE'DEN TÜRKİYE'YE GÖÇ ETMİŞ TÜRKMENLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

CİNSİYET: KADIN(.....) ERKEK(.....)

YAŞ: 20-30(.....) 30-40(.....) 40-50(.....) 50-60(.....)

EVLİ: (.....) BEKAR: (.....) Diğer: (.....)

ÇOCUK SAYISI: 1-3(.....) 5 ve daha fazla(.....)

TÜRKÇE BİLİYOR MUSUNUZ? EVET(.....) HAYIR(.....)

ÇOCUKLARINIZ TÜRKÇE BİLİYOR MU? EVET(.....) HAYIR(.....)

TÜRKİYE'YE NE ZAMAN GÖÇ ETTİNİZ?.....

ANKARA'YA NE ZAMAN GELDİNİZ?.....

ANKARA'DA HANGİ SEMTLERDE KALDINIZ?.....

ŞU ANDA HANGİ SEMTTE YAŞIYORSUNUZ?.....

NEREDE BARINIYORSUNUZ?.....

BARINDIĞINIZ ORTAMDA KAÇ KİŞİ KALIYORSUNUZ?.....

TEMEL BAKIM İHTİYAÇLARINIZ NASIL KARŞILIYORSUNUZ?.....

AİLEDE KAÇ KİŞİ ÇALIŞIYOR?.....

ÇALIŞANLAR HANGİ İŞLERDE ÇALIŞIYOR?.....

AİLEDEKİ ÇOÇUKLARDAN KAÇI OKUYOR?.....

EN ÖNEMLİ SORUNUNUZU NASIL TANIMLARSINIZ?.....

TÜRKİYE'DE HANGİ HAKLARDAN YARARLANABİLİYORSUNUZ?

.....
.....
.....

TÜRKİYE'DEN TALEPLERİNİZ NELER?

.....
.....
.....

TÜRKİYE'YE GELİRKEN BEKLENTİLERİNİZ NELERDİ?

.....
.....
.....

TÜRKİYE'Yİ TERCİH ETMEKTEKİ ESAS NEDENLERİNİZ NELER?

.....
.....
.....

TÜRKİYE'YE GELMENİZDE TÜRKMEN OLMANIZIN ETKİSİ VAR MI?

.....
.....
.....

TÜRKİYE'DE KALMAYI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?.....

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Tezli Yüksek lisans programı kapsamında Prof. Dr. Cahit Gelekçi danışmanlığında “Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş Türkmenler üzerine bir araştırma” konulu tez çalışması yapmaktayım. Araştırmada genel olarak Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş Ankara’da yaşayan Türkmenlerin göç süreçleri, sebepleri ve sonuçları ele alınmaya çalışılacaktır. Bu araştırma için Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü’nün nezdinde Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli izinler alınmıştır. Çalışma gönüllük esasına dayalıdır ve araştırmaya katılıp katılmamayı seçme hakkına sahiptir. Araştırmaya katıldığınız anda istediğiniz zaman vaz geçebilirsiniz bu konuda hiçbir şekilde kendinizi sorumlu hissetmeyiniz. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır ve bu araştırma yöntemi doğrultusunda derinlemesine mülakat, gözlem, ses kayıt teknikleriyle bilgiler toplanmaya çalışılacaktır. Araştırma sırasında dışardan hiçbir müdahale de bulunmadan sizin uygun gördüğünüz saatler çerçevesinde sizinle görüşmelerimiz olacaktır. Sizin isteğinize bağlı olarak görüşmeler durdurulacaktır. Rahatsızlık duymayacağınız bir ortamda görüşmelerimiz sürdürülecektir. Rahatsızlık duyduğunuz durumlarda yardıma bulunulacaktır. Gizlilik ilkesi gereği kişisel bilgileriniz araştırmaya kesinlikle yansıtılmayacak ve gizli kalacaktır. Görüşmelere başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir soru varsa sormaktan çekinmeyin. Bu çalışma tamamlandıktan sonra çalışmanın sonuçlarını merak ederseniz bize rahatlıkla ulaşabilirsiniz. Araştırmaya katılmayı kabul ediyor musunuz?

EVET(.....)

HAYIR(.....)

Tarih:

Katılımcı: Adı, Soyadı:

Adres:

İmza:

Araştırmacı: Adı, Soyadı: Duygu Şerife Yıldırım

e-posta: duygu.yldrm.0488@gmail.com

İmza:

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

23 Kasım 2015

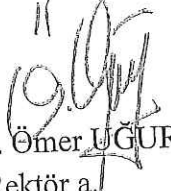
Sayı : 35853172/ 433 - 3252

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 02.11.2015 tarih ve 1518 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türkiyat Araştırmaları Programı yüksek lisans öğrencilerinden Duygu Şerife YILDIRIM'ın Prof. Dr. Cahit GELEKÇİ danışmanlığında hazırladığı "Suriye'den Türkiye'ye Göç Etmiş Türkmenler Üzerine Bir Araştırma" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonununun 17 Kasım 2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ömer UĞUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

Türkiyat Araştırmaları ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 15/06/2017

Tez Başlığı / Konusu: Suriyeli'den Türkiye'ye göç etmiş
Türkmenler üzerine bir araştırma

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 169... sayfalık kısmına ilişkin, 15.../06/2017 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Duygu Seife Yıldırım

15.06.2017

Öğrenci No: N13226404

Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Programı: Türkiyat Araştırmaları Tebli Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Suriye'den Türkiye'ye Göç Etmiş Türkmenler Üzerine Bir Araştırma

ORIJINALLIK RAPORU

%**2**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**2**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**1**

YAYINLAR

%**1**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1

Submitted to Police Academy

Öğrenci Ödevi

<%**1**

2

Submitted to Beykent Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%**1**

3

Submitted to Ege Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%**1**

4

openaccess.izu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<%**1**

5

pt.scribd.com

İnternet Kaynağı

<%**1**

6

Submitted to Gaziantep Aniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%**1**

7

Submitted to Uludag University

Öğrenci Ödevi

<%**1**

8

Submitted to Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<%**1**